

สาธารณรัฐประชาชนบังกลาเทศ

โครงการจ้างที่ปรึกษาศึกษาระเบียบ
การลงทุน/การทำธุรกิจ
ในกลุ่มประเทศตลาดใหม่

ประจำปีงบประมาณ 2561

ได้แก่ สาธารณรัฐอินเดีย
สาธารณรัฐประชาชนบังกลาเทศ
สาธารณรัฐเคนยา
สาธารณรัฐอิสลามอิหร่าน
และสาธารณรัฐชูดาน

รายชื่อคณะทำงานวิจัย

สาธารณรัฐประชาชนบังกลาเทศ

1	นายสุวิทย์	สรรพวิทยศิริ	ผู้อำนวยการโครงการ
2	ดร. อนันต์โชค	โอแสงธรรมนนท์	ผู้อำนวยการโครงการร่วม
3	ดร. พิเศษพร	วศวงศ์	หัวหน้าทีมวิจัย
4	นายเมธา	จารัตนากร	ผู้เชี่ยวชาญ
5	นางสาวชญาณิศา	ใจช่อกุล	นักวิจัย
6	นายธนานันต์	วรสาร	นักวิจัย
7	นางจริยา	สวัสดี	นักวิจัย
8	นางสาวปาลศิริ	ศรีรุ่งเรือง	นักวิจัย
9	นางสาวกมลพร	นิลรัตน์	นักวิจัย
10	นายภูวิชญ์	นันทสุรศักดิ์	นักวิจัย
11	นางสาวทัศนีย์	แสงมุกข์	ผู้ช่วยนักวิจัย

สารบัญ

สาธารณรัฐประชาชนบังกลาเทศ

	หน้า
บทที่ 1 บทนำ	
1.1 หลักการและเหตุผล	1-1
1.2 วัตถุประสงค์	1-6
1.3 ขอบเขตการดำเนินงาน	1-7
1.4 วิธีการศึกษา	1-8
1.5 แผนการดำเนินงาน	1-20
1.6 บุคลากรประจำโครงการ	1-22
1.7 ผลที่คาดว่าจะได้รับ	1-24
บทที่ 2 ภาพรวมประเทศ	
2.1 การเมืองและสังคม	2-1
2.2 เศรษฐกิจ ความสามารถในการแข่งขัน และความเชื่อมโยงระหว่างประเทศ	2-8
บทที่ 3 กฎระเบียบและนโยบายด้านการลงทุน	
3.1 ภาพรวมกฎระเบียบและนโยบายที่สำคัญด้านการลงทุน	3-1
3.2 กฎระเบียบและข้อห้ามในการลงทุน	3-2
3.3 กฎระเบียบและนโยบายส่งเสริมการลงทุน	3-17
บทที่ 4 ข้อมูลที่สำคัญสำหรับการประกอบธุรกิจ	
4.1 ตลาดและราคาสินค้า	4-1
4.2 ต้นทุนการประกอบธุรกิจ	4-5
4.3 ปริมาณและความพร้อมของปัจจัยการผลิตที่สำคัญ	4-7
บทที่ 5 ข้อมูลที่สำคัญด้านการลงทุน	
5.1 การลงทุนโดยตรงระหว่างประเทศ	5-1
5.2 ข้อมูลการลงทุนที่สำคัญในประเทศ	5-4

	หน้า
บทที่ 6 การวิเคราะห์อุตสาหกรรม	
6.1 อุตสาหกรรมประมง	6-1
6.2 อุตสาหกรรมสิ่งทอ	6-20
บทที่ 7 บทสรุปและข้อเสนอแนะ	
7.1 ภาพรวมความคุ้มค่าในการลงทุน	7-1
7.2 ข้อเสนอแนะในภาพรวม	7-3
7.3 ข้อเสนอแนะรายอุตสาหกรรม	7-14
บรรณานุกรม	บ-1
ภาคผนวก ก กิจกรรม Fact Finding	ก-1

สารบัญตาราง

สาธารณรัฐประชาชนบังกลาเทศ

		หน้า
ตารางที่ 1-1	ข้อมูลเศรษฐกิจมหภาคและการลงทุนของไทยเปรียบเทียบกับ 5 ประเทศเป้าหมาย	1-3
ตารางที่ 1-2	สรุปโครงสร้างรายงานและแหล่งที่มาข้อมูล	1-18
ตารางที่ 1-3	แผนการดำเนินงานโครงการ	1-21
ตารางที่ 1-4	รายละเอียดเกี่ยวกับบุคลากร	1-23
ตารางที่ 2-1	ตารางสรุปดัชนีชี้วัดทางเศรษฐกิจบังกลาเทศ 5 ปี (2012-2016)	2-12
ตารางที่ 2-2	ผลการประเมินความสามารถในการแข่งขันด้านโครงสร้างพื้นฐานของบังกลาเทศ	2-15
ตารางที่ 2-3	กำลังการผลิตด้านการประมงของบังกลาเทศ ปี 2016	2-20
ตารางที่ 2-4	มูลค่าการค้ากับประเทศเพื่อนบ้านของบังกลาเทศ ในปี 2015	2-21
ตารางที่ 2-5	ความตกลงทางการค้าระหว่างประเทศของบังกลาเทศ	2-22
ตารางที่ 2-6	สรุปภาพรวมบังกลาเทศ	2-23
ตารางที่ 3-1	จำนวนเขตเศรษฐกิจพิเศษในแต่ละเมืองของบังกลาเทศภายใต้การดูแล ของรัฐบาลและเอกชน	3-20
ตารางที่ 3-2	ค่าธรรมเนียมการใช้พื้นที่ในเขตส่งเสริมการส่งออก	3-22
ตารางที่ 3-3	การตกลงการค้าเสรีของประเทศบังกลาเทศ	3-23
ตารางที่ 3-4	สรุปกฎระเบียบที่สำคัญของบังกลาเทศ	3-24
ตารางที่ 4-1	การส่งออกและเข้าของบังกลาเทศจำแนกรายประเทศ	4-2
ตารางที่ 4-2	การส่งออกจำแนกรายประเทศ	4-3
ตารางที่ 4-3	การส่งออกจำแนกรายอุตสาหกรรม	4-3
ตารางที่ 4-4	การนำเข้าจำแนกรายประเทศ	4-4
ตารางที่ 4-5	การนำเข้าจำแนกรายอุตสาหกรรม (ล้านเหรียญสหรัฐฯ)	4-4
ตารางที่ 4-6	ต้นทุนคงที่	4-5
ตารางที่ 4-7	อัตราภาษี	4-6
ตารางที่ 4-8	อัตราค่าสาธารณูปโภค	4-6
ตารางที่ 4-9	ค่าแรงขั้นต่ำในบังกลาเทศ	4-7

		หน้า
ตารางที่ 4-10	จำนวนแรงงานกับประชากรในบังกลาเทศ จำแนกตามอายุ	4-8
ตารางที่ 4-11	การขนส่งไปยังตลาดหลัก	4-8
ตารางที่ 4-12	มูลค่าการส่งออกอุตสาหกรรมเสื้อผ้าสำเร็จรูป (ล้านเหรียญสหรัฐฯ)	4-9
ตารางที่ 4-13	จำนวนโรงงานและแรงงานอุตสาหกรรมผลิตเสื้อผ้า	4-9
ตารางที่ 4-14	ประเภทอุตสาหกรรมเสื้อผ้า	4-10
ตารางที่ 4-15	สรุปต้นทุนและราคาของวัตถุดิบที่สำคัญในบังกลาเทศ	4-10
ตารางที่ 5-1	เป้าหมายการขับเคลื่อนเศรษฐกิจของรัฐบาลบังกลาเทศ	5-2
ตารางที่ 5-2	การลงทุนของต่างชาติในบังกลาเทศ จำแนกตามอุตสาหกรรม	5-5
ตารางที่ 5-3	สรุปข้อมูลการลงทุนโดยตรงจากต่างชาติในบังกลาเทศ	5-8
ตารางที่ 6-1	อุตสาหกรรมที่มีโอกาสในบังกลาเทศ	6-1
ตารางที่ 6-2	พื้นที่และผลผลิตจากการทำประมงประเทศบังกลาเทศ	6-10
ตารางที่ 6-3	ปริมาณและมูลค่าการนำเข้าและส่งออกสินค้าประมง ตั้งแต่ปี 2010-2016	6-12
ตารางที่ 6-4	ปริมาณ มูลค่า และตลาดส่งออกของผลผลิตประมงประเทศบังกลาเทศ ปี 2015	6-12
ตารางที่ 6-5	ชนิดของผลิตภัณฑ์ประมง ปริมาณและมูลค่า ในการนำเข้า-ส่งออก ประเทศบังกลาเทศ ปี 2015	6-13
ตารางที่ 6-6	รูปแบบการจำหน่ายสินค้าผู้บริโภค ประเทศบังกลาเทศ	6-13
ตารางที่ 6-7	ปริมาณการส่งออกของผลิตภัณฑ์สิ่งทอประเภทต่างๆ ตั้งแต่ปี 2006 -2015	6-23
ตารางที่ 6-8	นโยบายสนับสนุนของประเทศต่างๆ ในการนำเข้าสินค้าสิ่งทอจากบังกลาเทศ	6-24
ตารางที่ 6-9	อัตราดอกเบี้ยเงินกู้ของธนาคารชั้นนำในบังกลาเทศ ปี 2014	6-29
ตารางที่ 7-1	สมมติฐานลักษณะของโรงงานตามขนาดต่างๆ	7-2
ตารางที่ 7-2	สรุปการคำนวณความคุ้มค่าในการลงทุนยังบังกลาเทศ	7-3

สารบัญรูปลูกภาพ

สาธารณรัฐประชาชนบังกลาเทศ

	หน้า	
รูปภาพที่ 1-1	โครงสร้างรายงานผลการศึกษา และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงลึกของประเทศเป้าหมาย	1-9
รูปภาพที่ 1-2	การคัดเลือกอุตสาหกรรมเป้าหมาย (อุตสาหกรรมที่ผู้ประกอบการไทยควรลงทุน)	1-12
รูปภาพที่ 1-3	วิธีการศึกษาเชิงลึกระดับอุตสาหกรรม	1-13
รูปภาพที่ 1-4	กรอบระยะเวลาการดำเนินงานโครงการ	1-22
รูปภาพที่ 1-5	การบริหารโครงการ	1-23
รูปภาพที่ 2-1	ผู้นำของบังกลาเทศที่สำคัญจากอดีตถึงปัจจุบัน	2-3
รูปภาพที่ 2-2	เปรียบเทียบรูปร่างหน้าตาของชาวเบงกาลี กับอินเดียทั่วไป	2-6
รูปภาพที่ 2-3	อัตราการเติบโตทางเศรษฐกิจของบังกลาเทศระหว่างปี 2007-2016	2-8
รูปภาพที่ 2-4	การกระจายรายได้ของบังกลาเทศ ปี 2016	2-9
รูปภาพที่ 2-5	การกระจายรายได้ของไทย ปี 2016	2-10
รูปภาพที่ 2-6	สัดส่วนต่อ GDP ของภาคเกษตรกรรม อุตสาหกรรม และบริการ ระหว่างปี 1990-2016 ของบังกลาเทศ	2-110
รูปภาพที่ 2-7	ปิระมิดประชากรของบังกลาเทศ	2-13
รูปภาพที่ 2-8	การจ้างงานจำแนกตามประเภทอุตสาหกรรม ปี 2017 (หน่วย: ล้านคน)	2-14
รูปภาพที่ 2-9	ท่าเรือในบังกลาเทศ	2-16
รูปภาพที่ 3-1	แสดงขั้นตอนการตรวจสอบและจองซื้อบริษัท	3-3
รูปภาพที่ 3-2	แสดงขั้นตอนการจ่ายอากรแสตมป์ นักลงทุนต้องจ่ายภาษีอากรแสตมป์ที่ธนาคาร	3-4
รูปภาพที่ 3-3	แสดงขั้นตอนการขอใบอนุญาตทางการค้า	3-6
รูปภาพที่ 3-4	ภาพแสดงขั้นตอนการขอหมายเลขประจำผู้เสียภาษี	3-7
รูปภาพที่ 3-5	แสดงขั้นตอนการจดทะเบียนภาษีมูลค่าเพิ่ม	3-8
รูปภาพที่ 3-6	แสดงขั้นตอนการลงทะเบียนกับ BIDA	3-9
รูปภาพที่ 3-7	Export Processing Zone ในบังกลาเทศ	3-21
รูปภาพที่ 4-1	มูลค่าการนำเข้าและส่งออกของบังกลาเทศ ปี 2006-2015	4-2
รูปภาพที่ 5-1	การลงทุนโดยตรงของต่างชาติในบังกลาเทศ (Inward Direct Investment)	5-1

	หน้า	
รูปภาพที่ 5-2	การลงทุนโดยตรงในบังกลาเทศ (Inward Direct Investment) จำแนกตามประเทศบ้าน	5-3
รูปภาพที่ 5-3	การลงทุนโดยตรงในต่างประเทศของบังกลาเทศ (Outward Direct Investment)	5-3
รูปภาพที่ 5-4	การลงทุนโดยตรงของบังกลาเทศ (Outward Direct Investment) จำแนกตามประเทศ	5-4
รูปภาพที่ 6-1	พื้นที่จับสัตว์น้ำและปริมาณสัตว์น้ำที่จับได้ในแต่ละพื้นที่ ประเทศบังกลาเทศ	6-2
รูปภาพที่ 6-2	ชนิดและปริมาณสัตว์น้ำที่พบ ปี 2014-2015	6-8
รูปภาพที่ 6-3	น่านน้ำของประเทศบังกลาเทศ	6-10
รูปภาพที่ 6-4	ผลผลิตภาคประมงประเทศบังกลาเทศ ปี 2000-2015	6-11
รูปภาพที่ 6-5	ผลผลิตประมงน้ำจืดและประมงน้ำเค็ม ปี 2014-2015	6-11
รูปภาพที่ 6-6	เปรียบเทียบชนิดของผลิตภัณฑ์ประมง ในการนำเข้า-ส่งออก ประเทศบังกลาเทศ ปี 2015	6-13
รูปภาพที่ 6-7	Porter 5 Forces Model	6-14
รูปภาพที่ 6-8	ห่วงโซ่คุณค่าอุตสาหกรรมสิ่งทอ บังกลาเทศ	6-20
รูปภาพที่ 6-9	ห่วงโซ่คุณค่าอุตสาหกรรมสิ่งทอ บังกลาเทศ (ต่อ)	6-20
รูปภาพที่ 6-10	การค้าผลิตภัณฑ์เสื้อผ้าทั่วโลก ปี 2015 (พันล้านเหรียญสหรัฐฯ)	6-21
รูปภาพที่ 6-11	มูลค่าการส่งออกเครื่องนุ่งห่มของบังกลาเทศ ปี 1984 – 2016 (พันล้านเหรียญสหรัฐฯ)	6-22
รูปภาพที่ 6-12	ปริมาณการนำเข้า และส่งออกของผลิตภัณฑ์สิ่งทอของบังกลาเทศ ตั้งแต่ปี 2005 -2015	6-22
รูปภาพที่ 6-13	ประเทศนำเข้าสินค้าสิ่งทอและเสื้อผ้าจากบังกลาเทศสูงสุดในปี 2016	6-23
รูปภาพที่ 6-14	นโยบายสนับสนุนของประเทศต่างๆ ในการนำเข้าสินค้าสิ่งทอจากบังกลาเทศ	6-24
รูปภาพที่ 6-15	กระบวนการผลิตในอุตสาหกรรมสิ่งทอของบังกลาเทศ	6-25
รูปภาพที่ 6-16	วัตถุดิบในการผลิตและกระบวนการผลิตในอุตสาหกรรมสิ่งทอของบังกลาเทศ	6-26
รูปภาพที่ 6-17	แนวโน้มของการนำเข้าปัจจัยการผลิตและการส่งออกผลผลิตของอุตสาหกรรมสิ่งทอ	6-26
รูปภาพที่ 6-18	จำนวนแรงงานในอุตสาหกรรมสิ่งทอของบังกลาเทศ ตั้งแต่ปี 1991 -2013	6-27
รูปภาพที่ 6-19	ค่าจ้างแรงงานในอุตสาหกรรมสิ่งทอของประเทศต่างๆ	6-28
รูปภาพที่ 6-20	หน่วยงานรับรองมาตรฐานโรงงานในด้านต่างๆ	6-28
รูปภาพที่ 7-1	ขั้นตอนแนะนำก่อนเริ่มจัดตั้งกิจการในบังกลาเทศ	7-9
รูปภาพที่ 7-2	ขั้นตอนแนะนำระหว่างดำเนินกิจการที่บังกลาเทศ	7-12

ภาพรวมประเทศ **2**

สาธารณรัฐประชาชนบังกลาเทศ

2.1 การเมืองและสังคม

2.1.1 การเมือง

(1) ประวัติประเทศบังกลาเทศ

บังกลาเทศ แปลว่า ประเทศแห่งเบงกอล มีอารยธรรมของตนเอง คือ ภาษา วัฒนธรรม แบบชาวเบงกอล (เบงกาลี) ตั้งรกรากอยู่ในอ่าวเบงกอลมานานหลายพันปี อย่างไรก็ตาม บังกลาเทศเพิ่งประกาศอิสรภาพในปลายปี 1971 ปัจจุบันบังกลาเทศปกครองในระบอบประชาธิปไตย มีประธานาธิบดีเป็นประมุข แต่อำนาจส่วนใหญ่อยู่กับนายกรัฐมนตรี ซึ่งสลับกันแพ้ชนะระหว่างสตรีสองท่าน ซึ่งจะกล่าวถึงต่อไป

แรกเริ่ม ชาวบังกลาเทศหรือเบงกาลี ซึ่งเป็นเชื้อสายอินโดอารยันได้กระจายเข้ามาตั้งรกรากยังแถบอ่าวเบงกอล ซึ่งครอบคลุมทั้งประเทศบังกลาเทศ รัฐเบงกอลตะวันตก และรัฐตรีปุระของอินเดีย โดยได้เข้ามาสร้างวัฒนธรรม และอาณาจักร ตั้งแต่ยุคก่อนประวัติศาสตร์ จนเป็นยุคอาณาจักรที่ปกครองโดยชาวเบงกอลและชาวอินโดอารยันอื่นๆ จากอินเดีย สุดแต่ว่ายุคใดสมัยใดใครจะมีเทคโนโลยี กำลังพล และกำลังทหารเหนือกว่า ในยุคนั้นเบงกอลจึงได้อารยธรรมจากศาสนาฮินดู และพุทธ เป็นหลัก

จวบจนในยุคกลาง ตั้งแต่ปี 1200 สมัยของราชวงศ์อัฟกันเติร์ก จนถึงปี 1700 ภายใต้ราชวงศ์โมกุล อารยธรรมมุสลิมซึ่งมีฐานอารยธรรมจากเอเชียกลางได้เคลื่อนกำลังและอารยธรรมลงมายังอินเดีย อ่าวเบงกอลซึ่งอยู่ค่อนทางตอนเหนือกว่าอินเดียตอนในและตอนล่างจึงได้รับอิทธิพลจากวัฒนธรรมอิสลามเป็นอย่างมาก และยาวนานกว่าอินเดียส่วนกลาง ประชากรชาวเบงกอลจำนวนมากจึงนับถืออิสลาม

อย่างไรก็ตาม ในปี 1698 อังกฤษในนามของบริษัทบริติชอีสต์อินเดีย ได้เข้ามายึดครองภูมิภาคเบงกอล โดยมีกัลกัตตาในรัฐเบงกอลตะวันตกเป็นศูนย์กลาง และเรียกพื้นที่ในแถบบังกลาเทศปัจจุบันว่าเบงกอลตะวันออก การเข้ามาของอังกฤษได้วางรากฐานอารยธรรมต่างๆ ในแถบนี้ ได้แก่ ภาษา การศึกษา และโครงสร้างพื้นฐาน เช่น ท่าเรือ ถนน รถไฟ ในภูมิภาคนี้

อังกฤษเข้าปกครองอินเดียจนถึงปี 1947 ซึ่งเป็นช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ในขณะนั้นอังกฤษเผชิญปัญหา 2 ด้าน คือ สภาพประเทศที่ต้องการการฟื้นฟูภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 และการเรียกร้องอิสรภาพอย่างรุนแรงจากประเทศในอาณานิคมทั้งหลาย โดยเฉพาะในอินเดียมีหลายกลุ่มที่เรียกร้องอิสรภาพทั้งที่เป็นไปด้วยความสงบและความรุนแรง แต่มีผู้นำ 2 คนที่ค่อนข้างโดดเด่นในขณะนั้น คือ มหาตมะ คานธี และโมฮัมหมัด จินไน ทำการเรียกร้องและกดดันจนในที่สุด อังกฤษก็ให้อิสรภาพกับอินเดียและปากีสถานในปี 1947 แต่ผู้นำทั้งคู่ คือ คานธี และจินไน มีความแตกต่างกันหลายด้าน โดยเฉพาะศาสนา

ลอร์ด เมธาต์บัตตอน ผู้สำเร็จราชการของอังกฤษในอินเดียขณะนั้น ได้วางแผนทำการแยกออกเป็น 2 ประเทศ ตามศาสนาเป็นหลัก คือ อินเดียให้มีฮินดูเป็นประชากรหลัก และปากีสถานมีมุสลิมเป็นประชากรหลัก โดยให้อพยพชาวมุสลิมที่ไม่ต้องการอยู่ในอินเดียไปอยู่ในปากีสถาน และให้ชาวฮินดู หรือศาสนาอื่นที่ไม่ต้องการอยู่ในปากีสถานย้ายเข้ามาอยู่ยังฝั่งอินเดีย โดยสำหรับปากีสถาน อังกฤษได้แบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ ปากีสถานตะวันตก (ปากีสถานในปัจจุบัน) และปากีสถานตะวันออก (บังกลาเทศในปัจจุบัน) ซึ่งทั้ง 2 ประเทศ มีประชากรส่วนใหญ่เป็นมุสลิม สำหรับปากีสถานตะวันออกได้แบ่งประชากรออกเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนที่เป็นฮินดูให้ย้ายเข้ามาในพื้นที่รัฐเบงกอลตะวันตก ซึ่งมีกัลกัตตาเป็นศูนย์กลาง ส่วนชาวมุสลิมให้ย้ายไปอยู่ในส่วนรัฐเบงกอลตะวันออกซึ่งมีรุงธากาเป็นศูนย์กลาง และให้เรียกรัฐเบงกอลตะวันออกนี้ว่า ปากีสถานตะวันออก

แต่ทว่าปากีสถานตะวันตกและตะวันออกนี้ห่างไกลกันค่อนข้างมาก อีกทั้งชาติพันธุ์และภาษาก็แตกต่างกันด้วย จึงมีกระแสเรียกร้องจากปากีสถานตะวันออกในการประกาศอิสรภาพ ผู้นำปากีสถานตะวันออกในขณะนั้น คือ ชีค มุจิบูร์ เราะห์มาน (Sheikh Mujibur Rahman) จึงได้ทำการเรียกร้อง และได้รับแรงสนับสนุนจากอินเดียซึ่งมีกรณีพิพาทกับปากีสถานตะวันตกมาก่อนให้การช่วยเหลือในสงครามเรียกร้องอิสรภาพของปากีสถานตะวันออก ที่เรียกว่า “สงครามอินโด-ปากีสถาน 1971” สงครามครั้งนั้นฝ่ายอินเดียและปากีสถานตะวันออกได้รับชัยชนะ จึงสามารถประกาศอิสรภาพเป็นประเทศบังกลาเทศได้สำเร็จ ก่อนที่ชีค มุจิบูร์ ซึ่งถูกปากีสถานตะวันตกจับตัวไป จะได้รับการปล่อยตัวและกลายมาเป็นประธานาธิบดีคนแรกของบังกลาเทศ

ชีค มุจิบูร์ ขึ้นเป็นผู้นำประเทศ ทั้งในฐานะประธานาธิบดี 2 สมัย และนายกรัฐมนตรีอีก 1 สมัย อย่างไรก็ตาม การปกครองภายใต้ ชีค มุจิบูร์ ไม่อาจพัฒนาบังกลาเทศได้อย่างรวดเร็วทันใจกลุ่มการเมืองหลายฝ่าย ปี 1975 ชีค มุจิบูร์ ก็ถูกปฏิวัติและสังหาร สมาชิกในครอบครัวจำนวนหนึ่งถูกสังหาร เหลือรอดชีวิตไม่กี่คน ซึ่งหนึ่งในนั้น คือ ลูกสาว ชื่อ ชีค ฮาซินา (Sheikh Hasina) ซึ่งภายหลังได้เป็นประธานาธิบดีของบังกลาเทศ อย่างไรก็ตาม กลุ่มปฏิวัติได้ถูกปราบปรามลงโดย พลเอกเซียอูร์ เราะห์มาน (Ziaur Rahman) ซึ่งก้าวขึ้นมาเป็นประธานาธิบดีแทน

พลเอกเซียอูร์ เป็นประธานาธิบดีถึงปี 1981 ก็ถูกลอบสังหาร และไม่สามารถจับตัวคนร้ายมาดำเนินคดีได้ รองประธานาธิบดีพยายามจัดการเลือกตั้งใหม่ แต่ก็ถูกปฏิวัติโดยพลเอกฮุซเซน เออร์ชาด ซึ่งปกครองประเทศแบบเผด็จการ (แม้จะมีการเลือกตั้งแต่ไม่มีคู่แข่ง) จนถึงปี 1990 กระแสเรียกร้องประชาธิปไตยก็รุนแรงขึ้นจนหัวหน้าทหารในขณะนั้นเลือกที่จะอยู่ฝั่งผู้เรียกร้องประชาธิปไตย ซึ่งการเลือกตั้งครั้งนั้นผู้ชนะก็คือ คาเลดา เซีย (Khaleda Zia) ภรรยาของอดีตประธานาธิบดีเซียอูร์ ที่ถูกลอบสังหาร

ภายหลังการเลือกตั้งในปี 1990 นี้ อำนาจของทหารก็แทบจะเสื่อมสลายในการปกครองบังกลาเทศ โดยไม่ปรากฏการกลับมาปฏิบัติอำนาจอีกเลย เนื่องจาก (1) ในทางกฎหมายบังกลาเทศได้แก้รัฐธรรมนูญ ให้นายกรัฐมนตรีมีอำนาจสูงสุดทางทหาร สามารถประกาศสงคราม ยุติสงคราม แต่งตั้ง และปลด ผู้บัญชาการทหาร รวมถึงตำแหน่งรัฐมนตรีกลาโหมได้ (2) ในทางปฏิบัติได้ล้างอำนาจกลุ่มทหารเก่าโดยสิ้นเชิง เช่นอดีตประธานาธิบดีเออร์ชานัน ตกเป็นจำเลยในคดีต่างๆ มากมาย และต้องจำคุกหลายปีอยู่หลายครั้ง

ปัจจุบัน บังกลาเทศเป็นประเทศประชาธิปไตยที่มีประธานาธิบดีเป็นประมุขในเชิงสัญลักษณ์ มีนายกรัฐมนตรีเป็นผู้มีอำนาจสูงสุด โดยมาจากการเลือกตั้งทางอ้อม คือ ผ่านระบบรัฐสภาในการเลือก นายกรัฐมนตรีของบังกลาเทศตั้งแต่ปี 1990 เป็นต้นมาส่วนใหญ่จะเป็นการผลัดกันแพ้ชนะของสตรีที่มีอิทธิพลมากในประเทศ 2 คน คือ คาลเดย์ เซีย ภรรยาของอดีตประธานาธิบดีเซียอูร์ และ ซิค ฮาชีนา ลูกสาวของอดีตประธานาธิบดี มูจิบูร์ ส่วนนายกรัฐมนตรีอื่นๆ เป็นนายกรัฐมนตรีรักษาการระหว่างรอการเลือกตั้งเท่านั้น

รูปภาพที่ 2-1: ผู้นำของบังกลาเทศที่สำคัญจากอดีตถึงปัจจุบัน

ที่มา: Wikipedia.org

คำอธิบาย: จากซ้ายไปขวา ฯพณฯ ซิค มูจิบูร์ เราะห์มาน ฯพณฯ ซิค ฮาชีนา ฯพณฯ ซือร์ เราะห์มาน ฯพณฯ คาลเดา เซีย ฯพณฯ มูฮัมหมัด เออร์ชาน

(2) ระบบการปกครอง

ระบบการปกครองของบังกลาเทศเป็นแบบให้อำนาจส่วนใหญ่กับนายกรัฐมนตรีผ่านระบบรัฐสภา กล่าวคือ ประชาชนเป็นผู้เลือกสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สภาผู้แทนราษฎร เลือกประธานาธิบดี และเสนอชื่อนายกรัฐมนตรีให้ประธานาธิบดีลงนาม นายกรัฐมนตรี และประธานาธิบดีจึงมาจากผู้แทนของพรรคที่ชนะการเลือกตั้ง คือ มีพรรคที่มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมากที่สุด หรือ พรรคที่สามารถรวบรวมสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจากภายในพรรคและพรรคอื่นๆ ได้ มากกว่ากึ่งหนึ่ง

นายกรัฐมนตรี มีอำนาจสูงสุดในการบริหาร เป็นผู้เลือกคณะรัฐมนตรี โดยร้อยละ 90 ของรัฐมนตรี จะต้องเป็น สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร อีกร้อยละ 10 สามารถเลือกผู้เชี่ยวชาญ (Technocrat) อื่นๆ ที่ไม่ใช่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เป็นรัฐมนตรีได้

(3) ระบบยุติธรรม¹

ระบบยุติธรรมในบังกลาเทศเป็นแบบกฎหมายจารีตประเพณี (Common Law) ตามแบบอังกฤษ โดยรัฐสภาผู้ออกกฎหมาย จะออกกฎหมายเพียงคร่าวๆ ระบุเฉพาะในส่วนสำคัญเท่านั้น เช่น สิทธิขั้นพื้นฐาน และความรับผิดชอบในกฎหมาย แต่ในรายละเอียดจะเป็นอำนาจของผู้พิพากษาในการตัดสิน ซึ่งผลการตัดสินในแต่ละครั้ง (ฎีกา) จะถูกพัฒนาใช้ในการตัดสินต่อไป ด้วย ระบบแบบนี้ไม่ค่อยเป็นที่คุ้นชินของไทยที่ใช้ระบบกฎหมายแบบลายลักษณ์อักษร

สำหรับคดีอื่นๆ คดีครอบครัว และศาสนา เช่น การแต่งงาน การหย่า การผิดต่อหลักศาสนา จะใช้กฎหมายอิสลามเป็นหลัก ในขณะที่คดีแพ่ง หลายคดีจะมีศาลเฉพาะเช่น ศาลปกครอง ศาลแรงงาน ศาลภาษี และศาลกู้ยืม (Money Loan Court) เพื่อให้คดีความต่างๆ ทางธุรกิจดำเนินไปได้อย่างสะดวกรวดเร็ว

(4) พรรคการเมืองสำคัญ และนโยบายประเทศ²

ดังที่ได้กล่าวไว้ในส่วนของประวัติศาสตร์ ในปัจจุบันทหารไม่มีบทบาททางการเมืองที่จะขึ้นมาปฏิวัติ/รัฐประหารยึดอำนาจการปกครองดังอดีตได้อีก เพราะอำนาจทางทหารในปัจจุบันนอกจากจะถูกควบคุมอยู่ภายใต้อำนาจของนายกรัฐมนตรีและพรรคการเมืองที่ชนะการเลือกตั้งแล้ว กลุ่มอำนาจทางทหารเดิมยังถูกรีดรอนอำนาจจนไม่สามารถมีบทบาทได้อีก แม้ว่าอดีตประธานาธิบดีเออร์ชาดจะพยายามลงสมัครรับเลือกตั้ง แต่ทุกครั้งก็พ่ายแพ้มีคะแนนเสียงต่ำกว่าทั้ง 2 พรรค อย่างขาดลอยตลอดมา

ขั้วอำนาจสำคัญทางการเมืองในบังกลาเทศจึงมี 2 ฝั่ง คือ ฝั่งของนายกรัฐมนตรีฮาซิดา ภายใต้พรรค Bangladesh Awami League (BAL) กับ ฝั่งของอดีตนายกรัฐมนตรีคาเลตา ภายใต้พรรค Bangladesh Nationalist Party (BNP) โดยทั้ง 2 ฝั่งผลัดกันแพ้ชนะในการเลือกตั้งมาโดยตลอด อย่างไรก็ตาม การเลือกตั้งในปี 2014 อดีตนายกรัฐมนตรีคาเลตาได้บอยคอตต์การเลือกตั้ง และทำการประท้วง แม้ว่านายกฯ ฮาซิดา จะกล่าวว่าได้พยายามให้โอกาส ทั้งเสนอว่าจะจัดการเลือกตั้งใหม่ หรือแม้แต่เสนอตำแหน่งรัฐมนตรีให้ แต่อดีตนายกรัฐมนตรีคาเลตา ยังคงปฏิเสธและดำเนินการประท้วงต่อไป ส่งผลให้นายกรัฐมนตรี ฮาซิดา ใช้กำลังเข้าปราบปราม ทำให้มีผู้เสียชีวิตหลายราย กลุ่มหัวหน้าผู้ประท้วงถูกดำเนินการไล่ล่ามาดำเนินคดี แม้แต่อดีตนายกรัฐมนตรี คาเลตา เองยังต้องถูกจองจำจนศาลอนุญาตให้ประกันตัวเพื่อลงสมัครรับเลือกตั้งในปลายปี 2018 นี้

¹ <https://resource.ogrlegal.com/legal-system-bangladesh/>

² มุลนิธิ สวค. วิเคราะห์จาก Muhammad Ruhul Amin (2016) “From Aid to Investment A paradigm shift in Sheikh Hasina's development policy”; Akkas Ahamed “Bangladesh: State and Economic Strategies”; Shahidul Islam (2009) “The Return of Democracy in Bangladesh: Can the New Government Deliver on its Promises?”

นโยบายของทั้ง 2 นายกรัฐมนตรีเป็นมิตรกับนักลงทุนทั้งคู่ เนื่องจากประชาชนบังกลาเทศมีรายได้น้อย สัดส่วนคนจนมีอยู่สูงมาก การดำเนินการใดๆ ที่จะทำให้ประชาชนมีรายได้และความเป็นอยู่ที่ดีจึงได้รับความสนใจจากทั้ง 2 พรรค ด้วยเหตุดังกล่าวทั้ง 2 พรรคจึงมีนโยบายที่เป็นมิตรกับนักลงทุน อย่างไรก็ตาม ทั้ง 2 พรรคมีความแตกต่างกันในรายละเอียด กล่าวคือ พรรค BNP ของ อดีตนายฯ คาเลตา สนใจภาพรวม จึงเปิดช่องให้ธุรกิจขนาดใหญ่ และนักลงทุนต่างชาติได้สิทธิประโยชน์ในประเทศมาก นโยบายจึงเน้นไปที่ นโยบายสิทธิประโยชน์ส่งเสริมการลงทุน เช่น การยกเว้นภาษีแก่นักลงทุน ซึ่งแตกต่างกับ นายฯ ฮาซิมินา ที่เน้นแก้ปัญหาเชิงโครงสร้าง โดยเฉพาะการยกระดับผู้มีรายได้น้อย นโยบายจึงเน้นไปที่การสร้างสาธารณูปโภคพื้นฐาน สวัสดิการสังคม และการจ้างงาน และด้วยเหตุที่พรรค BNP เน้นภาพรวม ผลของการดำเนินการจึงพบว่า แม้เศรษฐกิจจะเติบโตดี แต่อัตราความยากจนและความเหลื่อมล้ำมีสูง พรรค BAL โจมตีว่าเกิดจากการคอร์รัปชัน และนำทรัพยากรจำเป็นของประเทศไปให้คนรวย (ซึ่งดูเหมือนมีมูลเรื่องการคอร์รัปชันโดยบุตรชายคนโตของ อดีตนายกรัฐมนตรี คาเลตา) ทำให้พรรค BAL ชนะการเลือกตั้ง

ปัจจุบันพรรค BAL มีนโยบายพัฒนาประเทศด้วยการลงทุน (Investment Oriented) แทนการใช้เงินช่วยเหลือจากต่างประเทศ (Aid Focused) อย่างไรก็ตาม บังกลาเทศกำลังจะมีการเลือกตั้งรอบใหม่ในปลายปี 2018 ซึ่งมีความเป็นไปได้ที่พรรค BNP อาจปรับเปลี่ยนนโยบายทางเศรษฐกิจจากที่เน้นภาพรวมมากจนเกินไป เป็นนโยบายที่เน้นด้านโครงสร้างเศรษฐกิจในเชิงลึกของประเทศมากขึ้น ซึ่งต้องติดตามต่อไป

(5) ความโปร่งใสในการบริหารราชการของบังกลาเทศ

จากการพิจารณาดัชนีภาพลักษณ์คอร์รัปชัน (Corruption Perception Index: CPI)³ พบว่า บังกลาเทศมีระดับการคอร์รัปชันสูงกว่าไทยเล็กน้อย และมีระดับที่สูงที่สุดในภูมิภาค โดยอยู่ในระดับเดียวกับเมียนมา และเนปาล แต่สูงกว่า (รุนแรงกว่า) อินเดีย และภูฏาน

ในปี 2017 บังกลาเทศได้รับคะแนน CPI ต่ำกว่าไทยค่อนข้างมาก มีความหมายว่าในภาพรวมบังกลาเทศมีความโปร่งใสในการบริหารราชการต่ำกว่าไทยค่อนข้างมาก โดยบังกลาเทศได้รับค่า CPI 28 คะแนน อันดับ 143 ของโลก มีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 3.19 ค่า CPI ขอบเขตบน 33 คะแนน และ CPI ขอบเขตล่าง 33 คะแนน ส่วนไทยได้รับค่า CPI 37 คะแนน อันดับ 96 ของโลก มีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 2.03 ค่า CPI ขอบเขตบน 40 คะแนน และ CPI ขอบเขตล่าง 34 คะแนน

ทั้งนี้ เมื่อเปรียบเทียบกับกลุ่มประเทศใกล้เคียง พบว่า บังกลาเทศอยู่ในกลุ่มระดับการคอร์รัปชันสูงสุด ซึ่งคะแนนใกล้เคียงกับเมียนมาซึ่งมีค่า CPI 30 คะแนน และเนปาลซึ่งมีค่า CPI 31 คะแนน ขณะที่ภูฏานและอินเดียมีการคอร์รัปชันต่ำสุด โดยมีค่า CPI 67 คะแนน และ 40 คะแนนตามลำดับ⁴

³ ดัชนีภาพลักษณ์คอร์รัปชัน (Corruption Perception Index: CPI) มีค่าระหว่าง 0-100 คะแนน โดยค่า CPI 100 คะแนน บ่งชี้ว่ารัฐบาลมีความโปร่งใสสูง หรือในทางกลับกัน ถ้า CPI มีค่า 0 คะแนน หมายความว่ารัฐบาลมีการคอร์รัปชันสูง ทั้งนี้ CPI เป็นดัชนีที่จัดทำโดยองค์กรความโปร่งใสนานาชาติ (Transparency International Organization) ซึ่งองค์กรความโปร่งใสนานาชาติได้รวบรวมข้อมูลจาก 180 ประเทศ และใช้วิธีการวัดค่าความโปร่งใสจากมุมมองของนักธุรกิจและผู้เชี่ยวชาญในประเทศนั้นๆ

⁴ ค่า CPI เรียงลำดับจากมากไปน้อย ภูฏาน 67 คะแนน อันดับ 26 ของโลก อินเดีย 40 คะแนน อันดับ 81 ของโลก เนปาล 31 คะแนน อันดับ 122 ของโลก เมียนมา 30 คะแนน อันดับ 130 ของโลก และบังกลาเทศ 28 คะแนน อันดับ 143 ของโลก

2.1.2 ลัทธิ

(1) เชื้อชาติ

ประชากรร้อยละ 98 ของบังกลาเทศเป็นชาวบังกลา (เบงกาลี) ซึ่งแรกเริ่มเดิมทีเป็นเชื้อสายอินโดอารยันแขนงหนึ่งที่มาตั้งรกรากยังอ่าวเบงกอล เชื้อชาตินี้มีภาษาของตนเองเรียกว่าภาษาเบงกาลี ต่อมาชาวเบงกาลีดั้งเดิมได้ผสมผสานกับคนหลากหลายอื่นๆ ที่อพยพเข้ามายังอ่าวเบงกอลด้วย กลายเป็นชาวเบงกาลีในปัจจุบัน ชาวเบงกาลี โดยมากจึงมีรูปร่างหน้าตาคล้ายชาวอินเดีย ดังแสดงในภาพ อย่างไรก็ตาม ในวัฒนธรรมต่างๆ จะแตกต่างกับอินเดียโดยเฉพาะในส่วนกลางอย่างเด่นชัด เช่น อาหารการกิน ภาษา ท่าทาง (เช่น ไม่ค่อยสายศีรษะ) เนื่องจากชาวเบงกาลีได้พัฒนาวัฒนธรรมของตนเองมานานหลายพันปี ดังนั้นแม้จะได้รับอิทธิพลทางวัฒนธรรมจากอินเดียมาบ้าง แต่ก็ไม่ทั้งหมด

รูปภาพที่ 2-2: เปรียบเทียบรูปร่างหน้าตาของชาวเบงกาลี กับอินเดียทั่วไป

หมายเหตุ: ซ้ายคือ ดาราบังกลาเทศ (สวัสติกะ มุกเคอร์จี) ขวา คือ ดาราบอลลีวูดในอินเดีย (คารีนา คาปูร์)

เชื้อชาติอื่นๆ ในบังกลาเทศมีอยู่ประมาณร้อยละ 2 เช่น ชาวมณีปุระ ชาวตรีปุระ ชาวทาลี และชาวโรฮิงยา โดยชาวโรฮิงยานั้น มีจำนวนหนึ่งที่อพยพเข้ามาจากประเทศเพื่อนบ้านคือ เมียนมา

(2) ศาสนา

ศาสนาหลักของบังกลาเทศ คือ อิสลาม โดยประชากรมากถึงร้อยละ 90 เป็นมุสลิม อีกเพียงร้อยละ 9 เป็นฮินดู และพุทธไม่ถึงร้อยละ 1 อย่างไรก็ตาม ทุกศาสนาในบังกลาเทศสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข โดยมุสลิมในบังกลาเทศนั้นไม่ใช่มุสลิมสายสุดโต่ง (extremist) อย่างในหลายประเทศ บังกลาเทศนับถือมุสลิมนิกายซุนนี สายฮานาฟี (Hanafi) ซึ่งนับถือมากในตุรกี อินเดีย และเอเชียกลาง มุสลิมสายนี้มีความผ่อนคลายมากกว่าสายอื่น อย่าง ฮันบาลี (Hanbali) ที่นับถือมากในซาอุดีอาระเบีย หรือ ชาฟี (Shafi'i) ที่นับถือมากในโอมาน แอฟริกาตะวันออก และเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ของไทย อย่างไรก็ตาม มุสลิมบังกลาเทศก็ยังคงมีศรัทธาในศาสนาที่สูง สังเกตได้จากงาน Bishwa Ijtema ซึ่งเป็นพิธีสำคัญทางศาสนาอิสลามของบังกลาเทศนั้น มีผู้ร่วมงาน มากถึง 5 ล้านคนในแต่ละปี

(3) ภาษา

บังกลาเทศใช้ภาษาเบงกาลีเป็นภาษาราชการหลัก ประชากรร้อยละ 98 ก็ใช้ภาษาเบงกาลีเป็นภาษาหลัก (ภาษาที่ 1) โดยภาษาเบงกาลีเป็นภาษาผสมระหว่างภาษาพื้นถิ่นของชาวเบงกอล กับภาษาสันสกฤต และคำยืมจากภาษาอื่น เช่น เปอร์เซีย ฮินดี และมณีปุระ ตัวหนังสือเบงกาลีเองก็ไม่เหมือนภาษาฮินดี

อย่างไรก็ตาม ภาษาอังกฤษก็ยังคงใช้กันแพร่หลาย นักธุรกิจส่วนใหญ่สามารถพูดภาษาอังกฤษได้ดี ในขณะที่ภาษาอังกฤษได้ถูกสอนในโรงเรียน แรงงานชาวบังกลาเทศจึงสามารถสื่อสารภาษาอังกฤษได้บ้างบางคน ทั้งนี้บังกลาเทศมีอัตราการรู้หนังสือที่ค่อนข้างต่ำ

(4) วัฒนธรรมทางธุรกิจ

เนื่องจากบังกลาเทศเป็นประเทศมุสลิมจึงหยุดในวันศุกร์ ซึ่งเป็นวันละหมาดใหญ่ วันทำงานจึงเป็นวันอาทิตย์ถึงวันพฤหัสบดี โดยจะหยุดวันศุกร์ และวันเสาร์ เวลาทำงานของบังกลาเทศมี 6 ชั่วโมงใน 1 วัน คือ เริ่ม 9.00 น. ถึง 17.00 น. วันหยุดนักขัตฤกษ์ของบังกลาเทศโดยมากจะตามวันหยุดในศาสนาอิสลาม ซึ่งพิจารณาตามหลักจันทร์คติ (Lunar System) เป็นหลัก ในแต่ละปีจึงไม่แน่นอน และไม่ตรงกับปฏิทินสากล ซึ่งใช้ระบบสุริยคติ (Solar System)

การประชุม บังกลาเทศในปัจจุบันมีระบบวัฒนธรรมธุรกิจในการประชุมที่เรียบง่ายไม่เป็นทางการนัก แม้จะมีวาระการประชุมที่ชัดเจนแต่ก็อาจสลับสับเปลี่ยนได้ตามความเหมาะสม บางที่ยังคงยึดกับแบบดั้งเดิมคือ มีความเป็นทางการสูงอยู่ และเคารพในระบอบอาวุโส แต่ก็มีมากที่มีการเปลี่ยนแปลงไปให้เข้ากับวัฒนธรรมตะวันตกซึ่งเข้ามาติดต่อกิจด้วยมากขึ้น อย่างไรก็ตาม ชาวบังกลาเทศที่อาวุโสจะไม่นิยม “ยืม” ในการประชุม เพราะถือว่าการยืมเป็นการแสดงวุฒิภาวะของเด็ก

สำหรับการจับมือ ระหว่างผู้ชายด้วยกันเป็นเรื่องปกติ แต่กับผู้หญิงนั้นเป็นเรื่องที่ละเอียดอ่อน ดังนั้นจึงควรรอท่าทีจากฝั่งตรงข้ามที่เป็นคนต่างเพศที่ยื่นมือให้จับก่อน หากอีกฝ่ายไม่พร้อมยื่นให้จับก็ให้แสดงท่าทางอื่นแทนได้ เช่น การไหว้

ส่วนในการตกลงทางธุรกิจนั้น เช่นเดียวกับในแถบเอเชียทั่วไป บางครั้งไม่อาจบรรลุผลได้จากการประชุมเพียงครั้งเดียว บางครั้งชาวบังกลาเทศอาจกลับไปคิดทบทวนและให้คำตอบภายหลัง บางครั้งก็อาจต้องรอการประชุมครั้งต่อไป ทั้งนี้ ชาวบังกลาเทศมักไม่ตอบปฏิเสธตรงๆ แต่จะใช้คำอ้อม เช่น จะลองพิจารณาดูหรือดูท่าจะยาก จึงอาจต้องถามซ้ำเพื่อความแน่ใจ

(5) ทิศนคติต่อไทย

จากการสำรวจภาคสนามพบว่า นักธุรกิจ และผู้บริหารชาวบังกลาเทศมีทัศนคติที่ดีต่อสินค้าไทย โดยชาวบังกลาเทศมองว่าสินค้าไทยเป็นสินค้าที่ดีมีมาตรฐาน จึงเป็นโอกาสที่ดีของไทย นอกจากนี้ในด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ไทยเองก็มีความสัมพันธ์ที่ดีกับบังกลาเทศค่อนข้างมาก โดยในระดับรัฐบาล รัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรีฯ พณฯ กอบศักดิ์ ภูตระกูล ได้นำคณะผู้ประกอบการไทย เยือนบังกลาเทศเพื่อศึกษาสู่ทางและโอกาสตั้งฐานผลิตในบังกลาเทศ โดยรัฐมนตรีได้ให้สัมภาษณ์ว่า บังกลาเทศเป็นประเทศที่มีโอกาสดีสำหรับไทย

ส่วนในระดับราชวงศ์ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ก็ได้เสด็จเยือนบังกลาเทศหลายต่อหลายครั้ง รวมถึงมีโครงการช่วยเหลือพัฒนาโรงเรียน และชุมชนต่างๆ ในบังกลาเทศด้วย อันเป็นการสร้างทัศนคติที่ดีต่อไทยของชาวบังกลาเทศได้เป็นอย่างดี

2.2 เศรษฐกิจ ความสามารถในการแข่งขัน และความเชื่อมโยงระหว่างประเทศ

2.2.1 ขนาดตลาด

เมื่อเปรียบเทียบขนาดเศรษฐกิจของบังกลาเทศกับไทย⁵ จะเห็นว่าบังกลาเทศเป็นประเทศที่มีขนาดเศรษฐกิจเล็กกว่าไทยหนึ่งเท่าตัว โดยบังกลาเทศมี GDP เฉลี่ยระหว่างช่วงปี 2012-2016 ประมาณ 174,545 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ แต่จำนวนประชากรของบังกลาเทศมีจำนวนประมาณ 159 ล้านคน รายได้ต่อหัวของบังกลาเทศจึงต่ำ โดยบังกลาเทศมีรายได้ต่อหัวเฉลี่ยระหว่างปี 2012-2016 ประมาณ 1,092 เหรียญสหรัฐฯ ต่อคนต่อปี ซึ่งต่ำกว่าไทยเกือบห้าเท่าตัว (รายได้ต่อหัวของไทย 5,940 เหรียญสหรัฐฯ ต่อคนต่อปี)

ทั้งนี้ บังกลาเทศถูกจัดให้อยู่ในกลุ่มประเทศระดับรายได้ปานกลางค่อนข้างต่ำ⁶ (Lower Middle-Income Economies) ตามเกณฑ์การจัดอันดับโดยธนาคารโลก ส่วนไทยถูกจัดให้อยู่ในกลุ่มประเทศระดับรายได้ปานกลางค่อนข้างสูง⁷ (Upper-Middle-Income Economies)

ด้านการเติบโตทางเศรษฐกิจ บังกลาเทศมีอัตราการเติบโตทางเศรษฐกิจที่ค่อนข้างมีเสถียรภาพ ดังรูปภาพที่ 2.3 จะเห็นได้ว่าอัตราการเติบโตทางเศรษฐกิจระหว่าง ปี 2007-2016 มีค่าอยู่ที่ช่วงระหว่างร้อยละ 5.0 ถึง 7.1

ที่มา: ธนาคารโลก

ด้านความเหลื่อมล้ำทางรายได้ พบว่า บังกลาเทศมีรายได้ต่อหัวโดยรวมต่ำกว่าไทยแต่มีการกระจายรายได้ดีกว่าไทยเล็กน้อย สะท้อนจากสัดส่วนการกระจายรายได้ที่ปรากฏ กล่าวคือ

จากการศึกษาการกระจายรายได้ของบังกลาเทศของธนาคารโลก พบว่า ในปี 2010⁸ บังกลาเทศมีรายได้กระจายอยู่กับประชากรในแต่ละช่วงชั้นรายได้ แบ่งเป็น 5 ช่วงชั้น ช่วงชั้นละร้อยละ 20 ของประชากรบังกลาเทศ เป็นสัดส่วนการกระจายรายได้จากมากไปน้อยของบังกลาเทศ คือ

⁵ GDP ของไทยประมาณ 406,174 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ

⁶ เป็นกลุ่มประเทศที่มีรายได้ประชาชาติต่อหัว (GNI per Capita) อยู่ในระดับ 1,006 ถึง 3,955 เหรียญสหรัฐฯ ต่อคนต่อปี โดยบังกลาเทศมี GNI per Capita 1,330 เหรียญสหรัฐฯ ต่อคนต่อปี ในปี 2016

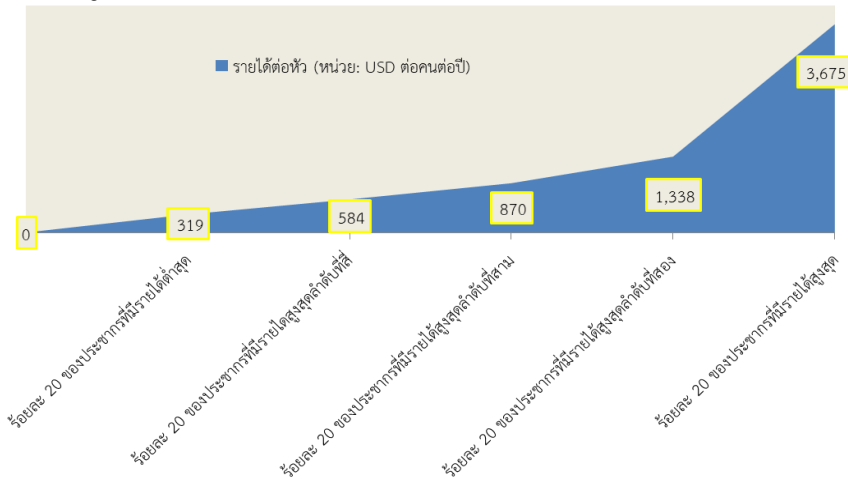
⁷ เป็นกลุ่มประเทศที่มีรายได้ประชาชาติต่อหัว (GNI per Capita) อยู่ในระดับ 3,956 ถึง 12,235 เหรียญสหรัฐฯ ต่อคนต่อปี โดยไทยมี GNI per Capita 5,640 เหรียญสหรัฐฯ ต่อคนต่อปี ในปี 2016

⁸ เป็นข้อมูลปัจจุบันที่สุดที่ธนาคารโลกได้ทำการศึกษาความเหลื่อมล้ำทางรายได้ของบังกลาเทศ

ช่วงชั้นที่ 1	กลุ่มประชากรที่มีรายได้สูงสุด	มีรายได้ร้อยละ 41.5 ของรายได้ประเทศ
ช่วงชั้นที่ 2	กลุ่มประชากรที่มีรายได้สูงสุดลำดับที่ 2	มีรายได้ร้อยละ 21.2 ของรายได้ประเทศ
ช่วงชั้นที่ 3	กลุ่มประชากรที่มีรายได้สูงสุดลำดับที่ 3	มีรายได้ร้อยละ 16.0 ของรายได้ประเทศ
ช่วงชั้นที่ 4	กลุ่มประชากรที่มีรายได้สูงสุดลำดับที่ 4	มีรายได้ร้อยละ 12.5 ของรายได้ประเทศ
ช่วงชั้นที่ 5	กลุ่มประชากรที่มีรายได้ต่ำสุด	มีรายได้ร้อยละ 8.9 ของรายได้ประเทศ

โดยคณะผู้วิจัยได้นำสัดส่วนดังกล่าวมาคำนวณกับ GDP ของบังกลาเทศใน ปี 2016 ด้วยสมมติฐานที่ว่าสัดส่วนดังกล่าวมีค่าคงที่ และได้ผลลัพธ์แสดงไว้ดังรูปภาพที่ 2.4 โดยประชากรร้อยละ 20 ที่มีรายได้สูงสุดของบังกลาเทศ (หรือประมาณ 31.87 ล้านคน) มีรายได้ประมาณ 3,675 เหรียญสหรัฐฯ ต่อคนต่อปี ขณะที่ประชากรร้อยละ 20 ที่มีรายได้ต่ำสุดของบังกลาเทศมีรายได้ประมาณ 319 เหรียญสหรัฐฯ ต่อคนต่อปี

รูปภาพที่ 2-4: การกระจายรายได้ของบังกลาเทศ ปี 2016

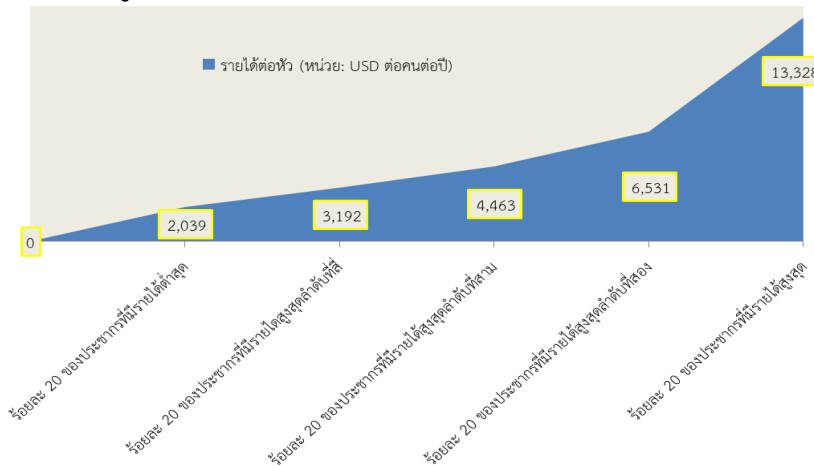
ที่มา: ธนาคารโลก, ประมวลโดย มูลนิธิ สวค.

สำหรับการกระจายรายได้ของไทย คณะผู้วิจัยก็ได้ใช้วิธีการเดียวกับการคำนวณการกระจายรายได้ของบังกลาเทศ โดยมีความแตกต่างกันที่ปีล่าสุดที่ธนาคารโลกได้ทำการศึกษาความเหลื่อมล้ำของไทย คือ ปี 2013 มีสัดส่วนการกระจายรายได้จากมากไปน้อยของไทย คือ

ช่วงชั้นที่ 1	กลุ่มประชากรที่มีรายได้สูงสุด	มีรายได้ร้อยละ 45.1 ของรายได้ประเทศ
ช่วงชั้นที่ 2	กลุ่มประชากรที่มีรายได้สูงสุดลำดับที่ 2	มีรายได้ร้อยละ 22.1 ของรายได้ประเทศ
ช่วงชั้นที่ 3	กลุ่มประชากรที่มีรายได้สูงสุดลำดับที่ 3	มีรายได้ร้อยละ 15.1 ของรายได้ประเทศ
ช่วงชั้นที่ 4	กลุ่มประชากรที่มีรายได้สูงสุดลำดับที่ 4	มีรายได้ร้อยละ 10.8 ของรายได้ประเทศ
ช่วงชั้นที่ 5	กลุ่มประชากรที่มีรายได้ต่ำสุด	มีรายได้ร้อยละ 6.9 ของรายได้ประเทศ

ซึ่งจะเห็นได้ว่ารายได้ของประชากรร้อยละ 20 ที่มีรายได้สูงที่สุดของไทย (หรือประมาณ 13.68 ล้านคน) คือ 13,328 เหรียญสหรัฐฯ ต่อคนต่อปี ส่วนประชากรร้อยละ 20 ที่มีรายได้ต่ำที่สุดของไทย คือ 2,039 เหรียญสหรัฐฯ ต่อคนต่อปี ดังแสดงในรูปภาพที่ 2-5

รูปภาพที่ 2-5: การกระจายรายได้ของไทย ปี 2016

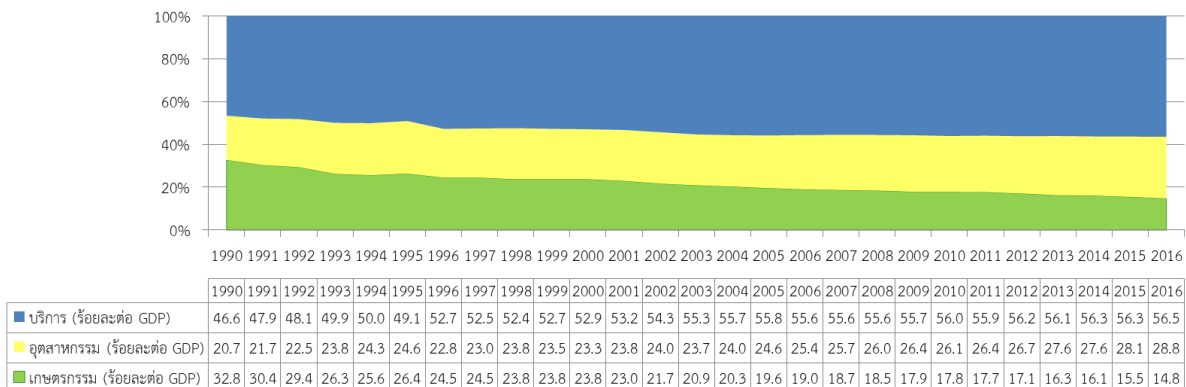
ที่มา: ธนาคารโลก, ประมวลโดย มูลนิธิ สวค.

ด้วยลักษณะของโครงสร้างการกระจายรายได้ และระดับรายได้ จะเห็นได้ว่าระดับรายได้ของประชากรในบังกลาเทศยังค่อนข้างต่ำ สะท้อนจากรายได้ของประชากรในแต่ละช่วงชั้นของบังกลาเทศต่ำกว่าไทยประมาณ 4 เท่าตัว ดังนั้น **สินค้าที่จะตอบสนองต่อตลาดบังกลาเทศมากที่สุดจึงเป็นสินค้าประเภทอุปโภคบริโภค และสินค้าจำเป็น**

2.2.2 องค์ประกอบ GDP

ในหัวข้อกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่สำคัญ เป็นการอธิบายโครงสร้างเศรษฐกิจภาคเกษตรกรรม อุตสาหกรรม และบริการ ของบังกลาเทศ และการเปลี่ยนแปลงระหว่างปี 1990-2016 ซึ่งจะเห็นได้ว่ามีการเปลี่ยนแปลงอย่างค่อยเป็นค่อยไป โดยที่สัดส่วนภาคบริการต่อ GDP ค่อนข้างคงที่ ขณะที่สัดส่วนภาคอุตสาหกรรมต่อ GDP เพิ่มขึ้น และสัดส่วนภาคเกษตรกรรมต่อ GDP ลดลง ปัจจุบัน เมื่อคำนวณค่าเฉลี่ยสัดส่วนระหว่างปี 2012-2016 เศรษฐกิจของบังกลาเทศพึ่งพาภาคเกษตรกรรมร้อยละ 16 ของ GDP ภาคอุตสาหกรรมร้อยละ 27.8 ของ GDP และภาคบริการร้อยละ 56.3 ของ GDP

รูปภาพที่ 2-6: สัดส่วนต่อ GDP ของภาคเกษตรกรรม อุตสาหกรรม และบริการ ระหว่างปี 1990-2016 ของบังกลาเทศ

ที่มา: ธนาคารโลก

2.2.3 การสะสมทุนถาวร อัตราการเปิดเสรี และการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศ

ในส่วนนี้จะได้อธิบายถึงเศรษฐกิจการลงทุนซึ่งสะท้อนจากการสะสมทุนถาวร และอัตราการเปิดเสรีของประเทศ ด้วยการพิจารณา 2 ประเด็นดังกล่าวจะทำให้เห็นศักยภาพการลงทุนของประเทศในระยะยาว

การสะสมทุนถาวรจะเป็นสิ่งสะท้อนถึงแนวโน้มการลงทุนของบังกลาเทศในอนาคต จากตารางสรุปดัชนีชี้วัดทางเศรษฐกิจในส่วนท้ายของหัวข้อเศรษฐกิจ จะเห็นว่าระหว่าง ปี 2012-2016 บังกลาเทศมีสัดส่วนการสะสมทุนถาวรต่อ GDP เฉลี่ยร้อยละ 28.8 ของ GDP ซึ่งเป็นสัดส่วนที่ใกล้เคียงกับไทย (ไทยมีสัดส่วนการสะสมทุนถาวรต่อ GDP เฉลี่ยร้อยละ 25.2 ของ GDP)

สำหรับอัตราการเปิดเสรีของประเทศเป็นสัดส่วนระหว่างการค้าระหว่างประเทศต่อ GDP ซึ่งจะเห็นได้ว่าบังกลาเทศมีค่าอัตราการเปิดเสรีของประเทศอยู่ที่เฉลี่ยระหว่างปี 2012-2016 เท่ากับร้อยละ 43.8 ของ GDP ซึ่งเป็นสัดส่วนที่ต่ำเมื่อเปรียบเทียบกับไทย โดยอัตราการเปิดเสรีของไทยเท่ากับร้อยละ 130.7 ของ GDP

จากหัวข้อการลงทุนฯ ข้างต้น การลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศเป็นสิ่งจำเป็นซึ่งนำมาสู่การพัฒนาเทคโนโลยี และพัฒนาบุคลากรภายในประเทศ โดย FDI ขาเข้าของบังกลาเทศยังคงค่อนข้างต่ำเมื่อเทียบกับไทย จะเห็นได้ว่าระหว่างปี 2012-2016 บังกลาเทศมีมูลค่า FDI ขาเข้าเฉลี่ย 2,293 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ คิดเป็นสัดส่วนต่อ GDP เท่ากับร้อยละ 1.3 ขณะที่ไทยมีมูลค่า FDI ขาเข้าเฉลี่ย 9,160 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ คิดเป็นสัดส่วนต่อ GDP เท่ากับร้อยละ 2.2

ทั้งนี้ ในส่วนของประเทศผู้ลงทุนหลักขาเข้า และขาออก ของบังกลาเทศจะได้อธิบายต่อไปในบทที่ 5

2.2.4 เสถียรภาพทางเศรษฐกิจ

เศรษฐกิจของบังกลาเทศเติบโตอย่างมีเสถียรภาพ สังเกตจากอัตราการเติบโตในช่วง 10 ปีหลังค่อนข้างคงที่ประมาณร้อยละ 5 ถึง 7 ต่อปี

ขณะที่ดุลบัญชีเดินสะพัดระหว่างปี 2012-2016 มีค่าเฉลี่ย 1,849 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ โดยมีค่าต่ำสุดในปี 2014 มูลค่า 756 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ

ด้านความสามารถในการชำระค่านำเข้าสินค้า และหนี้สินระยะสั้นต่อทุนสำรอง จะเห็นได้ว่าบังกลาเทศมีสภาพคล่องที่พร้อมจะชำระค่านำเข้าสินค้าล่วงหน้าได้ 5.8 เดือน และมีหนี้สินระยะสั้นคิดเป็นร้อยละ 20.6 ของทุนสำรอง

ด้านอัตราแลกเปลี่ยนในช่วงระหว่างปี 2012-2016 ค่าเงินตাকাบังกลาเทศมีการปรับแข็งค่าขึ้นเล็กน้อย อย่างไรก็ตาม ถือได้ว่าเป็นค่าเงินที่ค่อนข้างมีเสถียรภาพ โดยอัตราแลกเปลี่ยนตাকাบังกลาเทศต่อเหรียญสหรัฐฯ เฉลี่ยระหว่างปี 2012-2016 มีค่า 78.8

ส่วนอัตราเงินเฟ้อในปี 2012-2016 มีค่าอยู่ระหว่างร้อยละ 5.5-7.5 ต่อปี และมีค่าเฉลี่ยเท่ากับร้อยละ 6.5 ต่อปี

ด้วยสภาพการณ์ดังกล่าว จะเห็นได้ว่าเศรษฐกิจของบังกลาเทศค่อนข้างมีเสถียรภาพ อย่างไรก็ตาม เศรษฐกิจที่กำลังเติบโตได้ส่งผลให้ค่าเงินตาการบังกลาเทศปรับตัวแข็งค่าขึ้นเล็กน้อย อนึ่ง คณะผู้วิจัยได้ทำการรวบรวมข้อมูลบ่งชี้ภาวะเศรษฐกิจของบังกลาเทศในช่วงปี 2012-2016 ไว้ดังตารางที่ 2-1

ตารางที่ 2-1: ตารางสรุปดัชนีชี้วัดทางเศรษฐกิจบังกลาเทศ 5 ปี (2012-2016)

ตัวชี้วัด	หน่วย	2012	2013	2014	2015	2016	ค่าเฉลี่ย
ด้านอุปสงค์							
GDP	USD mn	133,355.7	149,990.5	172,885.5	195,078.7	221,415.2	174,545.1
GDP growth	%YoY	6.5	6.0	6.1	6.6	7.1	6.5
ประชากร	ล้านคน	155.7	157.6	159.4	161.2	163.0	159.4
รายได้ต่อหัว	USD	856.3	951.9	1,084.6	1,210.2	1,358.8	1,092.3
ด้านอุปทาน							
เกษตรกรรมต่อ GDP	% to GDP	17.1	16.3	16.1	15.5	14.8	16.0
อุตสาหกรรมต่อ GDP	% to GDP	26.7	27.6	27.6	28.1	28.8	27.8
บริการต่อ GDP	% to GDP	56.2	56.1	56.3	56.3	56.5	56.3
ด้านการลงทุน							
การสะสมทุนถาวรต่อ GDP	% to GDP	28.3	28.4	28.6	28.9	29.7	28.8
อัตราการเปิดเสรี	% to GDP	48.1	46.3	44.5	42.1	38.0	43.8
FDI ขาเข้า	USD mn	1,584.4	2,603.0	2,539.2	2,831.2	1,908.3	2,293.2
FDI ขาเข้า	% to GDP	1.2	1.7	1.5	1.5	0.9	1.3
ด้านเสถียรภาพ							
Current A/C	USD mn	2,575.5	2,058.5	755.8	2,579.6	1,274.8	1,848.8
Current A/C	% to GDP	1.9	1.4	0.4	1.3	0.6	1.1
Month of Import Cover	เดือน	3.9	4.9	5.6	6.8	7.7	5.8
หนี้สินระยะสั้นต่อทุนสำรอง	% ทุนสำรอง	15.4	20.6	18.6	24.1	24.3	20.6
อัตราแลกเปลี่ยน	BDT/USD	81.8	78.0	77.6	78.0	78.7	78.8
อัตราเงินเฟ้อ	%YoY	6.2	7.5	7.0	6.2	5.5	6.5

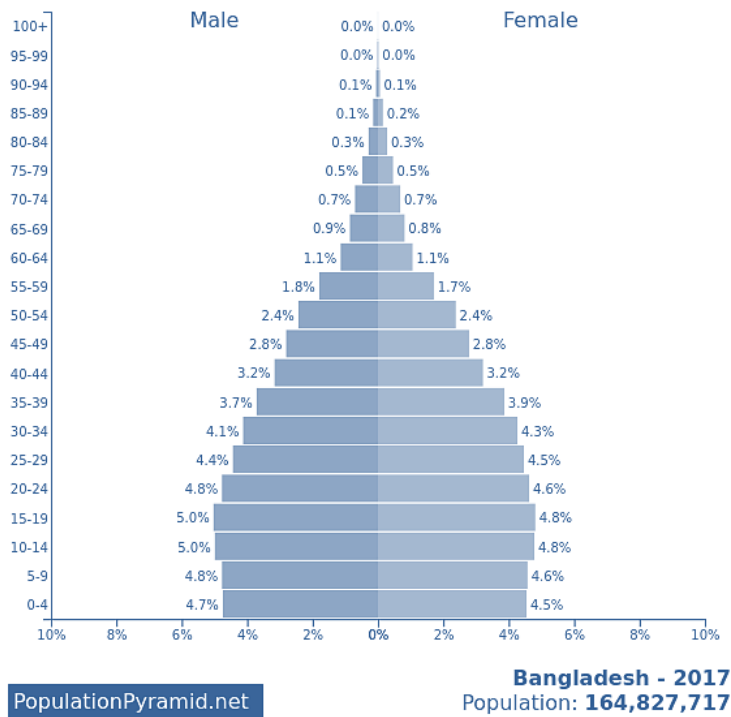
ที่มา: ธนาคารโลก

2.2.5 ความสามารถในการแข่งขันและความเชื่อมโยงระหว่างประเทศ

(1) ทรัพยากรมนุษย์

ด้านกำลังแรงงานของบังกลาเทศจะเห็นว่าประชากรในวัยระหว่าง 15-64 ปี จำนวน 108 ล้านคน คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 66 ของจำนวนประชากรบังกลาเทศทั้งหมด ส่วนอัตราการอ่านออกเขียนได้ของประชากรในวัยมากกว่า 15 ปีขึ้นไปเท่ากับร้อยละ 73

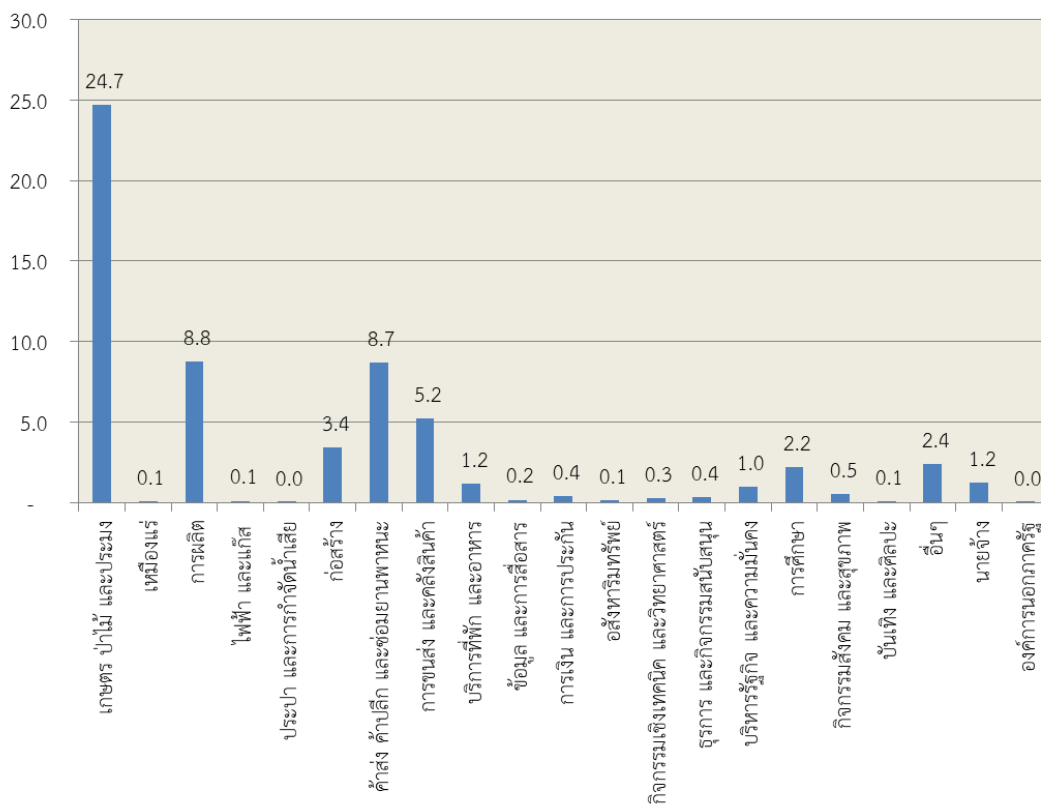
รูปภาพที่ 2-7: ประชากรของบังกลาเทศ

ที่มา: PopulationPyramid.net (2018)

สำหรับลำดับประเภทการจ้างงานสูงสุด 3 อันดับแรกของบังกลาเทศ พบว่า มีการจ้างงานสูงสุดในภาคเกษตร ป่าไม้ และประมง จำนวน 24.7 ล้านคน รองลงมา คือ ภาคการผลิต จำนวน 8.8 ล้านคน และภาคการค้าส่ง ค้าปลีก และซ่อมยานพาหนะ จำนวน 8.7 ล้านคน โดยมีรายละเอียดในภาคการจ้างงานอื่นๆ แสดงไว้ดังรูปภาพที่ 2.7 ทั้งนี้ หากเปรียบเทียบกับประชากรวัยทำงานที่มี 108 ล้านคน เห็นได้ว่า มีประชากรบังกลาเทศที่พร้อมเป็นแรงงานอีกกว่า 50 ล้านคน

รูปภาพที่ 2-8: การจ้างงานจำแนกตามประเภทอุตสาหกรรม ปี 2017 (หน่วย: ล้านคน)

ที่มา: สำนักงานสถิติบังกลาเทศ (2017)

(2) โครงสร้างพื้นฐาน

บังกลาเทศมีแนวโน้มการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานในทุกด้าน ยกเว้นด้านการขนส่งทางอากาศ มาโดยตลอดช่วงที่ผ่านมา ทั้งปริมาณและอัตราการเข้าถึงโครงสร้างพื้นฐานต่างๆ โดยโครงสร้างพื้นฐานด้านการคมนาคม ทั้งระบบถนน ระบบราง และสนามบินของบังกลาเทศ ถือว่ามีความครอบคลุมและคุณภาพอยู่ในระดับปานกลาง แม้จะต่ำกว่าประเทศในภูมิภาคเดียวกันทั้งอินเดียและปากีสถาน ขณะที่โครงสร้างพื้นฐานด้านสาธารณูปโภคนั้น บังกลาเทศมีข้อพิงระวังด้านระบบชลประทาน เนื่องจากอัตราการเข้าถึงน้ำเพื่อการอุปโภคบริโภคของประชาชนยังอยู่ในระดับค่อนข้างต่ำ อีกทั้งยังมีปัญหาไฟฟ้าตกบ่อย โดยรายละเอียดโครงสร้างพื้นฐานของบังกลาเทศจำแนกออกเป็น 2 กลุ่ม คือ โครงสร้างพื้นฐานด้านการคมนาคม และโครงสร้างพื้นฐานด้านสาธารณูปโภคและโทรคมนาคม ดังนี้

2.1) โครงสร้างพื้นฐานด้านการคมนาคม

• การขนส่งทางบก

ถนน บังกลาเทศมีถนนเชื่อมโยงทุกเมืองในประเทศครอบคลุมกว่า 21,119 กิโลเมตร ประกอบด้วยทางหลวงเขตเมือง 3,791 กิโลเมตร ทางหลวงเขตภูมิภาค 4,206 กิโลเมตร และถนนในหมู่บ้าน 13,122 กิโลเมตร ทั้งนี้ ปัจจุบัน (ปี 2017) ระบบถนนของบังกลาเทศถือว่ามีความครอบคลุมและมีประสิทธิภาพในการเดินทางในระดับหนึ่ง (3.1 คะแนน เต็ม 7 คะแนน) แต่ยังคงต่ำกว่าปากีสถาน (3.9 คะแนน) อินเดีย (4.3 คะแนน) และไทย (4.3 คะแนน) ทั้งนี้ ประสิทธิภาพการใช้ถนนของบังกลาเทศที่ยังค่อนข้างต่ำอาจเป็นผลมาจากความไม่เป็นระบบของการสัญจรบนท้องถนน และขนาดของถนนที่ค่อนข้างแคบ

ตารางที่ 2-2: ผลการประเมินความสามารถในการแข่งขันด้านโครงสร้างพื้นฐานของบังกลาเทศ

index	Bangladesh			India	Pakistan	Thailand	Unit
	2011	2014	2017	2017	2017	2017	
Infrastructure	2.2	2.4	2.9	4.2	3.0	4.7	Score 1-7
Quality of overall infrastructure	2.8	2.8	2.9	4.6	3.8	4.1	Score 1-7
Quality of roads	2.9	2.9	3.1	4.3	3.9	4.3	Score 1-7
Quality of railroad infrastructure	2.5	2.4	2.9	4.4	3.3	2.6	Score 1-7
Quality of port infrastructure	3.4	3.7	3.6	4.6	4.0	4.3	Score 1-7
Quality of air transport infrastructure	3.5	3.0	3.3	4.6	4.0	5.2	Score 1-7
Available airline seat	202.4	236.1	333.5	4,888.9	551.3	3,298.1	kilometers millions/week
Quality of electricity supply	1.6	2.5	3.7	4.7	2.9	5.2	Score 1-7
Mobile-cellular telephone	0.6	67.1	77.9	87.0	71.4	172.6	Subscriptions /100 pop.
Fixed-telephone	46.2	0.7	0.5	1.9	1.6	7.0	Lines /100 pop.

ที่มา: World economic forum

รถไฟ ถือเป็นระบบขนส่งมวลชนที่สำคัญของบังกลาเทศ เนื่องจากการคมนาคมที่เชื่อมโยงเมืองต่างๆ ของบังกลาเทศ ปัจจุบันระบบรางของบังกลาเทศครอบคลุมกว่า 2,706 กิโลเมตร (ปี 2005) โดยเป็นรางขนาดเดียวกับอินเดียและปากีสถานรวม 923 กิโลเมตร และเป็นรางขนาดเล็กรวม 1,822 กิโลเมตร นอกจากนี้ยังมีรางรถไฟเส้นที่อยู่ตรงชายแดนระหว่างบังกลาเทศและอินเดีย ซึ่งได้รับการปรับปรุงและกลับมาให้บริการอีกครั้งในปี 2008 โดย Maitree Express ปัจจุบัน (ปี 2017) บังกลาเทศมีระบบรางที่ครอบคลุมและมีประสิทธิภาพในการเดินทางและขนส่งในระดับหนึ่ง (2.9 คะแนนเต็ม 7 คะแนน) แม้คุณภาพจะต่ำกว่าปากีสถาน (3.3 คะแนน) และอินเดีย (4.4 คะแนน) แต่ก็สูงกว่าไทย (2.6 คะแนน)

• การขนส่งทางอากาศ

บังกลาเทศมีสนามบินจำนวน 25 แห่ง ประกอบด้วยสนามบินนานาชาติ 3 แห่ง คือ Shah Amanat International Airport ในเมืองจิตตะกอง (Chittagong) Shahjalal International Airport ในเมืองธากา (Dhaka) และ Osmani International Airport ในเมืองซิลเฮต (Sylhet) สนามบินภายในประเทศ 8 แห่ง นอกนั้นเป็นสนามบินที่ไม่ได้มีวัตถุประสงค์ในการให้บริการต่อสาธารณชน และบางแห่งปิดให้บริการ ดังนั้นจึงมีสนามบินที่เปิดให้บริการเดินทางในและระหว่างประเทศเพียง 11 แห่งเท่านั้น ปัจจุบัน (ปี 2017) บังกลาเทศมีโครงสร้างพื้นฐานสำหรับการขนส่งทางอากาศอยู่ในระดับปานกลาง (3.3 คะแนน เต็ม 7 คะแนน) ต่ำกว่าปากีสถาน (4.0 คะแนน) อินเดีย (4.6 คะแนน) และไทย (5.2 คะแนน)

ด้านสายการบิน บังกลาเทศมีสายการบินประจำชาติ คือ Biman Bangladesh Airlines และสายการบินอื่นๆ ที่ให้บริการ ได้แก่ Novoair, Regent Airways, และ United Airways โดยรวมสายการบินของบังกลาเทศมีศักยภาพในการรองรับผู้โดยสารในระดับค่อนข้างต่ำ (334 ล้าน ก.ม. ต่อสัปดาห์) ใกล้เคียงกับปากีสถาน (551 ล้าน ก.ม. ต่อสัปดาห์) แต่ต่ำกว่าอินเดีย (4,889 ล้าน ก.ม. ต่อสัปดาห์) และไทย (3,298 ล้าน ก.ม. ต่อสัปดาห์) ค่อนข้างมาก

• การขนส่งทางน้ำ

ท่าเรือทางการค้าที่สำคัญของบังกลาเทศ คือ Port of Chittagong เป็นท่าเรือขนาดกลาง ซึ่งถือว่าใหญ่ที่สุดในบังกลาเทศ และมีท่าเรือขนาดเล็กอีก 3 แห่ง ได้แก่ Port of Khulna, Port of Chalna, และ Port of Mongla โดยในปี 2017 ภาพรวมของท่าเรือในบังกลาเทศถือว่ามีประสิทธิภาพการขนส่งในระดับปานกลาง (3.6 คะแนน เต็ม 7 คะแนน) ต่ำกว่าปากีสถาน (4.0 คะแนน) อินเดีย (4.6 คะแนน) และไทย (4.3 คะแนน)

รูปภาพที่ 2-9: ท่าเรือในบังกลาเทศ

ที่มา: มูลนิธิ สวค. ปรับปรุงจาก worldportsource.com

2.2) โครงสร้างพื้นฐานด้านสาธารณูปโภคและโทรคมนาคม

• ไฟฟ้า

ปัจจุบัน (ปี 2017) ระบบการจ่ายไฟฟ้าของบังกลาเทศ ถือว่าไม่ค่อยมีเสถียรและเพียงพอต่อความต้องการใช้เท่าใดนัก (3.7 คะแนน เต็ม 7 คะแนน) โดยมีเหตุการณ์ไฟฟ้าตกค่อนข้างบ่อย ทำให้โดยรวมระบบจ่ายไฟฟ้าของบังกลาเทศจึงมีเสถียรภาพต่ำกว่าอินเดีย (4.7 คะแนน) และไทย (5.2 คะแนน) อีกทั้ง บังกลาเทศยังมีแผนการผลิตไฟฟ้าในปี 2018 (2,027 เมกะวัตต์) ที่ต่ำกว่าแผนการผลิตในปี 2017 (2,650 เมกะวัตต์) ขณะที่เศรษฐกิจขยายตัวอย่างต่อเนื่อง ปริมาณการผลิตไฟฟ้าจึงอาจไม่เพียงพอต่อความต้องการใช้ภายในประเทศ ไฟฟ้าจึงเป็นอีกปัจจัยที่นักลงทุนควรพึงระวัง โดยเฉพาะธุรกิจที่ต้องอาศัยไฟฟ้าตลอดเวลา เช่น ห้างเย็น เป็นต้น

• น้ำ

บังกลาเทศเป็นประเทศหนึ่งที่ประชากรอยู่กันอย่างหนาแน่น กล่าวคือ ประชากรกว่า 160 ล้านคนอาศัยอยู่บนพื้นที่ 57,000 ตารางไมล์ โดยประชากรกว่า 160 ล้านคนนั้น สามารถเข้าถึงบริการน้ำอุปโภคบริโภคที่ถูกสุขอนามัยร้อยละ 61 โดยในเขตเมืองสามารถเข้าถึงน้ำเพื่ออุปโภคบริโภคร้อยละ 58 ต่ำกว่าเขตชนบทที่เข้าถึงน้ำร้อยละ 62 และอัตราการเข้าถึงน้ำดังกล่าวเพิ่มขึ้นเพียงร้อยละ 1.1 ต่อปี อย่างไรก็ตาม บังกลาเทศมีโครงการพัฒนาสุขอนามัยและอุปทานของน้ำเพื่อการอุปโภคบริโภคใน 2 เมืองหลัก ได้แก่ โครงการ The Chittagong Water Supply Improvement and Sanitation Project ในปี 2011-2018 งบประมาณ 144 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ และโครงการ The Dhaka Water Supply and Sanitation Project for Bangladesh ในปี 2009-2016 งบประมาณ 72 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ สะท้อนว่ารัฐบาลตระหนักถึงปัญหานี้ และมีแนวทางการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านน้ำของประเทศอย่างชัดเจน

• โทรศัพท์และอินเทอร์เน็ต

การใช้โทรศัพท์เคลื่อนที่ของชาวบังกลาเทศมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นในช่วงปี 2011-2017 ที่ผ่านมา โดยในปี 2017 เฉลี่ยแล้วประชากรทุกคนในบังกลาเทศมีโทรศัพท์เคลื่อนที่ที่ใช้ 77.9 เบอร์ต่อประชากร 100 คน หรือร้อยละ 78 ซึ่งถือเป็นอัตราการใช้โทรศัพท์เคลื่อนที่ในระดับที่สูงกว่าปากีสถาน (ร้อยละ 71.4) แต่ยังคงต่ำกว่าอินเดีย (ร้อยละ 87) และไทย (ร้อยละ 173) ขณะที่การใช้โทรศัพท์ไม่เคลื่อนที่มีแนวโน้มลดลง เช่นเดียวกันในทุกประเทศ กล่าวคือ ประชากรบังกลาเทศมีอัตราการใช้ลดลงเหลือร้อยละ 0.5 ในปี 2017 ต่ำกว่าอินเดีย (ร้อยละ 1.9) ปากีสถาน (ร้อยละ 1.6) และไทย (ร้อยละ 7)

ด้านการใช้อินเทอร์เน็ต พบว่า ประชากรชาวบังกลาเทศใช้อินเทอร์เน็ตเพียงร้อยละ 5 ของประชากรทั้งหมดในปี 2011 ต่ำกว่าอินเดีย (ร้อยละ 10) ปากีสถาน (ร้อยละ 9) และไทย (ร้อยละ 24)

สรุปด้านโครงสร้างพื้นฐาน

บังกลาเทศมีแนวโน้มการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานในทุกด้าน ยกเว้นด้านการขนส่งทางอากาศ มาโดยตลอดช่วงที่ผ่านมา ทั้งปริมาณและอัตราการเข้าถึงโครงสร้างพื้นฐานต่างๆ โดยโครงสร้างพื้นฐานด้านการคมนาคม ทั้งระบบถนน ระบบราง และสนามบินของบังกลาเทศ ถือว่ามีความครอบคลุมและคุณภาพอยู่ในระดับปานกลาง แม้จะต่ำกว่าประเทศในภูมิภาคเดียวกันทั้งอินเดียและปากีสถาน ขณะที่โครงสร้างพื้นฐานด้านสาธารณูปโภคนั้น บังกลาเทศมีข้อพิงระวังด้านระบบชลประทาน เนื่องจากอัตราการเข้าถึงน้ำเพื่อการอุปโภคบริโภคของประชาชนยังอยู่ในระดับค่อนข้างต่ำ อีกทั้งยังมีปัญหาไฟฟ้าตกบ่อย

อนึ่ง บังกลาเทศได้ตระหนักถึงความสำคัญของการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานของประเทศต่อการขับเคลื่อนเศรษฐกิจของประเทศ จึงกำหนดแผนงาน/โครงการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานของประเทศขนาดใหญ่หลายโครงการ ได้แก่ โครงการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน Third Public-Private Infrastructure Development Facility-Tranche 2 และโครงการสร้างทางด่วน Shantinagar to Dhaka-Mawa expressway PPP project เป็นต้น

(3) ความพร้อมทางเทคโนโลยี

การดำเนินงานและการพัฒนาด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีของประเทศบังกลาเทศในปัจจุบัน กำลังพัฒนาไปพร้อมๆ กับการเติบโตเศรษฐกิจของประเทศ โดยสิ่งที่โดดเด่นคือด้านเทคโนโลยีข้อมูลข่าวสาร และด้านเทคโนโลยีชีวภาพ นโยบายประเทศในด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีถูกกำหนดและพัฒนาโดยหน่วยงาน National Council for Science and Technology ซึ่งอยู่ภายใต้การบริหารงานของกระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

หน่วยงานที่เกี่ยวข้องด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีในบังกลาเทศ มีทั้งส่วนที่เป็นภาครัฐ และไม่ใช่อารัฐ ได้แก่

1) กระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (Ministry of Science and Technology) เป็นหน่วยงานหลักของภาครัฐที่สนับสนุนงานต่างๆ ในด้านการพัฒนาด้านวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี พร้อมทั้งสนับสนุนด้านเงินทุน เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศให้ก้าวหน้า เป็นการยกระดับคุณภาพชีวิตของคนในประเทศ โดยได้ส่งเสริมให้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเป็นส่วนหนึ่งในวัฒนธรรมของประเทศ และนำไปใช้เพื่อให้เกิดการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน โดยกิจกรรมหลักของหน่วยงาน ได้แก่

- การจัดทำนโยบายชาติด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี และประสานงานกับหน่วยงานด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีอื่นๆ รวมทั้งกระทรวงอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง
- การนำข้อเสนอแนะของทางสมาคมวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ National Council for Science and Technology (NCST) มาปฏิบัติให้เกิดผล
- การสนับสนุนช่วยเหลือองค์กรและสถาบันต่างๆ ในภาคส่วนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี รวมทั้งหน่วยงานหรือองค์กรที่ไม่ใช่รัฐบาล ที่ทำหน้าที่ในการสำรวจ ศึกษาวิจัย และพัฒนาด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี พร้อมทั้งให้การสนับสนุนการเข้าถึงเงินทุนสำหรับกิจกรรมของหน่วยงานเหล่านี้
- การประสานงานระหว่างประเทศ และระหว่างองค์กรนานาชาติในส่วนงานด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี พร้อมทั้งนำโครงการหรือข้อตกลงร่วมกันที่เกิดขึ้นจากการประสานงานมาปฏิบัติให้เกิดผล
- กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมความปลอดภัยด้านปรมาณูและรังสี และการจัดตั้งโรงกำเนิดไฟฟ้าปรมาณู (atomic power plant)
- การประสานงานกิจกรรมงานวิจัยด้านเทคโนโลยีใหม่ๆ ที่มีความเป็นไปได้ในการเติบโต ซึ่งประกอบด้วยทรัพยากรทางทะเล มาตราวิทยาเคมี ชีววิทยา อิเล็กทรอนิกส์และอุตสาหกรรม พร้อมทั้งให้การสนับสนุนการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและทรัพยากรมนุษย์ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยดังกล่าว
- การส่งเสริมและประชาสัมพันธ์งานหรือโครงการด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีใหม่ๆ และจัดงานสัปดาห์วิทยาศาสตร์ประจำปี โดยการร่วมมือกันกับสถาบันการศึกษาและสถาบันวิจัยต่างๆ

ภายในกระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีนี้ ประกอบไปด้วยองค์กรต่างๆ ที่สำคัญ เช่น Bangladesh Council of Scientific and Industrial Research, National Institute of Biotechnology, และ Bangabandhu Science & Technology Fellowship Trust

2) มหาวิทยาลัยหรือสถาบันการศึกษาที่ให้การสนับสนุนด้านการพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีของบังกลาเทศที่สำคัญ ได้แก่

- The University of Dhaka ก่อตั้งขึ้นในปี 1921 ในช่วงที่อังกฤษปกครองอินเดียและบังกลาเทศ โดยมหาวิทยาลัยแห่งนี้ทำหน้าที่ผลิตนักวิทยาศาสตร์ที่มีชื่อเสียงของบังกลาเทศ
- Shahjalal University of Science and Technology (SUST) เป็นมหาวิทยาลัยของรัฐบาล ตั้งอยู่ในเมือง Sylhet เป็นมหาวิทยาลัยแห่งแรกที่น่าระบบแบบอเมริกันมาใช้ในบังกลาเทศ และเป็นมหาวิทยาลัยแห่งแรกๆ ที่เน้นให้การศึกษาด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีของบังกลาเทศ ปัจจุบันเป็นที่รู้จักในเรื่องของการศึกษาและวิจัยด้านวิทยาศาสตร์กายภาพ และวิศวกรรมศาสตร์
- Central University of Science & Technology เป็นมหาวิทยาลัยของเอกชน ก่อตั้งขึ้นในปี 2016 โดยมุ่งเน้นให้การศึกษาด้านเทคนิคในสาขาวิชาต่างๆ นวัตกรรม รวมทั้งด้านของสุขภาพ
- Institute of Science and Technology (A Center of Excellence for Education) ก่อตั้งขึ้นในปี 1993 เป็นสถาบันที่ไม่ใช่ของรัฐบาล ไม่มุ่งหวังผลกำไร และไม่เกี่ยวข้องกับการเมือง สถาบันแห่งนี้เป็นสถาบันแห่งแรกของบังกลาเทศที่ได้รับเกียรติให้เป็นสาขาด้านวิทยาศาสตร์คอมพิวเตอร์ของมหาวิทยาลัยแห่งชาติ (National University of Bangladesh) และได้ผลิตผู้เชี่ยวชาญด้านคอมพิวเตอร์ นักวิทยาศาสตร์ และนักธุรกิจมากมาย ตามวัตถุประสงค์ของสถาบันในการพัฒนาประเทศให้เติบโตทั้งในด้านของธุรกิจ และเทคโนโลยี

- Atish Dipankar University of Science and Technology (ADUST) เป็นมหาวิทยาลัยเอกชนที่มีชื่อเสียงแห่งหนึ่งของบังกลาเทศในด้านการเรียนการสอนและการทำวิจัย ก่อตั้งขึ้นในปี 2004 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อต้องการเป็นศูนย์กลางการศึกษาเรียนรู้ที่มีคุณภาพสูงตามแบบอย่างมาตรฐานการเรียนการสอนและการทำวิจัยของมหาวิทยาลัยนานาชาติ
- BRAC University (BRACU) ก่อตั้งขึ้นในปี 2001 ตั้งอยู่ในกรุงธากา เป็นสถาบันที่ไม่ใช่ของรัฐบาลแต่ได้รับการรับรองมาตรฐานการศึกษาจากรัฐบาลบังกลาเทศ สถาบันแห่งนี้มีความมุ่งหมายในการช่วยสนับสนุนกระบวนการพัฒนาชาติผ่านการจัดตั้งตั้งศูนย์แห่งความเป็นเลิศหรือ Center of excellence สำหรับระบบการศึกษาขั้นสูง เพื่อให้ตอบสนองต่อความต้องการต่างๆ ของสังคมและสามารถพัฒนาผู้นำที่มีความรู้ความสามารถ มีความคิดสร้างสรรค์ และตอบสนองต่อนโยบายการพัฒนาประเทศของรัฐบาลได้
- Centre for Entrepreneurship Development (CED) ก่อตั้งขึ้นในปี 2011 ภายใต้ BRAC University (BRACU) โดยมีความมุ่งหมายในการส่งเสริมกลุ่มผู้ประกอบการของบังกลาเทศ และส่งเสริมให้เกิดความรู้และประสบการณ์ด้านการประกอบกิจการเพื่อให้สามารถพัฒนาธุรกิจให้เจริญก้าวหน้าได้ ซึ่งหน่วยงานนี้ได้ทำการจัดแพลตฟอร์มในการพัฒนาให้สำหรับทั้งธุรกิจใหม่ ธุรกิจขนาดเล็กและขนาดกลาง

3) หน่วยงานสนับสนุนด้านเงินทุน เนื่องจากบังกลาเทศเป็นประเทศที่เพิ่งเริ่มมีหน่วยงานที่ให้การสนับสนุนเงินทุนในการทำธุรกิจ โดยการสนับสนุนด้านเงินทุนของบังกลาเทศ ผู้ที่ได้รับทุนจะได้รับเงินผ่าน 2 ช่องทางหลักๆ คือ หน่วยงานของรัฐบาล และ หน่วยงานที่ไม่ใช่รัฐบาล มีเพียงจำนวนเล็กน้อยเท่านั้นที่ได้รับทุนแบบส่วนตัวโดยตรง เงินทุนเหล่านี้มีที่มาจากเงินจากหลายแหล่งทั้งจากรัฐบาลของบังกลาเทศเอง และจากประเทศพัฒนาแล้วที่ต้องการให้เงินสนับสนุนประเทศที่กำลังพัฒนา โดยมีวัตถุประสงค์ในการใช้เงินทุนนี้สำหรับการพัฒนาประเทศบังกลาเทศให้เจริญขึ้น ไม่ว่าจะเป็นด้านการศึกษา โครงสร้างพื้นฐานต่างๆ การศึกษา การสาธารณสุข เทคโนโลยี และแม้กระทั่งการพัฒนาอุตสาหกรรมของประเทศ

ในกระบวนการขอทุนและรับทุนนั้นจะต้องผ่านการคัดเลือกจากทางหน่วยงานที่ให้ทุนว่าจะนำเงินทุนนี้ไปใช้สำหรับทำอะไร ซึ่งต้องสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของกองทุน และไม่เป็นทางนำไปใช้ในทางที่ไม่ถูกต้อง เช่น การก่อการร้ายหรือขบวนการหัวรุนแรงต่างๆ ที่กระทบต่อความปลอดภัยและมั่นคงของประเทศ

- Bangladesh Venture Capital Limited (BVCL) เป็นบริษัทที่จัดตั้งขึ้นเพื่อจัดหาเงินลงทุนก้อนแรกให้กับการจัดตั้งธุรกิจใหม่ หรือกลุ่ม Startup ของบังกลาเทศให้เติบโตอย่างยั่งยืน โดยต้องการสร้างระบบนิเวศแห่งการลงทุนให้กับกลุ่ม Startup และเพื่อสร้างเสริมวัฒนธรรมด้านเศรษฐศาสตร์ให้กับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทั้งหมดในวงธุรกิจของประเทศ บริษัทให้การสนับสนุนกิจการหรือธุรกิจที่มีนวัตกรรม เพื่อร่วมพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศตามนโยบายรัฐบาล โดยกลุ่มเทคโนโลยีที่ BVCL มุ่งเน้น ได้แก่ เทคโนโลยีข้อมูลข่าวสาร (Information Technology) เทคโนโลยีทางการเงิน (FinTech) เทคโนโลยีชีวภาพ (Bio-Technology) สันทนาการและรูปแบบการดำเนินชีวิต (Leisure and lifestyle) และการศึกษาดิจิทัล (Digital Education)
- Fund for Bangladesh เป็นองค์กรที่ทำหน้าที่ให้ข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งเงินทุน ผู้ให้ทุน และข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการสมัครขอทุนของประเทศบังกลาเทศ รวมทั้งข้อมูลข่าวสารต่างๆ จากองค์กรที่ทำงานเพื่อพัฒนาประเทศบังกลาเทศ

4) ศูนย์บ่มเพาะหรือหน่วยงานบ่มเพาะในบังกลาเทศ เช่น

- Startup Dhaka เป็นหน่วยงานที่พัฒนาผู้ที่มีความสามารถในการที่จะจัดตั้งและดำเนินธุรกิจเฉพาะทางให้เติบโตในตลาดได้ โดยหน่วยงานจะคัดเลือกผู้ที่เหมาะสม มีศักยภาพ แล้วพัฒนาให้เติบโต สร้างให้เกิดเป็นรูปแบบธุรกิจที่ยั่งยืนได้ และด้วยความร่วมมือกับ Grameenphone Ltd. ทำให้ Startup Dhaka สามารถสามารถออกตัวโครงการ GP Accelerator Program ขึ้นได้ในปี 2015 ซึ่งเป็นโครงการที่จัดในรูปแบบบู๊ตแคมป์ 4 เดือน เพื่อจัดหาเงินลงทุนตั้งตัวก่อนแรก (seed funding) ที่ปรึกษาที่มีความเชี่ยวชาญ หลักสูตรชั้นนำ ทรัพยากรที่ใช้ในการพัฒนาการเข้าถึงผู้ลงทุน และอื่นๆ เพื่อส่งเสริมธุรกิจ Startup ที่เข้าร่วมโครงการให้สามารถนำธุรกิจเข้าสู่ตลาดและเติบโตได้ ซึ่งปัจจุบันโครงการนี้สำเร็จไปแล้ว 3 รุ่น และมีผู้ที่เข้าร่วมโครงการที่ประสบความสำเร็จแล้ว 13 คนที่สามารถเติบโตในตลาดได้ ทั้งที่เป็นตลาดภายในประเทศและความต่างประเทศ
- Business Incubation Centre of BRAC University ก่อตั้งโดยหน่วยงาน Centre for Entrepreneurship Development (CED) ของ BRAC University ร่วมกันกับสมาคมนักศึกษาของมหาวิทยาลัย มีความมุ่งหมายในการสนับสนุนกลุ่มนักศึกษาที่ต้องการเป็นเจ้าของกิจการ กลุ่ม Startup และกลุ่มนักลงทุนหน้าใหม่ ให้สามารถพัฒนาตนเองจนประสบความสำเร็จในธุรกิจได้

(4) ทรัพยากรธรรมชาติ/ปัจจัยขับเคลื่อนเศรษฐกิจ

ด้วยบังกลาเทศเป็นประเทศที่ถูกจำกัดด้วยขนาดพื้นที่แต่มีความหนาแน่นของประชากรสูง ดังนั้นทรัพยากรขับเคลื่อนเศรษฐกิจหลักของประเทศจึงเป็นทรัพยากรด้านแรงงานซึ่งโดยส่วนใหญ่แรงงานบังกลาเทศทำงานอยู่ในอุตสาหกรรมเครื่องนุ่งห่ม อย่างไรก็ตาม นอกเหนือจากอุตสาหกรรมเครื่องนุ่งห่มซึ่งเป็นอุตสาหกรรมที่ใช้กำลังแรงงานเข้มข้นดังกล่าว บังกลาเทศยังมีทรัพยากรที่มีศักยภาพด้านการประมงและเครื่องหนังอีกด้วย

โดยบังกลาเทศมีศักยภาพทั้งการประมงน้ำจืด และประมงนอกชายฝั่ง แหล่งประมงน้ำจืดที่สำคัญของบังกลาเทศ ได้แก่ ทะเลสาบแคปไต (Kaptai) และแม่น้ำอีกหลายร้อยสาย เช่น แม่น้ำพัดมา (Padma) แม่น้ำเมฆนา (Meghana) และแม่น้ำยมูนา (Jamuna) เป็นต้น ซึ่งรายละเอียดพื้นที่ทำการประมงและปริมาณการผลิตของบังกลาเทศแสดงไว้ดังตารางที่ 2-3 ดังนี้

ตารางที่ 2-3: กำลังการผลิตด้านการประมงของบังกลาเทศ ปี 2016

ประเภทการประมง	ลักษณะการประมง	พื้นที่ประมง (เฮกตาร์)	ปริมาณการผลิต (ตัน)
การประมงน้ำจืด	การจับสัตว์น้ำในแหล่งน้ำจืดซึ่งเป็นพื้นที่เปิด: แม่น้ำ ปากอ่าว และอื่นๆ	3,906,434	1,023,991
	การเพาะเลี้ยงในกระชัง	794,361	2,060,408
	รวมการประมงน้ำจืด	4,700,795	3,084,399
การประมงนอกชายฝั่ง	การประมงนอกชายฝั่งเชิงอุตสาหกรรม	12,111,000	84,846
	การประมงนอกชายฝั่งโดยชาวประมงรายย่อย		515,000
	รวมการประมงนอกชายฝั่ง		599,846
รวมทั้งหมด			3,684,245

ที่มา: Department of Fisheries of Bangladesh (2016)

ในส่วนเครื่องหนัง เนื่องจากบังกลาเทศที่บริโภคเนื้อสัตว์เป็นหลัก จึงทำให้มีวัตถุดิบเพื่อส่งต่อให้กับอุตสาหกรรมชั้นกลางน้ำและปลายน้ำ อย่างไรก็ตาม ปริมาณของวัตถุดิบดังกล่าวยังไม่เพียงพอและมีการนำเข้า สะท้อนจากดุลการค้า ปี 2015 ในสินค้าประเภท หนังโคดิบ หนังแพะหรือแกะดิบ และหนังดิบของสัตว์ชนิดอื่นๆ บังกลาเทศมีดุลการค้าติดลบ 1.33 ล้านเหรียญสหรัฐฯ 1.52 แสนเหรียญสหรัฐฯ และ 6.84 แสนเหรียญสหรัฐฯ ตามลำดับ ขณะที่ในชั้นกลางน้ำ บังกลาเทศได้รับดุลการค้าจากหนังโคฟอก หนังแพะหรือแกะฟอก และหนังฟอกของสัตว์ชนิดอื่นๆ 149.72 ล้านเหรียญสหรัฐฯ 4.34 แสนเหรียญสหรัฐฯ และ 26.43 ล้านเหรียญสหรัฐฯ ตามลำดับ และในส่วนของชั้นปลายน้ำ บังกลาเทศได้รับดุลการค้าเป็นบวกทั้งในสินค้าประเภทกระเป๋าหนัง และรองเท้าหนัง⁹

สำหรับทรัพยากรสำคัญอื่นๆ ของบังกลาเทศ คือ พลังงาน และแร่ธาตุมีค่า อาทิ น้ำมันปิโตรเลียม ถ่านหิน ก๊าซธรรมชาติ เหล็ก แมงกานีส ไมก้าโครไมต์ และเพชร เป็นต้น

(5) ความเชื่อมโยงระหว่างประเทศ

ในการพิจารณาความเชื่อมโยงและตลาดที่สำคัญ คณะผู้วิจัยได้พิจารณา 2 ส่วนหลัก คือ การค้ากับประเทศเพื่อนบ้าน และความตกลงระหว่างประเทศด้านการค้าการลงทุนที่สำคัญของบังกลาเทศ

โดยการค้ากับประเทศเพื่อนบ้าน สังเกตจากตารางที่ 2-4 จะเห็นว่าการค้ากับประเทศเพื่อนบ้านของบังกลาเทศค่อนข้างมีความสำคัญ โดยเฉพาะจีน และอินเดีย ซึ่งมูลค่ารวมการค้าระหว่างบังกลาเทศกับสองประเทศดังกล่าวคิดเป็นมูลค่าสูงถึงร้อยละ 22 ของการค้าระหว่างประเทศทั้งหมดของบังกลาเทศ

ตารางที่ 2-4: มูลค่าการค้ากับประเทศเพื่อนบ้านของบังกลาเทศ ในปี 2015

คู่ค้า	มูลค่าการค้า (million USD)	สัดส่วนมูลค่าการค้าต่อ การค้ากับทั่วโลก (ร้อยละ)	การส่งออก (million USD)	การนำเข้า (million USD)	ดุลการค้า (million USD)
ทั่วโลก	79,792.87	100.00	31,734.16	48,058.71	-16,324.55
การค้ากับเพื่อนบ้าน	17,574.81	22.03	1,259.30	16,315.51	-15,056.20
จีน	11,064.55	13.87	715.21	10,349.33	-9,634.12
อินเดีย	6,399.97	8.02	517.89	5,882.08	-5,364.19
เมียนมา	65.21	0.08	21.14	44.07	-22.94
เนปาล	2.67	0.00	2.62	0.05	2.57
ภูฏาน	42.41	0.05	2.44	39.97	-37.53

ที่มา: Trademap.org, ประมวลโดย มูลนิธิ สวค.

ทั้งนี้ สินค้าสำคัญที่ค้าขายระหว่างกัน ในรายการของสินค้าที่บังกลาเทศมีมูลค่าส่งออกให้กับประเทศเพื่อนบ้านเรียงลำดับจากมากไปน้อย 5 อันดับแรก ของปี 2015 ได้แก่ เครื่องแต่งกายและของที่ใช้ประกอบกับเครื่องแต่งกายที่ไม่ได้ถักแบบนิตหรือแบบโครเซต (256.43 ล้านเหรียญสหรัฐฯ) เส้นใยสิ่งทอจากพืชอื่นๆ ด้ายกระดาศ และผ้าทอจากด้ายกระดาศ (221.39 ล้านเหรียญสหรัฐฯ) เครื่องแต่งกายและของที่ใช้ประกอบกับเครื่องแต่งกาย ถักแบบนิตหรือแบบโครเซต (160.27 ล้านเหรียญสหรัฐฯ) เครื่องหนัง (138.67 ล้านเหรียญสหรัฐฯ) และเสื้อผ้าใช้แล้ว (76.87 ล้านเหรียญสหรัฐฯ)

⁹ มูลนิธิ สวค. ประมวลจากข้อมูลการค้าระหว่างประเทศของ UNCTAD

ส่วนรายการของสินค้าที่บังกลาเทศมีมูลค่านำเข้าจากประเทศเพื่อนบ้านเรียงลำดับจากมากไปน้อย 5 อันดับแรก ของปี 2015 ได้แก่ ฝ้าย (3,736.87 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ)¹⁰ เครื่องจักร (1,962.60 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ) เครื่องใช้ไฟฟ้า (1,132.78 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ) เหล็ก (1,002.17 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ) และเส้นใยสังเคราะห์ (31,954.91 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ)

ความตกลงการค้าระหว่างประเทศ

บังกลาเทศมีความตกลงทางการค้าทั้งที่ลงนาม และไม่ได้ลงนาม รวมทั้งหมด 6 ฉบับ ดังนี้

ตารางที่ 2-5: ความตกลงทางการค้าระหว่างประเทศของบังกลาเทศ

ความตกลงการค้าระหว่างประเทศ	สถานะ
1. Bay of Bengal Initiative for Multi-Sectoral Technical and Economic Cooperation (BIMSTEC) Free Trade Area	เริ่มการเจรจา
2. Pakistan-Bangladesh Free Trade Agreement	เริ่มการเจรจา
3. Trade Preferential System of the Organization of the Islamic Conference	ลงนามแต่ยังไม่ผลบังคับใช้
4. Asia-Pacific Trade Agreement	ลงนามและมีผลบังคับใช้
5. Preferential Tariff Arrangement-Group of Eight Developing Countries	ลงนามและมีผลบังคับใช้
6. South Asian Free Trade Area	ลงนามและมีผลบังคับใช้

ที่มา: adb (2018)¹¹

¹⁰ นำเข้าจากอียิปต์ทั้งหมด

¹¹ <https://aric.adb.org/fta-country>

สรุปภาพรวมบังกลาเทศ

จากการศึกษาสามารถสรุปภาพรวมบังกลาเทศในด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม โครงสร้างพื้นฐาน และเทคโนโลยี ได้ดังตาราง

ตารางที่ 2-6: สรุปภาพรวมบังกลาเทศ

การเมือง (Politics)	ประวัติประเทศ	มีอาณาจักรของตัวเองเป็นพุทธ/ฮินดู ต่อมาเป็น ราชวงศ์อิสลามยึดครอง โดยเฉพาะยุคโมกุล ต่อมาถูกผนวกเป็น อาณานิคมอังกฤษ ภายหลัง ได้เอกราชเป็นปากีสถานตะวันออก ก่อนจะแยกเป็นบังกลาเทศ ช่วงแรกเป็นยุคที่ ทหารปกครอง ปัจจุบันเป็นประชาธิปไตย
	ระบบการเมือง	นายกรัฐมนตรีมีอำนาจสูงสุด เลือกตั้งผ่านระบบรัฐสภา ประธานาธิบดีเป็นประมุขเชิงสัญลักษณ์
	ระบบกฎหมาย	ระบบจารีต
	พรรคการเมือง	มี 2 พรรคสำคัญ คือ BAL ของนายกฮาซิม่า กับ BNP ของอดีตนายกคาเลตา
เศรษฐกิจ (Economics)	ขนาดตลาด	GDP เล็กกว่าไทย 1 เท่า รายได้ต่อหัวต่ำกว่าไทย 5 เท่า (Lower Middle Income) อัตราการเติบโตร้อยละ 6.5
	โครงสร้าง GDP	เกษตรร้อยละ 14.8 อุตสาหกรรมร้อยละ 28.8 บริการร้อยละ 56.6
	การเปิดเสรี	ร้อยละ 43.8 ของ GDP
	การลงทุนจากต่างประเทศ	2.3 พันล้านดอลลาร์สหรัฐฯ
	เสถียรภาพ	หนี้ต่อทุนสำรองร้อยละ 20 อัตราเงินเฟ้อร้อยละ 6.5 อัตราแลกเปลี่ยนค่อนข้างมีเสถียรภาพ
	ทรัพยากรมนุษย์	กำลังแรงงาน 108 ล้านคน ร้อยละ 66 ของประชากร
สังคม (Social)	เชื้อชาติ	เบงกาลี
	ศาสนา	อิสลามร้อยละ 90 (ไม่ใช่ extremist) ฮินดูร้อยละ 9
	ภาษา	เบงกาลี
	วัฒนธรรมธุรกิจ	เคารพอาวุโส การตัดสินใจอาจไม่สำเร็จในครั้งเดียว ไม่ปฏิเสธตรงๆ ไม่ยิ้ม
โครงสร้างพื้นฐาน (Infrastructure)	การขนส่งทางถนน	ต่ำกว่าอินเดีย ปากีสถาน และไทย
	การขนส่งทางราง	ต่ำกว่าอินเดีย และปากีสถาน (ดีกว่าไทย)
	การขนส่งทางน้ำ	ปานกลาง ทำเรือใหญ่สุดคือ chittagong และมีท่าเรือขนาดเล็กอีก 3 แห่ง
	การขนส่งทางอากาศ	สนามบิน 25 แห่ง นานาชาติ 3 แห่ง
	ไฟฟ้า	ไม่เสถียร และไม่เพียงพอ
	ประปา	อัตราการเข้าถึงร้อยละ 61
	ระบบไอซีที	77.9 เครื่องต่อ 100 คน
เทคโนโลยี (Technology)	หน่วยงานสำคัญ	เด่นเรื่อง ICT และเทคโนโลยีชีวภาพ มีหน่วยงานให้ทุน Start Up ทั้งรัฐและเอกชน มีศูนย์บ่มเพาะเช่น Startup Dhaka

ที่มา: มุลินธิ สวค.

กฎระเบียบและนโยบาย ด้านการลงทุน

3

สาธารณรัฐประชาชนบังกลาเทศ

3.1 ภาพรวมกฎระเบียบและนโยบายที่สำคัญด้านการลงทุน

ประเทศบังกลาเทศจัดเป็นประเทศที่อยู่ในกลุ่มที่มีการพัฒนาน้อยที่สุด แต่มีแหล่งทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์มากมาย เช่น ทรัพยากรน้ำมัน ทรัพยากรทางทะเล และก๊าซธรรมชาติ มีภาคเศรษฐกิจที่สำคัญคือ ภาคการเกษตร อุตสาหกรรมหลักในบังกลาเทศ คือ อุตสาหกรรมการส่งออกเสื้อผ้า โดยการส่งออกเสื้อผ้ามีสัดส่วนการส่งออกมากกว่าร้อยละ 80 ของการส่งออกทั้งหมด รัฐบาลบังกลาเทศมีนโยบายให้ความสำคัญกับการสร้างความหลากหลายของสินค้า และการตลาดส่งออกใหม่ๆ เพิ่มปริมาณการส่งออกและลดการขาดดุลทางการค้าของประเทศ เนื่องจากบังกลาเทศมีสินค้าส่งออกและตลาดส่งออกที่จำกัด บังกลาเทศมีนโยบายพัฒนาเศรษฐกิจขึ้นสู่ระดับประเทศ Middle Income ภายในปี 2021 ซึ่งบังกลาเทศมีข้อได้เปรียบในเรื่องค่าแรงและทรัพยากรธรรมชาติราคาถูก ทำให้มีต้นทุนการผลิตที่ต่ำเมื่อเทียบกับประเทศอื่นๆ ในเอเชีย

นอกจากนั้น รัฐบาลบังกลาเทศมีนโยบายทางเศรษฐกิจและการลงทุน คือ นโยบายมุ่งเน้นเสรีภาพทางเศรษฐกิจ สนับสนุนการลงทุนจากต่างชาติในลักษณะร่วมทุน (Joint Venture) สร้างความเชื่อมั่นในการลงทุนแก่นักลงทุนทั้งภายในประเทศและต่างชาติ ส่งเสริมให้แรงงานไปทำงานต่างประเทศ มีการปรับนโยบายเพื่อกระตุ้นและส่งเสริมการลงทุนจากต่างชาติ การดำเนินนโยบายเศรษฐกิจแบบเสรีนิยม ลดบทบาทของภาครัฐและส่งเสริมในภาคเอกชนเข้าไปดำเนินธุรกิจมากขึ้น เพื่อให้เกิดการแข่งขันอย่างเสรี โดยเปิดโอกาสให้มีการลงทุนจากต่างชาติสามารถเข้าไปลงทุนในกิจการต่างๆ ในประเทศได้ โดยการลงทุนในภาคอุตสาหกรรมและภาคบริการ นักลงทุนต่างชาติสามารถลงทุนได้ร้อยละ 100 แต่การลงทุนในกิจการด้านสื่อสารและโทรคมนาคม พลังงาน และเหมืองแร่ ต้องได้รับอนุญาตจากกระทรวงที่รับผิดชอบโดยตรงของบังกลาเทศก่อน และมีการปรับนโยบายอนุญาตให้ส่งผลกำไรและรายได้ออกต่างประเทศได้อย่างเสรี การเปิดการลงทุนแบบเสรีที่กล่าวมาข้างต้นส่งผลให้มีการลงทุนในบังกลาเทศเพิ่มขึ้น โดยมีผู้ลงทุนต่างชาติรายใหญ่ คือ สหรัฐอเมริกา มาเลเซีย ญี่ปุ่น และสหราชอาณาจักร สาขาอุตสาหกรรมที่น่าสนใจ ได้แก่ การสำรวจแหล่งก๊าซธรรมชาติ (โดยเฉพาะอ่าวเบงกอล) ธุรกิจการก่อสร้าง ระบบสาธารณูปโภค การผลิตสินค้าอุปโภคและบริโภคขั้นพื้นฐาน โดยปัญหาในเรื่องความไม่สงบทางการเมืองในบังกลาเทศเป็นปัจจัยเสี่ยงต่อการขยายตัวทางเศรษฐกิจและการค้า รัฐบาลบังกลาเทศได้ดำเนินนโยบายต่างประเทศ ที่เสริมสร้างผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ และการดำเนินนโยบายต่างประเทศแบบมุ่งตะวันออก (Look East) โดยกระชับความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดกับจีนและประเทศต่างๆ ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ อาทิ ไทย เมียนมา และกลุ่มอาเซียน

กฎหมายหลักที่เกี่ยวข้องกับการลงทุนในประเทศบังกลาเทศ คือ กฎหมายการส่งเสริมและคุ้มครองการลงทุนจากต่างประเทศ (The Foreign Private Investment Act of 1980) กฎหมายเขตการส่งเสริมการส่งออก (The Bangladesh Export Processing Zones Authority Act of 1980) กฎหมายจัดตั้งคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน (Board of Investment Act of 1989) และกฎหมายการจัดตั้งบริษัท (The Companies Act of 1994) ซึ่งมีวัตถุประสงค์ให้นักลงทุนต่างชาติเข้าไปลงทุนในบังกลาเทศเพิ่มขึ้นและให้การรับรองว่านักลงทุนต่างชาติจะได้รับสิทธิประโยชน์ด้านการลงทุนอย่างเท่าเทียมกัน รวมถึงข้อกำหนดต่างๆ ของ The Bangladesh Bank ซึ่งเป็นธนาคารกลาง และ The National Board of Revenue ซึ่งเกี่ยวกับภาษีเงินได้และภาษีสกุลการ

3.2 กฎระเบียบและข้อห้ามในการลงทุน

3.2.1 การจดทะเบียนธุรกิจ

(1) กฎระเบียบและข้อบังคับ

กิจการที่รัฐบาลบังกลาเทศไม่อนุญาตให้ภาคเอกชนในประเทศและนักลงทุนต่างชาติเข้ามาลงทุน ได้แก่ การผลิตอาวุธยุทโธปกรณ์ เครื่องจักรและอุปกรณ์ที่ใช้ในการป้องกันประเทศ การผลิตพลังงานนิวเคลียร์ การพิมพ์ธนบัตรและโรงพิมพ์ และป่าไม้ กิจการที่รัฐบาลบังกลาเทศไม่สนับสนุนให้ลงทุน แต่สามารถลงทุนได้เนื่องจากไม่มีกฎหมายห้าม ได้แก่ เสื้อผ้าสำเร็จรูป สถาบันการเงินและประกันภัย

กิจการที่รัฐบาลบังกลาเทศสนับสนุนให้ลงทุน ได้แก่ อุตสาหกรรมที่ต้องใช้เทคโนโลยีสูงในการผลิต และอุตสาหกรรมที่มีการจ้างแรงงานเป็นจำนวนมาก

รัฐบาลบังกลาเทศได้พัฒนาการลงทุนในประเทศให้ดียิ่งขึ้น เพื่อดึงดูดนักลงทุนต่างชาติให้เข้ามาลงทุนในประเทศ เพื่อการเติบโตทางเศรษฐกิจ โดยจัดตั้ง Bangladesh Investment Development Authority (BIDA) ในปี 2016 เป็นหน่วยงานของรัฐบาลที่จัดตั้งมาเพื่อมาพัฒนาด้านการลงทุนของบังกลาเทศ และอำนวยความสะดวกแก่นักลงทุน และมีศูนย์บริการ One Stop Service ภายใต้การควบคุมของ BIDA จัดตั้ง National Committee for Monitoring and Implementation of Doing Business Reform (NCMID) เพื่อติดตามการดำเนินการ ให้คำแนะนำในด้านต่างๆ ที่สนับสนุนต่อการปฏิรูป

สำหรับสัดส่วนการถือหุ้นในการลงทุนของบังกลาเทศนั้น นักลงทุนต่างชาติสามารถถือหุ้นได้ทั้งหมด เพราะไม่มีการจำกัดสัดส่วนการลงทุนสำหรับนักลงทุนต่างชาติในบังกลาเทศ หรือนักลงทุนต่างชาติจะร่วมทุนกับนักลงทุนบังกลาเทศก็ได้ โดยการจัดตั้งบริษัทนั้นต้องจดทะเบียนกับสำนักงาน The Registrar of Joint Stock Companies and Firms ดังนี้

(2) ขั้นตอนการจัดตั้งบริษัทในบังกลาเทศ

ขั้นตอนการจัดตั้งธุรกิจบังกลาเทศประกอบไปด้วย 9 ขั้นตอนหลัก ซึ่งในแต่ละขั้นตอนหลักประกอบไปด้วยขั้นตอนย่อยต่างๆ ขั้นตอนย่อยเหล่านั้น มีรายละเอียดดังนี้

■ **ขั้นตอนที่ 1 การตรวจสอบและจองชื่อบริษัท**

ขั้นตอน	รายละเอียด	จำนวนวันดำเนินการ	ค่าใช้จ่าย
1	การตรวจสอบและจองชื่อบริษัท (Verify the uniqueness of the proposed company name on the website of the Registrar of Joint Stock Companies and Firms) - นักลงทุนจะต้องตรวจสอบชื่อบริษัทของตนเองและจองชื่อบริษัทผ่านเว็บไซต์ของสำนักทะเบียนบริษัทของบังกลาเทศ (The Registrar of Joint Stock Companies and Firms)	ไม่เกิน 1 วันทำการ	- ชื่อที่เสนอครั้งละ 600 ตากา - ค่าร้องต่างๆ ครั้งละ 100 ตากา

ที่มา: มูลินนิธิ สวค. ปรับปรุงจาก Doing Business Bangladesh 2018 และ <http://bida.gov.bd/doing-business>

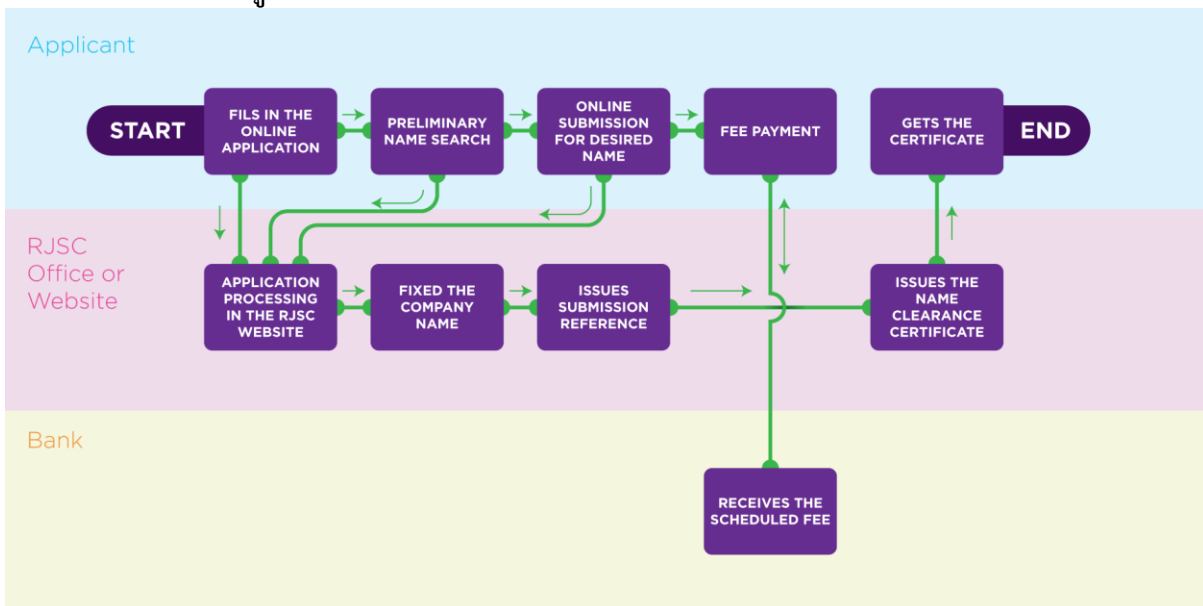
ภาพแสดงขั้นตอนการตรวจสอบและจองชื่อ ขั้นตอนมีดังนี้

1. ผู้สมัครกรอกแบบฟอร์มใบสมัครออนไลน์
2. เปิดบัญชีออนไลน์ E-account
3. ตรวจสอบชื่อบริษัทเบื้องต้น
4. ชำระค่าธรรมเนียมให้กับธนาคาร
5. ส่งใบเสร็จรับเงิน
6. ขอใบรับรองการอนุมัติชื่อบริษัท

เอกสารที่ใช้ในการดำเนินการ

1. ใบรองการอนุมัติชื่อบริษัท
2. หลักฐานการชำระเงิน

รูปภาพที่ 3-1: แสดงขั้นตอนการตรวจสอบและจองชื่อบริษัท

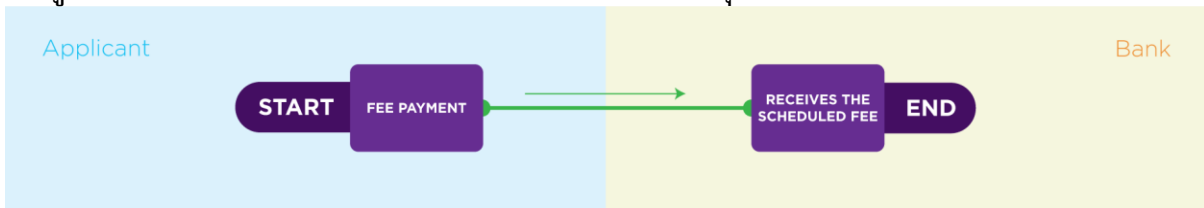
ที่มา: <http://bida.gov.bd/doing-business>

■ **ขั้นตอนที่ 2 การจ่ายอากรแสตมป์**

ขั้นตอน	รายละเอียด	จำนวนวันดำเนินการ	ค่าใช้จ่าย
2	การจ่ายอากรแสตมป์ (Pay stamp duty at a designated bank) - นักลงทุนจะต้องจ่ายภาษีอากรแสตมป์ตามที่ธนาคารกำหนด เพื่อให้เป็นทุนจดทะเบียนแก่บริษัท	1 วัน	- ข้อบังคับบริษัท 3,000 ตากา - สำเนา 50 ตากา - ข้อสัญญาบริษัท 1,000 ตากา - สำเนา 50 ตากา

ที่มา: มูลนิธิ สวค. ปรับปรุงจาก Doing Business Bangladesh 2018 และ <http://bida.gov.bd/doing-business>

รูปภาพที่ 3-2: แสดงขั้นตอนการจ่ายอากรแสตมป์ นักลงทุนต้องจ่ายภาษีอากรแสตมป์ที่ธนาคาร

ที่มา: <http://bida.gov.bd/doing-business>

■ **ขั้นตอนที่ 3 การยื่นขอจดทะเบียนบริษัท**

ขั้นตอน	รายละเอียด	จำนวนวันดำเนินการ	ค่าใช้จ่าย								
3	การยื่นขอจดทะเบียนบริษัท (Register at the Registrar of Joint Stock Companies and Firms) - นักลงทุนต้องดำเนินการยื่นคำร้องขอจัดตั้งบริษัท ผ่านเว็บไซต์ออนไลน์สำนักงานทะเบียนบริษัทของบังกลาเทศ เอกสารที่ใช้ในการดำเนินการ 1. ใบรับรองการตั้งชื่อบริษัท 2. ข้อบังคับและข้อสัญญาบริษัท 3. แบบฟอร์มที่ 1: Declaration on Registration of Company 4. แบบฟอร์มที่ 6: Notice of Situation of Registered Office and of Any Change therein 5. แบบฟอร์มที่ 9: Consent of Director to act 6. แบบฟอร์มที่ 10: List of Persons Consenting to be Directors 7. แบบฟอร์มที่ 12: Particulars of the Directors, Manager and Managing Agents and of any change therein 8. หลักฐานการชำระเงินอากรแสตมป์ 9. หมายเลขประจำตัวผู้เสียภาษีของกรรมการบริษัท	ไม่เกิน 1 วันทำการ	- การลงนามในหนังสือบริคณห์สนธิ 500 ตากา การลงนามในข้อบังคับ <table border="1"> <thead> <tr> <th>ทุนจดทะเบียน (ตากา)</th> <th>อากรแสตมป์ (ตากา)</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>ไม่เกิน 10,00,000</td> <td>2,000</td> </tr> <tr> <td>มากกว่า 10,00,000.00 แต่ไม่เกิน 3,00,00,000</td> <td>4,000</td> </tr> <tr> <td>มากกว่า 3,00,00,000</td> <td>10,000</td> </tr> </tbody> </table>	ทุนจดทะเบียน (ตากา)	อากรแสตมป์ (ตากา)	ไม่เกิน 10,00,000	2,000	มากกว่า 10,00,000.00 แต่ไม่เกิน 3,00,00,000	4,000	มากกว่า 3,00,00,000	10,000
ทุนจดทะเบียน (ตากา)	อากรแสตมป์ (ตากา)										
ไม่เกิน 10,00,000	2,000										
มากกว่า 10,00,000.00 แต่ไม่เกิน 3,00,00,000	4,000										
มากกว่า 3,00,00,000	10,000										

ที่มา: มูลนิธิ สวค. ปรับปรุงจาก Doing Business Bangladesh 2018 และ <http://bida.gov.bd/doing-business>

ค่าลงทะเบียนสำหรับการส่งแบบฟอร์มรวม 1,200 ตากา โดยต้องส่งแบบฟอร์มจำนวน 6 ฉบับ ได้แก่ แบบฟอร์มที่ 1, 6, 9, 10, 12 และข้อบังคับข้อสัญญาของบริษัท (ราคาฉบับละ 200 ตากา) สำหรับทุนจดทะเบียน

ทุนจดทะเบียน (ตากา)	ค่าธรรมเนียม (ตากา)
(Up to 20,000.00)	360
Additional for every 10,000.00 or part after first 20,000.00 up to 50,000.00	180
Additional for every 10,000.00 or part after first 50,000.00 up to 10,00,000.00	45
Additional for every 10,000.00 or part after first 10,00,000.00 up to 50,00,000.00	24
Additional for every 1,00,000.00 or part after first 50,00,000.00	45

ที่มา: มุลนิธิ สวค. ปรับปรุงจาก Doing Business Bangladesh 2018 และ <http://bida.gov.bd/doing-business>

▪ **ขั้นตอนที่ 4 ถึง 6 การจัดทำตราประทับบริษัท การเปิดบัญชีธนาคาร และการขอใบอนุญาตทางการค้า**

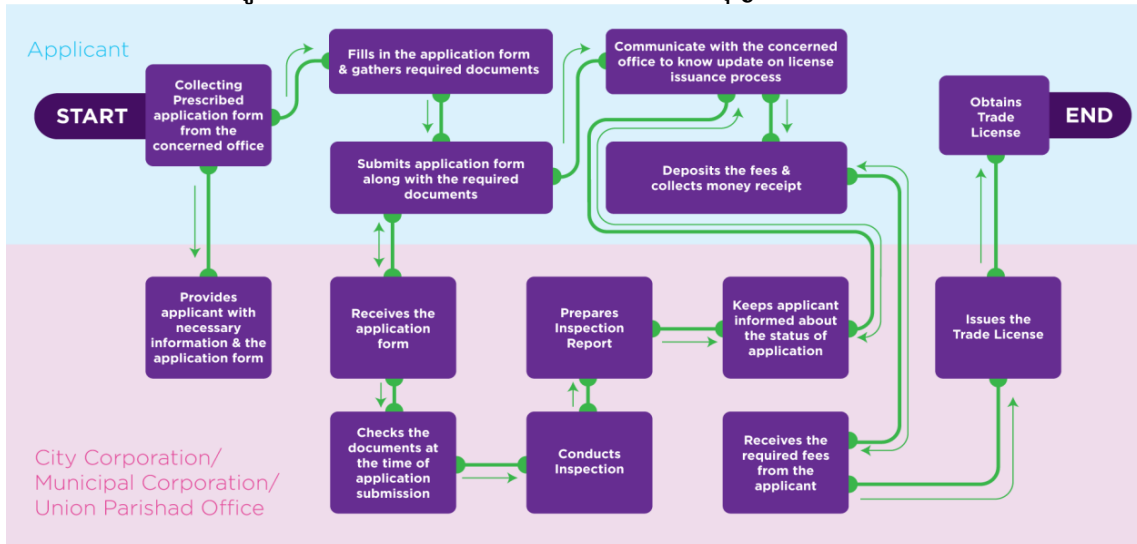
ขั้นตอน	รายละเอียด	จำนวนวันดำเนินการ	ค่าใช้จ่าย
4	จัดทำตราประทับบริษัท (Make a company seal) - นักลงทุนจะต้องจัดทำตราประทับบริษัทกับบริษัท Seal maker ในบังกลาเทศ	1 วัน	- 100-200 ตากา
5	การเปิดบัญชีธนาคารของบริษัท (Open a bank account) - นักลงทุนจะต้องดำเนินการเปิดบัญชีธนาคารของบริษัทกับธนาคารในบังกลาเทศ	1 วัน	- ไม่มีค่าใช้จ่าย
6	การขอใบอนุญาตทางการค้า (Obtain a trade license) - นักลงทุนจะต้องขอใบอนุญาตทางการค้ากับ City corporation Dhaka โดยในบังกลาเทศแบ่งบริษัทออกเป็น 2 เขต คือ เขตภาคเหนือและเขตภาคใต้ โดยสามารถยื่นกับบริษัทในเขตไหนก็ได้ที่ใกล้ที่สุด เอกสารที่ใช้ในการดำเนินการ 1. แบบฟอร์มการสมัคร 2. บัตรประชาชนผู้ประกอบการ 3. ใบเสร็จรับเงินภาษีหัก ณ ที่จ่าย 4. หนังสือเดินทางของผู้ประกอบการ 5. ข้อประกาศ ข้อกำหนด เกี่ยวกับบริษัท 6. สำเนาหนังสือบริคณสนธิและข้อบังคับบริษัท 7. สำเนาการจัดตั้งบริษัท 8. หนังสือรับรองจากหุ้นส่วน 9. หมายเลขประจำตัวผู้เสียภาษี 10. สำเนาการเข้าบริษัท 11. ใบอนุญาตจากคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน 12. บัญชีธนาคาร	7 วัน	- ค่าธรรมเนียม 10 ตากา - ค่าธรรมเนียมใบอนุญาต 1,000-20,000 ตากา

ที่มา: มุลนิธิ สวค. ปรับปรุงจาก Doing Business Bangladesh 2018 และ <http://bida.gov.bd/doing-business>

ภาพแสดงขั้นตอนการขอใบอนุญาตทางการค้า ขั้นตอนมีดังนี้

1. เก็บใบสมัครที่ได้รับมา
2. ส่งแบบฟอร์มใบสมัครพร้อมเอกสารประกอบ ไปยังส่วนที่เกี่ยวข้อง
3. การตรวจโดยผู้บังคับบัญชา ในเรื่องการให้สิทธิการใช้งาน
4. ใบชำระค่าธรรมเนียมการฝากเงิน
5. ขอรับใบอนุญาตทางการค้า

รูปภาพที่ 3-3: แสดงขั้นตอนการขอใบอนุญาตทางการค้า

ที่มา: <http://bida.gov.bd/doing-business>

■ **ขั้นตอนที่ 7 ขอรับหมายเลขประจำตัวผู้เสียภาษี**

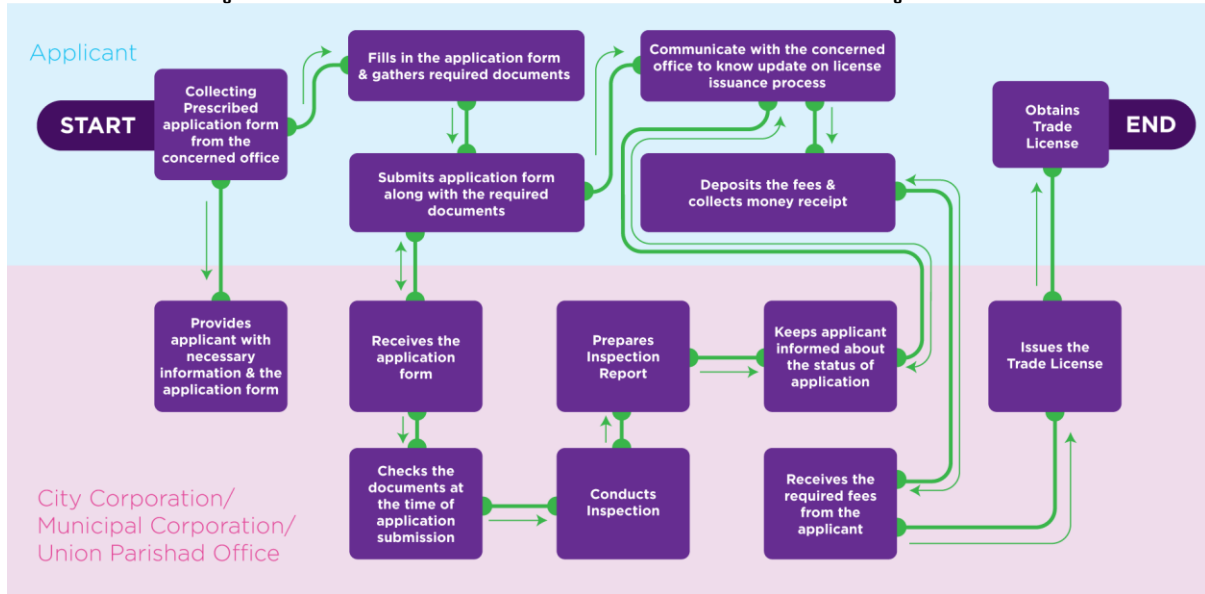
ขั้นตอน	รายละเอียด	จำนวนวันดำเนินการ	ค่าใช้จ่าย
7	<p>การขอรับหมายเลขประจำตัวผู้เสียภาษี Obtain a Tax Identification Number (TIN) Certificate for Company</p> <p>- นักลงทุนสามารถกรอกแบบฟอร์มสมัครออนไลน์และขอรับใบรับรอง TIN</p> <p>เอกสารที่ใช้ในการดำเนินการ</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. แบบฟอร์มการสมัคร 2. บัตรประชาชนผู้ประกอบการ 3. ใบเสร็จรับเงินภาษีหัก ณ ที่จ่าย 4. หนังสือเดินทางของผู้ประกอบการ 5. ข้อประกาศ ข้อกำหนด เกี่ยวกับบริษัท 6. สำเนาหนังสือบริคณสนธิและข้อบังคับบริษัท 7. สำเนาการจัดตั้งบริษัท 8. หนังสือรับรองจากหุ้นส่วน 9. หมายเลขประจำตัวผู้เสียภาษี 10. สำเนาการเข้าบริษัท 11. ใบอนุญาตจากคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน 12. ใบรับรองข้อมูลทางการเงินจากธนาคาร 	7 วัน	<ul style="list-style-type: none"> - ค่าธรรมเนียม 10 ตากา - ค่าธรรมเนียมใบอนุญาต 1,000-20,000 ตากา

ที่มา: มุลนิธิ สวค. ปรับปรุงจาก Doing Business Bangladesh 2018 และ <http://bida.gov.bd/doing-business>

ภาพแสดงขั้นตอนการขอหมายเลขประจำผู้เสียภาษีขั้นตอนมีดังนี้

1. เก็บใบสมัครที่ได้รับจากกรมสรรพากรบังกลาเทศ National Board of Revenue (NBR)
2. ส่งแบบฟอร์มใบสมัครพร้อมเอกสารประกอบ ไปยังสำนักงานเขต
3. การตรวจโดยเจ้าหน้าที่ NBR
4. ตรวจสอบสถานประกอบการ
5. ขอรับหมายเลขประจำผู้เสียภาษี

รูปภาพที่ 3-4: ภาพแสดงขั้นตอนการขอหมายเลขประจำผู้เสียภาษี

ที่มา: <http://bida.gov.bd/doing-business>

▪ ขั้นตอนที่ 8 การจดทะเบียนภาษีมูลค่าเพิ่ม

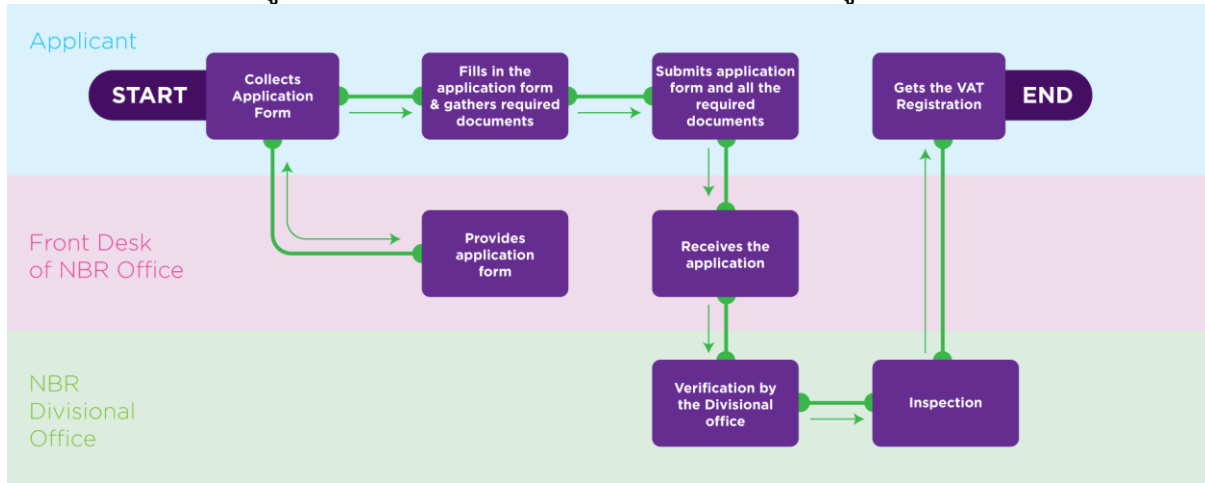
ขั้นตอน	รายละเอียด	จำนวนวันดำเนินการ	ค่าใช้จ่าย
8	<p>การจดทะเบียนภาษีมูลค่าเพิ่ม (Apply for VAT registration)</p> <p>นักลงทุนยื่นคำขอจดทะเบียนภาษีมูลค่าเพิ่ม กับกรมสรรพากรของบังกลาเทศ ภายหลังจากการยื่นคำขอจดทะเบียนจะมีเจ้าหน้าที่รัฐบาลบังกลาเทศมาตรวจสอบบริษัท</p> <p>เอกสารที่ใช้ในการดำเนินการ</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. แบบฟอร์มใบอนุญาตทางการค้า 2. ใบรับรองข้อมูลทางการเงินจากธนาคาร 3. รูปถ่าย 2 ใบของผู้ประกอบการ 4. สำเนาบัตรประจำตัวประชาชนและสำเนาหนังสือเดินทางของผู้ประกอบการ 5. หมายเลขประจำตัวผู้เสียภาษี 6. แผนที่ตั้งของสำนักงาน 7. ใบอนุญาตจากคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน 8. Deed of agreement 	1-2 วัน	- ไม่มีค่าใช้จ่าย

ที่มา: มูลนิธิ สวค. ปรับปรุงจาก Doing Business Bangladesh 2018 และ <http://bida.gov.bd/doing-business>

ภาพแสดงขั้นตอนการจดทะเบียนภาษีมูลค่าเพิ่ม ขั้นตอนมีดังนี้

1. เก็บใบสมัครที่ได้รับจาก กรมสรรพากรบังกลาเทศ National Board of Revenue (NBR)
2. ส่งแบบฟอร์มใบสมัครพร้อมเอกสารประกอบ ไปยังสำนักงานเขต
3. การตรวจโดยเจ้าหน้าที่ NBR
4. ตรวจสอบสถานประกอบการ
5. ขอรับใบลงทะเบียนภาษีมูลค่าเพิ่ม

รูปภาพที่ 3-5: แสดงขั้นตอนการจดทะเบียนภาษีมูลค่าเพิ่ม

ที่มา: <http://bida.gov.bd/doing-business>

▪ ขั้นตอนที่ 9 ลงทะเบียนกับ BIDA

ขั้นตอน	รายละเอียด	จำนวนวันดำเนินการ	ค่าใช้จ่าย
9	<p>การลงทะเบียนกับ BIDA Registration with the Bangladesh Investment Development Authority (BIDA)</p> <p>นักลงทุนต่างชาติจะต้องจดทะเบียนกับ BIDA เพื่อดำเนินธุรกิจในบังกลาเทศ โดยเฉพาะการลงทุนในเขตเศรษฐกิจพิเศษ</p> <p>เอกสารที่ใช้ในการดำเนินการ</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. ใบอนุญาตการค้า 2. ใบรับรองการจดทะเบียนและหนังสือบริคณห์สนธิ MOA 3. Partnership Deeds 4. Deeds of the proposed land 5. รายละเอียดโครงการ หากมีมูลค่ามากกว่า 100 ล้านบาท 6. Background of the proprietors in officials letter head pad 7. Pay Order/Bank Order for applicable registration fee in favour of Bangladesh Investment Development Authority 8. หมายเลขประจำตัวผู้เสียภาษี 	15-30 วัน	

ที่มา: มุลินิ สวก. ปรับปรุงจาก Doing Business Bangladesh 2018 และ <http://bida.gov.bd/doing-business>

ค่าธรรมเนียม

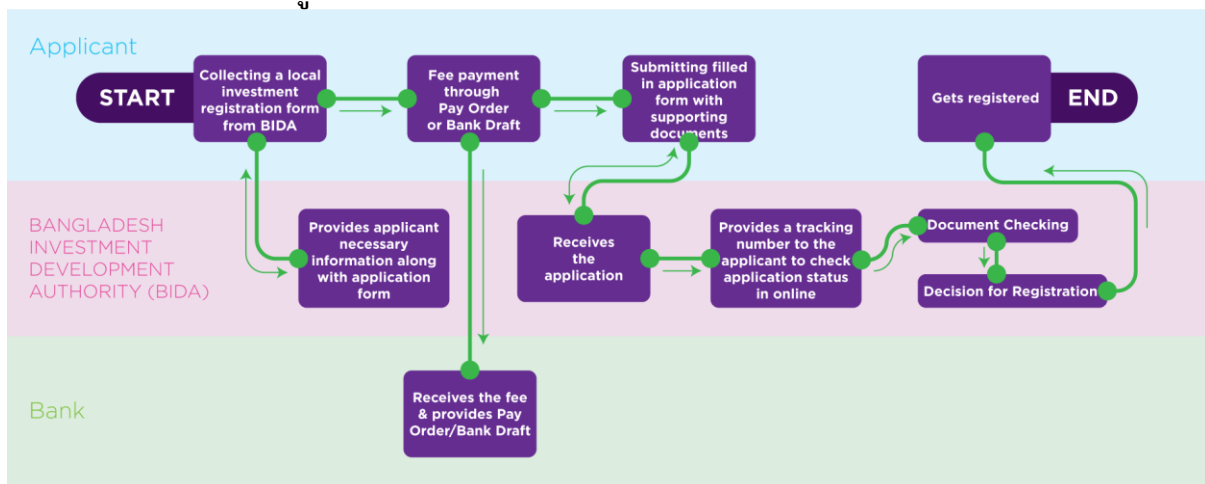
สำหรับนักลงทุนบังกลาเทศ		สำหรับนักลงทุนต่างชาติ	
จำนวน (ตাকা)	ค่าธรรมเนียม (ตাকা)	จำนวน (ตাকা)	ค่าธรรมเนียม (ตাকা)
1-10 Crore ¹	5,000	1-10 Crore	5,000
10-25 Crore	10,000	10-25 Crore	10,000
25-50 Crore	25,000	25-50 Crore	25,000
50-100 Crore	50,000	50-100 Crore	50,000
Over 100 Crore	1,00,000		

ที่มา: มุลนิธิ สวค. ปรับปรุงจาก Doing Business Bangladesh 2018 และ <http://bida.gov.bd/doing-business>

ภาพแสดงขั้นตอนการลงทะเบียนกับ BIDA ขั้นตอนมีดังนี้

1. เก็บแบบฟอร์มลงทะเบียนและการลงทุนของ BIDA
2. จ่ายค่าธรรมเนียมการลงทะเบียนตามตารางค่าธรรมเนียมจากธนาคาร
3. ส่งแบบฟอร์มใบสมัครพร้อมเอกสารประกอบ ไปยังส่วนที่เกี่ยวข้อง
4. ตรวจสอบโดย BIDA
5. หากได้รับอนุมัติจาก BIDA จะได้รับ Registration Certificate

รูปภาพที่ 3-6: แสดงขั้นตอนการลงทะเบียนกับ BIDA

ที่มา: <http://bida.gov.bd/doing-business>

เห็นได้ว่า การลงทุนในบังกลาเทศนั้นมีขั้นตอนที่ค่อนข้างยุ่งยากและซับซ้อนโดยประกอบถึง 9 ขั้นตอน นอกจากนั้น ในการลงทุนยังมีความลึกลับอันเป็นอุปสรรคต่อการลงทุนด้วย เช่น

- (1) ในการเปิดบัญชีธนาคารมีเอกสารที่ต้องใช้ประกอบคือ Trade License แต่ในการขอ Trade License มีเอกสารที่ต้องใช้ประกอบ คือ บัญชีธนาคาร ด้วยเหตุดังกล่าวจึงไม่สามารถเปิดได้ทั้งบัญชีธนาคารและขอ Trade License

¹ 1 โคร (crore) เท่ากับ 10 ล้าน (เป็นคำที่ใช้แทนหน่วยเงินจำนวนมากที่ใช้ในอินเดีย ปากีสถาน บังคลาเทศ และเนปาล) อ้างอิงจาก <https://en.wikipedia.org/wiki/Crore>

- (2) ในการดำเนินธุรกิจ รวมถึงการนำเงินออกจากบัญชีธนาคารเพื่อซื้อที่ดินในการประกอบธุรกิจ ต้องมีใบรับรองจาก BIDA ก่อน แต่ในการขออนุมัติจาก BIDA นั้น ต้องมีโฉนดที่ดิน ด้วยเหตุดังกล่าวจึงไม่สามารถซื้อที่ดิน และไม่สามารถจะขอใบอนุญาตจาก BIDA ได้

การจัดตั้งธุรกิจในบังกลาเทศจึงมีปัญหาค่อนข้างมาก หลายบริษัทจึงเลือกใช้วิธีอื่น เช่น การร่วมทุน (Join Venture) แทนการลงทุนแบบ Green Field

ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้ประกอบการไทยในบังกลาเทศ

การขอใบอนุญาตลงทุนจาก BIDA ต้องมีโฉนดที่ดินเป็นเอกสารประกอบด้วย แต่นักลงทุนอาจไม่สามารถนำเงินออกจากธนาคารไปซื้อที่ดินได้ เนื่องจากยังไม่ได้รับใบอนุญาตลงทุนจาก BIDA จึงไม่สามารถขอได้ทั้งใบรับรอง BIDA และโฉนดที่ดิน ในกรณีนี้จึงต้องเจรจากับทาง BIDA เพื่อให้ช่วยออกเอกสารรับรองกับธนาคารในเบื้องต้นก่อน นักลงทุนจึงสามารถซื้อที่ดินได้ ก่อนที่จะไปขอเอกสารรับรองทางการกับ BIDA อีกครั้งหนึ่ง จึงเห็นได้ว่าแม้ท้ายที่สุดจะสามารถดำเนินการได้แต่ก็ทำให้นักลงทุนเสียเวลาไประยะหนึ่ง

3.2.2 การก่อสร้างโรงงาน/สถานประกอบการ

การถือครองที่ดินในบังกลาเทศ รัฐบาลบังกลาเทศมีข้อกำหนดเกี่ยวกับการถือครองที่ดินในแถบชนบทว่าบุคคลใดก็ตามจะสามารถถือครองที่ดินในแถบชนบทได้ไม่เกิน 33 เอเคอร์ หรือ 81.25 ไร่ หากพบว่าถือครองเกินกำหนด รัฐบาลบังกลาเทศจะยึดที่ดินส่วนเกินมาเป็นของรัฐเพื่อจัดสรรต่อไป โดยนักลงทุนชาวต่างชาติที่ประสงค์จะลงทุนในเขตส่งเสริมการส่งออกจะได้รับการอำนวยความสะดวกมากกว่าการลงทุนในพื้นที่ส่วนอื่น

ด้านการขออนุญาต บังกลาเทศอนุญาตให้ชาวต่างชาติมีสิทธิในการครอบครองที่ดินหรือเช่าที่ดินได้ โดยอาจจะเป็นชาวต่างชาติที่เป็นบุคคลหรือนิติบุคคลก็ได้ โดยมีกฎหมายต่างๆ ที่กำหนดสิทธิเกี่ยวกับการครอบครองที่ดินในบังกลาเทศ คือ กฎหมายการโอนสินทรัพย์ (Transfer of Property Act of 1882), กฎหมายการจดทะเบียน (Registration Act of 1908), กฎหมายการจัดตั้งคณะกรรมการปฏิรูปที่ดิน (The Land Reforms Board Act of 1989), กฎว่าด้วยการครอบครองสินทรัพย์ (Acquisition and Equisition of Immovable Property Ordinance Act of 1982) และกฎว่าด้วยการปฏิรูปที่ดิน (Land Reform Ordinance Act of 1984)

3.2.3 การประกอบกิจการ

(1) มาตรฐานโรงงาน

The Bangladesh Standards and Testing Institution (BSTI) เป็นสถาบันที่จัดตั้งขึ้นจากรัฐบาลของบังกลาเทศ โดยมีหน้าที่ตรวจสอบและควบคุมมาตรฐานของบริการและผลิตภัณฑ์ต่างๆ ในอุตสาหกรรมของบังกลาเทศ เพื่อให้อุตสาหกรรมในประเทศมีทิศทางการดำเนินงานเดียวกัน และได้มาตรฐานของสากล อาทิ ISO9000 ISO14000

พระราชบัญญัติโรงงาน (The Factories Rules, 1979) โดยมีรายละเอียดและข้อกำหนด อาทิเช่น การอนุมัติการก่อสร้าง โครงสร้างของโรงงาน การตรวจสอบจากเจ้าหน้าที่ ความปลอดภัย เพื่อเป็นมาตรฐานของโรงงาน รวมถึงการคุ้มครองแรงงานด้วย

อุตสาหกรรมเสื้อผ้าสำเร็จรูปในบังกลาเทศ เป็นอุตสาหกรรมส่งออกที่เป็นรายได้หลักของประเทศ โดยมีโรงงานมากกว่า 7,000 แห่งทั่วประเทศ หลังจากการเกิดเหตุการณ์โศกนาฏกรรมของโรงงาน Rana Plaza ปี 2013 บังกลาเทศจึงให้ความสำคัญและปรับปรุงมาตรฐานของโรงงานและแรงงานในบังกลาเทศ มีการปรับกฎระเบียบให้เข้มงวดขึ้น เพิ่มความรู้ในการป้องกันอุบัติเหตุ การฝึกอบรมเกี่ยวกับความปลอดภัย

(2) มาตรฐานแรงงาน

มาตรฐานแรงงานและมาตรฐานทางสังคมในบังกลาเทศ เพื่อเป็นการปรับปรุงกลยุทธ์ในการแข่งขันที่ทำให้สามารถนำมาปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพในระยะยาว บังกลาเทศจึงมีมาตรฐานให้กับแรงงานต่างๆ ได้แก่ การตรวจสอบโรงงานโดยหน่วยงานของรัฐบาล Department of Inspection for Factories and Establishment (DIFE) การตรวจสอบโดยกรมการยุโรปด้านความร่วมมือระหว่างประเทศและการพัฒนา และกรมการยุโรปด้านการจ้างงาน

(3) มาตรฐานสิ่งแวดล้อม

ในบังกลาเทศมีการใช้กฎระเบียบควบคุมมาตรฐานสิ่งแวดล้อม ดังนี้

- พระราชบัญญัติการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมบังกลาเทศตาม The Environment Conservation Rule ปี 1997 ของกระทรวงสิ่งแวดล้อมและป่าไม้ของบังกลาเทศ
- ระเบียบว่าด้วยการควบคุมและป้องกันมลพิษทางน้ำในบังกลาเทศ ตาม Water Pollution Control Ordinance ปี 1970
- ระเบียบว่าด้วยการควบคุมมลพิษทางสิ่งแวดล้อม ตาม The Environmental Pollution Control Ordinance ปี 1977
- นโยบายสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ ตาม National Environmental Policy ปี 1992
- กฎหมายและกฎระเบียบเกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ตาม Environmental Conservation Act and Rules
- มาตรฐานการปล่อยน้ำเสียจากอุตสาหกรรมต่างๆ รวมถึงการคุ้มครองระบบนิเวศน์

นอกจากพระราชบัญญัติและกฎระเบียบข้างต้น ยังมีอีกหลายนโยบายที่จัดการและควบคุมสิ่งแวดล้อม การรักษาสมดุระบบนิเวศน์ และการควบคุมผลกระทบของขยะที่มาจากอุตสาหกรรมต่างๆ รายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมของบังกลาเทศ Environment Impact Assessment (EIA) การควบคุมอุทกภัย รวมทั้งการควบคุมอุตสาหกรรมที่ทำให้เกิดมลพิษ

3.2.4 แรงงาน

(1) ค่าแรงขั้นต่ำ

ค่าแรงขั้นต่ำในบังกลาเทศมีการกำหนดอัตราค่าแรงขั้นต่ำโดยคณะกรรมการพิเศษของกระทรวงแรงงานบังกลาเทศ โดยมีการปรับปรุงค่าแรงขั้นต่ำทุกๆ 5 ปี เว้นแต่จะมีการพิจารณาพิเศษ ค่าแรงขั้นต่ำทั่วไปสำหรับแรงงานไร้ฝีมืออยู่ที่ประมาณ 1,500 ตากาต่อเดือน อย่างไรก็ตาม บังกลาเทศได้กำหนดค่าแรงขั้นต่ำตามประเภทอุตสาหกรรมดังนี้

อุตสาหกรรม	ระดับแรงงาน	ค่าแรงขั้นต่ำต่อวัน	ค่าแรงขั้นต่ำต่อเดือน
เสื้อผ้าสำเร็จรูป	-	-	5,300.00 ตากา
ฝ้ายและสิ่งทอ	แรงงานมีทักษะ	248.17 ตากา	-
	แรงงานไม่มีทักษะ	176.25 ตากา	-
ปอและสิ่งทอ	แรงงานมีทักษะ	247.50 ตากา	-
	แรงงานไม่มีทักษะ	165.33 ตากา	-
วิศวกรรม	แรงงานมีทักษะ	350.00 ตากา	-
	แรงงานไม่มีทักษะ	232.00 ตากา	-

ที่มา: มุลินธิ สวค. ปรับปรุงจาก Wage indicator – Bangladesh

(2) สิทธิและสวัสดิการ

สิทธิและสวัสดิการของแรงงานในบังกลาเทศ มีดังนี้ นายจ้างต้องอนุญาตให้แรงงานลาโดยที่ยังได้รับค่าตอบแทน ในสัดส่วนวันลา 1 วันต่อ 18 วันทำงาน กล่าวคือ แรงงานสามารถลางานได้ประมาณอย่างน้อย 17 วันต่อปี สำหรับการลาป่วย แรงงานจะได้รับสิทธิในการขอลาป่วยไม่เกิน 14 วันต่อปี สำหรับสตรีมีครรภ์ อนุญาตให้ลาคลอดโดยยังได้รับค่าตอบแทนได้เป็นเวลา 16 สัปดาห์ แต่สามารถใช้สิทธิได้ไม่เกิน 2 ครั้งต่อคน เป็นอีกวิธีหนึ่งในการควบคุมจำนวนประชากรบังกลาเทศ ที่ควบคุมให้แต่ละครอบครัวมีบุตรได้ไม่เกิน 2 คน

(3) เวลาการทำงาน

เวลาการทำงานของแรงงานในบังกลาเทศสามารถทำงานได้ไม่เกิน 6 วันต่อสัปดาห์ และห้ามเกิน 8 ชั่วโมงต่อวัน สามารถทำงานล่วงเวลาปกติได้ไม่เกิน 2 ชั่วโมงต่อวัน การทำงานต่อเนื่องทั้งหมดต้องไม่เกิน 48 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ แต่ถ้ามีการจ้างล่วงเวลางานปกติการทำงานต่อเนื่องทั้งหมดต้องไม่เกิน 60 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ และจำนวนชั่วโมงการทำงานโดยเฉลี่ยจะต้องไม่เกิน 56 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ ต่อการทำงาน 1 ปี อายุขั้นต่ำของแรงงาน ที่สามารถว่าจ้างได้คือ 17 ปี แต่กฎหมายอนุโลมให้ได้ไม่ต่ำกว่า 14 ปี สามารถทำงานได้มากที่สุด 5 ชั่วโมงต่อวัน และต้องไม่เกิน 30 ชั่วโมงต่อสัปดาห์

ในบังกลาเทศสภาพแรงงานมีความเข้มแข็งมาก เมื่อแรงงานเข้าสหภาพแรงงานนายจ้างจะไม่อยากจ้างงานแรงงาน และนายจ้างมักจ้างแรงงานเพศหญิงมากกว่าเพศชาย เนื่องจากนายจ้างเห็นว่าแรงงานเพศหญิงสามารถควบคุมได้ง่ายกว่าแรงงานเพศชาย

ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้ประกอบการไทยในบังกลาเทศ

- แรงงานบังกลาเทศมีความกระตือรือร้นมากกว่าศรีลังกาและเมียนมาร์ แต่ต้องทำการสอน และอบรมเพิ่มเติม
- มีแรงงานไม่มีทักษะ (Unskilled labor) จำนวนมาก ได้รับค่าจ้างงานถูก (120-200 บาท/วัน) แม้ใช้จำนวนแรงงานบังกลาเทศมากกว่าแรงงานไทยถึง 2-3 เท่า ในการทำงานลักษณะเดียวกัน แต่ค่าจ้างรวมยังต่ำกว่าไทย
- แรงงานมีทักษะ (skilled labor) ชาวบังกลาเทศบางส่วนได้รับการสอนงานจากคนไทย และบางส่วนถูกส่งมาเรียนรู้งานในไทย
- Turnover rate ของพนักงานอาจสูงในช่วงแรกที่เริ่มธุรกิจ เนื่องจากมีคู่แข่งจำนวนมาก
- ช่วงรอมฎอน แรงงานชาวบังกลาเทศจะเลิกงานเร็วกว่าปกติ 2-3 ชั่วโมง ซึ่งถือว่าเป็นอุปสรรคต่อการทำงาน
- บริษัทอาจให้ incentive แก่พนักงานด้วยทริปรางวัล อนุเคราะห์ เพื่อดึงดูดพนักงานให้อยู่กับองค์กร

3.2.5 การนำเข้าเครื่องจักร/สินค้าทุน

(1) สินค้าห้ามนำเข้า และสินค้าที่ต้องขออนุญาตนำเข้า

จาก Import Policy Order สินค้าที่ห้ามนำเข้า ได้แก่ แผนที่มี แผนภาพ หรือลูกโลก ที่แสดงลักษณะทางภูมิศาสตร์ของบังกลาเทศไม่ตรงกับที่ทางบังกลาเทศจัดเผยแพร่ อุปกรณ์สำนักงานที่ใช้แล้ว รถยนต์ที่มีอายุการใช้งานเกิน 5 ปี และรถยนต์ไฮบริดที่มีอายุการใช้งานเกินกว่า 3 ปี การ์ตูนสองขวัญที่ขัดต่อศาสนาอิสลาม สื่อมลามกอนาจารทุกประเภท สื่อสิ่งพิมพ์และสื่อมัลติมีเดียทุกชนิดที่หมิ่นศาสนาและความเชื่อทางศาสนาของชาวบังกลาเทศ สุกรมี่ชีวิต เนื้อสุกรและผลิตภัณฑ์จากสุกร ปีโตรเลียม ก๊าซและถ่านหิน

สินค้าต้องนำเข้าที่ต้องผ่านการตรวจสอบจากเจ้าหน้าที่หรือหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้อง ได้แก่

- วัตถุระเบิด ต้องได้รับอนุญาตจาก Chief Inspector of Explosives of the Ministry of Energy and Mineral Resources อาวุธยุทโธปกรณ์ สามารถนำเข้าโดยรัฐบาลเท่านั้น หรือตัวแทนที่ได้รับการอนุมัติจากรัฐบาล
- ยาเสพติด ต้องได้รับอนุญาตจาก Director General, Narcotics Control Department หรืออื่นๆ ที่ได้รับอนุญาตจาก The Director General, Narcotics Control Department and Ministry of Commerce
- หนังสือ วารสาร สิ่งพิมพ์ อุปกรณ์วิทยาศาสตร์ และอุปกรณ์สำหรับห้องปฏิบัติการต้องได้รับอนุญาตจากธนาคารกลางบังกลาเทศในการนำเข้า

สินค้าที่ถูกควบคุมการนำเข้า ได้แก่

- โรงงานและเครื่องจักรที่เป็นสินค้าใหม่หรือเป็นสินค้าเก่าที่มีอายุไม่เกิน 12 ปี
- โรงงานหรือเครื่องจักรเพื่ออุตสาหกรรมการส่งออกอวนและเรือประมง
- รถยนต์ใหม่ หรือรถยนต์ที่ใช้งานแล้วมีอายุไม่เกิน 5 ปี
- คลังสินค้าหรือเรือโดยสารที่ทำงานเหล็กหรือไม้
- สินค้าตัวอย่าง
- ยารักษาโรค
- สินค้าที่นำเข้าจากอิสราเอล เซอร์เบีย มอนเตเนโกร ยูโกสลาเวีย

(2) อัตราภาษีนำเข้า

ภาษีผู้นำเข้าภาคเอกชนทั้งหมดยกเว้นบริษัทที่ตั้งอยู่ในเขต Export Processing Zone ต้องจดทะเบียนกับ The office of the Chief Controller of Imports and Exports ภายใต้การดูแลของกระทรวงพาณิชย์ บังกลาเทศ โดยเสียค่าธรรมเนียมระหว่าง 500 ตากา ถึง 5,000 ตากา ขึ้นอยู่กับมูลค่าสินค้าที่นำเข้าแต่ละปี

ส่วนการนำเข้าสินค้าตัวอย่าง สินค้าเพื่อการโฆษณาประชาสัมพันธ์และของขวัญ จะได้รับอนุญาต โดยไม่ต้องเสียภาษี แต่มีข้อจำกัดเรื่องจำนวนและมูลค่าสินค้าที่กำหนดไว้ในแต่ละปี

อัตราภาษีศุลกากรสินค้านำเข้าของบังกลาเทศแบ่งสินค้าเป็น 4 ประเภท ได้แก่

- อุปกรณ์เครื่องใช้ไฟฟ้า
- เครื่องมือเทคโนโลยีสารสนเทศ
- ฝ้าย สิ่งทอ เครื่องจักรที่ใช้ในการชลประทานและการเกษตร
- อุตสาหกรรมสัตว์ อาหารสัตว์, อุปกรณ์ทางการแพทย์ และวัตถุดิบที่นำเข้าเพื่อใช้ในอุตสาหกรรม

โดยสินค้าบางประเภทจะได้รับการยกเว้นอัตราภาษีศุลกากร โดยสินค้าที่มีอัตราภาษีนำเข้า ร้อยละ 5 ถึงร้อยละ 25 ได้แก่ วัตถุดิบขั้นต้นที่นำเข้ามาใช้ในอุตสาหกรรมการผลิตในประเทศ สินค้าชั้นกลาง และสินค้าสำเร็จรูป บังกลาเทศให้สิทธิประโยชน์สำหรับการนำเข้าเครื่องจักร สินค้าทุน ชิ้นส่วนอุปกรณ์ รวมถึงปัจจัยการผลิตอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง

บังกลาเทศเรียกเก็บภาษีมูลค่าเพิ่มในอัตราคงที่ คือ ร้อยละ 15 จากการขายสินค้าทั้งที่ผลิตได้เองในประเทศและที่นำเข้าจากต่างประเทศ ซึ่งในกรณีที่สินค้านำเข้าจากต่างประเทศนั้น จะเรียกเก็บภาษีมูลค่าเพิ่มจากผู้นำเข้าค่าธรรมเนียมนำเข้า (Surcharge) อาทิ Infrastructure Development Surcharge ซึ่งบังกลาเทศเรียกเก็บในอัตราร้อยละ 4 จากราคาสินค้านำเข้าเกือบทุกประเภท ยกเว้น วัตถุดิบบางชนิด อาทิ ข้าว ฝ้ายดิบ ฯลฯบังกลาเทศได้ยกเลิกภาษีสรรพสามิตในสินค้าและบริการที่ผลิตในท้องถิ่น แต่ยังมีข้อยกเว้นบางประการ เช่น การเสียภาษีให้สถาบันการเงินที่บริการเกี่ยวกับเงินฝาก เงินกู้ และอื่นๆ

พิธีการศุลกากรภาษีศุลกากร นักลงทุนจะต้องเสียภาษีศุลกากรสำหรับการนำเข้าเครื่องจักรและอะไหล่ที่ใช้ในการประกอบกิจการ ในอัตราร้อยละ 5 ของมูลค่าอุตสาหกรรมที่มีอยู่ แต่มูลค่าของอะไหล่ไม่ควรเกินร้อยละ 10 ของมูลค่าราคาสินค้าทั้งหมดที่รวมค่าขนส่งเรือแล้ว (Cost and Freight) ของเครื่องจักร

(3) เอกสารที่ใช้ในการนำเข้า

เอกสารทางกฎหมาย (Legal Documents) มีดังนี้

เอกสารทางกฎหมาย	
เอกสาร	หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
ใบอนุญาตทางการค้า	City Corporation
หมายเลขประจำตัวผู้เสียภาษี	กรมสรรพากรของบังกลาเทศ
ทะเบียนภาษีมูลค่าเพิ่ม	กรมสรรพากรของบังกลาเทศ
Import Registration Certificate	คณะกรรมการนำเข้าและส่งออก
บัญชีธนาคาร	ธนาคารบังกลาเทศ
ใบอนุญาตพิเศษ	เช่น ใบอนุญาตนำเข้าจากหน่วยงานรัฐบาล

ที่มา: มุลนิธิ สวค. ปรับปรุงจาก Import and export process in Bangladesh, Chittagong Independent University

การนำเข้าสินค้าทุกชนิดต้องยื่นใบรับรองแหล่งกำเนิดสินค้า เอกสารรับรองความปลอดภัย Photo-sanitary Certificate ซึ่งออกจากผู้ส่งออก ยกเว้นถ่านหินหรืออุตสาหกรรมผลิตเสื้อผ้าสำเร็จรูปเพื่อการส่งออก การนำเข้าสินค้าอาหารต้องได้รับอนุญาตจาก Bangladesh Standards and Testing Institution (BSTI) และ The council for Science and Information Research หลังจากการนำเข้า ต้องได้รับอนุญาตจาก Import Control Authority ภายใน 1 ปี

3.2.6 การส่งออก

ภาคการส่งออกแบ่งออกเป็น 2 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ได้แก่ ซอฟต์แวร์ เทคโนโลยีสารสนเทศ โทรคมนาคม อุตสาหกรรมเกษตร เครื่องหนัง และเสื้อผ้าสำเร็จรูปคุณภาพสูง

ส่วนที่ 2 ได้แก่ ยา เครื่องสำอาง การ์ดอิเล็กทรอนิกส์ ปกตินิน ผ้าไหม เครื่องเขียน และหัตถกรรม

โดยปกติไม่ต้องขออนุญาตการส่งออกสินค้า แต่หากเป็นสินค้าต้องห้ามหรือควบคุมจะต้องมี Export Registration Certificate (ERC) โดยเสียค่าธรรมเนียม 1,000 ตากา เว้นแต่เป็นการส่งออกจากบริษัทที่ตั้งอยู่ในเขต Export Processing Zone ที่จะได้รับการยกเว้นภาษีนำเข้าเครื่องจักรและอะไหล่ที่นำมาใช้ในการผลิต ซึ่งโดยทั่วไปแล้วจะต้องเสียในอัตราร้อยละ 10 ของมูลค่าเครื่องจักร ได้รับเงินภาษีคืนโดยตรงจากธนาคาร รายได้การส่งออกทั้งหมดจากงานหัตถกรรมและอุตสาหกรรมในครัวเรือนจะได้รับการยกเว้นภาษีรายได้ สำหรับอุตสาหกรรมอื่น จะลดภาษีจากการส่งออกให้ร้อยละ 50

การผลิตสินค้าส่งออกที่ได้รับอนุญาตตามนโยบาย ไม่ต้องเสียภาษีนำเข้าสินค้าตัวอย่าง การส่งออกสินค้าต้องได้รับอนุมัติจาก Ministry of Shipping และจะได้รับการยกเว้นค่าใช้คลังสินค้า เป็นเวลา 24 ชั่วโมง

สินค้าต้องห้ามในการส่งออกสินค้าอุตสาหกรรมบางประเภท เช่น สินค้าอาหาร เครื่องดื่ม วัสดุก่อสร้าง ต้องแสดงเอกสารรับรองควบคุมคุณภาพแก่ หน่วยงานของ The Bangladesh Standards and Testing Institution (BSTI)

เอกสารที่ใช้ในการส่งออก มีดังนี้

- ใบแสดงแหล่งกำเนิดสินค้า สำหรับผลิตภัณฑ์ตามที่ประเทศนำเข้ากำหนด
- Health-cum-quality Certificate สำหรับผลิตภัณฑ์ปลาแช่แข็ง
- Quarantine Certificate สำหรับผลิตภัณฑ์สินค้าพืช
- Export Authorization สำหรับผลิตภัณฑ์ชา
- No Objection Certificate สำหรับผลิตภัณฑ์ยารักษาโรค
- สินค้าสำหรับแสดงงานสินค้างานนิทรรศการ
- Export Price Certificate สำหรับผลิตภัณฑ์ปอกระเจา
- ใบอนุญาตการส่งออก สำหรับผลิตภัณฑ์สินค้าเพื่อการซ่อมบำรุง สัตว์ป่ามีชีวิต
- GSP Certificate สำหรับ เสื้อผ้าสำเร็จรูป โดยมีค่าใช้จ่าย ค่า Export Registration Certificate (ERC) 1,000 ตากา

พิธีการศุลกากรกรณีของกิจการที่ผลิตสินค้าทั้งหมดเพื่อการส่งออกจะไม่ต้องเสียภาษีศุลกากรใน การนำเข้าเครื่องจักรและอะไหล่ แต่จะต้องวางเงินประกันในมูลค่าร้อยละ 5 ของมูลค่าเครื่องจักรและอะไหล่ โดยสามารถทำในรูปแบบของการค้ำประกันโดยธนาคารหรือจะใช้พันธบัตรก็ได้ ซึ่งเมื่อติดตั้งแล้วจะได้รับคืนใน ภายหลัง

3.2.7 การโอนเงินกลับประเทศ

นักลงทุนต่างชาติที่เข้ามาลงทุนในบังกลาเทศเมื่อได้กำไรจากการลงทุนสามารถโอนเงินลงทุนและผล กำไรออกนอกประเทศได้ ไม่มีข้อจำกัดเรื่องสกุลเงินต่างประเทศสำหรับนักลงทุนต่างชาติในการโอนเงินกลับ ประเทศ โดยสามารถโอนเงินผ่านทางสถาบันการเงินที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. ธนาคารพาณิชย์ อาทิ Bangladesh Commerce Bank, Dhaka Bank, Export Import Bank of Bangladesh, Agrani Bank และ Janata Bank
2. ธนาคารต่างชาติ อาทิ Commercial Bank of Ceylon, The Hong Kong Shanghai Bank และ Woori Bank
3. ธนาคารที่มีสาขาทั้งไทยและบังกลาเทศ เพื่อความสะดวกในการทำธุรกรรมทางการเงิน อาทิ Standard Chartered Bank
4. สถาบันการเงินต่างๆ อาทิ Dhaka Stock Exchange, Chittagong Stock Exchange, Micro Finance Institutions และ Investment Banks

ระเบียบข้อกำหนดในการโอนเงินกลับประเทศ อ้างอิงตามพระราชบัญญัติการลงทุนจากต่างประเทศ กฎการควบคุมการแลกเปลี่ยนเงินตราของธนาคารกลาง ได้แก่ กฎหมาย The Bank Companies Act, 1991, The Financial Act, 1913, The Securities and Exchange Commission Act, 1993, The Bank Deposit Insurance Act, และ The Bank Company Act, 1991 โดยมีข้อกำหนดในการโอนเงินกลับ ประเทศดังนี้

1. รายได้จากผลประกอบการในบังกลาเทศ นักลงทุนต่างชาติสามารถส่งเงินกลับประเทศได้ ร้อยละ 75 ของรายได้สุทธิ (เพิ่มจากอดีตที่ให้ได้เพียงร้อยละ 50)
2. หากนักลงทุนต่างชาตินำเงินปันผลหรือกำไรสะสมมาลงทุนอีกครั้ง จะถือว่าเป็นการลงทุนใหม่

3. รายได้ที่มาจากการทำงานในบังกลาเทศ สามารถโอนเงินกลับประเทศได้ร้อยละ 50 ของรายได้สุทธิ
4. เมื่อเกษียณอายุสามารถส่งเงินรายได้ เงินออม ผลประโยชน์ ต่างๆที่เกิดขึ้นจากการทำงานการลงทุนในบังกลาเทศ กลับประเทศของตนเองได้ทั้งหมด
5. หากเลิกกิจการสามารถนำส่งเงินที่เหลือทั้งหมดกลับประเทศได้

สำหรับขั้นตอนการโอนเงินกลับประเทศข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้ประกอบการไทยในบังกลาเทศ การโอนเงินกลับประเทศโดยตรงทำได้ 2 วิธี คือ โอนผ่านธนาคารโดยเสียค่าธรรมเนียมร้อยละ 3 และการถือเงินสดกลับ การโอนเงินกลับประเทศโดยอ้อมทำได้ 2 วิธี คือ ผ่านการซื้อวัตถุดิบกับ Trading company และผ่านการจ่ายค่า Royalty Fee ให้กับ Holding company

3.3 กฎระเบียบและนโยบายส่งเสริมการลงทุน

3.3.1 หน่วยงานหลักในการส่งเสริม

สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุนบังกลาเทศ (Bangladesh Investment Development Authority: BIDA) เป็นหน่วยงานรัฐบาล เพื่อเป็นองค์กรสำหรับสนับสนุนการลงทุนของประเทศบังกลาเทศในการกำกับดูแล และการสนับสนุนการลงทุนของประเทศ โดยหน้าที่หลักจะได้แก่การ แนะนำ อำนวยความสะดวก การติดต่อกับหน่วยงานรัฐ และการให้การช่วยเหลือนักลงทุน กล่าวคือเป็นประหนึ่ง One Stop Service Center แต่ BIDA ไม่มีอำนาจในการให้สิทธิประโยชน์ โดยหน่วยงานที่ให้สิทธิประโยชน์จะได้แก่หน่วยงานเขตเศรษฐกิจพิเศษ (BEZA) และเขตส่งเสริมการส่งออก (BEPZA)

เขตส่งเสริมการส่งออก (BEPZA) ให้สิทธิประโยชน์กับนักลงทุนที่เน้นการผลิตเพื่อส่งออก ปัจจุบันมีทั้งหมด 8 เขต ให้สิทธิส่งเสริมหลายประการทั้งการยกเว้นภาษีต่างๆ การออกใบอนุญาต และการอนุมัติการโอนเงินกลับประเทศด้วย ส่วนเขตเศรษฐกิจพิเศษ (BEZA) มีลักษณะคล้ายกับ BEPZA กล่าวคือให้การส่งเสริมในลักษณะที่คล้ายกันจะแตกต่างกันตรงที่เงื่อนไข กล่าวคือ BEZA จะเน้นไปที่อุตสาหกรรมที่ต้องการส่งเสริมโดยไม่จำกัดว่าเป็นกิจการที่เน้นการส่งออกหรือไม่ ปัจจุบัน นิคมอุตสาหกรรมของ BEZA มีทั้งหมด 90 นิคม อุตสาหกรรม แบ่งเป็นนิคมอุตสาหกรรมที่พัฒนาโดยรัฐ 61 นิคม และเอกชน 29 นิคม โดย BEZA ตั้งเป้าหมายในการขยายรวมทั้งหมด 100 นิคม

Ministry of Commerce กระทรวงพาณิชย์บังกลาเทศ เป็นหน่วยงานรัฐบาล เพื่อสนับสนุนและดำเนินนโยบายการค้าของประเทศ กำกับดูแลตลาดการค้าของประเทศ และดำเนินการเพื่อการรองรับผลกระทบจากนโยบายการค้าของภาครัฐ

The Metropolitan Chamber of Commerce and Industries สภาหอการค้าและอุตสาหกรรมแห่งเมืองหลวง เป็นหน่วยงานเอกชน เพื่อให้คำปรึกษาด้านการลงทุน การเผยแพร่ข้อมูลการค้าแก่นักลงทุน การออกใบอนุญาตต่างๆ ให้กับผู้ประกอบการ และเป็นหน่วยงานเปรียบเสมือนกระบอกเสียงให้กับภาคเอกชน ทำให้มีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทาง นโยบาย มาตรการและอื่นๆ ที่เกี่ยวกับการค้าและการลงทุน

The Federation of Bangladesh Chamber of Commerce and Industries สหพันธ์สภาหอการค้าและอุตสาหกรรมบังกลาเทศ เป็นหน่วยงานเอกชนเพื่อให้คำปรึกษาด้านการลงทุนแก่นักลงทุนและผู้ประกอบการในประเทศ และมีส่วนร่วมในนโยบายของรัฐบาลบังกลาเทศ และรวบรวมความคิดเห็นจากภาคเอกชนเพื่อนำเสนอแก่รัฐบาลบังกลาเทศ

3.3.2 ประเภทกิจการที่ได้รับการส่งเสริม

กิจการที่ได้รับการส่งเสริมในบังกลาเทศ มี 2 ประเภท คือ กิจการที่ลงทุนในเขตส่งเสริมการส่งออก (Export Processing Zone: EPZ) ซึ่งอยู่ภายใต้ BEPZA และการลงทุนในเขตเศรษฐกิจพิเศษ (Economic Zone: EZ) ซึ่งอยู่ภายใต้ BEZA ดังนี้

- การลงทุนในเขตส่งเสริมการส่งออก (Export Processing Zone) มีทั้งหมด 8 เขต ได้แก่ เขตส่งเสริมการส่งออกอะดามจี เขตส่งเสริมการส่งออกจิตตะกอง เขตส่งเสริมการส่งออกโคมิลลา เขตส่งเสริมการส่งออกธากา เขตส่งเสริมการส่งออกอิชารวดี เขตส่งเสริมการส่งออกคาร์นาพูลี เขตส่งเสริมการส่งออกมอลา เขตส่งเสริมการส่งออกอุตตารา จะได้รับการสนับสนุนในเรื่องต่างๆ อาทิเช่น การยกเว้นภาษีนำเข้าและส่งออก การยกเว้นภาษีเงินได้ ดังจะกล่าวต่อไป
- การลงทุนในเขตเศรษฐกิจพิเศษ (Economic Zone) มีทั้งหมด 90 เขต แบ่งเป็นนิคมของรัฐ 61 นิคม และเอกชน 29 นิคม โดยที่ คอกซ์บาซาร์ (Cox's Bazar) และนารายณ์กันย์ (Narayanganj) มีแห่งละ 9 นิคม ส่วนที่ จัตโตแกรม (Chattogram) ธากา (Dhaka) และ มุนชิกันญ์ (Munchiganj) มีแห่งละ 7 นิคม ทั้งนี้ EPZA มีแผนในการขยายทั้งหมด 100 นิคมอุตสาหกรรม

ทั้งนี้ กิจการที่จะสามารถอยู่ในนิคม EZ และ EPZ ได้นั้นจะต้องขออนุมัติจาก BEZA และ BEPZA ก่อน อนึ่งบังกลาเทศอนุญาตให้ขายสินค้าที่ผลิตแก่ตลาดบังกลาเทศได้ ไม่เกินร้อยละ 20 ของมูลค่าสินค้า (ต้องส่งออกร้อยละ 80 ขึ้นไป)

3.3.3 สิทธิประโยชน์

สิทธิประโยชน์ด้านภาษีและด้านอื่นๆในการลงทุน แบ่งออกเป็น 2 ลักษณะตามหน่วยงานที่รับผิดชอบดังนี้

ภายใต้การส่งเสริมของ BEZA คือการลงทุนในเขตเศรษฐกิจพิเศษ (EZ) มีสิทธิประโยชน์ ดังนี้

- ยกเว้นภาษีเงินได้นิติบุคคล 10 ปี
- ยกเว้นภาษีนำเข้าวัตถุดิบ และสินค้าทุน
- ภายในเขตนิคมจะได้รับการประกาศเป็นเขตปลอดภาษี
- ยกเว้นภาษีเงินปันผล (dividend tax)
- นำกำไรและทุนกลับประเทศได้เต็มจำนวน
- ไม่จำกัดวงเงินลงทุน
- ซื้อขายวัตถุดิบ หรือผลผลิตขั้นก่อนหน้า (Backward Linkage) ได้เสรี

- สามารถขายสินค้าร้อยละ 20 ได้ในบังกลาเทศ
- สามารถจ้างเหมา (sub-contract) ในบังกลาเทศได้
- ส่วนลดค่าเช่าและลงทะเบียน ร้อยละ 50
- ยกเว้น VAT สำหรับบริการสาธารณะ (Utility Service)
- ยกเว้นภาษีส่งออก
- ยกเว้นภาษีศุลกากรนำเข้ายานพาหนะ
- ยกเว้นภาษีภายใต้ความตกลงภาษีซ้อน (double taxation)
- ยกเว้นภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาสำหรับผู้เชี่ยวชาญด้าน IT
- กู้เงินจากต่างประเทศมาใช้ในการลงทุนได้
- สามารถร่วมทุน (Joint Venture) กับท้องถิ่นได้
- ยกเว้นภาษี royalties fee และ technical fee
- ยกเว้นภาษีจากการโอนหุ้น
- อนุญาตแรงงานต่างด้าวไม่เกิน ร้อยละ 5 ของแรงงานทั้งหมด
- เงินลงทุนต่อ (Re-investment) ถือว่า เป็นเงินลงทุนใหม่ (new investment)
- ให้ Resident visa แก่นักลงทุนที่ลงทุนสูงกว่า 75,000 เหรียญสหรัฐฯ
- ให้สัญชาติแก่นักลงทุนที่ลงทุนสูงกว่า 10 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ

ภายใต้การส่งเสริมของ EPZA คือที่ลงทุนในเขตส่งเสริมการส่งออก (Export Processing Zone) มีสิทธิประโยชน์ ดังนี้

สิทธิประโยชน์	รายละเอียด
Tax Holiday	For all Economic Zones Income Tax Holiday (ITH)- 1st and 2nd year 100% , 3rd year 80%, 4th 70%, 5th 60%, 6th 50%, 7th 40%, 8th 30%, 9th 20% and 10th year 10%
Custom Duty (CD)	Duty free import of raw materials, construction materials, capital machineries, finished goods
Income Tax others	Exemption from dividend tax (After tax holiday over)
Repatriation	Full repatriation of capital and dividend
Free Flow FDI	No ceiling of FDI
Backward Linkage	100% backward linkage raw-materials and accessories to sell for export oriented industries (EOI) in Domestic Tariff Area (DTA)
Local Sale	20% sale of finished product to DTA (From Export Processing Area –EPA).
Subcontracting	Sub-contracting with DTA allowed
Stamp Duty	50% exemption of stamp duty and registration fees for registration of leasehold land/ factory space
VAT	80% exemption of VAT on all utility services consumed inside the zone
Custom Duty	Duty exemption on Export
Custom Duty On Vehicle	Exemption of CD for import of 2 vehicles within 1st 5 years for foreign investors (for one time)
Double Taxation	Exemption of double taxation subject to Double taxation agreement
It Individual	50% Rebate of income tax on salary income of expatriates for 5 years
Custom Bond	Consider EZ as custom bonded area
Foreign Exchange	FC loan availability (To ease business activity)

สิทธิประโยชน์	รายละเอียด
	FC Account for Non-Resident
	FC Account for both local and joint venture industry
Joint Venture	Joint venture allowed Royalties Royalty, technical fees will be exempted from income tax
Capital Gains	Tax exemption on capital gain
Share Transfer	Share transfer allowed
Work Permits	Work permits – No restrictions on issuance of work permits on project related foreign nationals and employees but limited up to 5% of total employees
Reinvestment	Re-investment of remit table dividend to be treated as new foreign investment
Resident	Resident visa for investment of US\$ 75000 or more
Citizenship	Citizenship for investment of US\$ 500000 or more

ที่มา: มุลนิธิ สวค. ปรับปรุงจาก handbook Bangladesh

3.3.4 เขตเศรษฐกิจพิเศษ/นิคมอุตสาหกรรม

เขตเศรษฐกิจพิเศษ (EZ) ในบังกลาเทศแบ่งออกเป็น 90 เขต เป็นของรัฐบาล 61 เขต และเอกชน 29 เขต เมืองที่มีเขตเศรษฐกิจพิเศษมากที่สุดคือ คอกซ์บাজার และนารายณ์กัณญ์ มีเมืองละ 9 แห่ง รองลงมาคือ จัตโตแกรม ธากา และมุชีกัณญ์ มีเมืองละ 7 แห่ง

ตารางที่ 3-1: จำนวนเขตเศรษฐกิจพิเศษในแต่ละเมืองของบังกลาเทศ
ภายใต้การดูแลของรัฐบาลและเอกชน

หน่วย: แห่ง

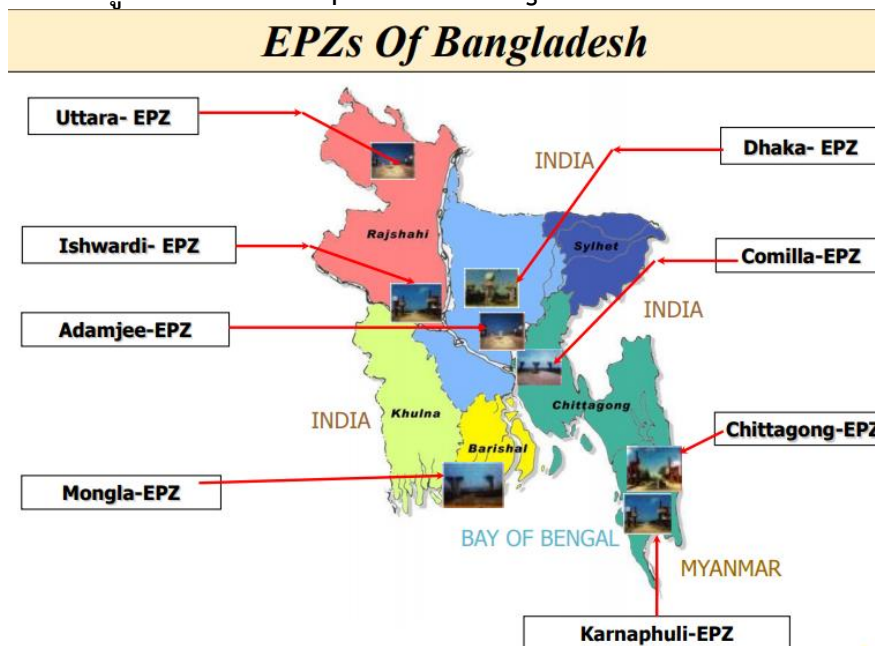
ชื่อเมือง	รัฐบาล	เอกชน	รวม
คอกซ์ บাজার (Cox's Bazar)	9	0	9
นารายณ์กัณญ์ (Narayanganj)	4	5	9
จัตโตแกรม (Chattogram)	5	2	7
ธากา (Dhaka)	2	5	7
มุชีกัณญ์ (Munshiganj)	1	6	7
บักเกร็ด (Bagerhat)	4	1	5
มายเมนซิงก์ (Mymensingh)	2	2	4
จันด์ปู้ร์ (Chandpur)	2	0	2
กาซิปูร์ (Gazipur)	1	1	2
โกปัลกัณญ์ (Gopalganj)	2	0	2
ฮาบิกัณญ์ (Habiganj)	1	1	2
จามาลปู้ร์ (Jamalpur)	2	0	2
คุลนา (Khulna)	2	0	2
ชารีอัตปู้ร์ (Shariatpur)	2	0	2
คูมิลลา (Cumilla)	0	2	2
อื่นๆ	20	4	20
รวม	61	29	90

ที่มา: www.BEZA.gov.bd

ส่วนที่เป็น Export Processing Zone มี 8 เขต ดังนี้

- เขตส่งเสริมการส่งออกอะตามจี
- เขตส่งเสริมการส่งออกจิตตะกอง
- เขตส่งเสริมการส่งออกโคมิลลา
- เขตส่งเสริมการส่งออกธากา
- เขตส่งเสริมการส่งออกอิซารวดี
- เขตส่งเสริมการส่งออกคาร์นาพูลี
- เขตส่งเสริมการส่งออกมองลา
- เขตส่งเสริมการส่งออกอุตตารา

รูปภาพที่ 3-7: Export Processing Zone ในบังกลาเทศ

ที่มา: BEPZA

บังกลาเทศดำเนินนโยบายที่มุ่งเน้นส่งเสริมการขยายตัวของธุรกิจเป็นรายพื้นที่ รัฐบาลบังกลาเทศจะมอบสิทธิประโยชน์ต่างๆ สำหรับการลงทุนในพื้นที่ที่ยังไม่ได้รับการพัฒนามากกว่าการลงทุนในที่อื่นๆ ในเขตส่งเสริมการส่งออก อัตราค่าธรรมเนียมก็จะแตกต่างกันไป จากอัตราค่าธรรมเนียมการใช้พื้นที่เฉลี่ยและค่าธรรมเนียมการใช้อาคารของเขตส่งเสริมการส่งออกเมืองอิซารวดี เมืองมองลา และเมืองอุตตารา จะมีค่าธรรมเนียมที่ต่ำกว่าเขตส่งเสริมการส่งออกอื่นๆ ดังนั้นบังกลาเทศมีแนวทางการสนับสนุนการขยายตัวอุตสาหกรรมในพื้นที่ทั้งสามเขตนี้เป็นพิเศษ ซึ่งจะได้รับสิทธิประโยชน์ในการลงทุน และสิทธิประโยชน์ด้านต่างๆ มากกว่าในเขตอื่นๆ ดังตารางที่ 3-2

ตารางที่ 3-2: ค่าธรรมเนียมการใช้พื้นที่ในเขตส่งเสริมการส่งออก

เขตส่งเสริมการส่งออก	พื้นที่ (ไร่)	จำนวนแปลงที่ตั้งโรงงานได้ (แปลง)	ขนาดต่อแปลง (ตารางเมตร)	ค่าธรรมเนียมการใช้พื้นที่เฉลี่ย (เหรียญสหรัฐฯ ต่อตารางเมตร/ปี)	ค่าธรรมเนียมการใช้อาคาร (เหรียญสหรัฐฯ ต่อตารางเมตร/ปี)
อะตามจี	620	290	2,000	2.20	2.75
จิตตะกอง	1,146	501	2,000	2.20	2.75
โคมิลลา	676	238	2,000	2.20	2.75
ธากา	900	451	2,000	2.20	2.75
อิซารวดี	782	290	2,000	1.25	1.60
คาร์นาพูลี	529	255	2,000	2.20	2.75
มองลา	646	190	2,000	1.25	1.60
อุตตารา	540	180	2,000	1.25	1.60

ที่มา: คณะกรรมการเขตส่งเสริมการส่งออกบังกลาเทศ (Bangladesh Export Processing Zone Authority)

บังกลาเทศได้ส่งเสริมการลงทุนโดยมีการออกกฎหมายอนุญาตให้ภาคเอกชนตั้งธุรกิจในพื้นที่ส่งเสริมการส่งออกได้ ผู้นำเข้าเอกชนเพื่อการอุตสาหกรรมหากอยู่ในเขตส่งเสริมการส่งออกก็ต้องจดทะเบียนกับ Bangladesh Export Processing Zones Authority (BEPZA)

จากงานประชุมการค้าหรือการจับคู่ธุรกิจระหว่างไทยและบังกลาเทศ Bangladesh Trade and Investment Expo 2016 ที่ศูนย์การประชุมแห่งชาติสิริกิติ์ ประเทศไทย เพื่อขยายการค้า การลงทุน และความร่วมมือทางเศรษฐกิจ โดยรัฐบาลบังกลาเทศให้ความสำคัญกับเขตเศรษฐกิจพิเศษเป็นอย่างมาก ให้ความสำคัญการค้าและการลงทุนในเขตดังกล่าว ซึ่งเขตเศรษฐกิจพิเศษในบังกลาเทศสามารถรองรับอุตสาหกรรมได้หลายประเทศ มีทรัพยากรธรรมชาติที่สมบูรณ์ พร้อมทั้งมีแรงงานจำนวนมากที่พร้อมจะทำงาน มีนโยบายที่เน้นการส่งเสริมการลงทุน เปิดโอกาสแก่นักลงทุน อาทิเช่น นักลงทุนไทยสามารถใช้สิทธิ GSP ภาษีนำเข้าร้อยละ 0 ที่ได้รับจากสหภาพยุโรป แคนาดา และญี่ปุ่น สามารถลงทุนโดยการถือหุ้นในกิจการได้ ร้อยละ 100 มีการสนับสนุนการส่งออกในประเทศให้ขยายกว้างมากขึ้น และมีการทบทวนการให้ Visa on arrival เพื่อช่วยส่งเสริมการท่องเที่ยว จึงถือว่าบังกลาเทศเป็นอีกหนึ่งประเทศที่มีศักยภาพและทำธุรกิจด้วยเป็นอย่างดี

3.3.5 อนุสัญญาภาษีซ้อน

บังกลาเทศลงนามในความตกลงเพื่อการเว้นการเก็บภาษีซ้อน (Agreement for the Promotion and Protection of Investment) กับ 20 ประเทศ ได้แก่ เบลเยียม แคนาดา จีน เดนมาร์ก ฝรั่งเศส เยอรมัน อินเดีย อิตาลี ญี่ปุ่น มาเลเซีย ปากีสถาน โปแลนด์ โรมานีเย สิงคโปร์ เกาหลีใต้ ศรีลังกา สวีเดน ไทย เนเธอร์แลนด์ และอังกฤษ โดยอนุสัญญาระหว่างไทยกับบังกลาเทศมีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 9 กรกฎาคม ปี 1998 เพื่อยกเว้นการเก็บภาษีซ้อน

3.3.6 ความตกลงเพื่อคุ้มครองการลงทุน

บังกลาเทศลงนามในความตกลงเพื่อการส่งเสริมและคุ้มครองการลงทุน Agreement for the Promotion and Protection of Investments กับ 14 ประเทศ ได้แก่ สหรัฐอเมริกา เบลเยียม จีน ฝรั่งเศส เยอรมัน อิตาลี มาเลเซีย เนเธอร์แลนด์ ปากีสถาน โรมานี เกาหลีใต้ ไทย ตุรกี และอังกฤษ ความตกลงระหว่างรัฐบาลไทยและรัฐบาลบังกลาเทศเพื่อการส่งเสริมการลงทุนด้วยทุนทรัพย์และคุ้มครองการลงทุน มีผลบังคับใช้ตั้งแต่ 13 ธันวาคม ปี 2002 สภาหอการค้าแห่งประเทศไทย กับ Federation of Bangladesh Chambers of Commerce and Industry ได้ลงนามบันทึกความเข้าใจว่าด้วยการจัดตั้งสภาธุรกิจร่วม ไทย-บังกลาเทศ เมื่อวันที่ 9 กรกฎาคม ปี 2002

3.3.7 FTA กับประเทศต่างๆ

ประเทศบังกลาเทศได้ทำการตกลงการค้ากับกลุ่มประเทศต่างๆ ในระดับภูมิภาคและได้มีการเจรจา ระดับทวิภาคีกับประเทศต่างๆ เนื่องจากประเทศบังกลาเทศเป็นประเทศที่ด้อยพัฒนา จึงได้รับสิทธิพิเศษในความตกลงทางการค้าต่างๆ ประเทศบังกลาเทศได้ทำการตกลงการค้าเศรษฐกิจกับประเทศในแถบเอเชียใต้ มีการรวมกลุ่มซึ่งเป็นการยกระดับความร่วมมือทางเศรษฐกิจจากความตกลง SAFTA ภายใต้ชื่อ South Asian Association for Regional Co-operation (SAARC)

ตารางที่ 3-3: การตกลงการค้าเสรีของประเทศบังกลาเทศ

การตกลงการค้าเสรี		ประเทศคู่ภาคี
SAFTA	South Asian Free Trade Area	บังกลาเทศ ปากีสถาน ภูฏาน อินเดีย มัลดีฟส์ เนปาล ศรีลังกา
BIMSTEC FTA	Bay of Bengal Initiative for Multi sectoral Technical and Economic Cooperation Free Trade Area	บังกลาเทศ เมียนมาร์ ภูฏาน อินเดีย ไทย เนปาล ศรีลังกา
Pakistan- Bangladesh FTA	Pakistan- Bangladesh Free Trade Agreement	บังกลาเทศ ปากีสถาน
TPS-OIC	Trade Preferential System of the Organization of the Islamic Conference	บังกลาเทศ อัฟกานิสถาน อียิปต์ อินโดนีเซีย ไนจีเรีย ตุรกี บรูไน โอมาน กาตาร์ สหรัฐอาหรับเอมิเรตส์
APTA	Asia- Pacific Trade Agreement	บังกลาเทศ ลาว จีน อินเดีย เกาหลีใต้ ศรีลังกา
D-8	Developing-8 group of countries	ปากีสถาน บังกลาเทศ อียิปต์ อินโดนีเซีย อิหร่าน มาเลเซีย ไนจีเรีย ตุรกี

ที่มา: มุลนิธิ สวค. , WTO Trade Policy Review และ Asia Regional Integration Center

บังกลาเทศได้สรุปข้อตกลงทวิภาคีเพื่อหลีกเลี่ยงกับเก็บภาษีซ้อน สนธิสัญญาเพื่อส่งเสริมและคุ้มครองการลงทุนกับประเทศดังต่อไปนี้

- ข้อตกลงทวิภาคีกับประเทศดังต่อไปนี้ เบลเยียม แคนาดา จีน เดนมาร์ก ฝรั่งเศส เยอรมนี อินเดีย อิตาลีญี่ปุ่น โปแลนด์ โรมานี สิงคโปร์ เกาหลีใต้ ศรีลังกา สวีเดน ไทย เนเธอร์แลนด์ สหราชอาณาจักร (รวมทั้งไอร์แลนด์เหนือ) ประเทศที่กำลังดำเนินการได้แก่ สหรัฐอเมริกา อิหร่าน ฟิลิปปินส์ กาตาร์ ออสเตรเลีย เนปาล ตุรกี อินโดนีเซีย ไชปรัส นอร์เวย์ ฟินแลนด์ และ สเปน

- สนธิสัญญาเพื่อส่งเสริมและคุ้มครองการลงทุนกับประเทศดังต่อไปนี้ เบลเยียม แคนาดา ฝรั่งเศส เยอรมนีอิหร่าน อิตาลี ญี่ปุ่น มาเลเซีย ปากีสถาน ฟิลิปปินส์ โปแลนด์ สาธารณรัฐเกาหลี โรมานี สวิตเซอร์แลนด์ไทย เนเธอร์แลนด์ ตุรกี สหราชอาณาจักร สหรัฐอเมริกา อินโดนีเซีย ประเทศที่กำลังดำเนินการได้แก่ อินเดีย ฮังการี โอมาน มัลดีฟส์ เกาหลีเหนือ อียิปต์ ออสเตรเลีย มอริเชียส อุซเบกิสถาน
- ประเทศที่ส่งออกไม่เสียภาษี ได้แก่ ปากีสถาน ภูฏาน อินเดีย มัลดีฟส์ เนปาล ศรีลังกา เมียนมาร์ ไทย อัฟกานิสถาน อียิปต์ อินโดนีเซีย ไนจีเรีย ตุรกี บรูไน โอมาน กาตาร์ สหรัฐอาหรับเอมิเรตส์ ลาว จีน เกาหลีใต้ อิหร่าน และมาเลเซีย

นอกจากนี้ประเทศบังกลาเทศลงนามกับ MIGA (Multilateral Investment Guarantee Agency), OPIC (Overseas Private Investment Corporation) ของประเทศสหรัฐอเมริกา ICSID (International Center for Settlement of Investment Disputes) และเป็นสมาชิกของ WIPO (World Intellectual Property Organization) เกี่ยวกับการพัฒนาความร่วมมือด้านทรัพย์สินทางอุตสาหกรรม

ด้านสิทธิ GSP สำหรับสหรัฐฯ บังกลาเทศถูกจัดอยู่ในกลุ่มประเทศพัฒนาน้อยสุด (LDCs) ส่วนกับสหภาพยุโรป บังกลาเทศได้สิทธิสูงสุดคือ ยกเว้นภาษีทุกประเภทเว้นอาวุธ (Everything but Arm: EBA) ในขณะที่ไทยไม่ได้รับสิทธิ GSP จากสหภาพยุโรปแล้ว

สรุปภาวะเปรียบเทียบที่สำคัญของบังกลาเทศ

ภาวะเปรียบเทียบที่สำคัญของบังกลาเทศสามารถสรุปได้ดังตารางที่ 3-4 ดังนี้

ตารางที่ 3-4: สรุปภาวะเปรียบเทียบที่สำคัญของบังกลาเทศ

นโยบายหลัก	มุ่งเสรีภาพทางเศรษฐกิจ เน้น Join Venture และนโยบาย Look East Policy
การถือครองธุรกิจ	ให้ต่างชาติถือครองได้ร้อยละ 100
กิจการต้องห้าม	อาวุธ ความมั่นคง ป่าไม้
ขั้นตอนสำคัญ	มีถึง 9 ขั้นตอน อย่างไรก็ตามมีปัญหาความคลั่งกันในขั้นตอน เช่น (1) ต้องเปิดบัญชีธนาคาร ก่อนขอ Trade License แต่ก็ต้องมี Trade License ก่อนเปิดบัญชีธนาคาร (2) ต่างชาติต้องมีใบรับรอง BIDA ก่อนซื้อที่ดิน แต่ในการขอใบรับรอง BIDA ต้องมีโฉนดที่ดิน
มาตรฐาน	สินค้าทั่วไปใช้มาตรฐานของบังกลาเทศที่รับรองโดย BSTI แต่ก็ยอมรับมาตรฐาน ISO และมีหน่วยงานตรวจมาตรฐานแรงงาน (DIFE)
แรงงาน	ค่าแรงขั้นต่ำ 1,500 taka ต่อเดือน แต่มีจำแนกตามอุตสาหกรรม เช่น เครื่องนุ่งห่ม 5,300 taka ต่อเดือน เวลางาน 6 วัน 8 ชม. ต่อวัน สหภาพเข้มแข็ง
ภาษีนำเข้า	ร้อยละ 5-25 และมีค่าธรรมเนียม 500-5,000 taka
VAT	ร้อยละ 4 ถ้าผลประกอบการน้อยกว่า 12 ล้าน taka ร้อยละ 15 ถ้าผลประกอบการสูงกว่า 12 ล้าน taka
ภาษีนิติบุคคล	บริษัทมหาชนร้อยละ 27.5 บริษัทจำกัดร้อยละ 37.5-42.5
ภาษีบุคคลธรรมดา	อัตราก้าวหน้าร้อยละ 0-25
การโอนเงินกลับประเทศ	ค่อนข้างเข้มงวด/ไม่ให้เห็นร้อยละ 75
รูปแบบการส่งเสริม	เฉพาะ EPZ 8 เขต
เงื่อนไข	Export ร้อยละ 90 ขึ้นไป (ให้ขายในปท.ได้ร้อยละ 10)
Tax Incentive	เฉพาะเขต Uttara Ishwardi และ Mongla

นโยบายหลัก	มุ่งเสรีภาพทางเศรษฐกิจ เน้น Joint Venture และนโยบาย Look East Policy
	ได้รับการยกเว้นภาษี CIT เป็นเวลา 3 ปี ปีที่ 4-6 ขำระภาษีในอัตราร้อยละ 50 ปีที่ 7 ขำระภาษีในอัตราร้อยละ 75 - เขตอื่นๆ ได้รับการยกเว้นภาษี CIT 2 ปี ปีที่ 3-4 ขำระภาษีในอัตราร้อยละ 50 ปีที่ 5-7 ขำระภาษีในอัตราร้อยละ 75 - ได้รับการยกเว้นภาษีนำเข้าสินค้าทุน และ PIT ของผู้เชี่ยวชาญทางเทคนิค 3 ปี
Non Tax Incentive	โครงสร้างพื้นฐาน และ One Stop
FTA	SAFTA ปากีสถาน-บังกลาเทศ FTA
GSP	สหรัฐอเมริกาให้สิทธิ LDC และสหภาพยุโรปให้สิทธิ EBA
Others	มีความตกลงภาษีซ้อน และคุ้มครองการลงทุนกับไทย

ที่มา: รวบรวมโดย มูลนิธิ สวค.

ข้อมูลที่สำคัญ สำหรับการประกอบธุรกิจ

4

สาธารณรัฐประชาชนบังกลาเทศ

4.1 ตลาดและราคาสินค้า

4.1.1 ตลาดหลัก

การค้าระหว่างประเทศของบังกลาเทศยังมีขนาดเล็ก เมื่อเทียบกับจำนวนประชากรในประเทศ อัตราการเจริญเติบโตของเศรษฐกิจในบังกลาเทศเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ รัฐบาลบังกลาเทศจึงมีการสนับสนุนอุตสาหกรรมที่มุ่งเน้นการส่งออก การส่งเสริมการลงทุนในนักลงทุนในประเทศและชาวต่างชาติ แต่ยังคงต้องดำเนินนโยบายการสร้างเชื่อมั่นในการลงทุนแก่นักลงทุนมากขึ้น สินค้าส่งออกที่สำคัญของบังกลาเทศ คือ สิ่งทอและเสื้อผ้าสำเร็จรูป หนังสือและหนังสือพิมพ์ เครื่องมือเครื่องใช้เกี่ยวกับวิทยาศาสตร์ และปุ๋ย ตลาดส่งออกที่สำคัญของบังกลาเทศ คือ สหรัฐอเมริกา เยอรมนี สหราชอาณาจักร สเปน และฝรั่งเศส สินค้านำเข้าที่สำคัญของบังกลาเทศ คือ น้ำตาลทราย ข้าว เครื่องจักร ปูนซีเมนต์ เหล็ก เม็ดพลาสติก และอาหารแห้ง ตลาดนำเข้าที่สำคัญของบังกลาเทศ คือ อินเดีย จีน สิงคโปร์ คุเวต ญี่ปุ่น และฮ่องกง

การส่งออกสินค้าของบังกลาเทศจำแนกตามรายประเทศในปี 2015 พบว่า ประเทศที่มีการส่งออกอันดับหนึ่ง คือ สหรัฐอเมริกา มีมูลค่า 6,139 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ รองลงมา คือ เยอรมนีมีมูลค่า 4,673 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ สหราชอาณาจักรมีมูลค่า 3,500 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ สเปนมีมูลค่า 1,845 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ และฝรั่งเศสมีมูลค่า 1,755 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ ตามลำดับ และการนำเข้าสินค้าของบังกลาเทศจำแนกตามรายประเทศ ในปี 2015 พบว่า ประเทศที่มีการนำเข้า อันดับหนึ่ง คือ จีนมีมูลค่า 10,349 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ รองลงมา คือ อินเดียมีมูลค่า 5,882 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ สิงคโปร์มีมูลค่า 4,418 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ ฮ่องกงมีมูลค่า 2,624 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ และอินโดนีเซียมีมูลค่า 2,204 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ ตามลำดับ ดังตารางที่ 4-1

ตารางที่ 4-1: การส่งออกและเข้าของบังกลาเทศจำแนกรายประเทศ

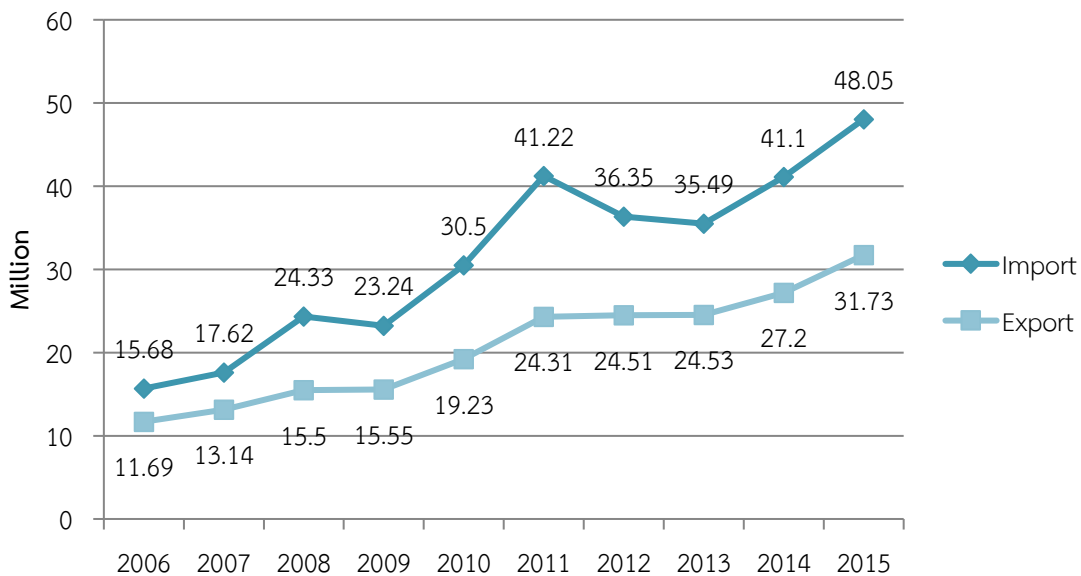
ประเทศส่งออก	มูลค่า (ล้านเหรียญสหรัฐฯ)
1. สหรัฐอเมริกา	6,139
2. เยอรมนี	4,673
3. สหราชอาณาจักร	3,500
4. สเปน	1,845
5. ฝรั่งเศส	1,755
ประเทศนำเข้า	มูลค่า (ล้านเหรียญสหรัฐฯ)
1. จีน	10,349
2. อินเดีย	5,882
3. สิงคโปร์	4,418
4. ฮองกง	2,624
5. อินโดนีเซีย	2,204

ที่มา: มุลนิธิ สวค. และ World Bank , Bangladesh Top 5 Export and Import Partners 2015

4.1.2 มูลค่าการค้า (ภาพรวม)

ภาพรวมการนำเข้าและส่งออกของบังกลาเทศ ปี 2015 พบว่า มูลค่าการส่งออกทั้งหมด มีมูลค่าเท่ากับ 31,734 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ และมูลค่าการนำเข้าทั้งหมด มีมูลค่าเท่ากับ 48,059 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ ดังรูปภาพที่ 4-1

รูปภาพที่ 4-1: มูลค่าการนำเข้าและส่งออกของบังกลาเทศ ปี 2006-2015

ที่มา: World bank, Bangladesh Trade Summary 2015

การส่งออกของบังกลาเทศจำแนกรายประเทศ เดือนเมษายนถึงเดือนมิถุนายน ปี 2017 พบว่า ประเทศที่บังกลาเทศส่งออกอันดับ 1 คือ เยอรมนี รองลงมา คือ สหรัฐอเมริกา สหราชอาณาจักร สเปน และ ฝรั่งเศส โดยมีมูลค่าการส่งออก 6,071 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ รวมมูลค่าการส่งออกในเขตส่งเสริมการส่งออกอีก 1,402 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ รวมมูลค่าการส่งออกทั้งหมด 7,473 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ ดังตารางที่ 4-2

ตารางที่ 4-2: การส่งออกจำแนกรายประเทศ

Country/Commodity Group	April-June, 2017		January-March, 2017	
	Millions Taka	Millions US Dollar	Millions Taka	Millions US Dollar
Germany	74,106	923	77,479	978
U.S.A.	73,398	914	77,450	978
U.K.	55,655	693	50,674	640
Spain	33,133	413	29,062	367
France	29,831	371	31,775	401
Italy	21,819	272	28,051	354
Canada	15,140	189	15,710	198
Netherlands	14,621	182	15,995	202
China	14,540	181	15,491	196
Poland	13,802	172	14,279	180
Japan	12,199	152	14,957	189
Belgium	11,574	144	12,058	152
Turkey	11,366	142	11,620	147
Other Countries	106,276	1,323	118,406	1,494
A. Sub-total	487,460	6,071	513,007	6,476
B. Exports of EPZ	112,608	1,402	108,365	1,368
Grand total:(A+B)	600,068	7,473	621,372	7,844

ที่มา: The Central Bank of Bangladesh

การส่งออกของบังกลาเทศจำแนกรายอุตสาหกรรม พบว่า สินค้าส่งออกของบังกลาเทศอันดับหนึ่งคือ อุตสาหกรรมเสื้อผ้าสำเร็จรูป รองลงมา คือ อุตสาหกรรมปอ อุตสาหกรรมหนังสัตว์ ตามลำดับ โดยอุตสาหกรรมเสื้อผ้าสำเร็จรูป มีสัดส่วนมากที่สุดถึงร้อยละ 84

ตารางที่ 4-3: การส่งออกจำแนกรายอุตสาหกรรม

Major Commodity	April-June, 2017		January-March, 2017	
	Amount	%	Amount	%
Readymade garments	409,786	84.1	432,033	84.2
Jute manufactures	15,937	3.3	15,796	3.1
Fish, shrimps and prawns	8,085	1.7	8,669	1.7
Leather and leather manufactures	14,510	3.0	15,355	3.0
Raw jute	3,668	0.7	9,195	1.9
Home Textile	6,721	1.4	7,621	1.5
Pharmaceutical products	1,869	0.4	1,999	0.4
Tea	0	0.0	0	0.0
Bicycle	1,244	0.3	1,111	0.2
Terry Towel	374	0.1	391	0.1
Petroleum and petroleum products	25	0.0	760	0.2
Handicraft	275	0.1	321	0.1
Fertilizer	3	0.0	0	0.0
Others	26,253	5.4	25,283	4.9
A. Sub-total	487,460	100.0	513,007	100.0
B. Exports of EPZ	112,608		108,365	
Grand total:(A+B)	600,068		621,372	

ที่มา: The Central Bank of Bangladesh

การนำเข้าของบังกลาเทศจำแนกรายประเทศ ปี 2016 พบว่า ประเทศที่บังกลาเทศนำเข้าสินค้าอันดับ 1 คือ จีน รองลงมาคือ อินเดีย สิงคโปร์ ญี่ปุ่น และเกาหลี ดังตารางที่ 4-4

ตารางที่ 4-4: การนำเข้าจำแนกรายประเทศ

Year		2016	% of Total
No	Major Countries		
1	China	10193.8	25.2
2	India	6146.2	15.2
3	Singapore	2447.0	6.1
4	Japan	1735.2	4.3
5	Korea	1277.5	3.2
6	Brazil	1181.3	2.9
7	Indonesia	1150.0	2.8
8	United States of America	1130.6	2.8
9	Malaysia	1056.4	2.6
10	Hong Kong	912.7	2.3
11	Germany	842.5	2.1
12	Thailand	781.6	1.9
13	Taiwan	776.9	1.9
14	United Arab Emirates (U.A.E)	774.7	1.9
15	Australia	692.8	1.7
16	Saudi Arabia	682.7	1.7
17	Canada	612.6	1.5
18	Kuwait	566.5	1.4
19	Italy	483.5	1.2
20	Pakistan	467.7	1.2
21	Other Country	6510.8	16.1
	Total	40423	100.0

ที่มา: The Central Bank of Bangladesh

การนำเข้าของบังกลาเทศจำแนกรายอุตสาหกรรม พบว่า สินค้านำเข้าของบังกลาเทศอันดับ 1 คือ ผ้าและสิ่งทอ รองลงมา คือ เหล็ก และเครื่องจักร ตามลำดับ

ตารางที่ 4-5: การนำเข้าจำแนกรายอุตสาหกรรม (ล้านเหรียญสหรัฐฯ)

Major Commodities	2015	2016
1. FOOD GRAINS	1,034	1,107
2. Milk & cream	226	252
3.Spices	204	259
4. Oil seeds	522	413
5.Edible oil	1,331	1,495
6. Pulsesall sorts	463	589
7. Sugar	661	841
8.Clinker	443	476
9.Crude petroleum	382	533
10. POL	2,278	2,776
11. Chemical	1,688	1,870

Major Commodities	2015	2016
12. Pharmaceutical products	120	147
13. Fertilizer	1,044	727
14. Dyeing, tanning etc. materials	546	593
15. Plastics and rubber	1,818	1,976
16. Raw cotton	2,152	2,662
17. Yarn	1,646	1,666
18. Textile and articles	4,121	4,140
19. Staple fibre	602	611
20. Iron, steel and other base metals	2,801	3,269
21. Capital machinery	3,053	3,618
22. Others	9,846.4	10,548
Sub total	36,979	40,566
Imports of EPZ	3,119	3,097
Grand Total	40,097	43,663

ที่มา: The Central Bank of Bangladesh

4.2 ต้นทุนการประกอบธุรกิจ

4.2.1 ต้นทุนคงที่ Fixed Cost

การลงทุนในบังกลาเทศมีต้นทุนคงที่ที่เกิดขึ้นดังนี้

ตารางที่ 4-6: ต้นทุนคงที่

ค่าธรรมเนียม (จดทะเบียน ขออนุญาตก่อสร้าง)	
- ค่าธรรมเนียมการขอวีซ่าธุรกิจ	2,160 บาท เข้าบังกลาเทศได้หนึ่งครั้ง 5,380 บาท เข้าบังกลาเทศได้หลายครั้ง
- ค่าธรรมเนียมการจดทะเบียนบริษัท	7,300 ตากา
- ค่าจัดตั้งธุรกิจ (รวมค่าที่ปรึกษาค่าธรรมเนียมทั้งหมด)	13710-18380 เหรียญสหรัฐฯ
ค่าที่ดิน	
- ค่าเช่าพื้นที่อุตสาหกรรม	8.30 – 15 ตากาต่อตารางเมตร ต่อเดือน
- ค่าเช่าอาคารสำนักงาน	753 – 3,229 ตากาต่อตารางเมตร ต่อเดือน
- สำนักงานขาย	431 – 4,306 ตากาต่อตารางเมตร ต่อเดือน
ค่าที่ดินในเขต EPZ	
- เขตจิตตะกอง เขตธากา เขตโคมิลา เขตอะดามจี และเขตคาร์นาลูลี	Land 2.20 เหรียญสหรัฐฯ ต่อตารางเมตรต่อปี SFB 2.75 เหรียญสหรัฐฯ ต่อตารางเมตรต่อปี
- เขตมองลา เขตอิชารวดี และเขตอุตตารา	Land 1.25 เหรียญสหรัฐฯ ต่อตารางเมตรต่อปี SFB 1.60 เหรียญสหรัฐฯ ต่อตารางเมตรต่อปี

ที่มา: มูลนิธิ สวค. ปรับปรุงจาก BEPZA และข้อมูลการลงทุนบังกลาเทศ

4.2.2 ต้นทุนแปรผัน Variable Cost

การลงทุนในบังกลาเทศมีต้นทุนผันแปรที่เกิดขึ้น โดยแบ่งออกเป็น 3 ด้าน คือ ภาษี ค่าสาธารณูปโภค และราคาวัตถุดิบ ดังนี้

ด้านภาษี บังกลาเทศมีภาษีหลัก 5 ประเภท คือ ภาษีเงินได้นิติบุคคลซึ่งแบ่งออกตามประเภทกิจการ ภาษีมูลค่าเพิ่ม ภาษีหัก ณ ที่จ่าย และภาษีเงินได้นิติบุคคล (แบบอัตราก้าวหน้า) และภาษีสรรพสามิต โดยแต่ละประเภทมีอัตราจัดเก็บ ดังนี้

ตารางที่ 4-7: อัตราภาษี

- ภาษีเงินได้นิติบุคคล	บริษัทมหาชน ร้อยละ 27.5 บริษัทจำกัด ร้อยละ 37.5 ถึง 42.5 แล้วแต่ประเภทอุตสาหกรรม
- ภาษีมูลค่าเพิ่ม	ร้อยละ 15 : หากผลประกอบการประจำปีมากกว่า 12 ล้านบาท ร้อยละ 4 : หากผลประกอบการประจำปีน้อยกว่า 12 ล้านบาท
- ภาษีหัก ณ ที่จ่าย	ร้อยละ 20 การจ่ายเงินปันผลให้บริษัทที่จัดตั้งขึ้นในประเทศ ร้อยละ 10 การจ่ายเงินปันผลให้บุคคลในประเทศ ร้อยละ 25 การจ่ายเงินปันผลให้บุคคลต่างชาติ
- ภาษีเงินได้ส่วนบุคคล	อัตราภาษีก้าวหน้า ร้อยละ 0 รายได้ระหว่าง 1-220,000 บาท ร้อยละ 10 รายได้ระหว่าง 220,001-520,000 บาท ร้อยละ 15 รายได้ระหว่าง 520,001-920,000 บาท ร้อยละ 20 รายได้ระหว่าง 920,001-1,220,000 บาท ร้อยละ 25 รายได้ 1,220,001 ขึ้นไป
- ภาษีสรรพสามิต	ร้อยละ 10 บุหรี่-ยาสูบ

ที่มา: National Board of Revenue, Bangladesh

ด้านต้นทุนค่าสาธารณูปโภค ได้แก่ ค่าไฟฟ้า ค่าน้ำประปา และค่าเชื้อเพลิง สามารถแยกตามสถานที่จัดตั้งสถานประกอบการได้ 2 รูปแบบ คือ ในเขต EPZ และนอกเขต EPZ โดยอัตราค่าบริการต่างๆ มีดังนี้

ตารางที่ 4-8: อัตราค่าสาธารณูปโภค

ค่าสาธารณูปโภค	
- ค่าไฟฟ้า	5.84-9.10 บาทต่อกิโลวัตต์ชั่วโมง (นอกเขต EPZ) ในเขต EPZ คิด 8.33 บาทต่อกิโลวัตต์ชั่วโมง ยกเว้นที่การนาพูลี คิด 7.57 บาทต่อกิโลวัตต์ชั่วโมง off peak คิด 10.53 บาทต่อกิโลวัตต์ชั่วโมงช่วง peak
- ค่าน้ำประปา	27 บาท ต่อลูกบาศก์เมตร ในเขต EPZ คิด 27.99 ถึง 31.63 บาทต่อลูกบาศก์เมตร
- ค่าเชื้อเพลิง	ก๊าซ 2.58-9.47 บาทต่อลูกบาศก์เมตร ในเขต EPZ คิด 8.54 บาทต่อลูกบาศก์เมตร ราคาน้ำมันเบนซิน 99 บาท ราคาน้ำมันดีเซล 68 บาท

ที่มา: BEPZA (2017)

ส่วนค่าแรงซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการผลิตของบังกลาเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับอุตสาหกรรมที่ใช้แรงงานเข้มข้น เช่น เครื่องนุ่งห่ม มีอัตราค่าแรงขั้นต่ำจําแนกตามประเภทอุตสาหกรรมและทักษะของแรงงาน แสดงได้ตามตาราง ทั้งนี้ราคาเฉลี่ยของผ้าฝ้ายที่นำเข้ายังบังกลาเทศเพื่อใช้ในการทำเครื่องนุ่งห่มมีราคาเฉลี่ยที่ 240 บาทต่อกิโลกรัม¹

¹ TradeMap, UNCTAD (2017)

ตารางที่ 4-9: ค่าแรงขั้นต่ำในบังกลาเทศ

ค่าแรงขั้นต่ำ	
- อัตราค่าแรงทั่วไป	1,500 ตากาต่อเดือน
- อัตราค่าแรงสำหรับการผลิตเสื้อผ้าสำเร็จรูป	5,300 ตากาต่อเดือน
- อัตราค่าแรง Cotton textile industry	แรงงานมีทักษะ 248.17 ตากาต่อวัน
	แรงงานไม่มีทักษะ 176.25 ตากาต่อวัน
- อัตราค่าแรง Jute textile industry	แรงงานมีทักษะ 247.50 ตากาต่อวัน
	แรงงานไม่มีทักษะ 165.33 ตากาต่อวัน
- อัตราค่าแรง Engineering industry	แรงงานมีทักษะ 350.00 ตากาต่อวัน
	แรงงานไม่มีทักษะ 232.00 ตากาต่อวัน
- อัตราค่าแรงในเขตเศรษฐกิจพิเศษ	4,480-11,200 ตากาต่อเดือน

ที่มา: มุลนิธิ สวค. ปรับปรุงจาก Wage indicator, Bangladesh bureau of statistics

4.3 ปริมาณและความพร้อมของปัจจัยการผลิตที่สำคัญ

4.3.1 พลังงาน

บังกลาเทศประสบภาวะปัญหาการขาดแคลนไฟฟ้ารัฐบาลต้องแก้ไขปัญหาด้วยการระงับการจ่ายไฟฟ้าในแต่ละพื้นที่สลับกันไป ส่งผลให้มีไฟฟ้าดับประมาณวันละ 1 ชั่วโมง ร้อยละ 95 ของไฟฟ้าที่ผลิตได้มาจากก๊าซธรรมชาติ ที่เหลือมาจากพลังน้ำ บังกลาเทศต้องการใช้ก๊าซประมาณ 2,000 ล้านลูกบาศก์ฟุตต่อวัน ขณะที่มีก๊าซธรรมชาติ 1,800 ล้านลูกบาศก์ฟุตต่อวัน ดังนั้นบังกลาเทศมีความต้องการใช้ก๊าซธรรมชาติมากกว่าที่มีอยู่ในประเทศ

อย่างไรก็ตาม บังกลาเทศกลับมีปริมาณก๊าซธรรมชาติ และถ่านหินที่ยังไม่ได้ถูกนำขึ้นมาใช้ประโยชน์เป็นจำนวนมาก ด้วยเหตุดังกล่าวรัฐบาลบังกลาเทศจึงมีนโยบายส่งเสริมการสำรวจและผลิตน้ำมัน ก๊าซธรรมชาติ และถ่านหิน ส่งเสริมการผลิตและใช้พลังงานทดแทน การอนุรักษ์และใช้พลังงานอย่างมีประสิทธิภาพ และเร่งเพิ่มปริมาณการผลิตไฟฟ้าให้เพียงพอกับความต้องการใช้ในประเทศด้วยการเพิ่มขนาดโครงการโรงไฟฟ้า พัฒนาคุณภาพโรงไฟฟ้า และส่งเสริมให้ภาคเอกชนลงทุนด้านโรงไฟฟ้า โดยบังกลาเทศมีปริมาณก๊าซธรรมชาติจำนวนมากเนื่องจากก๊าซธรรมชาติมีราคาถูกและคุณภาพดี ซึ่งใช้ในภาคอุตสาหกรรมและการขนส่งในปริมาณสูง ส่วนถ่านหินนั้นมีอยู่มากในบริเวณตอนเหนือ และตะวันตกเฉียงเหนือโดยถ่านหินของบังกลาเทศเป็นถ่านหินคุณภาพดีที่ให้พลังงานสูง และมีมลพิษต่ำ

4.3.2 ขนาดความจุท่าเรือ

บังกลาเทศเป็นประเทศที่มีโครงข่ายการคมนาคมทางแม่น้ำที่กว้างใหญ่ มีแม่น้ำที่ไหลผ่านไปยังเมืองต่างๆ ทั่วประเทศ จึงทำให้การคมนาคมทางน้ำมีความสำคัญ โดยบังกลาเทศมีท่าเรือที่สำคัญอยู่ 2 แห่ง คือ Chittagong Port อยู่ในเมืองจิตตะกอง เป็นเมืองท่าที่ใหญ่ที่สุดของบังกลาเทศ สามารถรองรับการขนถ่ายสินค้าได้ราว ร้อยละ 80-90 ของมูลค่าการค้าระหว่างประเทศทั้งหมด และ Mongla Port ตั้งอยู่ริมฝั่งด้านตะวันออกของแม่น้ำ Pussur ในเมือง Khulna ทางตะวันตกเฉียงใต้ของบังกลาเทศ มีพื้นที่ประมาณ 2323.8 เอเคอร์สามารถรองรับการขนถ่ายสินค้าได้ราวร้อยละ 10-15 ของมูลค่าการค้าระหว่างประเทศทั้งหมด

การนำเข้าสินค้าจะต้องขนส่งโดยเรือของบังกลาเทศอย่างน้อยร้อยละ 40 ของจำนวนสินค้านำเข้าทั้งหมดตาม Flag Vessels (Protection) Ordinance 1982 แต่อาจจะได้รับการยกเว้น โดยต้องขอความเห็นชอบจาก Bangladesh Shipping Corporation (BSC) และ Shippers Council of Bangladesh ในการขนส่งสินค้าที่นำเข้ามาเพื่อใช้ในอุตสาหกรรมที่ผลิตสินค้าเพื่อการส่งออกอาจใช้เรือของชาติอื่นขนส่งได้

4.3.3 แรงงาน

จากข้อมูลของ Bangladesh bureau of labour statistics ปี 2015 แรงงานในบังกลาเทศ มีประมาณ 106 ล้านคน จากจำนวนประชากรทั้งหมด 158.4 ล้านคน โดยจำแนกแรงงานในบังกลาเทศตามอายุดังนี้ แรงงานอายุ 15-29 ปี มีจำนวน 41.6 ล้านคน คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 26.3 ของประชากรทั่วประเทศ แรงงานอายุ 30-64 ปี มีจำนวน 57 ล้านคน คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 36 ของประชากรทั่วประเทศ และแรงงานที่มีอายุ 65 ปีขึ้นไป มีจำนวน 7.4 ล้านคน คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 4.7 ของประชากรทั่วประเทศ

ตารางที่ 4-10: จำนวนแรงงานกับประชากรในบังกลาเทศ จำแนกตามอายุ

(Million)

Age group	Male	Female	Total	
			Total	% of total population
15-29	19.7	21.9	41.6	26.3
30-64	28.6	28.4	57.0	36.0
65+	4.2	3.2	7.4	4.7
Total	52.5	53.5	106.0	67.0
Total population	79.6	78.8	158.4	

ที่มา: มุลินธิ สวค. ปรับปรุงจาก Bangladesh bureau of labour statistics

4.3.4 การขนส่ง

ความพร้อมด้านการขนส่งทางถนน ทางราง ทางน้ำ และทางอากาศ สรุปได้ดังตาราง

ตารางที่ 4-11: การขนส่งไปยังตลาดหลัก

การขนส่งไปยังตลาดหลัก	
ทางบก	<ul style="list-style-type: none"> - รถยนต์ : ถนนลาดยางมีเพียงร้อยละ 9.5 ของถนนทั้งหมดในประเทศ การขนส่งสินค้ากว่าร้อยละ 65 ใช้วิธีการขนส่งโดยรถยนต์ - รถไฟ : การขนส่งสินค้าโดยรถไฟยังไม่นิยมมากนัก ยังขาดการพัฒนาอีกมาก สามารถรองรับการขนส่งได้เพียงร้อยละ 10 ของทั้งประเทศ และการขนส่งทางรถไฟผูกขาดโดย Bangladesh Railway
ทางน้ำ	<ul style="list-style-type: none"> - ใช้ในการขนส่งในประเทศและการขนส่งระหว่างประเทศ
ทางอากาศ	<ul style="list-style-type: none"> - บังกลาเทศมีท่าอากาศยานในประเทศรวม 16 แห่ง เป็นท่าอากาศยานนานาชาติ 3 แห่ง โดยมีบริษัทเอกชนในประเทศเพียงรายเดียวที่ได้รับอนุญาตเข้ามาดำเนินการสายการบิน

ที่มา: มุลินธิ สวค. ปรับปรุงจาก Wikipedia (Transport in Bangladesh)

4.3.5 วัตถุดิบที่สำคัญ (สิ่งทอ)

ในอุตสาหกรรมเสื้อผ้าสำเร็จรูปแบ่งออกเป็น 2 ประเภทหลัก คือ Woven Garments และ Knitwear garments สัดส่วนของอุตสาหกรรมเสื้อผ้าสำเร็จรูปกับการส่งออกทั้งหมด มีสัดส่วนถึงร้อยละ 82 นับว่าเป็นสัดส่วนที่สูงมาก เท่ากับมูลค่าการส่งออกของอุตสาหกรรมเสื้อผ้าสำเร็จรูปมีจำนวนมากถึง 1 ใน 4 ของการส่งออกทั้งหมด ประเทศที่บังกลาเทศส่งออกเสื้อผ้าสำเร็จรูปมากที่สุด 5 ประเทศแรก คือ สหรัฐอเมริกา เยอรมนี สหราชอาณาจักร ฝรั่งเศส และสเปน

ตารางที่ 4-12: มูลค่าการส่งออกอุตสาหกรรมเสื้อผ้าสำเร็จรูป (ล้านเหรียญสหรัฐฯ)

Year	Woven Garments	Knitwear garments	Total (Woven + Knitwear)	Percentage Share of Export		
				Woven Garments	Knitwear garments	Total
2012	9,603.34	9,486.39	19,089.70	39.54	39.11	78.60
2013	11,039.85	10,475.88	21,515.73	40.85	38.76	79.61
2014	12,442.07	12,049.81	24,491.88	41.23	39.93	81.16
2015	13,064.61	12,426.79	25,491.40	41.86	39.82	81.68
2016	14,738.74	13,355.42	28,094.16	43.04	39.00	82.05
Country	Woven Garments	Knitwear garments	Total (Woven + Knitwear)	Percentage Share of RMG in Export		
				Woven Garments	Knitwear garments	Total
USA	1,106.97	366.35	1473.32	54.64	18.08	72.72
Germany	525.79	714.72	1,240.51	39.41	53.57	92.98
UK	472.71	447.59	920.30	47.86	45.31	93.17
France	218.14	315.78	533.92	38.33	55.49	93.83
Spain	229.49	288.51	518.00	41.31	51.94	93.25

ที่มา: <https://www.bb.org.bd/pub/quarterly/rmg/apr-jun2016.pdf>

บังกลาเทศมีโรงงานผลิตเสื้อผ้าประมาณ 3,560 แห่ง มีแรงงานในอุตสาหกรรมเสื้อผ้าประมาณ 1,921,120 คน

ตารางที่ 4-13: จำนวนโรงงานและแรงงานอุตสาหกรรมผลิตเสื้อผ้า

Readymade Garments	Number of Firms	Share (%)	Number of employee
Woven	1,673	47	836,500
Knitwear	1,495	42	747,500
Others	392	11	337,120
Total	3,560	100	1,921,120

ที่มา: World bank 2005

จากข้อมูล Textile-clothing industry in Bangladesh มีฝ้ายจำนวน 120,000 ก้อนต่อปี ด้าย 748,000 ตันต่อปี และผ้า 4,600 ล้านเมตรต่อปี

ตารางที่ 4-14: ประเภทอุตสาหกรรมเสื้อผ้า

ประเภท	จำนวน
Cotton Production (1000 bales)	120
Yarn Production (1000 tons)	748
Fabric Production (million meters)	4,600

ที่มา: มูลนิธิ สวค. ปรับปรุงจาก Cotton world markets and trade, USDA,2015

สรุปต้นทุน และราคา วัตถุดิบที่สำคัญในบังกลาเทศ

จากการศึกษาสามารถสรุป ต้นทุน และราคา ของวัตถุดิบที่สำคัญในบังกลาเทศ ได้แสดงไว้ใน ตารางดังนี้

ตารางที่ 4-15: สรุปต้นทุนและราคาของวัตถุดิบที่สำคัญในบังกลาเทศ

ต้นทุน	ค่าจัดตั้งธุรกิจ (รวมค่าที่ปรึกษา ค่าธรรมเนียม บัญชี)	550,000 บาท
	ค่าที่ดิน	1,056 บาทต่อไร่ต่อปี
	ค่าน้ำประปา	11 บาทต่อลูกบาศก์เมตร
	ค่าแรง	3,000 บาทต่อเดือน
	ค่าไฟฟ้า	3.40 บาทต่อกิโลวัตต์ชั่วโมง
ราคา	ค่าวัตถุดิบสำคัญ (ผ้าทอฝ้าย)	240,000 บาทต่อตัน
	เครื่องนุ่งห่ม	1,200,000 บาทต่อตัน

ที่มา: มูลนิธิ สวค.

ข้อมูลที่สำคัญด้านการลงทุน

5

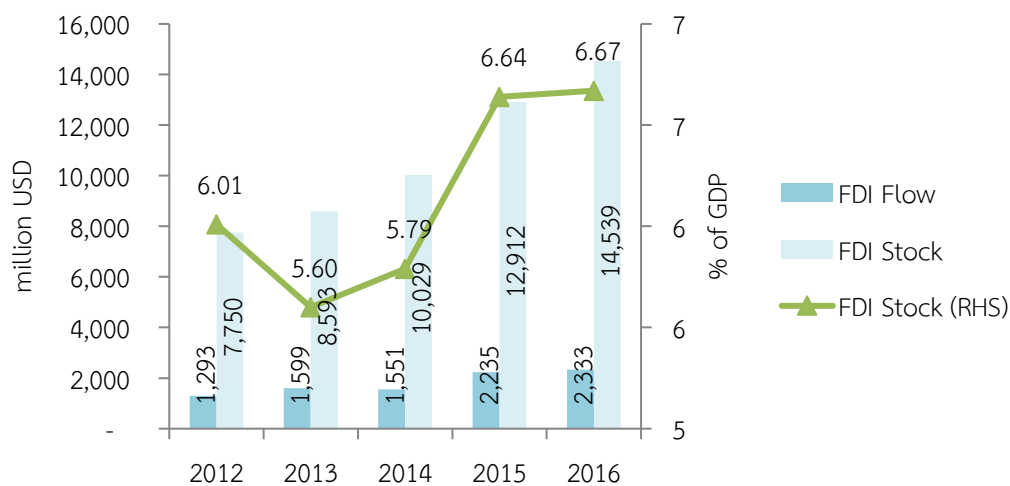
สาธารณรัฐประชาชนบังกลาเทศ

5.1 การลงทุนโดยตรงระหว่างประเทศ

5.1.1 การลงทุนโดยตรงของต่างชาติในบังกลาเทศ (Inward Direct Investment)

บังกลาเทศเป็นประเทศหนึ่งที่นักลงทุนต่างชาติให้ความสนใจ โดยบังกลาเทศมีมูลค่าการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศ (FDI) สะสม ณ สิ้นปี 2017 เท่ากับ 14,620 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ สูงเป็นอันดับที่ 91 จาก 132 ประเทศ¹ เนื่องจากมีการลงทุนโดยตรงในบังกลาเทศเพิ่มขึ้นโดยตลอด (ดังแสดงในรูปภาพที่ 5-1) และมีการคาดการณ์ว่า มูลค่าการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศในบังกลาเทศ (FDI flow) จะเพิ่มขึ้นเป็น 2,500 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ ในปี 2018 และเพิ่มเป็น 3,200 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ ในปี 2020²

รูปภาพที่ 5-1: การลงทุนโดยตรงของต่างชาติในบังกลาเทศ (Inward Direct Investment)

ที่มา: UNCTAD (2017)

¹ List by the Central Intelligence Agency (CIA)

² Trading Economics (2018)

อย่างไรก็ดี เมื่อพิจารณาองค์ประกอบของมูลค่าการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศสุทธิ (Net FDI) ของบังกลาเทศในปี 2017 พบว่า ส่วนใหญ่กว่าร้อยละ 65 ของมูลค่าการลงทุนเป็นการขยายการลงทุนจากผลประกอบการ (Reinvested Earnings) ที่เหลือเป็นการลงทุนใหม่ในส่วนของเงินทุนร้อยละ 27 และเงินกู้ยืมร้อยละ 8³ ซึ่งอาจเป็นผลมาจากข้อจำกัดในเงื่อนไขและอุปสรรคของผู้ประกอบการในการนำกำไรออกนอกประเทศ และ/หรือผู้ประกอบการเห็นถึงโอกาสการลงทุนใหม่ๆ ภายใต้สภาวะการเติบโตทางเศรษฐกิจของบังกลาเทศ

อนึ่ง สัดส่วนมูลค่าการลงทุนโดยตรงของต่างชาติในบังกลาเทศเมื่อเทียบกับ GDP ในปัจจุบันยังอยู่ในระดับต่ำเพียงร้อยละ 6.67 สะท้อนถึงโอกาสของนักลงทุนรายใหม่ที่ยังมีช่องว่าง และสภาวะการแข่งขันภายในประเทศของนักลงทุนต่างชาติที่ยังอยู่ในระดับค่อนข้างต่ำ เมื่อเปรียบเทียบกับประเทศในภูมิภาคเดียวกัน กล่าวคือ อินเดียมีมูลค่า FDI ร้อยละ 12.2 ปากีสถานร้อยละ 11.4 และไทยร้อยละ 40.7 ของ GDP เป็นต้น⁴ โดยในปี 2018 บังกลาเทศถูกจัดอยู่ในประเทศนำลงทุน (มีสภาพแวดล้อมเอื้อต่อการทำธุรกิจ) อันดับที่ 177 จาก 189 ประเทศ ต่ำกว่าปากีสถาน (อันดับที่ 147) และอินเดีย (อันดับที่ 100)⁵

ทั้งนี้ รัฐบาลบังกลาเทศเห็นถึงความสำคัญของการลงทุนภายในประเทศอันเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนการขยายตัวทางเศรษฐกิจ จึงมีแผนและเป้าหมายในการเพิ่มการลงทุนในประเทศเป็นร้อยละ 32.5 ของ GDP ในปี 2015 เพื่อสนับสนุนการเติบโตทางเศรษฐกิจให้เป็นร้อยละ 8 ในปี 2015 และโตขึ้นอีกร้อยละ 10 ในปี 2021 ตามที่กำหนดในแผนการพัฒนาประเทศ “Sixth Five-Year Plan 2010-2021” ของบังกลาเทศ

ตารางที่ 5-1: เป้าหมายการขับเคลื่อนเศรษฐกิจของรัฐบาลบังกลาเทศ

Goals	2010	2015	2021
Increase GDP growth (annual growth rate)	6.1	8.0	10.0
Increase the rate of investment (% of GDP)	24.4	32.5	-
Industrial sector employment (% of total)	17.0	25.0	30.0

ที่มา: UNCTAD (2013)

โดยสรุปในภาพรวมการลงทุนในบังกลาเทศ รัฐบาลมีแผนการลงทุนภายในประเทศเป็นส่วนใหญ่ และมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น เพื่อพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานของประเทศ อันจะช่วยสนับสนุนการเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศ ส่วนการลงทุนของภาคเอกชน และการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศก็มีแนวโน้มได้รับการสนับสนุนเพิ่มขึ้นเช่นกัน แม้ปัจจุบัน สัดส่วนการลงทุนโดยตรงของต่างประเทศในบังกลาเทศยังอยู่ในระดับต่ำ

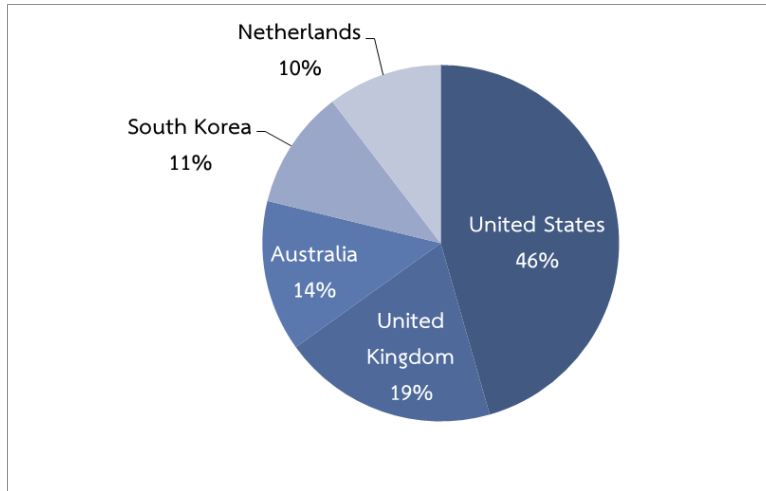
สำหรับประเทศที่มาลงทุนในบังกลาเทศนั้น ปัจจุบัน (ปี 2017) ประเทศที่มาลงทุนโดยตรงในบังกลาเทศมากที่สุด คือ สหรัฐอเมริการ้อยละ 46 รองลงมา คือ สหราชอาณาจักรร้อยละ 19 ออสเตรเลียร้อยละ 14 เกาหลีใต้ร้อยละ 11 และเนเธอร์แลนด์ร้อยละ 10

³ Bangladesh Bank (2017)

⁴ UNCTAD (2013)

⁵ World Bank, The Doing Business Report

รูปภาพที่ 5-2: การลงทุนโดยตรงในบังกลาเทศ (Inward Direct Investment) จำแนกตามประเทศบ้าน

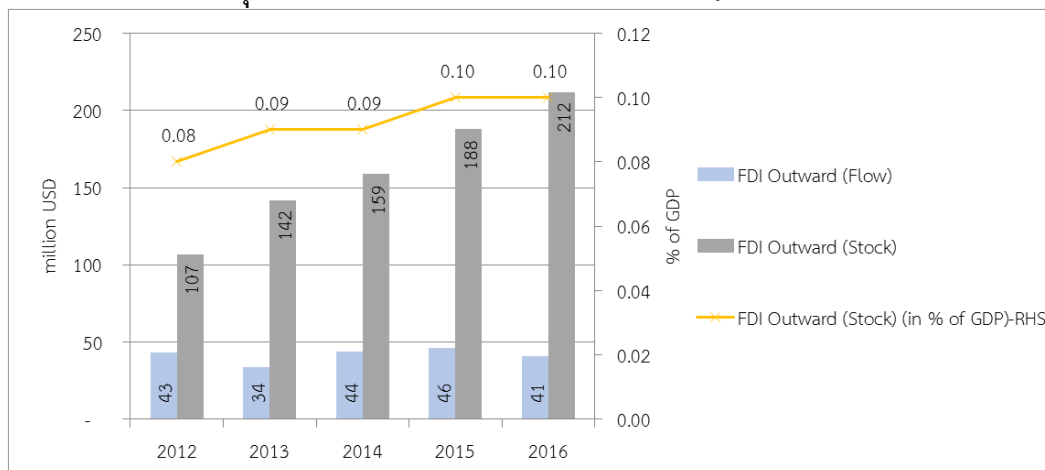
ที่มา : U.S. Department of State (2017)

ทั้งนี้ อุตสาหกรรมหลักที่นักลงทุนต่างชาติเข้าไปลงทุนในบังกลาเทศ ได้แก่ โทรคมนาคมและการสื่อสารร้อยละ 35 บริการทางการเงินและการธนาคารร้อยละ 16 สิ่งทอและเครื่องนุ่งห่มร้อยละ 15 ก๊าซและปิโตรเลียมร้อยละ 14 พลังงานร้อยละ 4 และสาขาอื่นๆ ร้อยละ 16⁶

5.1.2 การลงทุนโดยตรงในต่างประเทศของบังกลาเทศ (Outward Direct Investment)

การลงทุนในต่างประเทศของนักลงทุนชาวบังกลาเทศมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นในอัตราที่ลดลง กล่าวคือ มูลค่าการลงทุนในต่างประเทศสะสมมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นในปี 2012-2016 แต่มูลค่าการลงทุนส่วนเพิ่มในแต่ละปีมีแนวโน้มลดลง ทั้งนี้ เมื่อเปรียบเทียบกับ GDP ของบังกลาเทศ พบว่า มูลค่าการลงทุนสะสมในต่างประเทศมีสัดส่วนต่ำกว่าร้อยละ 1 ของ GDP ดังแสดงในรูปภาพที่ 5-3

รูปภาพที่ 5-3: การลงทุนโดยตรงในต่างประเทศของบังกลาเทศ (Outward Direct Investment)

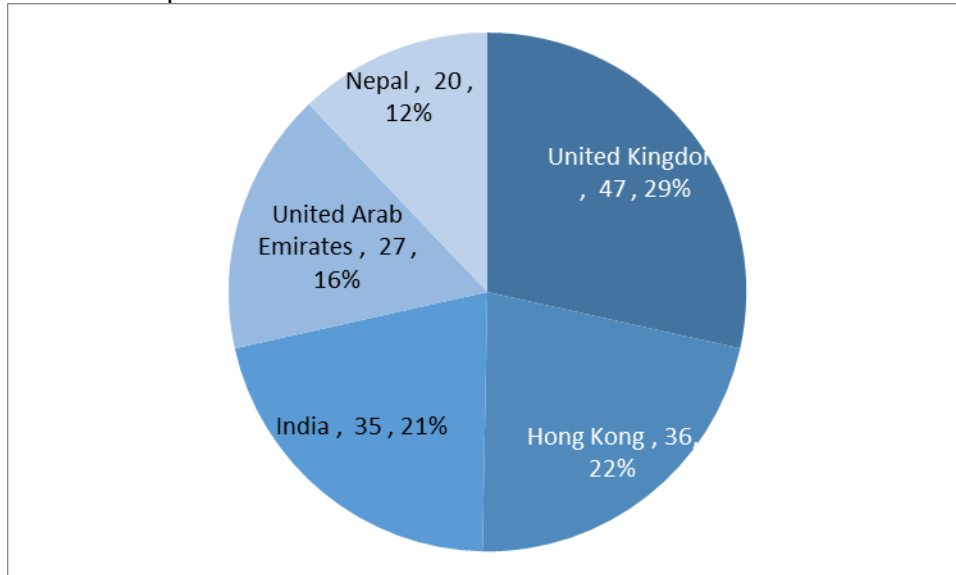

ที่มา: UNCTAD (2017)

⁶ UNCTAD (2013)

หากพิจารณามูลค่าการลงทุน พบว่า ประเทศที่นักลงทุนบังกลาเทศไปลงทุนเป็นส่วนใหญ่ ได้แก่ สหราชอาณาจักรร้อยละ 29 ฮองกงร้อยละ 22 อินเดียร้อยละ 21 สหรัฐอาหรับเอมิเรตส์ร้อยละ 16 และเนปาลร้อยละ 12 โดยส่วนใหญ่เป็นการลงทุนในอุตสาหกรรมสื่อสารและโทรคมนาคม คลังสินค้า สื่อและสิ่งพิมพ์ และสื่อมัลติมีเดีย

รูปภาพที่ 5-4: การลงทุนโดยตรงของบังกลาเทศ (Outward Direct Investment) จำแนกตามประเทศ

ที่มา: U.S. Department of State (2017)

หมายเหตุ: หน่วย คือ ล้านเหรียญสหรัฐ

5.2 ข้อมูลการลงทุนที่สำคัญในประเทศ

เมื่อพิจารณามูลค่าการลงทุนจากยอดขายของบริษัท พบว่า บริษัทต่างชาติที่ลงทุนโดยตรงในบังกลาเทศและมียอดขายสูงสุด เป็นบริษัทในอุตสาหกรรมเคมีและเคมีภัณฑ์ อุตสาหกรรมการเงิน และอุตสาหกรรมโรงแรมและภัตตาคาร ซึ่งอุตสาหกรรมเหล่านี้มีผู้นำตลาดที่มาจากสหราชอาณาจักร สวีเดน และฝรั่งเศส จะเห็นว่าประเทศที่มีการตั้งสาขาในบังกลามากที่สุดในแต่ละอุตสาหกรรมเป็นประเทศแถบตะวันตกเป็นส่วนใหญ่ ดังแสดงในตารางที่ 5-2

ตารางที่ 5-2: การลงทุนของต่างชาติในบังกลาเทศ จำแนกตามอุตสาหกรรม

Industry	Number of affiliated in country	Number of parents	Sales of affiliated (US\$ million)	Number of Affiliated Reporting sales	Employees	Number of Affiliated Reporting employment	Recently established	Leading parent company ⁷	Leading home country ⁸
Total (merchandise and services)	150	104	106,409,835	292	43,456	238	12	Camellia Private Trust Company Ltd., BMU	Germany
Wholesale and retail trade	44	37	0	88	2,068	78	1	Camellia Private Trust Company Ltd., BMU	Switzerland
Business activities	35	32	0	70	13,126	62	2	G4s Plc, GBR	United Kingdom
Transport, storage and communications	23	16	0	46	3,352	36	5	Deutsche Post Ag, DEU	Denmark
Finance	20	20	43,869,078	38	540	36		Camellia Private Trust Company Ltd., BMU	Sweden
Chemicals and chemical products	20	14	52,228,636	38	6,349	34	2	Glaxosmithkline Plc, GBR	United Kingdom
Community, social and personal service activities	19	18	0	38	335	38		Camellia Private Trust Company Ltd., BMU	Sweden
Other services	19	19	0	38	585	38		Camellia Private Trust Company Ltd., BMU	Sweden
Textiles, clothing and leather	14	11	0	28	16,752	14	1	Youngone Holdings Co., Ltd., KOR	Republic of Korea
Construction	6	6	0	12	157	8	1	Bollore Participations, FRA	Germany
Health and social services	6	6	0	12	50	12		Camellia Private Trust Company Ltd., BMU	United States
Hotels and restaurants	5	5	10,312,121	8	142	6	1	Camellia Private Trust Company Ltd., BMU	France
Metal and metal products	5	4	0	10	222	6		Camellia Private Trust Company Ltd., BMU	United States
Food, beverages and tobacco	5	3	0	8	1,183	6		Camellia Private Trust Company Ltd., BMU	United Kingdom
Machinery and equipment	5	5	0	10	7,080	10		Camellia Private Trust Company Ltd., BMU	Germany
Wood and wood products	3	3	0	6	221	4		Camellia Private Trust Company Ltd., BMU	United States
Rubber and plastic products	3	3	0	6	221	4		Camellia Private Trust Company Ltd., BMU	United States
Precision instruments	2	2	0	4	6,550	4	1	Siemens Ag, DEU	Germany
Motor vehicles and other transport equipment	2	2	0	4	500	4	1	Siemens Ag, DEU	Germany
Recycling	2	2	0	4	117	4		C. Jahn International Ab, SWE	Sweden
Electricity, gas and water	2	1	0	4	60	4		The Aes Corporation, USA	United States
Publishing, printing and reproduction of recorded media	2	2	0	4	50	4		Camellia Private Trust Company Ltd., BMU	United States

⁷ In term of Number of affiliates

⁸ In term of Number of affiliates

Industry	Number of affiliated in country	Number of parents	Sales of affiliated (US\$ million)	Number of Affiliated Reporting sales	Employees	Number of Affiliated Reporting employment	Recently established	Leading parent company ⁷	Leading home country ⁸
Coke, petroleum products and nuclear fuel	2	2	0	4	500	4		Tyco International Public Limited Company, IRL	Ireland
Public administration and defence	2	2	0	4	0	4		Government Of India, IND	United States
Electrical and electronic equipment	1	1		2	50	2	1	Siemens Ag, DEU	Germany
Agriculture and hunting	1	1	0	2	0	2		Wendel, FRA	France
Forestry and Fishing	1	1	0	2	0	2		Wendel, FRA	France
Petroleum	1	1		2	0	2		Alcatel Lucent, FRA	France
Non-metallic mineral products	1	1	0	2	0	2		Cemex Asia B.V., NLD	Netherlands

ที่มา: investmentmap.org

ปัจจุบัน มีนักลงทุนไทยเข้าลงทุนในบังกลาเทศแล้วหลายบริษัท ดังมีรายละเอียด ดังนี้

(1) บริษัท เจริญโภคภัณฑ์ จำกัด (มหาชน) (C.P. Bangladesh Co., Ltd)

บริษัท C.P. ลงทุนในบังกลาเทศมา 20 ปี โดยลงทุนในธุรกิจการผลิตอาหารสัตว์ การเลี้ยงสัตว์ และเนื้อสัตว์และอาหาร แต่ละธุรกิจจำแนกเป็นปศุสัตว์และสัตว์น้ำ และมีโรงงานทั้งในเมืองธากา (Dhaka) และเมืองจิตตะกอง (Chittagong)

(2) บริษัท สยามแก๊ส แอนด์ ปิโตรเคมีคัลส์ จำกัด (มหาชน) (Siam Gas and Petrochemicals Plc.: SGP)

บริษัท Siam Gas ลงทุนในบังกลาเทศมา 1 ปี โดยลงทุนในลักษณะร่วมทุน (joint venture) กับนักลงทุนท้องถิ่น โดย Siam Gas ถือหุ้นร้อยละ 90 และหุ้นส่วนท้องถิ่นร้อยละ 10 ซึ่งทำให้บริษัทได้สิทธิประโยชน์จากภาครัฐในฐานะบริษัทร่วมทุน

(3) บริษัท เอสซีจี เทรดดิ้ง (บังกลาเทศ) จำกัด (SCG Trading, Bangladesh)

SCG ลงทุนในบังกลาเทศ 2 บริษัท คือ บริษัท SCG ถือหุ้นเองร้อยละ 100 และบริษัท COTTO ลงทุนในลักษณะร่วมทุน (joint venture) โดย SCG ร้อยละ 50 และหุ้นส่วนท้องถิ่นร้อยละ 50

(4) บริษัท อิตาลีเลียนไทย ดีเวลล็อปเมนต์ จำกัด (มหาชน) (Italian-Thai Development PLC.)

กิจการร่วมค้าสุมิโตโม-อิตาลีเลียนไทย ซึ่งประกอบด้วย บริษัท สุมิโตโม มิตซุย คอร์ปอเรชั่น จำกัด และบริษัท อิตาลีเลียนไทย ดีเวลล็อปเมนต์ จำกัด (มหาชน) ได้ร่วมลงนามในสัญญาก่อสร้าง กับ Dhaka Mass Transit Company Limited เมื่อเดือนเมษายน 2561 เพื่อดำเนินการก่อสร้างโครงการระบบขนส่งมวลชนรถไฟฟ้ายกระดับสายที่ 6 สัญญา CP-06 โดยเป็นการก่อสร้างทางรถไฟระยะทางรวม 4.922 กิโลเมตร และสถานียกระดับ จำนวน 4 สถานี (สถานีชาห์บั๊ก สถานีที เอส ซี สถานีเพลสคลับ และสถานีโมทีจีล) ระหว่างคาร์วานบาร์ชาร์ ถึงโมทีจีล นครธานา บังกลาเทศ มูลค่าโครงการรวม 8,677 ล้านบาท (ส่วนของ ITD ร้อยละ 49 คิดเป็นมูลค่า 4,251.73 ล้านบาท) ระยะเวลาก่อสร้าง 6 มิถุนายน 2561-30 พฤศจิกายน 2564

(5) บริษัท ไทยเพรสซิเด้นส์ฟู้ด จำกัด (มหาชน)

บริษัท ไทยเพรสซิเด้นส์ฟู้ด ได้ลงทุนร่วมกับบริษัท Kallol ประเทศบังกลาเทศ กว่า 50 ล้านบาท ในการตั้งบริษัทและสร้างโรงงานผลิตบะหมี่กึ่งสำเร็จรูปตรามามา ภายใต้ชื่อ "Kallol Thai President Foods (BD) Ltd." เริ่มผลิตในปี 2554 เป็นต้นมา⁹

(6) บริษัท ดับเบิล เอ จำกัด (มหาชน) (Double A Pulp and Paper Company Limited, Bangladesh)

บริษัท ดับเบิล เอ เริ่มส่งเสริมการปลูกต้นกระดาษในหลายประเทศมากกว่า 10 ปี โดยมีเกษตรกรในหลายประเทศร่วมปลูกต้นกระดาษบนคันทนาเพื่อเป็นรายได้เสริม ได้แก่ ไทย กัมพูชา เวียดนาม บังกลาเทศ พม่า และลาว เป็นต้น¹⁰

⁹ <https://www.thairath.co.th/content/109467>

¹⁰ <http://www.doublepaper.com.bd> และ <https://www.doublepaper.com/th/news/374-374>

(7) บริษัท วินาร์โค เซอร์วิสเสส จำกัด (Vinarco Services Limited.)

บริษัท วินาร์โค ประกอบกิจการประเภทกิจกรรมให้คำปรึกษาและแนะนำเกี่ยวกับการบริหารงาน พาณิชยกรรม อุตสาหกรรม และด้านการบริหารจัดการอื่นๆ ได้ร่วมกับบริษัท Chevron Bangladesh ทำโครงการทางวิศวกรรมที่บังกลาเทศในช่วงปี 2012-2015¹¹

(8) บริษัท Thai Classical Leather จำกัด ประกอบกิจการในอุตสาหกรรมเครื่องหนัง

(9) บริษัท บางกอก เคเบิล จำกัด ประกอบกิจการในอุตสาหกรรมไฟฟ้า

(10) บริษัท น้ำดื่มไทยน้ำแร่ จำกัด ประกอบกิจการในสินค้าอุปโภคบริโภค

อนึ่ง จากข้อมูลข้างต้นจะเห็นว่ามูลค่าการลงทุนจากต่างประเทศในบังกลาเทศเมื่อเทียบกับ GDP ยังอยู่ในระดับค่อนข้างต่ำ สะท้อนถึงโอกาสและสถานะการแข่งขันในตลาดได้จากนักลงทุนต่างชาติรายใหญ่ สาขาอุตสาหกรรมหลักที่ต่างชาติลงทุน และนักลงทุนไทยที่เข้าไปลงทุนในบังกลาเทศ ได้ดังแสดงในตารางที่ 5-3

ตารางที่ 5-3: สรุปข้อมูลการลงทุนโดยตรงจากต่างชาติในบังกลาเทศ

FDI inflow	รายละเอียด
ประเทศหลักที่เข้ามาลงทุนในบังกลาเทศ	<ol style="list-style-type: none"> 1. สหรัฐอเมริกา ร้อยละ 46 2. สหราชอาณาจักร ร้อยละ 19 3. ออสเตรเลีย ร้อยละ 14 4. เกาหลีใต้ ร้อยละ 11 5. เนเธอร์แลนด์ ร้อยละ 10
สาขาอุตสาหกรรมที่ต่างชาติเข้ามาลงทุน	<ol style="list-style-type: none"> 1. โทรคมนาคมและการสื่อสารร้อยละ 35 2. บริการทางการเงินและการธนาคารร้อยละ 16 3. สิ่งทอและเครื่องนุ่งห่มร้อยละ 15 4. ก๊าซและปิโตรเลียมร้อยละ 14 5. พลังงานร้อยละ 4 6. สาขาอื่นๆ ร้อยละ 16
การลงทุนจากไทย	<ol style="list-style-type: none"> 1. บริษัท เจริญโภคภัณฑ์ จำกัด (มหาชน) 2. บริษัท สยามแก๊ส แอนด์ ปิโตรเคมีคัลส์ จำกัด (มหาชน) 3. บริษัท เอสซีจี เทคดิง (บังกลาเทศ) จำกัด 4. บริษัท อิตาเลียนไทย ดีเวลอปเม้นท์ จำกัด (มหาชน) 5. บริษัท ไทยเพรสซิเด้นส์ฟู้ด จำกัด (มหาชน) 6. บริษัท ดับเบิล เอ จำกัด (มหาชน) 7. บริษัท วินาร์โค เซอร์วิสเสส จำกัด 8. บริษัท Thai Classical Leather จำกัด 9. บริษัท บางกอก เคเบิล จำกัด 10. บริษัท น้ำดื่มไทยน้ำแร่ จำกัด

ที่มา: มุลนิธิ สวค.

¹¹ <https://www.vinarco.com/company-profile/>

การวิเคราะห์รายอุตสาหกรรม

6

สาธารณรัฐประชาชนบังกลาเทศ

ในการศึกษาส่วนของการวิเคราะห์รายอุตสาหกรรมจะทำการเลือกอุตสาหกรรมที่น่าจะมีโอกาสการลงทุนในบังกลาเทศมาทำการศึกษาเชิงลึก อย่างน้อย 2 อุตสาหกรรม โดยในการพิจารณาว่าอุตสาหกรรมใดมีโอกาสการลงทุนในประเทศ บังกลาเทศ นั้น จะพิจารณาจาก 2 ด้านคือ ความเหมาะสมของประเทศเป้าหมายและความพร้อมของไทย โดยด้านความเหมาะสมของประเทศเป้าหมายนั้นจะพิจารณา 3 ประเด็น คือ (1) เป็นอุตสาหกรรมที่มีความต้องการในประเทศ คือ เป็นสินค้าที่มีการนำเข้าสูง (2) เป็นอุตสาหกรรมที่มีทรัพยากรมาก (3) เป็นอุตสาหกรรมที่ได้รับการส่งเสริม

สำหรับบังกลาเทศ อุตสาหกรรมที่มีความต้องการในประเทศ หรือ มีการนำเข้าสูง คือ อาหาร เครื่องจักร เครื่องใช้ไฟฟ้า พลังงาน ฝ้ายและสิ่งทอต้นและกลางน้ำ ส่วนอุตสาหกรรมที่มีทรัพยากรมากที่สำคัญคือ อุตสาหกรรมแรงงานเข้มข้น (มีแรงงานมาก) ประมง และและผลิตภัณฑ์จากถ่านหินและก๊าซธรรมชาติ และอุตสาหกรรมที่ได้รับการส่งเสริม คือ สินค้าอุปโภคบริโภคพื้นฐาน การสำรวจแหล่งก๊าซธรรมชาติและถ่านหิน การก่อสร้าง การสร้างและพัฒนาระบบสาธารณูปโภคพื้นฐาน และการผลิตเพื่อส่งออก เว้นเครื่องนุ่งห่มซึ่งแม้จะไม่ได้ห้าม/กีดกัน แต่ก็ลดการส่งเสริมลงแล้ว ดังแสดงในตาราง

ตารางที่ 6-1: อุตสาหกรรมที่มีโอกาสในบังกลาเทศ

อุตสาหกรรมที่ต้องการในประเทศ	ทรัพยากรสำคัญ	อุตสาหกรรมที่รัฐส่งเสริม
อาหาร เครื่องจักร เครื่องใช้ไฟฟ้า พลังงาน ฝ้าย และสิ่งทอต้น-กลางน้ำ	แรงงาน สัตว์น้ำ และทรัพยากรทางทะเล ถ่านหิน และก๊าซธรรมชาติ	สินค้าอุปโภคบริโภคพื้นฐาน การสำรวจแหล่งก๊าซธรรมชาติและถ่านหิน ก่อสร้าง สร้าง/พัฒนาระบบสาธารณูปโภค การผลิตเพื่อส่งออก (ไม่เน้นเครื่องนุ่งห่มแล้ว)

ที่มา: มูลนิธิ สวค. รวบรวมจากการศึกษา

อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาจะปรากฏ อุตสาหกรรมที่มีความเหมาะสมของประเทศเป้าหมายทั้งหมด 2 อุตสาหกรรม ที่จะนำมาศึกษาเชิงลึก ได้แก่ ประมงและประมงแปรรูป และสิ่งทอเครื่องนุ่งห่ม เนื่องจากเมื่อพิจารณาความพร้อมของไทย และเหตุผลอื่นๆ ประกอบพบว่า (1) ในอุตสาหกรรมอาหารไม่ได้รับการเลือกมาทำการศึกษาเชิงลึกเพราะบังกลาเทศขาดแคลนปัจจัยสำคัญในการทำเกษตรคือ ที่ดิน (2) อุตสาหกรรมเครื่องจักร เครื่องใช้ไฟฟ้า ในบังกลาเทศขาดแคลนปัจจัยขั้นพื้นฐาน เช่น วัสดุอุปกรณ์ไฟฟ้า (3) พลังงาน ถ่านหิน และก๊าซธรรมชาติ แม้จะเป็นอุตสาหกรรมที่น่าสนใจ และควรทำการศึกษาเชิงลึกเพื่อตัดสินใจลงทุน

โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับการลงทุนขนาดใหญ่เพื่อดึงดูดการลงทุนจากผู้ประกอบการขนาดกลางและเล็ก แต่ในการศึกษาอุตสาหกรรมนี้ มักจะเป็นการศึกษาในรูปของการศึกษาเชิงลึกระดับโครงการทำธุรกิจ (เฉพาะเจาะจงในระดับบริษัท) ซึ่งไม่ใช่วัตถุประสงค์ของการศึกษานี้ จึงไม่ได้หยิบยกมาทำการศึกษา

ด้วยเหตุ ดังกล่าวจึง มีเพียง 2 อุตสาหกรรมที่จะทำการศึกษาเชิงลึกคือ ประมง และสิ่งทอเครื่องนุ่งห่ม โดย ประมง เห็นได้ว่าเป็นอุตสาหกรรมที่เป็นที่ต้องการ (อาหาร) มีทรัพยากร (สัตว์น้ำ) และเป็นอุตสาหกรรมที่รัฐส่งเสริม (สินค้าอุปโภคบริโภคพื้นฐาน) ส่วนสิ่งทอเครื่องนุ่งห่ม เป็นอุตสาหกรรมที่มีทรัพยากรคือ แรงงานมาก และแม้จะไม่ได้รับการส่งเสริมแต่ก็ไม่ได้ถูกกีดกัน นอกจากนั้นไทยยังมีศักยภาพในชั้นกลางน้ำคือ สิ่งทอด้วย การศึกษามีรายละเอียดในแต่ละอุตสาหกรรม ดังนี้

6.1 อุตสาหกรรมประมง

บังกลาเทศเป็นหนึ่งในประเทศผู้นำด้านการประมง เนื่องจากการสนับสนุนทั้งปัจจัยทางสิ่งแวดล้อม เช่น สภาพภูมิประเทศและสภาพภูมิอากาศ ความอุดมสมบูรณ์ที่เอื้อต่อการเจริญเติบโตของสัตว์น้ำ ปัจจัยสนับสนุนทางเทคโนโลยี รวมถึงการสนับสนุนจากภาครัฐ ส่งผลให้มีผลิตภัณฑ์ประมงจำนวนมาก

พื้นที่ทั้งหมดของประเทศ คือ 147,570 ตารางกิโลเมตร (56,977 ตารางไมล์) พื้นที่กว้างใหญ่ปกคลุมไปด้วยแม่น้ำสายใหญ่ เช่น แม่น้ำ Padma, แม่น้ำ Jamuna และแม่น้ำ Meghna นอกจากนี้ยังมีแม่น้ำย่อยหลายสาย โดยมีความยาวรวมประมาณ 24,140 กม. แม่น้ำเหล่านี้เชื่อมต่อกับอ่าวเบงกอล ซึ่งเอื้อต่อการจับสัตว์น้ำจืดและการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำจืด และยังมีป่าชายเลน Sandarbans เป็นป่าชายเลนขนาดใหญ่ที่มีความอุดมสมบูรณ์และเป็นแหล่งอนุบาลพันธุ์สัตว์น้ำ อาหารเมนูปลายังได้รับความนิยมบริโภคภายในประเทศ เช่น Maache-Bhate Bangali¹ เป็นการรับประทานข้าวกับปลา

ในรอบ 10 ปีที่ผ่านมา ตั้งแต่ปี 2004-2014 อุตสาหกรรมประมงเจริญเติบโตอย่างต่อเนื่อง เฉลี่ยร้อยละ 5.38 ต่อปี² รายได้จากการประมงคิดเป็นร้อยละ 3.61 ของ GDP ทั้งหมด หรือร้อยละ 24.41 ของ GDP ด้านเกษตรกรรม และร้อยละ 5.10 ของรายได้ จากการแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศ ปี 2016-2017 FAO จัดประเทศบังกลาเทศเป็นผู้ผลิตสินค้าประมง เป็นอันดับที่ 5 ของโลก มีผลผลิตรวม 4,134,000 ตัน แบ่งเป็นการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำจืดร้อยละ 56.44 (2,333,000 ตัน) และการจับสัตว์น้ำจากธรรมชาติจากแหล่งน้ำจืดร้อยละ 28.14 (1,163,000 ตัน) นอกจากนี้เป็นผลผลิตจากประมงน้ำเค็มร้อยละ 15.42 (638,000 ตัน)³

นอกจากอุตสาหกรรมการประมงสามารถสร้างผลผลิตได้จำนวนมากแล้ว ยังมีการนำแรงงานเข้าสู่อุตสาหกรรมได้เป็นจำนวนมากอีกด้วย โดยมีแรงงานหรืออาชีพที่เกี่ยวข้องกับด้านการประมงทั้งในด้านการจับสัตว์น้ำ ฟาร์มสัตว์น้ำ และการแปรรูปประมาณ 17 ล้านคน โดยจำนวนนี้เป็นประชากรเพศหญิง 1.4 ล้านคน

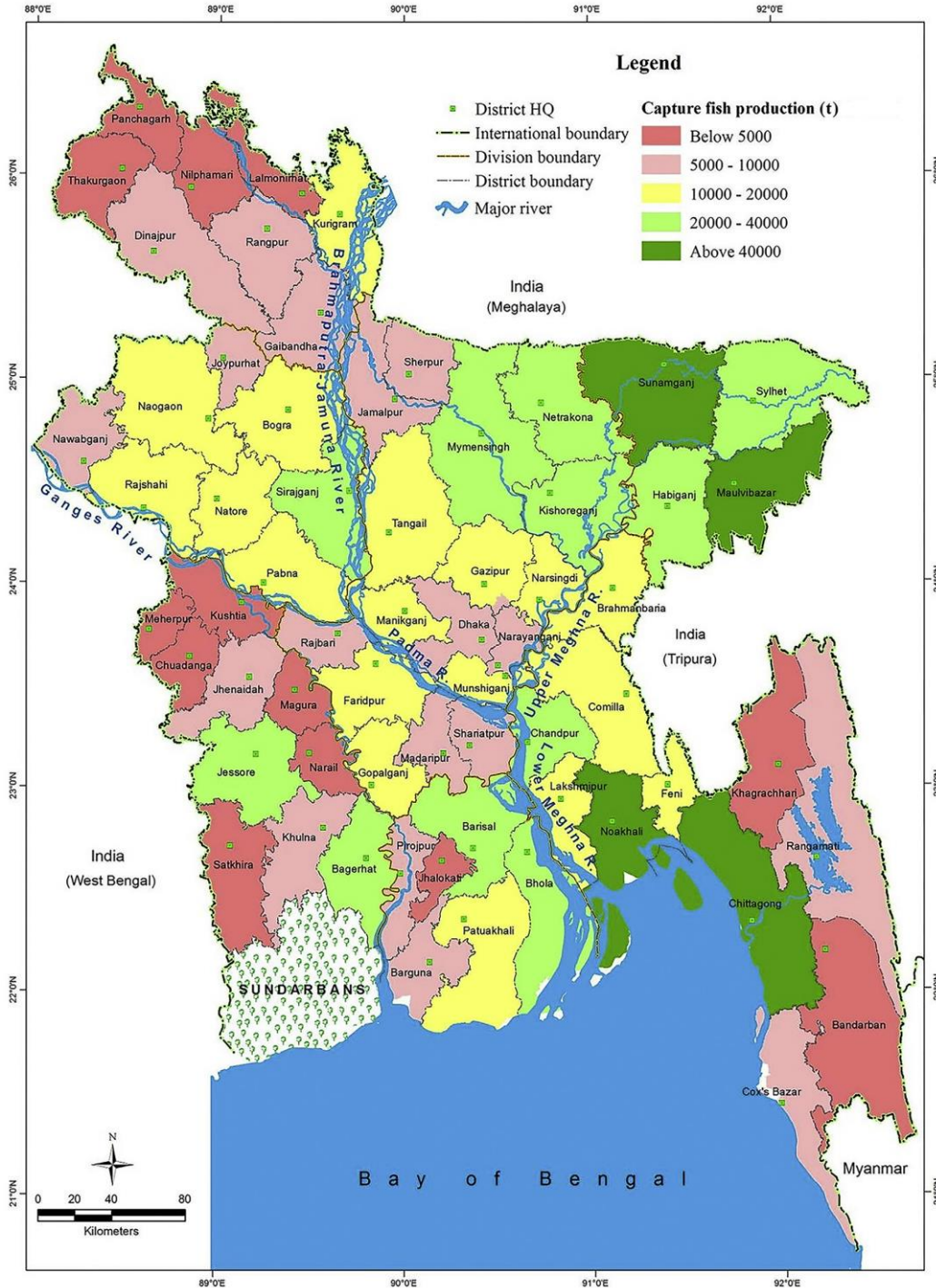
¹ Ghose, B. (2014)

² FRSS. (2015)

³ FRSS. (2016)

โดยร้อยละ 80 ของแรงงานในอุตสาหกรรมการแปรรูปสัตว์น้ำเป็นแรงงานเพศหญิง⁴ และร้อยละ 73 ของจำนวนประชากรในชนบทมีวิถีชีวิตเกี่ยวเนื่องกับสายน้ำและพื้นที่ชุ่มน้ำ⁵

รูปภาพที่ 6-1: พื้นที่จับสัตว์น้ำและปริมาณสัตว์น้ำที่จับได้ในแต่ละพื้นที่ ประเทศบังกลาเทศ

ที่มา: FRSS. (2015). Fisheries resources survey system (FRSS)

⁴ BFTI. (2016)

⁵ DoF. (2015)

1. การวิเคราะห์ความเชื่อมโยงและสภาพแวดล้อมทางธุรกิจของอุตสาหกรรมประมง ด้วยห่วงโซ่มูลค่า

ต้นน้ำ	กลางน้ำ	ปลายน้ำ
พื้นที่การประมง - ประมงน้ำจืด 4,700,795 เฮกเตอร์ - ประมงน้ำเค็ม 12,111,000 เฮกเตอร์	ท่าเรือ - ท่าเรือจัตตะกอง - ท่าเรือกรุงเทพฯ	ร้านอาหาร/ภัตตาคาร
ความหลากหลายทางชีวภาพ - ปลา 200 สายพันธุ์ - กุ้งน้ำจืด 20 สายพันธุ์	ตลาดค้าส่ง/ค้าปลีกเพื่อการบริโภคภายในประเทศ	โรงงานปลากะปอง/โรงงานผลิตอาหารพร้อมรับประทาน/โรงงานผลิตอาหารพร้อมปรุง
เรือประมง - เรือประมงพาณิชย์ 248 ลำ - เรือประมงพื้นบ้าน 67,669 ลำ	การส่งออก (มากกว่า 55 ประเทศ) - สหภาพยุโรปร้อยละ 45 ของผลิตภัณฑ์ที่ส่งออก - สหรัฐอเมริกา, ญี่ปุ่น, รัสเซีย ฯลฯ ร้อยละ 55	โรงงานผลิตอาหารแห้ง
ผลผลิตประมง - ประมงน้ำจืด 3,084,399 ตัน (ร้อยละ 83.22) - ประมงน้ำเค็ม 599,846 ตัน (ร้อยละ 16.78)	สินค้าส่งออก - ปลาแช่แข็ง - กุ้งแช่แข็ง - สัตว์ทะเลอื่นๆแช่แข็ง - ปลาแช่เย็น - ปลาแห้ง - ปลาดองเกลือ - ปูแป้น - หัวปลา/หัวกุ้ง	โรงงานน้ำปลา
ผลิตภัณฑ์ประมง - Major Carp 811,588 ตัน (ร้อยละ 19.63) - Pangas (Cat Fish) 510,097 ตัน (ร้อยละ 12.34) - Hilsha/Ilish 496,417 ตัน (ร้อยละ 12.01)	โรงงานแปรรูป - 133 โรงงาน ตั้งอยู่ที่เขตชุลนาและเขตจัตตะกอง	โรงงานผลิตอาหารสัตว์/โรงงานปลาป่น/โรงงานผลิตเหยื่อ
การจ้างงาน - ชาวประมง > 5 แสนคน - แรงงาน 17.80 ล้านคน (ร้อยละ 11 ของจำนวนประชากรทั้งหมด)	เทคโนโลยีการบรรจุ - กระสอบ - ลังโฟม - ลังพลาสติก - ข่งสาน - ถุงพลาสติก - ถาดโลหะ	โรงงานผลิตปุยชีวภาพ
สินค้าประมงนำเข้า 88,593 ตัน มูลค่า 43 ล้านเหรียญสหรัฐฯ - ประเทศอินเดีย - ประเทศพม่า - ประเทศโอมาน - ประเทศปากีสถาน - ประเทศไทย	การขนส่ง - รถลาก - รถสามล้อ - รถบรรทุก - เรือ - เครื่องบิน	โรงงานผลิตอาหารแช่แข็ง
นโยบายและกฎหมาย - National Fisheries Policy (NFP) 1998 - National Fisheries Strategy (NFS) 2006 - Feed and Animal Feed Act, 2010 - Fish Feed Regulation, 2011 - Fish Hatchery Act, 2010 - Fish Hatchery Regulation, 2011	มาตรฐานโรงงาน - GMP/HACCP - GAP - USDA Green (30 แห่ง)	โรงงานผลิตอาหารทะเลดอง

ที่มา: มูลนิธิ สวค.

- **ขั้นต้นน้ำ**

- **พื้นที่การประมง**

ประเทศบังกลาเทศมีพื้นที่สำหรับการประมงทั้งประมงน้ำจืด และประมงน้ำเค็มกว้างขวาง มีป่าชายเลนขนาดใหญ่ซึ่งเป็นแหล่งอนุบาลสัตว์น้ำ มีภูมิประเทศและภูมิอากาศที่เอื้อต่อการประมง

- **ความหลากหลายทางชีวภาพ**

ประเทศบังกลาเทศมีความอุดมสมบูรณ์และความหลากหลายทางชีวภาพสูง อีกทั้งมีกฎหมายและข้อบังคับที่ช่วยส่งเสริมการอนุรักษ์ทรัพยากรประมงด้วย

- **เรือประมง**

มีเรือประมงขนาดใหญ่ไม่มาก ส่วนใหญ่เป็นเรือขนาดเล็ก และยังมีการแบ่งเขตพื้นที่สำหรับทำประมงอย่างชัดเจน ซึ่งบางพื้นที่ต้องได้รับการอนุญาตเท่านั้น

- **ผลผลิตประมง**

ผลผลิตประมงมีจำนวนมาก เพียงพอกับความต้องการภายในประเทศ และยังสามารถส่งออกไปต่างประเทศได้ในปริมาณมากอีกด้วย ส่งผลดีต่อภาคเศรษฐกิจของประเทศ

- **ผลิตภัณฑ์ประมง**

ผลิตภัณฑ์ประมงของประเทศบังกลาเทศมีความหลากหลายเป็นที่ต้องการของตลาดภายในประเทศและต่างประเทศซึ่งส่วนใหญ่เป็นสัตว์น้ำจืด ดังนั้นจึงต้องมีการนำเข้าผลิตภัณฑ์ประมงน้ำเค็มจากต่างประเทศ เช่น ปลาทะเลแช่แข็ง เป็นต้น

- **การจ้างงาน**

มีทรัพยากรด้านแรงงานจำนวนมาก ตอบสนองความต้องการของตลาด แรงงานส่วนใหญ่ในภาคการประมงเป็นผู้ชาย ส่วนในโรงงานแปรรูปผลิตภัณฑ์ประมงเป็นแรงงานผู้หญิง โดยมีค่าแรงค่อนข้างต่ำ

- **นโยบายและกฎหมาย**

มีกฎหมาย นโยบาย และข้อกำหนดเกี่ยวข้องกับการดำเนินกิจการประมงหลายฉบับ เช่น กฎหมายอนุรักษ์สายพันธุ์ประมง, นโยบายการประมงแห่งชาติ, พระราชกฤษฎีกาว่าด้วยเรื่องปลาและผลิตภัณฑ์ เป็นต้น ซึ่งมีส่วนช่วยสนับสนุนกิจการประมง, อนุรักษ์สายพันธุ์ประมง และควบคุมคุณภาพผลิตภัณฑ์ประมง ส่งผลให้ประเทศบังกลาเทศสามารถผลิตผลิตภัณฑ์ประมงได้อย่างยั่งยืน

- **ขั้นกลางน้ำ**

- **ท่าเรือ**

เนื่องจากประเทศบังกลาเทศตั้งอยู่ติดทะเล และมีแม่น้ำหลายสายเชื่อมกับทะเลและไหลผ่านเมืองต่างๆของประเทศ การขนส่งทางน้ำจึงมีความสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจ จึงมีท่าเรือขนาดใหญ่หลายแห่ง เช่น ท่าเรือเขตจิตตะกอง ท่าเรือธากา เป็นต้น

- ตลาดค้าส่ง/ค้าปลีกเพื่อการบริโภคภายในประเทศ
มีตลาดค้าส่งตั้งอยู่ใกล้บริเวณท่าเรือ ซึ่งสะดวกสบายต่อการซื้อขาย นอกจากนี้ ยังมีห้องแช่เย็นหลายแห่งตั้งอยู่บริเวณใกล้เคียงอีกด้วย ส่วนตลาดค้าปลีกนั้นมีจำนวนมากบริเวณในชุมชน มีทั้งผลิตภัณฑ์ประมงสดและแห้งจำหน่าย ผู้บริโภคหาซื้อได้ง่าย ส่วนบริเวณที่ห่างไกลนั้น จะมีผู้ค้าส่งหรือค้าปลีกมารับไปจำหน่ายในตลาดใกล้เคียงนั้นๆ
- การส่งออก
ผลิตภัณฑ์สามารถส่งออกได้หลายเส้นทาง แต่เส้นทางที่เป็นที่นิยมมากที่สุดคือทางเรือ เนื่องจากสะดวกสามารถเชื่อมต่อได้ทั้งประเทศโซนทวีปยุโรปและทวีปเอเชีย และราคาไม่สูงมากนัก ส่วนทางเครื่องบินก็สามารถส่งออกได้เช่นกัน เนื่องจากมีสนามบินระหว่างประเทศตั้งอยู่ที่กรุงธากา เหมือนหลวงของประเทศ และสนามบินจิตตะกอง ซึ่งเป็นเมืองท่าขนาดใหญ่ของประเทศ
- สินค้าส่งออก
สินค้าส่งออกมีความหลากหลาย ได้แก่ ผลิตภัณฑ์ประมงแช่เย็น, ผลิตภัณฑ์ประมงแช่แข็ง ปลาแห้ง เป็นต้น แต่ผลิตภัณฑ์ประมงที่ส่งออกมากที่สุดคือ กุ้งแช่แข็ง โดยตลาดส่งออกหลัก คือ ประเทศสหรัฐอเมริกา และกลุ่มประเทศสหภาพยุโรป
- โรงงานแปรรูป
มีโรงงานแปรรูปผลิตภัณฑ์ประมงเป็นจำนวนมาก ส่วนใหญ่เป็นโรงงานแปรรูปปลาตั้งอยู่ที่เขตชุลนาและเขตจิตตะกอง
- เทคโนโลยีการบรรจุ
บรรจุภัณฑ์ที่ใช้ส่วนใหญ่เป็นลังโฟม ลังพลาสติก ข่งสาน และถุงกระสอบ เป็นต้น
- การขนส่ง
มีทางเลือกในการขนส่งที่หลากหลายชนิดกับปริมาณและจุดหมายปลายทาง เช่น รถบรรทุก รถไฟ รถสามล้อ เป็นต้น ซึ่งสามารถขนส่งสินค้าได้อย่างสะดวกสบายและมีผู้ประกอบการด้านการขนส่งตั้งอยู่ใกล้กับบริเวณท่าเรือ นอกจากนี้ยังมีสถานีรถไฟเชื่อมต่อท่าเรืออีกด้วย ซึ่งช่วยอำนวยความสะดวกในการส่งสินค้าเป็นอย่างมาก
- มาตรฐานโรงงาน
ปัจจุบันมีโรงงานแปรรูปผลิตภัณฑ์ประมงที่ได้รับการรับรองมาตรฐานจากองค์การอาหารและยา ประเทศสหรัฐอเมริกาแล้ว 30 แห่ง ทำให้ผลิตภัณฑ์ประมงของประเทศบังกลาเทศได้รับความน่าเชื่อถือจากประเทศสหรัฐอเมริกาและประเทศในกลุ่มสหภาพยุโรป
- เทคโนโลยีการจัดเก็บ / เก็บรักษา
มีห้องเย็นขนาดใหญ่ทั้งบนเรือประมงขนาดใหญ่ และบริเวณท่าเรือ ส่งผลให้ผลิตภัณฑ์ประมงมีความสดใหม่อยู่เสมอ

• ชั้นปลายน้ำ

- โรงงานผลิตอาหารสัตว์/โรงงานปลาป่น/โรงงานผลิตเหยื่อ
- โรงงานผลิตปุ๋ยชีวภาพ
- โรงงานผลิตอาหารแช่แข็ง
- โรงงานผลิตอาหารทะเล凍
- ร้านอาหารและภัตตาคาร

การประมงของประเทศบังกลาเทศ แบ่งออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่

1. **ประมงน้ำจืด** โดยแบ่งออกเป็น การจับสัตว์น้ำจืดในแหล่งน้ำธรรมชาติและการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำจืด ผลผลิตจากภาคประมงน้ำจืดมีปริมาณร้อยละ 55 ของผลิตภัณฑ์ทั้งหมด⁶ เป็นร้อยละ 3.69 ของ GDP ของประเทศ และเป็นร้อยละ 22.60 ของ GDP ด้านเกษตรกรรม⁷ มูลค่าการส่งออกสินค้าของประเทศกว่าร้อยละ 2 เป็นสินค้าประมงน้ำจืด

1.1 การจับสัตว์น้ำจืดในแหล่งน้ำธรรมชาติ

การจับสัตว์น้ำจืดในแหล่งน้ำธรรมชาติมีพื้นที่ 3,906,434 เฮกเตอร์ มีสายพันธุ์ปลาประมาณ 260 สายพันธุ์และสายพันธุ์กึ่ง 24 สายพันธุ์⁸ โดยสายพันธุ์ปลาที่พบมาก ได้แก่ สายพันธุ์ปลาคาร์พ ได้แก่ Catla catla, Labeo rohita, Cirrhinus mrigala, Cyprinus carpio และ Labeo calbas นอกจากนี้ยังมีปลาชนิดอื่นๆ เช่น Puntius ticto, Amblypharyngodon mola, Colisala lius, Anabas testudineus และ Glossogobius giuris ซึ่งผลิตประมงทั้งหมดของประเทศบังกลาเทศ ปี 2014 - 2015 มีประมาณ 3,684,245 ตัน โดยมาจากการจับปลาน้ำจืด 1,023,991 ตัน (ร้อยละ 27.79) มีอัตราการเติบโตตั้งแต่ปี 2014 ถึง 2015 เป็น 3.84⁹

1.2 การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำจืด

การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำจืด ได้แก่ บ่อน้ำ กรง การเพาะเลี้ยงในแม่น้ำ ฟาร์มสัตว์น้ำ เป็นต้น มีพื้นที่ 0.29 ล้านเฮกเตอร์ โดยผลผลิตรวมของการเพาะเลี้ยงประมงน้ำจืดมีผลผลิต ร้อยละ 55.93 ของผลิตภัณฑ์ประมงทั้งหมด มีอัตราการเติบโต ร้อยละ 8.2¹⁰ การที่ได้ผลผลิตปริมาณมากอันเนื่องมาจากการปรับปรุงและพัฒนาการเพาะเลี้ยง โดยการได้รับการสนับสนุนทั้งแนวตั้งและแนวนอน ได้แก่ การได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐพร้อมกับคู่ค้า และการสนับสนุนจากภาคเอกชนต่างๆ ร่วมมือกันเพื่อเพิ่มการผลิตปลาอย่างยั่งยืนสัตว์น้ำจืดส่วนใหญ่ที่เพาะเลี้ยงเป็นพวกปลาคาร์พสายพันธุ์พื้นเมืองหรือสายพันธุ์ต่างประเทศ ปลาตุ๊ก ปลาชนิด กุ้ง เป็นต้น โดยมีการเลี้ยงในบ่อมากที่สุด คิดเป็น ร้อยละ 43.79 (1,613,240 ตัน) ของผลิตภัณฑ์เพาะเลี้ยงประมงหรือคิดเป็นร้อยละ 55.93 ของผลิตภัณฑ์ประมงปี 2014-2015 โดยผลผลิตประมาณครึ่งหนึ่งนั้นจะมีการนำมาบริโภคภายในประเทศ ส่วนการเพาะเลี้ยงชายฝั่งนั้นเป็นสัตว์น้ำประเภทกุ้งเสื่อ Penaeus monodon กุ้งแม่น้ำยักษ์ Macrobrachium rosenbergii ซึ่งการเพาะเลี้ยงกุ้งนั้นมีความสำคัญต่อภาคการประมงในบังกลาเทศ โดยเฉพาะในบริบทของการส่งออก แหล่งที่มาของรายได้จากการปฏิวัติเงินตราที่สำคัญอันดับที่สามมีจำนวน

⁶ DoF. (2015). National Fish week, compendium (In Bengali). Dhaka: Department of Fisheries, Ministry of Fisheries and Livestock, Government of Bangladesh

⁷ FRSS. (2016).;อ้างแล้ว

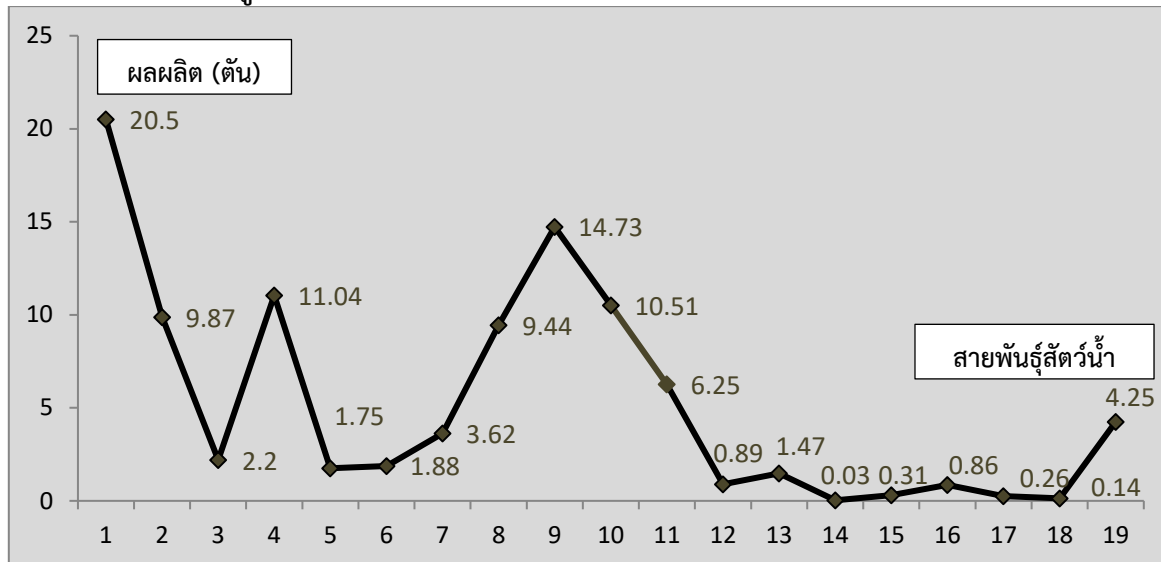
⁸ IUCN. (2000). Red book of threatened Fish of Bangladesh. IUCN - The World Conservation Union

⁹ FRSS. (2016).;อ้างแล้ว

¹⁰, Department of Fisheries, Ministry of Fish and livestock, Bangladesh (1998). National Fisheries Policy

543.84 ล้านเหรียญสหรัฐฯ ในปี 2012-2013 และคิดเป็นร้อยละ 4.39 ของ GDP และร้อยละ 2.79 เป็นรายได้จากอัตราแลกเปลี่ยน นอกจากนี้อุตสาหกรรมกุ้งยังให้การจ้างงานโดยตรงและทางอ้อมแก่ประชากรกว่า 4.5 ล้านคน¹¹

รูปภาพที่ 6-2: ชนิดและปริมาณสัตว์น้ำที่พบ ปี 2014-2015

ที่มา: FRSS. (2016) Fisheries statistical report of Bangladesh

หมายเหตุ: 1. Major carp, 2. Exotic carp, 3. Other carp, 4. Pangas, 5. Other catfish, 6.Snake head, 7. Live fish, 8. Tilapia, 9. Other inland fish, 10. Hilsha/Ilish, 11. Shrimp/Prawn, 12. Sardine, 13. Bombay duck, 14. Indian salmon, 15. Pomfret, 16. Jew fish, 17. Sea cat fish, 18.Shark/Skate/Ray, 19. Other Marine fish.

2. ประมงน้ำเค็ม

ปัจจุบันเป็นการจัดสัตว์น้ำเค็มจากธรรมชาติเท่านั้น ยังไม่มีการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำเค็ม บังกลาเทศมีทรัพยากรทางทะเลมากมาย มีความอุดมสมบูรณ์ของน่านน้ำทะเล และสภาพอากาศร้อนและมีฝนตก จัดได้ว่าเป็นประเทศที่มีความสมบูรณ์ด้านระบบนิเวศแห่งหนึ่งของโลก มีสัตว์น้ำและพืชน้ำหลากหลายชนิด อาทิ ปลา, กุ้ง, หอย, ปู, สัตว์เลี้ยงลูกด้วยนม, สหราชอาณาจักร เป็นต้น¹² มีผลผลิตประมงน้ำเค็มประมาณร้อยละ 16.28 ของผลผลิตประมงทั้งหมดหรือประมาณ 6.37 แสนตัน แบ่งเป็นภาคอุตสาหกรรม 108,000 ตัน และประมงทะเลพื้นบ้าน 599,864 ตัน มีอัตราการเติบโตร้อยละ 1.75¹³

หลังจากการตัดสินของศาลระหว่างประเทศเกี่ยวกับกฎหมายทะเล (ITLOS) เกี่ยวกับขอบเขตการเดินเรือของบังกลาเทศ - พม่า ในปี 2012 และการตัดสินของศาลอนุญาโตตุลาการแห่ง UNCLOS เกี่ยวกับการเดินเรือในประเทศอินเดีย - บังกลาเทศ ในปี 2014 ได้มีการกำหนดสิทธิอธิปไตยเหนือพื้นที่ 118,813 ตารางกิโลเมตร อาณาเขตของทะเลและ 200 ไมล์ทะเล (NM) ของโซนเศรษฐกิจพิเศษ Exclusive Economic Zone (EEZ) ทำให้พื้นที่ของประเทศบังกลาเทศครอบคลุมทรัพยากรที่มีชีวิตและไม่มีชีวิตทั้งหมด ห่างจากชายฝั่งจัตตะกอง 354 ไมล์ทะเล¹⁴

¹¹ Azim, M. E., Wahab, M. A., & Verdegem, M. C. J. (2002). Status of aquaculture and Fisheries in Bangladesh

¹² Islam, M. S. (2003). Perspectives of the coastal and marine Fisheries of the Bay of Bengal, Bangladesh. Ocean & Coastal Management

¹³ FRSS. (2016) ; อ้างแล้ว

¹⁴ MoFA. (2014). Ministry of foreign affairs, press Release: Press statement of the Hon'ble foreign minister on the verdict of the arbitral tribunal/PCA

ปัจจุบันพื้นที่กว่า 32,440 ตารางกิโลเมตร เริ่มต้นจากแนวชายฝั่งถึงความลึก 40 เมตรในอ่าวเปิดให้เรือประมงที่ไม่มีใบอนุญาตประมาณ 67,669 รายซึ่งในจำนวนนี้มีประมาณร้อยละ 51 เป็นเรือที่ไม่ใช้เครื่องยนต์¹⁵ โดยในน่านน้ำทะเลของบังกลาเทศทรัพยากรปลาจะได้รับการจัดแบ่งเป็น 3 ประเภท¹⁶

1. ระยะไม่เกิน 40 เมตรจากแนวชายฝั่งในระดับความลึกที่เรือเรือประมงทั่วไปทำงาน
2. ตั้งแต่ระดับความลึก 40-200 เมตร ที่ชาวประมงใช้อวนลากขนาดปานกลาง
3. ระดับความลึก 200 เมตรขึ้นไปจนถึงเขตสิ้นสุดของเขตเศรษฐกิจพิเศษ ซึ่งมีการใช้เรือที่มีอวนลากขนาดยาว ซึ่งปัจจุบันมีผู้ได้รับอนุญาตเพียง 242 รายเท่านั้น¹⁷

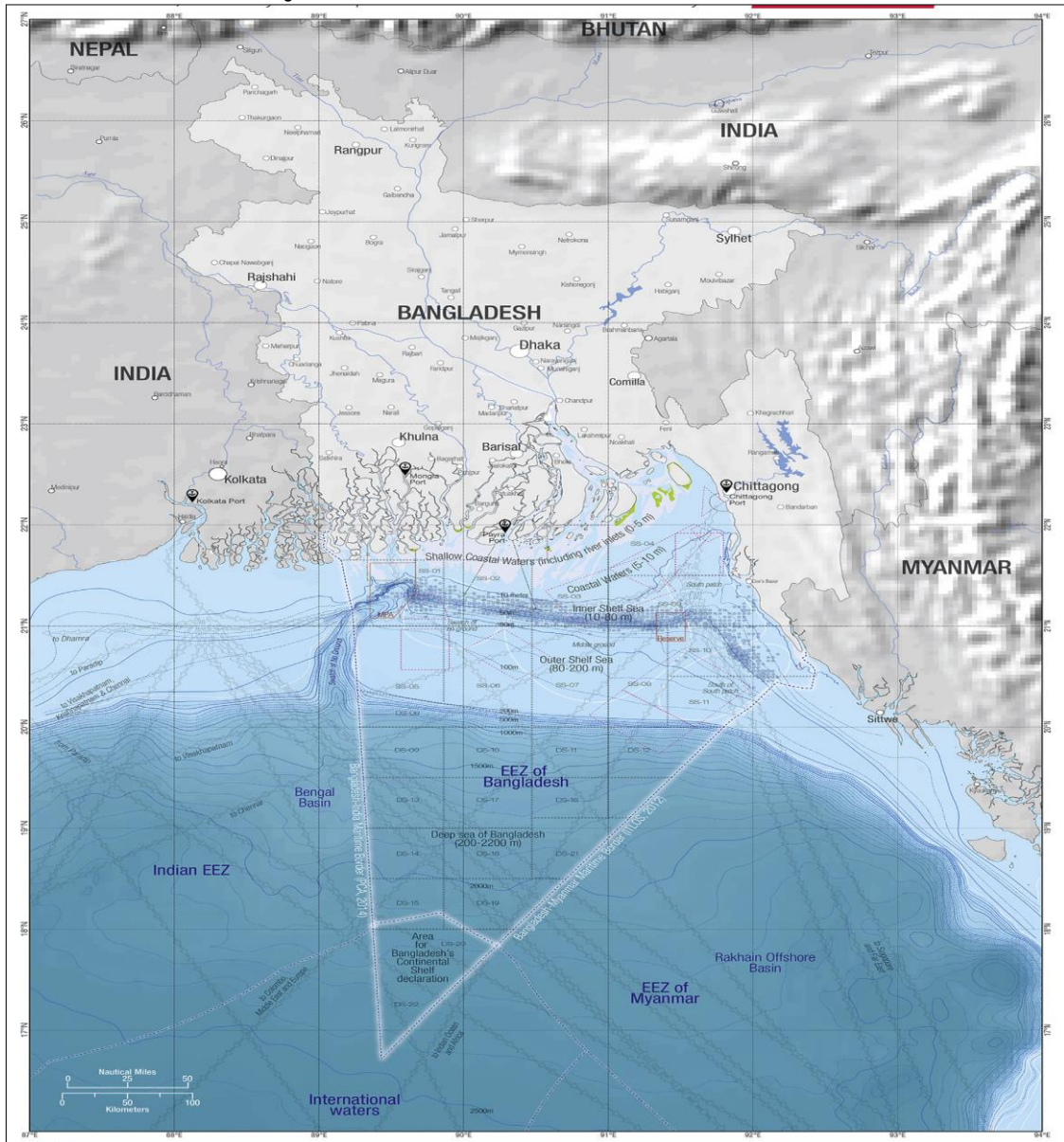
ปัจจุบันรัฐบาลกำหนดความสำคัญสูงสุดในการป้องกันการอนุรักษ์และความหลากหลายทางชีวภาพของทางทะเลและทรัพยากรชายฝั่งทะเล เป็นผลให้เกาะเซนต์มาร์ตินและ Sundarbans ซึ่งเป็นป่าชายเลนที่มีชื่อเสียงระดับโลกได้รับการประกาศให้เป็นเขตรักษาพันธุ์เพื่อพัฒนาและคุ้มครองทรัพยากรการประมง นอกจากนี้รัฐบาลยังได้ประกาศให้มีการอนุรักษ์ทรัพยากรทางทะเล ครอบคลุมพื้นที่ 698 ตารางกิโลเมตรในอ่าวเบงกอลเพื่อปกป้องและรักษาพื้นที่เพาะพันธุ์ของพืชทะเลและสัตว์น้ำ

¹⁵ Shamsuzzaman, M. M., Xiangmin, X., Ming, Y., & Tania, N. J. (2017). Towards sustainable development of coastal fisheries resources in Bangladesh: An analysis of the legal and institutional framework

¹⁶ Islam, M. S. (2003); อ้างแล้ว

¹⁷ MoFA. (2014); อ้างแล้ว

รูปภาพที่ 6-3: น่านน้ำของประเทศบังกลาเทศ

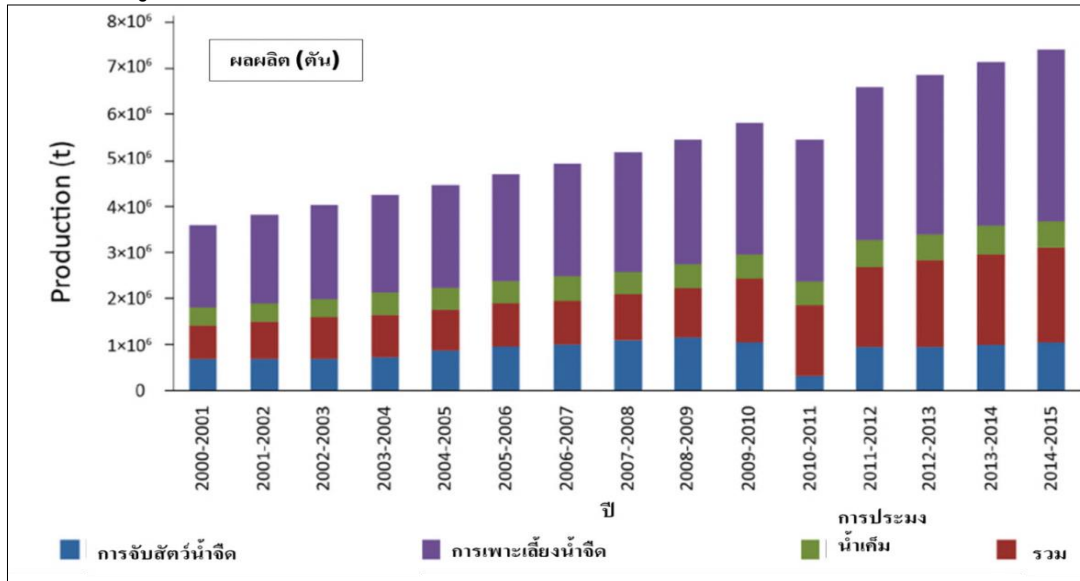
ที่มา: FRSS (2015) Fisheries statistical report of Bangladesh

ตารางที่ 6-2: พื้นที่และผลผลิตจากการทำประมงประเทศบังกลาเทศ

ประเภทประมง		พื้นที่ (เฮกเตอร์)	ผลผลิต (ตัน)
ประมงน้ำจืด	การจับสัตว์น้ำจืด (แม่น้ำ, พื้นที่ชุ่มน้ำ, ทะเลสาบ, Sandarbans)	3,906,434	1,023,991
	การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำจืด (บ่อ, ฟาร์มปลาและกุ้ง)	794,361	2,060,408
	รวมผลผลิตประมงน้ำจืด	4,700,795	3,084,399
	ประมงพาณิชย์	12,111,000	84,846
ประมงน้ำเค็ม	ประมงพื้นบ้าน		515,000
	รวมผลผลิตประมงน้ำเค็ม		599,846
ผลผลิตรวมทั้งหมด			3,684,245

ที่มา: DoF. (2016). National Fish week, compendium (In Bengali)

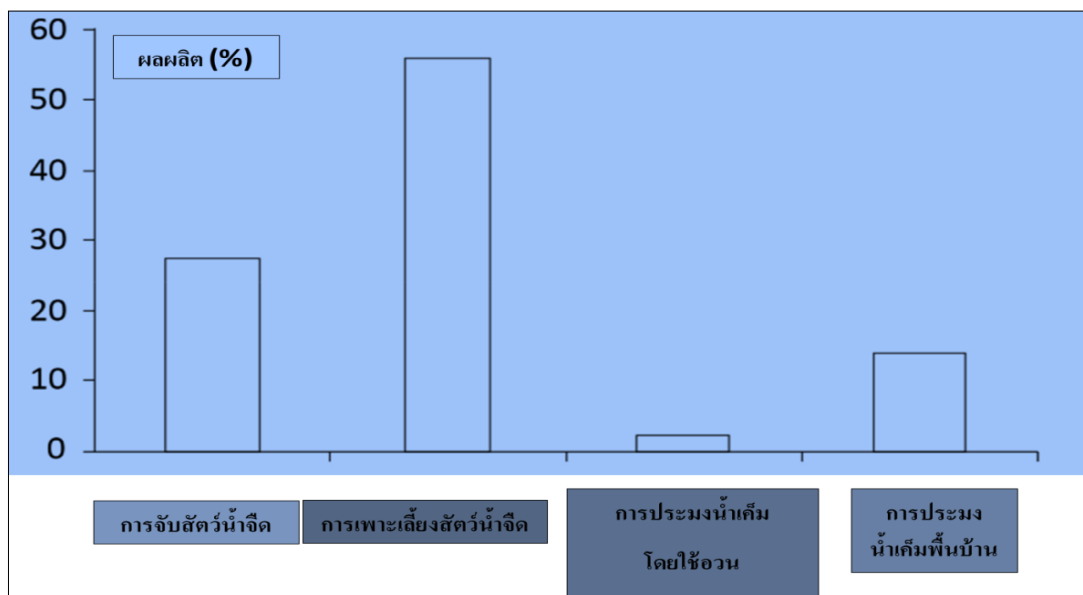
รูปภาพที่ 6-4: ผลผลิตภาคประมงประเทศบังกลาเทศ ปี 2000 – 2015

ที่มา: DoF. (2016). National Fish week, compendium (In Bengali)

รูปภาพที่ 6-5: ผลผลิตประมงน้ำจืดและประมงน้ำเค็ม ปี 2014-2015

หน่วย: ร้อยละของผลิตภัณฑ์ทั้งหมด

ที่มา: DoF. (2016). National Fish week, compendium (In Bengali)

การนำเข้าและส่งออก

ภาคการประมงและการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำเป็นภาคที่มีการส่งออกมากเป็นอันดับ 2 ของประเทศ รองจากภาคสิ่งทอ¹⁸ ปริมาณ 75,337.93 ตัน มูลค่าการส่งออก 605.878 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ และส่งออกกุ้ง ร้อยละ 2.5 ของการส่งออกกุ้งทั่วโลก ส่วนการนำเข้าสินค้าประมง มีนำเข้าถึง 88,593.50 ตัน มูลค่ามูลค่า ประมาณ 43.2276 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ ดังแสดงในตารางที่ 6-2

¹⁸ Ghose, B. (2014); อ้างแล้ว

ตารางที่ 6-3: ปริมาณและมูลค่าการนำเข้าและส่งออกสินค้าประมง ตั้งแต่ปี 2010-2016

ปี	การนำเข้า		การส่งออก	
	ปริมาณ (ตัน)	มูลค่า	ปริมาณ (ตัน)	มูลค่า
		(ล้านเหรียญสหรัฐฯ)		(ล้านเหรียญสหรัฐฯ)
2010-2011	28,981.19	13.1846	96,469	443.1063
2011-2012	37,180.12	18.72	92,479.18	598.4771
2012-2013	63,062.81	28.08	84,904.50	611.5135
2013-2014	69,778.11	39.4914	77,328.86	560.6393
2014-2015	97,383.67	39.5161	83,524.37	636.7686
2015-2016	88,593.50	43.2276	75,337.93	605.878

ที่มา: DoF. (2016). National Fish week, compendium (In Bengali)

บังกลาเทศมีการส่งออกสินค้าประมงหลายชนิด ได้แก่ ปลาน้ำจืดแช่แข็ง, ปลาน้ำทะเลแช่แข็ง, กุ้งแช่แข็ง, ปลาแช่เย็น, ปลาสด, ปลาแห้ง, ปลาเค็ม, ปลาสด, ปูสด, ปลากระพง และกุ้ง กว่า 55 ประเทศ ในปี 2015 โดยกว่าร้อยละ 45 ของการส่งออกสินค้าประมงถูกส่งออกไปสหภาพยุโรป (EU) ส่วนที่เหลือส่งไปที่ประเทศสหรัฐอเมริกา, ญี่ปุ่น, รัสเซีย, จีน, ไทย, เวียดนาม, อินเดีย, มาเลเซีย, ฟิลิปปินส์, ซาอุดีอาระเบียและประเทศอื่นๆ ส่วนสินค้าประเภทกุ้ง บังกลาเทศส่งออกให้แก่ประเทศสหรัฐอเมริกาและสหภาพยุโรปประมาณร้อยละ 80 ของปริมาณการส่งออกทั้งหมด¹⁹

ตารางที่ 6-4: ปริมาณ มูลค่า และตลาดส่งออกของผลผลิตประมงประเทศบังกลาเทศ ปี 2015

ประเทศ	การนำเข้า		การส่งออก	
	ปริมาณ (ตัน)	มูลค่า	ปริมาณ (ตัน)	มูลค่า
		(ล้านเหรียญสหรัฐฯ)		(ล้านเหรียญสหรัฐฯ)
สหภาพยุโรป	-	-	33,498.73	365,503,980.38
สหรัฐอเมริกา	-	-	4,032.20	53,922,872.68
ญี่ปุ่น	-	-	2,588.21	23,532,501.90
ประเทศอื่นๆ เช่น รัสเซีย, จีน, ไทย, เวียดนาม, อินเดีย, มาเลเซีย, ฟิลิปปินส์ ฯลฯ	-	-	35,219.04	103,318,857.71
อินเดีย, เมียนมาร์, โอมาน, ปากีสถาน, ไทย (ส่วนใหญ่จากอินเดียและเมียนมาร์)	88,593.50	42,413,194.26	-	-

ที่มา : Islam 2008 Islam, M. S. (2008). From pond to plate: Towards a twin-driven commodity chain in Bangladesh shrimp aquaculture.

ผลิตภัณฑ์ประมงที่นำเข้าทั้งหมดในบังกลาเทศประกอบด้วย ประมาณร้อยละ 69.37 ปลาทะเลแช่แข็ง ตามด้วยร้อยละ 25.35 ปลาแช่เย็นหรือน้ำแข็ง ดังแสดงในตารางที่ 6-4

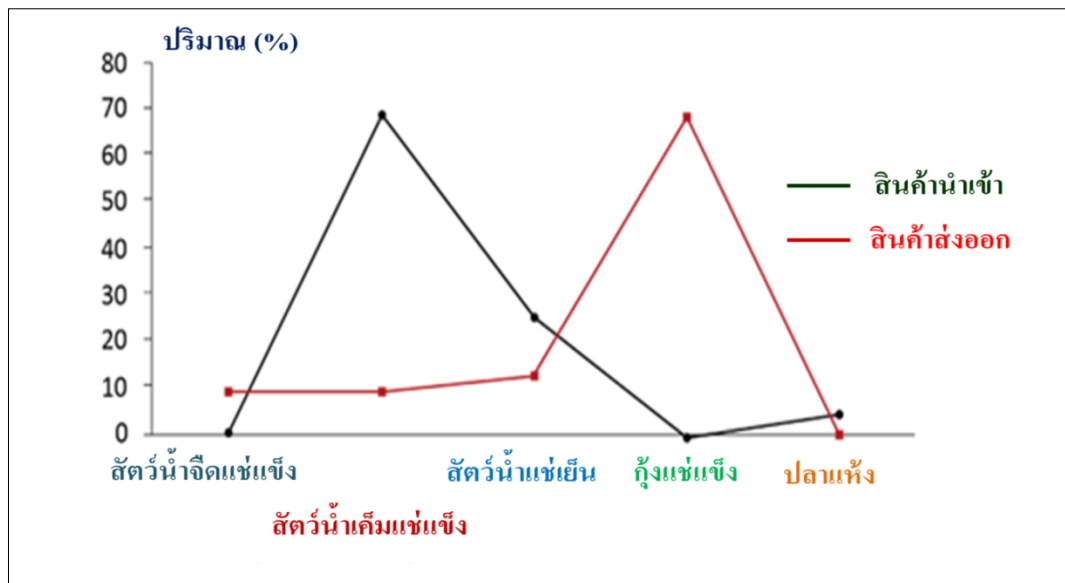
¹⁹ Islam 2008 Islam, M. S. (2008). From pond to plate: Towards a twin-driven commodity chain in Bangladesh shrimp aquaculture

ตารางที่ 6-5: ชนิดของผลิตภัณฑ์ประมง ปริมาณและมูลค่า ในการนำเข้า-ส่งออกประเทศบังกลาเทศ ปี 2015

สินค้า	การนำเข้า		สินค้า	การส่งออก	
	ปริมาณ (ตัน)	มูลค่า		ปริมาณ (ตัน)	มูลค่า
		(ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ)			(ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ)
ปลาน้ำจืดแช่แข็ง	683.73	417,026	ปลาน้ำจืดแช่แข็ง	5,483.01	22,831,077.03
ปลาน้ำเค็มแช่แข็ง	61,459.51	19,954,160.26	ปลาน้ำเค็มแช่แข็ง	5,649.76	12,087,002.88
ปลาแช่เย็น	22,460.99	15,840,561	กุ้งแช่แข็ง	40,726.27	459,014,434.11
ปลาแห้ง	3,989.27	6,201,447	ปลาแช่เย็น	7,427.85	20,857,719

ที่มา: FRSS. (2016) Fisheries statistical report of Bangladesh

รูปภาพที่ 6-6: เปรียบเทียบชนิดของผลิตภัณฑ์ประมง ในการนำเข้า-ส่งออก ประเทศบังกลาเทศ ปี 2015

ที่มา: FRSS. (2016) Fisheries statistical report of Bangladesh

การจำหน่ายสู่ผู้บริโภคภายในประเทศและต่างประเทศ

การจำหน่ายสินค้าประมงสู่ผู้บริโภคทั้งภายในประเทศและต่างประเทศมีหลากหลายช่องทางด้วยกัน ขึ้นกับปัจจัยหลายๆ อย่าง เช่น ระยะทาง ลักษณะของผลิตภัณฑ์ เป็นต้น โดยโรงงานแปรรูปต้องซื้อสินค้าประมงจากผู้ที่ได้รับใบอนุญาตเท่านั้น รูปแบบการจำหน่ายสินค้าสู่ผู้บริโภค ดังแสดงในตารางที่ 6-5

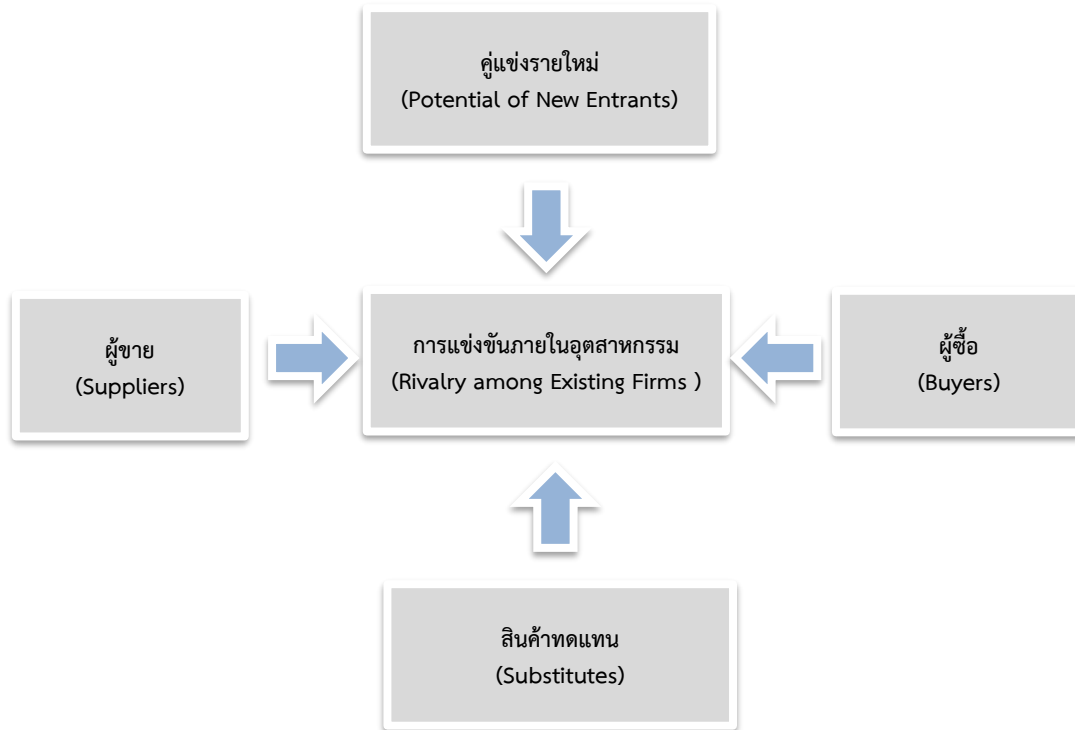
ตารางที่ 6-6:รูปแบบการจำหน่ายสินค้าสู่ผู้บริโภค ประเทศบังกลาเทศ

ตลาดต่างประเทศ	
Value chain - I	ชาวประมง - คนกลาง/ผู้ค้าส่ง - ผู้ค้าปลีก - นายหน้าที่มีใบอนุญาต - กระบวนการแปรรูป - ผู้บริโภค
Value chain - II	ชาวประมง - เจ้าของคลังสินค้า - นายหน้าที่มีใบอนุญาต - กระบวนการแปรรูป - ผู้บริโภค
Value chain - III	ชาวประมง - นายหน้าที่มีใบอนุญาต - กระบวนการแปรรูป - ผู้บริโภค
ตลาดในประเทศ	
Value chain - IV	ชาวประมง - คนกลาง/ผู้ค้าส่ง - ผู้ค้าปลีก - ผู้บริโภค (ตลาดท้องถิ่น)
Value chain - V	ชาวประมง - คนกลาง/ผู้ค้าส่ง - ผู้ค้าส่งหรือผู้ค้าปลีก - ผู้ค้าปลีก - ผู้บริโภค (ตลาดที่อยู่ห่างไกล)

ที่มา: FRSS. (2016) Fisheries statistical report of Bangladesh

2. Market Environment: การวิเคราะห์ความเชื่อมโยงและสภาพแวดล้อมทางธุรกิจของอุตสาหกรรม ด้วยเครื่องมือ Porter 5 Forces Model

รูปภาพที่ 6-7: Porter 5 Forces Model

ที่มา: มุลินธิ สวค.

- **การแข่งขันภายในตลาด**
 - การแข่งขันภายในตลาดไม่รุนแรงมากนัก เนื่องจากมีรายใหญ่อยู่เพียงไม่กี่ราย
 - ผู้ประกอบการส่วนใหญ่ยังใช้วิธีการจำหน่ายผลิตภัณฑ์สดมากกว่าการแปรรูป หากมีการแปรรูปผลิตภัณฑ์ประมงจะใช้วิธีดั้งเดิม เช่น การหมักเกลือ การตากแห้ง เป็นต้น ซึ่งมีวางจำหน่ายทั่วไปตามร้านค้าในลักษณะสินค้าที่เหมือนกัน ไม่เกิดความแตกต่าง ส่งผลให้การแข่งขันด้านเทคโนโลยีด้านประมงแปรรูปยังไม่กว้างขวาง
 - สินค้าในท้องตลาดมีปริมาณมาก ทำให้เพิ่มราคาจำหน่ายได้ยาก
 - ช่องทางการตลาดหลักอยู่ที่การจำหน่ายแบบดั้งเดิม (Traditional trade)
- **อุปสรรคของผู้มาใหม่**
 - โครงสร้างพื้นฐาน เช่น ระบบไฟฟ้า ยังไม่ดีพอ มีเหตุการณ์ไฟฟ้าดับบ่อย และถนนขรุขระหลายสาย
 - แรงงานส่วนใหญ่ใช้ภาษาถิ่น ไม่สามารถพูดภาษาอังกฤษได้
 - ระบบการโอนเงินไปต่างประเทศค่อนข้างเข้มงวด
 - แรงงานส่วนใหญ่ยังไม่มีความสามารถ ส่วนใหญ่ทำงานตามที่ได้รับมอบหมายเท่านั้น
 - ยังไม่มีการจ่ายเงินผ่านทางระบบอิเล็กทรอนิกส์ และไม่นิยมใช้บัตรเครดิต นิยมใช้เงินสดเท่านั้น
 - มีเหตุการณ์ประท้วงเกิดขึ้นบ่อย เช่น การปิดถนนขอขึ้นค่าจ้างแรงงาน เป็นต้น
 - สภาพการจราจรภายในเมืองใหญ่มีความติดขัด และไม่เป็นระเบียบ

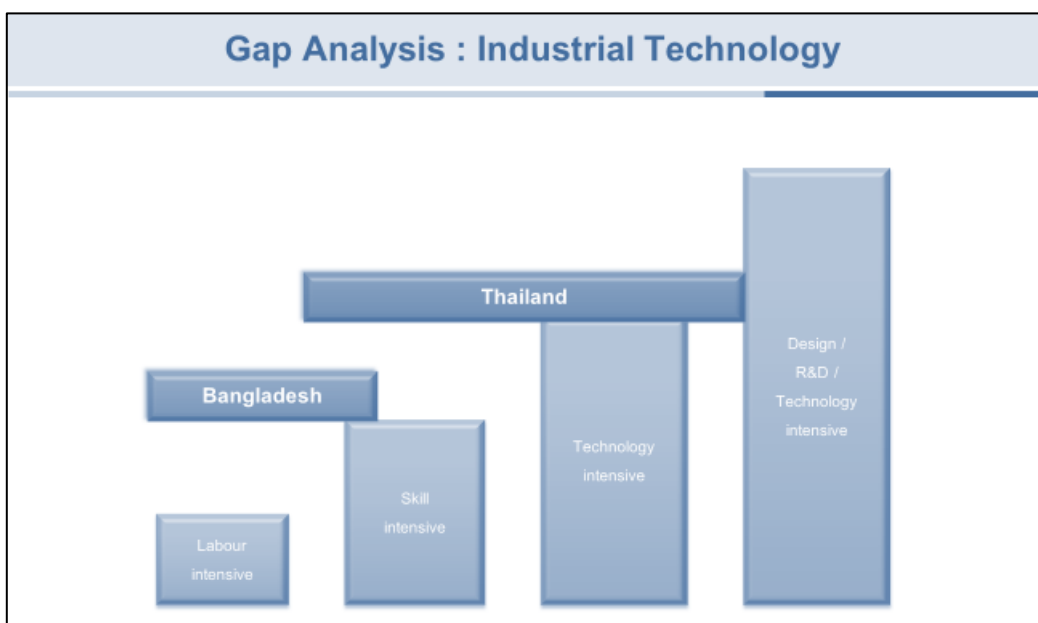
- ความถี่ในการเกิดอุทกภัยและวาตภัยอยู่ในเกณฑ์ค่อนข้างสูง
 - การทำงานของหน่วยงานราชการ ราชการและเอกชน ยังมีความล่าช้า
 - เนื่องจากผู้ผลิตสินค้าประมง และประมงแปรรูปของบังกลาเทศในปัจจุบันเป็นผู้ผลิตรายใหญ่ที่มีสายป่านและเงินทุนที่สูง ดังนั้นวิธีเดียวที่คู่แข่งรายใหม่จะสามารถเข้ามาได้นั้น คือจำเป็นต้องหาช่องว่างทางตลาดเท่านั้นแล้วมุ่งสู่ตลาดนั้นอย่างรวดเร็ว
 - การผลิตสินค้ามีความจำเป็นต้องลงทุนทั้งในส่วนของเครื่องจักรและวัตถุดิบค่อนข้างสูง ดังนั้นการเข้ามาทำตลาดในอุตสาหกรรมนี้จำเป็นต้องใช้งบทำกิจกรรมทางการตลาด รวมทั้งงบในการลงทุนที่สูง
- **อำนาจต่อรองของผู้บริโภค**
 - ผู้บริโภคมีความคุ้นเคยและพอใจกับรสชาติ และรูปแบบผลิตภัณฑ์แบบดั้งเดิม
 - ผู้บริโภคในพื้นที่สามารถเลือกซื้อสินค้าได้หลากหลายทั้งสินค้าสดและสินค้าแปรรูปได้ง่าย ราคาไม่แพง
 - ผู้บริโภคที่มีฐานะดี สามารถเลือกสินค้าที่มีคุณภาพที่ดีกว่าและราคาสูงได้
 - ประชากรส่วนใหญ่มีฐานะยากจน ทำให้ไม่สามารถเข้าถึงผลิตภัณฑ์ได้เท่าที่ควร
 - **อำนาจต่อรองของผู้ผลิต**
 - ผู้ผลิตมีอำนาจต่อรองปานกลาง เนื่องจากวัตถุดิบสดด้านการประมงในประเทศนี้มีอย่างอุดมสมบูรณ์ และสามารถหาซื้อได้ง่ายจากตลาดทั่วไป ผู้ผลิตสามารถเลือกใช้วัตถุดิบทดแทนได้หลากหลาย เนื่องจากมีผู้จำหน่ายหลายราย
 - **สินค้าทดแทน**
 - สินค้าทดแทนของกลุ่มผลิตภัณฑ์จากประมงมีไม่มากนัก เนื่องจากไม่สามารถใช้สินค้าอื่นทดแทนได้เพราะมีคุณสมบัติเฉพาะตัว นอกจากนี้นำเข้าจากประเทศอื่นๆ เช่น ประเทศอินเดีย ประเทศมาเลเซีย เป็นต้น

3. SWOT Analysis : การวิเคราะห์จุดแข็งและจุดอ่อนของอุตสาหกรรมประมงในบังกลาเทศ

Strength	Weakness
<ul style="list-style-type: none"> ✓ มีแหล่งน้ำจำนวนมาก และมีปายายเลนซึ่งเป็นแหล่งเพาะพันธุ์สัตว์น้ำขนาดใหญ่ ✓ มีความอุดมสมบูรณ์ด้านการประมงทั้งน้ำจืดและประมงทางทะเล ✓ แหล่งที่ตั้งสามารถเป็นจุดกระจายสินค้าต่อไปยังอินเดียได้ ✓ มีปริมาณแรงงานเป็นจำนวนมาก 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ ปลาส่วนใหญ่เป็นปลาที่มีก้าง ✓ โครงสร้างพื้นฐานยังไม่พร้อม เช่น ไฟฟ้า ✓ ที่ดินมีปริมาณจำกัด ✓ มีภัยพิบัติทางธรรมชาติอย่างสม่ำเสมอ ✓ ห้องเย็นมีจำนวนไม่มาก
Opportunity	Threat
<ul style="list-style-type: none"> ✓ มีการแปรรูปผลิตภัณฑ์ทางสัตว์น้ำอยู่น้อย มีคู่แข่งไม่มาก ✓ เทคโนโลยีในอุตสาหกรรมไม่สูงนัก และมีโอกาสในการพัฒนาอุตสาหกรรมต่างๆในส่วนต้นและปลายน้ำ เช่น ห้องเย็น โรงงานแปรรูป และอาหารสัตว์เลี้ยง เป็นต้น ✓ มีความนิยมสินค้าและเครื่องจักรจากไทย ✓ ค่าแรงไม่สูง ✓ สามารถส่งสินค้าต่อไปยัง EU USA JP ได้โดยได้รับสิทธิ์ GSP ✓ ภาครัฐให้การสนับสนุน และมีมาตรการส่งเสริม 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ มีกฎระเบียบและการแบ่งพื้นที่ด้านการทำประมงในทะเลที่เคร่งครัด ✓ Logistic ยังไม่คล่องตัวและใช้เวลานาน ✓ ในประเทศนิยมบริโภคอาหารสด ✓ การจัดการทางการเงินยังขาดความคล่องตัว ✓ การโอนเงินระหว่างประเทศมีข้อจำกัด ✓ ดอกเบี้ยเงินกู้จากธนาคารในประเทศสำหรับธุรกิจมีอัตราสูงถึง 14% - 16% ต่อปี

ที่มา: มุลนิธิ สวค.

4. Production technology gab : การวิเคราะห์เทคโนโลยีการผลิตของอุตสาหกรรมประมงในบังกลาเทศกับของประเทศไทย

ซึ่งพบว่าเทคโนโลยีของทั้ง 2 ประเทศที่ทั้งส่วนที่เหมือนกันและแตกต่างกันโดยประเทศไทยมีการนำเทคโนโลยีที่มีความทันสมัยเข้ามาประยุกต์ใช้ในอุตสาหกรรมมากกว่าในบังกลาเทศ จึงเป็นโอกาสของนักธุรกิจไทยที่จะนำเทคโนโลยีการประมง การผลิต และการแปรรูปที่มีศักยภาพเข้ามาลงทุนดำเนินธุรกิจในบังกลาเทศ

ได้ โดยเฉพาะในด้านเทคนิคด้านการเพาะเลี้ยงปลาน้ำจืด เทคโนโลยีการจับปลา ห้องเย็น และการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากการประมง

5. สิทธิประโยชน์ / ภาวะเบียด

- รัฐบาลบังกลาเทศได้สนับสนุนนโยบายการลงทุนให้แก่นักลงทุน เพื่อกระตุ้นการลงทุนในบังกลาเทศ ดังนี้
- สิทธิประโยชน์ด้านภาษีและด้านอื่นๆในการลงทุนใน Export Processing Zone ได้แก่
 - o Tax Holiday สำหรับเขตเศรษฐกิจทั้งหมด Income Tax Holiday (ITH)- ปีที่ 1 และปีที่ 2 ร้อยละ 100, ปีที่ 3 ร้อยละ 80, ปีที่ 4 ร้อยละ 70, ปีที่ 5 ร้อยละ 60, ปีที่ 6 ร้อยละ 50, ปีที่ 7 ร้อยละ 40, ปีที่ 8 ร้อยละ 30, ปีที่ 9 ร้อยละ 20 และปีที่ 10 ร้อยละ
 - o Custom Duty (CD) ยกเว้นภาษีนำเข้าวัตถุดิบบางรายการ วัสดุก่อสร้าง เครื่องจักรหลัก และสินค้า
 - o Income Tax อื่นๆ การยกเว้นจาก Dividend tax (after tax holiday over)
 - o การยกเว้น Vat ร้อยละ 80 สำหรับบริการสาธารณูปโภคทั้งหมดในเขต Export Processing Zone
 - o การยกเว้น double taxation ซึ่งเป็นไปตาม Double taxation agreement
 - ความตกลงเพื่อคุ้มครองการลงทุนระหว่างไทย-บังกลาเทศ
 - FTA กับประเทศต่างๆ โดยบังกลาเทศได้ทำการตกลงการค้าเศรษฐกิจกับประเทศในแถบเอเชียใต้ มีการรวมกลุ่มซึ่งเป็นการยกระดับความร่วมมือทางเศรษฐกิจจากความตกลง SAFTA ภายใต้ชื่อ South Asian Association for Regional Co-operation (SAARC)
 - สิทธิประโยชน์ GSP สำหรับสหรัฐฯ และสหภาพยุโรป

6. รูปแบบและกลยุทธ์การลงทุนที่เหมาะสมต่ออุตสาหกรรมประมงในบังกลาเทศ โดยทางที่มิวิเคราะห์ได้ จัดทำข้อเสนอแนะกลยุทธ์ที่เหมาะสมต่อการลงทุนทางธุรกิจสำหรับ โดยแบ่งกลยุทธ์ออกเป็น 3 ด้าน ใน 3 ช่วงเวลา ดังนี้

กลยุทธ์	ช่วงเวลา	ช่วงเริ่มต้นการลงทุน ระยะเวลาประมาณ 1 – 2 ปี	ช่วงขยายธุรกิจ ระยะเวลาประมาณ 2 – 3 ปี	ช่วงดำเนินธุรกิจที่มั่นคง หลังจากมีเสถียรภาพด้านการลงทุน
1.1 รูปแบบการลงทุน		Joint Venture และทำความร่วมมือกับภาครัฐ	เพิ่มสัดส่วนการถือหุ้นของ Joint Venture	รูปแบบหลัก FDI และ Joint Venture
		ศึกษาช่องทาง FDI	เริ่มลงทุนในรูปแบบ FDI ใน EPZ & ภายนอก	รูปแบบอื่นๆ เช่น Import
1.2 ด้านกลยุทธ์การลงทุนในอุตสาหกรรม		เข้าลงทุนโดยหาพันธมิตรท้องถิ่นใน ส่วนการพัฒนาเทคโนโลยีต้นน้ำของอุตสาหกรรม เช่น อาหารสำหรับสัตว์น้ำ, อุปกรณ์สำหรับการประมงน้ำจืด และ น้ำเค็ม เป็นต้น หรือการลงทุนในส่วนขงกลางและปลายน้ำ เช่น ห้องเย็น เป็นต้น	ขยายการลงทุนด้านการผลิตอุตสาหกรรมต้นน้ำที่มีมูลค่าสูง เช่น อาหารและยาสำหรับสัตว์น้ำ เป็นต้น และหรืออุตสาหกรรมปลายน้ำ เช่น การแปรรูปอาหารจากสัตว์น้ำเพื่อการส่งออก เป็นต้น โดยเพิ่มสัดส่วนการถือหุ้นใน JV และหรือ FDI ในเขต EPZ เป็นต้น	=> Strategic Partner ที่ไว้วางใจกันได้ => ขยายการลงทุนในธุรกิจที่มีมูลค่าสูงใน Value Chain ในอุตสาหกรรมประมง เพื่อเพิ่ม Value และความหลากหลายของผลิตภัณฑ์ เช่น อาหารกระป๋อง อาหารสัตว์เลี้ยง เพื่อส่งขายทั้งในและต่างประเทศ โดยใช้สิทธิ์ GSP
1.3 สถานที่ลงทุน		บริเวณใกล้เคียงกับการทำประมงน้ำจืด หรือ ชายฝั่งในกรณีมีพันธมิตรที่จัดหาพื้นที่ได้	เขตเศรษฐกิจพิเศษ (EPZ) นอกเขต EPZ ในกรณีมีพันธมิตรที่จัดหาพื้นที่ได้	เขตเศรษฐกิจพิเศษ (EPZ) นอกเขต EPZ ในกรณีมีพันธมิตรที่จัดหาพื้นที่ได้

ช่วงเวลา กลยุทธ์	ช่วงเริ่มต้นการลงทุน ระยะเวลาประมาณ 1 – 2 ปี	ช่วงขยายธุรกิจ ระยะเวลาประมาณ 2 – 3 ปี	ช่วงดำเนินธุรกิจที่มั่นคง หลังจากมีเสถียรภาพด้านการลงทุน
2.1 เป้าหมายกลุ่มตลาด และลูกค้า	การส่งเสริมการประมงภายใน บังกลาเทศ และการนำเข้ามาแปรรูป ในประเทศไทย	การส่งเสริมการประมงภายใน บังกลาเทศ ส่งออกสู่ EU USA JP CN และ ASEAN เนื่องจากได้รับสิทธิ์ GSP ในบางประเทศ และการ นำเข้ามาแปรรูปในประเทศไทย	การส่งเสริมการประมงภายในบังกลาเทศ ส่งออกสู่ EU USA JP CN และ ASEAN เนื่องจากได้รับสิทธิ์ GSP ในบางประเทศ
2.2 กลยุทธ์การสร้าง ข้อได้เปรียบ	การได้เปรียบด้านต้นทุนค่าแรงและ การขนส่ง	การได้เปรียบด้านต้นทุนค่าแรง และการขนส่ง	การได้เปรียบด้านต้นทุนค่าแรงและ การขนส่ง
3.1 กลยุทธ์ด้านการบริหาร จัดการแรงงาน	ต้นทุนแรงงานค่อนข้างต่ำ โดย สามารถหาพนักงานรายวันได้ จำนวนมาก	ต้นทุนแรงงานค่อนข้างต่ำ โดย สามารถหาพนักงานรายวันได้ จำนวนมาก	ต้นทุนแรงงานค่อนข้างต่ำ โดยสามารถ หาพนักงานรายวันได้จำนวนมาก
	ควรส่งพนักงานผู้มีทักษะจากต้น สังกัดเข้าไปปฏิบัติงานและฝึกอบรม ความรู้ด้านเทคโนโลยี	เริ่มถ่ายทอดองค์ความรู้ และให้ โอกาสเติมโตแก่พนักงานท้องถิ่น	สร้างระบบบริหารจัดการ โดยจัดทีมเข้า ตรวจเช็คปัจจัยต่างๆที่ Setup ไว้
3.2 กลยุทธ์ด้านเทคโนโลยีใน อุตสาหกรรม	เน้นการผลิตที่ใช้แรงงานประเภท Non Skill เป็นหลัก รวมถึงการ พัฒนาเทคโนโลยีด้านปัจจัยการผลิต และการแปรรูป	พัฒนาฝีมือแรงงานเพื่อยกระดับให้ เป็น Semi Skill และเริ่มนำ เทคโนโลยี Semi Automation เข้ามาเริ่มใช้ในบางส่วน	พัฒนาฝีมือแรงงานเพื่อยกระดับให้เป็น Skill และใช้เครื่องจักรประเภท Semi Automation เข้ามาใช้ควบคู่ไปกับส่วน ที่ใช้แรงงานคน
3.3 กลยุทธ์ด้านการเงิน	แบ่งส่วนแบ่งรายได้เป็น 3 ส่วน ได้แก่ 1. ส่วนแบ่งจากกำไรสุทธิถือหุ้น และการ ลงทุนต่อเนื่อง 2. ค่าการอนุญาตให้ใช้เทคโนโลยี โดยคิดจากส่วนแบ่งเป็นร้อยละ จากรายได้จ่ายคืนสู่บริษัทที่เข้าไป ลงทุน 3. การแบ่งปันผลกำไรในรูปแบบ ของสินค้านำเข้าสู่ประเทศไทย	แบ่งส่วนแบ่งรายได้เป็น 4 ส่วน ได้แก่ 1. ส่วนแบ่งจากกำไรสุทธิถือหุ้น และการลงทุนต่อเนื่อง 2. ค่าการอนุญาตให้ใช้เทคโนโลยี โดยคิดจากส่วนแบ่งเป็นร้อยละ จากรายได้จ่ายคืนสู่บริษัทที่เข้าไป ลงทุน 3. การแบ่งปันผลกำไรในรูปแบบ ของสินค้านำเข้าสู่ประเทศไทย 4. ค่าบริหารจัดการช่องทางจัด จำหน่ายและการบริการลูกค้า ในต่างประเทศ โดยให้ลูกค้า ชำระตรงสู่บริษัทผู้ลงทุน	แบ่งส่วนแบ่งรายได้เป็น 4 ส่วน ได้แก่ 1. ส่วนแบ่งจากกำไรสุทธิถือหุ้น และการ ลงทุนต่อเนื่อง 2. ค่าการอนุญาตให้ใช้เทคโนโลยี โดย คิดจากส่วนแบ่งเป็นร้อยละจาก รายได้จ่ายคืนสู่บริษัทที่เข้าไปลงทุน 3. การแบ่งปันผลกำไรในรูปแบบของ สินค้านำเข้าสู่ประเทศไทย 4. ค่าบริหารจัดการช่องทางจัดจำหน่าย และการบริการลูกค้าในต่างประเทศ โดยให้ลูกค้าชำระตรงสู่บริษัทผู้ลงทุน

ที่มา: มุลินธิ สวค.

การลงทุนในอุตสาหกรรมประมงในบังกลาเทศยังมีโอกาสอย่างมาก เนื่องจากบังกลาเทศมีวัตถุดิบที่เป็นทรัพยากรธรรมชาติซึ่งเป็นต้นน้ำในห่วงโซ่มูลค่าของอุตสาหกรรมประมงอยู่จำนวนมาก แต่ขาดเทคโนโลยีที่ช่วยส่งเสริมการเพิ่มประสิทธิภาพในการผลิตหลายประการ อาทิ ปัจจัยการผลิต เทคโนโลยีในการเก็บเกี่ยวผลผลิต และเทคโนโลยีการแปรรูป เป็นต้น อีกทั้งรัฐบาลบังกลาเทศให้การสนับสนุนผู้ประกอบการต่างชาติให้เข้ามาลงทุนในอุตสาหกรรมดังกล่าวของประเทศ โดยการจัดมาตรการต่างๆ ให้เอื้อต่อการเข้ามาลงทุนและเป็นที่ดึงดูดใจของนักลงทุน ทั้งในแง่ของการยกเว้นภาษี โครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ อย่างไรก็ตามสำหรับการลงทุนในอุตสาหกรรมประมงในบังกลาเทศมีปัจจัยที่ต้องเตรียมแผนการจัดการให้รัดกุม เช่น ด้านการโอนเงินกลับประเทศ โครงสร้างพื้นฐาน การขนส่ง การรับมือกับภัยพิบัติทางธรรมชาติ และกฎระเบียบต่างๆ เป็นต้น

ทั้งนี้ ทางทีมที่ปรึกษาเสนอแนะให้เริ่มการลงทุนในรูปแบบ Joint Venture และทำความร่วมมือกับภาครัฐ โดยเน้นการถ่ายทอดเทคโนโลยี (Technology Transfer) โดยในช่วงเริ่มต้นจำเป็นต้องสรรหาพันธมิตรในพื้นที่เพื่อการประสานงานต่างๆ กับหน่วยงานภายในประเทศ และควรใช้พื้นที่ที่ใกล้แหล่งวัตถุดิบหรือในนิคม EPZ ที่ใกล้กับแหล่งวัตถุดิบ โดยการลงทุนใน EPZ จะช่วยให้ได้รับสิทธิประโยชน์ต่างๆ หากตั้งอยู่ในเขตนิคมที่ได้รับการส่งเสริม เช่น การยกเว้นภาษีเงินได้นิติบุคคลระยะเวลา 10 ปีโดยสามารถศึกษารายละเอียดเพิ่มเติมได้จากบทที่ 3 เป็นต้น และเนื่องจากบังกลาเทศมีข้อจำกัดด้านการขนส่งเป็นอย่างมากการจัดตั้งโรงงานแปรรูปไวใกล้กับพื้นที่แหล่งวัตถุดิบจะช่วยจัดการปัญหาดังกล่าวได้ ซึ่งการร่วมลงทุนกับพันธมิตรธุรกิจดังกล่าวทางทีมที่ปรึกษาเสนอแนะให้ใช้วิธีร่วมลงทุน (Joint Venture) โดยเน้นจุดเด่นในด้านเทคโนโลยี เช่น เทคโนโลยีด้านการคัดเลือกและพัฒนาสายพันธุ์สัตว์น้ำ เทคโนโลยีการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ เทคโนโลยีการจับสัตว์น้ำด้วยเรือประมง เทคโนโลยีการเก็บรักษาหรือห้องเย็น และเทคโนโลยีในการแปรรูปสัตว์น้ำ เป็นต้น นอกจากนี้บังกลาเทศยังได้รับสิทธิ์ GSP ในการได้รับการยกเว้นภาษีการนำเข้าจากกลุ่มประเทศที่พัฒนาแล้วหลายประเทศโดยการพัฒนาการลงทุนในห่วงโซ่มูลค่าด้านการประมงในบังกลาเทศนี้มีโอกาสอีกมากซึ่งจะทำให้การลงทุนในอุตสาหกรรมประมงและผลิตภัณฑ์ต่อเนื่องจากการประมงในบังกลาเทศนี้สามารถสร้างความได้เปรียบในหลายด้านกับผู้ลงทุนได้เป็นอย่างดี

นอกจากนี้ นักลงทุนควรวางแผนการขยายการลงทุนและการลงทุนในด้านต่างๆ เป็นการสำรองไว้เพื่อให้สามารถปรับเปลี่ยนกลยุทธ์การลงทุนได้ทันที่ตามสถานการณ์ที่แปรเปลี่ยนไป ดังเช่นตัวอย่างการวางกลยุทธ์ด้านต่างๆ ในแต่ละช่วงเวลาของธุรกิจที่จัดทำขึ้นเพื่อเป็นแนวทางในเบื้องต้นที่ระบุรายละเอียดกลยุทธ์ด้านต่างๆ ไว้โดยสังเขป โดยอุตสาหกรรมประมงในบังกลาเทศนี้ควรเน้นกลยุทธ์ในด้านการถ่ายทอดและพัฒนาเทคโนโลยี และการพัฒนาคุณภาพสินค้า และการพัฒนาความสัมพันธ์กับพันธมิตรทางธุรกิจให้มีความรัดกุม ซึ่งจะส่งผลต่อการขยายธุรกิจในตลาดต่อไปเป็นอย่างมาก

6.2 อุตสาหกรรมสิ่งทอ

1. Market Environment: การวิเคราะห์ความเชื่อมโยงและสภาพแวดล้อมทางธุรกิจของอุตสาหกรรม

- เครื่องมือ Value Chain

รูปภาพที่ 6-8: ห่วงโซ่คุณค่าอุตสาหกรรมสิ่งทอ บังกลาเทศ

ที่มา: มูลนิธิ สวค.

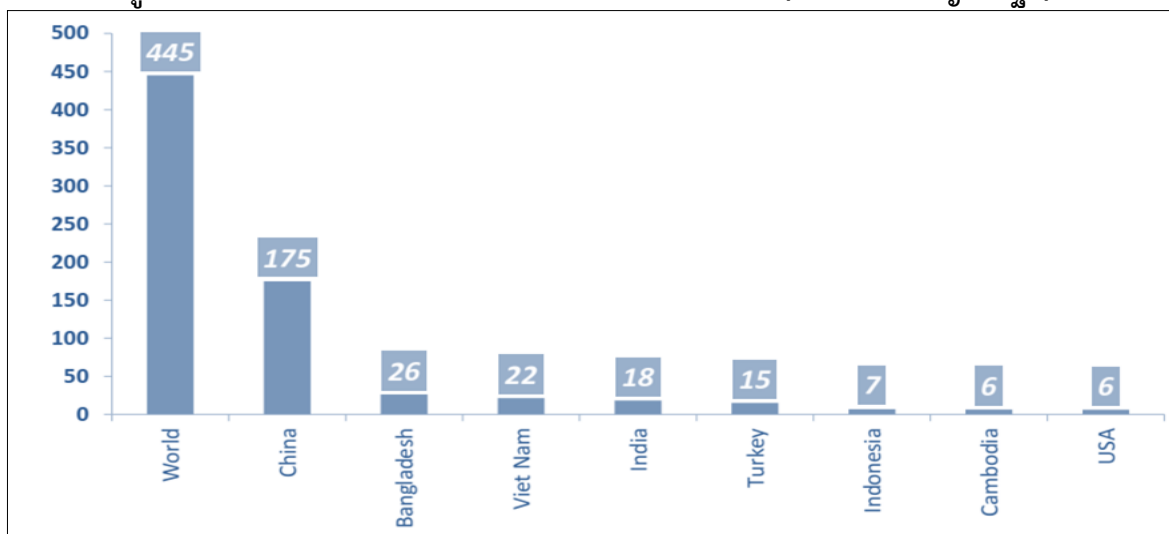
รูปภาพที่ 6-9: ห่วงโซ่คุณค่าอุตสาหกรรมสิ่งทอ บังกลาเทศ (ต่อ)

ที่มา: มูลนิธิ สวค.

“Made in Bangladesh” เป็นสัญลักษณ์แห่งความภาคภูมิใจสำหรับคนงานธุรกิจและผู้บริโภคชาวบังกลาเทศในภาคอุตสาหกรรมสิ่งทอ²⁰ ปัจจุบันประเทศบังกลาเทศเป็นผู้ส่งออกเสื้อผ้ารายใหญ่อันดับสองของโลก มูลค่า 25.5 พันล้านเหรียญสหรัฐฯ ในปี 2015²¹ รายได้จากการส่งออกภาคอุตสาหกรรมสิ่งทอเป็นร้อยละ 80 ของรายได้จากการส่งออกของประเทศ²² และเป็นร้อยละ 23 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ (GDP) ตั้งแต่ช่วงกลางทศวรรษที่ 1990 เป็นต้นมา อุตสาหกรรมสิ่งทอมีการเติบโตเกือบร้อยละ 3 ต่อปี ในปี 2015 อัตราความยากจนของประเทศลดลงจากร้อยละ 70 เป็นน้อยกว่าร้อยละ 25²³ มีโรงงานอุตสาหกรรมสิ่งทอประมาณ 7,000 โรงงาน มีแบรนด์เสื้อผ้าต่างประเทศกว่า 200 แบรนด์ ในปี 2014 มียอดขายผลิตภัณฑ์สิ่งทอ 1.57 พันล้านชิ้น²⁴ การจ้างงานในภาคอุตสาหกรรมสิ่งทอร้อยละ 85 ของแรงงานทั้งหมดเป็นเพศหญิง

รูปภาพที่ 6-10: การค้าผลิตภัณฑ์เสื้อผ้าทั่วโลก ปี 2015 (พันล้านเหรียญสหรัฐฯ)

ที่มา: Faruque Hassan (2016). Global trends in the garment sector and opportunities for Bangladesh: The duet of sustainability and competitiveness. Conference on Sustainable Sourcing in the Garment Sector. Dhaka, 29 September 2016.

²⁰ Baumann-Pauly, D., Labowitz, S., & Banerjee, N. (2015)

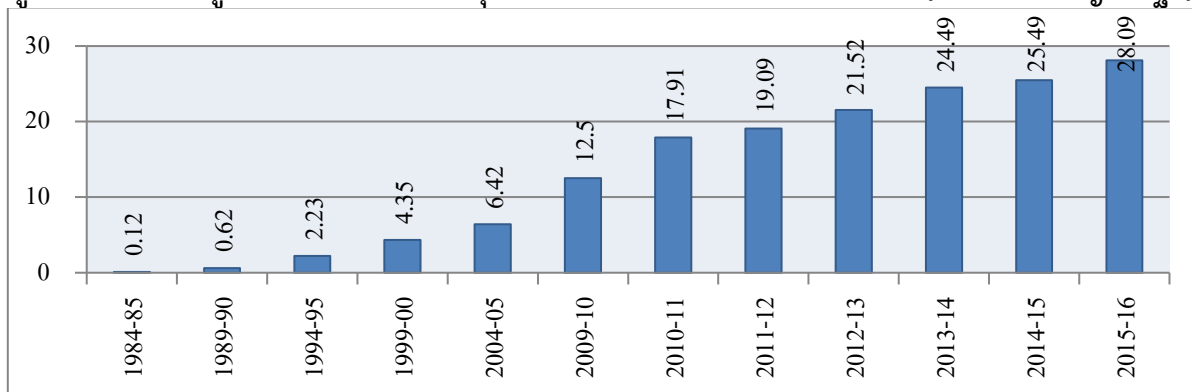
²¹ Masum, M., & Inaba, K. (2015)

²² Labowitz, S., & Baumann-Pauly, D. (2015)

²³ Sen, A. (2008)

²⁴ Sen, A. (2008)

รูปภาพที่ 6-11: มูลค่าการส่งออกเครื่องนุ่งห่มของบังกลาเทศ ปี 1984 – 2016 (พันล้านเหรียญสหรัฐฯ)

ที่มา: Faruque Hassan (2016). Global trends in the garment sector and opportunities for Bangladesh: The duet of sustainability and competitiveness. Conference on Sustainable Sourcing in the Garment Sector. Dhaka, 29 September 2016.

1. การส่งออกสินค้าสิ่งทอ

สินค้าสิ่งทอของบังกลาเทศมีการส่งออกมากกว่า 130 ประเทศ มูลค่ามากกว่า 28 พันล้านเหรียญสหรัฐฯ จำนวนมากกว่า 1.53 พันล้านชิ้น เป็นกลุ่มสิ่งทอ 14.93 พันล้านเหรียญสหรัฐฯ เครื่องถัก 13.737 พันล้านเหรียญสหรัฐฯ

รูปภาพที่ 6-12: ปริมาณการนำเข้า และส่งออกของผลิตภัณฑ์สิ่งทอของบังกลาเทศ ตั้งแต่ปี 2005 -2015

ปี	มูลค่าสินค้าเส้นใ้มนำเข้า (พันล้านดอลลาร์สหรัฐฯ)	มูลค่าสินค้าเส้นใ้มส่งออก (พันล้านดอลลาร์สหรัฐฯ)
2005-2006	7.90	1.73
2006-2007	9.21	1.89
2007-2008	10.70	1.89
2008-2009	12.35	2.10
2009-2010	12.50	1.99
2010-2011	17.91	2.68
2011-2012	19.09	3.02
2012-2013	21.52	3.27
2013-2014	24.49	3.50
2014-2015	25.49	3.68

ที่มา : Export Promotion Bureau, Bangladesh

ปี 2015 การส่งออกเสื้อผ้าเต็บโตเฉลี่ยร้อยละ 4 ในขณะที่สินค้าส่งออกประเภทถักและไม่ถัก มีการเติบโตร้อยละ 3 และร้อยละ 5 ดังแสดงในตารางที่ 6-7

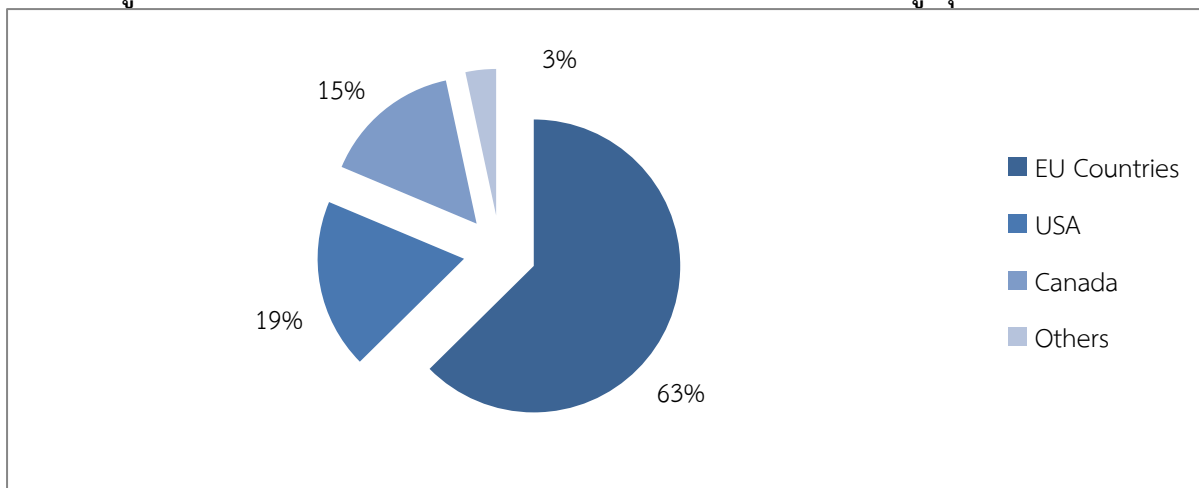
ตารางที่ 6-7: ปริมาณการส่งออกของผลิตภัณฑ์สิ่งทอประเภทต่างๆ ตั้งแต่ปี 2006 -2015

	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Total Export Growth	22%	16%	16%	10%	4%	41%	6%	11%	12%	3%
Clothing Export Growth	23%	17%	16%	15%	1%	43%	7%	13%	14%	4%
Knit Export Growth	35%	19%	21%	16%	1%	46%	0%	10%	15%	3%
Non-Knit Export Growth	13%	14%	11%	15%	2%	40%	14%	15%	13%	5%
No. of Export Destinations	140	140	139	143	144	148	145	148	152	151
GDP Growth (%)	6.7	7.1	6.0	5.0	5.6	6.5	6.5	6.0	6.1	6.5

ที่มา : Export Promotion Bureau, Bangladesh

ประเทศที่นำเข้าสินค้าสิ่งทอจากบังกลาเทศมากที่สุดปี 2016 ได้แก่ กลุ่มประเทศสหภาพยุโรป ร้อยละ 62.6 ประเทศสหรัฐอเมริกา ร้อยละ 18.83 , ประเทศแคนาดา ร้อยละ 15.3 ส่วนที่เหลือ ร้อยละ 3.37 ส่งไปที่ประเทศออสเตรเลีย, ประเทศบราซิล, ประเทศจีนและประเทศญี่ปุ่น

รูปภาพที่ 6-13: ประเทศนำเข้าสินค้าสิ่งทอและเสื้อผ้าจากบังกลาเทศสูงสุดในปี 2016

ที่มา : Export Promotion Bureau, Bangladesh

การขยายตัวของ การส่งออกเสื้อผ้าได้รับการสนับสนุนจากข้อตกลง MFA (Multi-Fiber Arrangement) ที่กำกับดูแลการค้าสิ่งทอและเครื่องนุ่งห่มจากทั่วโลก โดยการกำหนดโควตาให้กับประเทศกำลังพัฒนาที่สามารถส่งออกไปยังประเทศที่พัฒนาแล้วได้ นอกจากนี้สินค้าสิ่งทอของบังกลาเทศยังได้รับการสนับสนุนจากสหภาพยุโรป (EU) โดยได้รับระบบสิทธิพิเศษทางภาษีศุลกากรเป็นการทั่วไป หรือ GSP รวมถึงได้รับสิทธิพิเศษทางภาษีจากประเทศอื่นๆ ด้วย ได้แก่ ประเทศแคนาดา, ประเทศออสเตรเลียและประเทศญี่ปุ่น โดยกลุ่มลูกค้าอุตสาหกรรมเสื้อผ้าของบังกลาเทศเป็นผู้ค้าปลีกที่มีแบรนด์และเป็นผู้จัดจำหน่ายผ่านร้านค้าที่อยู่ในประเทศต่างๆ โดยบังกลาเทศจะผลิตสินค้าตามความต้องการของลูกค้าและเมืองได้คำสั่งซื้อจากผู้ค้าปลีกเท่านั้น ไม่ได้ผลิตเพื่อเน้นการขายภายในประเทศ ตัวอย่างการสนับสนุนการส่งออกสินค้าสิ่งทอจากบังกลาเทศเข้าสู่ประเทศต่างๆ ดังแสดงในตารางที่ 6-8

ตารางที่ 6-8: นโยบายสนับสนุนของประเทศต่างๆ ในการนำเข้าสินค้าสิ่งทอจากบังกลาเทศ

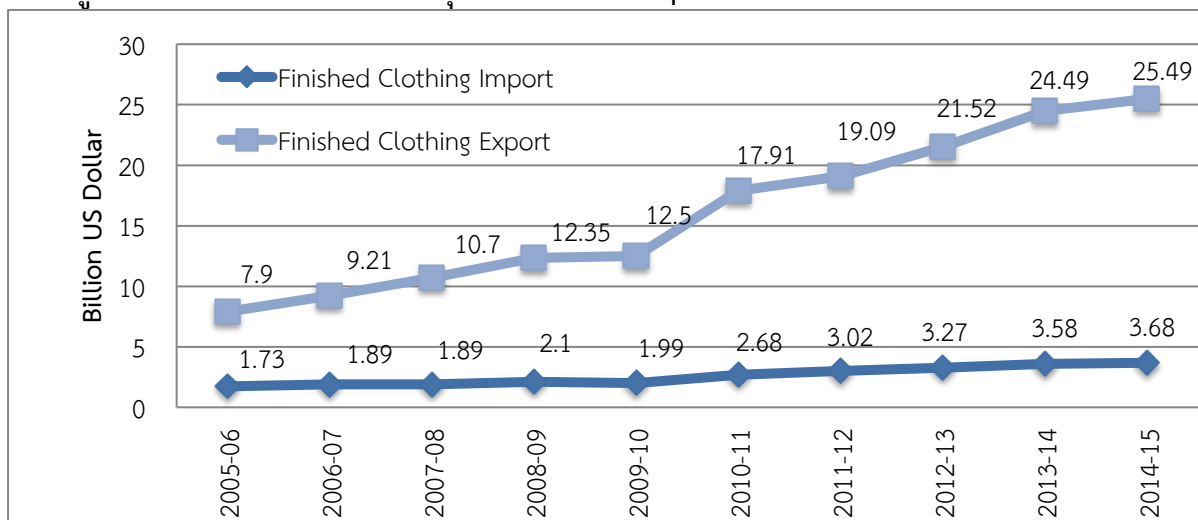
ประเทศนำเข้าสินค้าจากบังกลาเทศ	นโยบายสนับสนุน
สหภาพยุโรปและประเทศญี่ปุ่น	ยกเว้นภาษีเครื่องแต่งกายตามกฎหมายว่าด้วยถิ่นกำเนิดสินค้าการส่งออกขั้นที่ 1 (Rule of Origin)
ประเทศแคนาดา, ประเทศออสเตรเลียและประเทศนิวซีแลนด์	ยกเว้นภาษีร้อยละ 25 สำหรับสินค้าเครื่องแต่งกายที่มีเพิ่มมูลค่า
ประเทศจีน	เว้นภาษีร้อยละ 60 สำหรับสินค้าเครื่องแต่งกายภายใต้ข้อตกลงทางการค้าขององค์การการค้าโลก (WTO) (คิดเป็นร้อยละ 97 ของผลิตภัณฑ์ทั้งหมด)
ประเทศอินเดีย	เว้นภาษีสำหรับสินค้านำเข้าเครื่องแต่งกายทั้งหมด ตามข้อตกลงเขตการค้าเสรีของประเทศแถบเอเชียใต้ (SAFTA)
ประเทศชิลี	เว้นภาษีสำหรับสินค้านำเข้าเครื่องแต่งกายทั้งหมด
ประเทศมาเลเซีย ประเทศไทย และประเทศเกาหลีใต้	เว้นภาษีสินค้าเครื่องแต่งกายจำนวนหนึ่ง

ที่มา : Export Promotion Bureau, Bangladesh

2. การนำเข้าสินค้าสิ่งทอ

อุตสาหกรรมสิ่งทอของบังกลาเทศมุ่งเน้นการส่งออก ไม่ได้ขายผลิตภัณฑ์สำเร็จรูปภายในประเทศ ดังนั้นจึงมีการนำเข้าเสื้อผ้าสำเร็จรูปเพื่อตอบสนองความต้องการของคนในประเทศ โดยปริมาณการนำเข้าเสื้อผ้าสำเร็จรูปในปี 2014-15 มีมูลค่า 3.68 พันล้านเหรียญสหรัฐฯ มีการเติบโตร้อยละ 7.85 ในช่วงทศวรรษที่ผ่านมาเพื่อตอบสนองความต้องการเสื้อผ้าของคนในประเทศกว่า 160 ล้านคน

รูปภาพที่ 6-14: นโยบายสนับสนุนของประเทศต่างๆ ในการนำเข้าสินค้าสิ่งทอจากบังกลาเทศ

ที่มา : Export Promotion Bureau, Bangladesh

นอกจากนี้ยังมีการนำเข้าเส้นใยธรรมชาติและเส้นใยสังเคราะห์ที่มีความยาวสั้นๆ เพื่อผลิตในอุตสาหกรรม²⁵ แต่เนื่องจากเริ่มมีการผลิตได้ภายในประเทศ การนำเข้าสินค้าเส้นใยจึงมีแนวโน้มลดลง ส่วนอุตสาหกรรมกลางน้ำ เช่น อุตสาหกรรมเส้นด้าย ปัจจุบันภายในประเทศมีโรงงานผลิตเส้นด้ายมากถึง 407 ราย ผลิตเส้นด้ายมากกว่า 2,100 ล้านกิโลกรัมต่อปี สามารถตอบสนองได้ถึงร้อยละ 70 ของความต้องการทั้งหมดของประเทศ ส่วนอีกร้อยละ 30 ต้องอาศัยการนำเข้าจากประเทศจีนและอินเดีย มีโรงงานทอผ้า 1,430 โรงงาน ส่วนใหญ่ประมาณร้อยละ 90 เป็นขนาดกลางและขนาดย่อมหรือ (SME) ส่วนอุตสาหกรรมสีย้อมและ

²⁵ Sen, A. (2008).

สารเคมี บังกลาเทศสามารถผลิตเองได้ทั้งหมด ในบังกลาเทศ มีโรงงานผลิตเครื่องย้อมสี 240 แห่ง แต่ละปีมีการนำเข้าเครื่องจักรสิ่งทอประมาณ 500 ล้านเหรียญสหรัฐฯ ในรอบ 5 ปีมีการลงทุนอุตสาหกรรมสิ่งทอขึ้นต้นมากกว่า 4.5 พันล้านเหรียญสหรัฐฯ

3. กระบวนการผลิตในอุตสาหกรรมสิ่งทอของบังกลาเทศ

ผลิตภัณฑ์สิ่งทอมีความหลากหลายละมีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลาตามแนวโน้มแฟชั่นความต้องการของผู้ใช้ รวมถึงฤดูกาล ดังนั้นผู้ผลิตต้องการพยากรณ์ความต้องการให้เหมาะสม โดยทั่วไปก่อนดำเนินการผลิตสินค้าจำเป็นต้องดำเนินการตามขั้นตอน ดังรูปภาพที่ 61515

รูปภาพที่ 6-15: กระบวนการผลิตในอุตสาหกรรมสิ่งทอของบังกลาเทศ

ที่มา: มุลนิธิ สวค.

3.1 การออกแบบ

โรงงานผลิตเสื้อผ้าในบังกลาเทศมีหน้าที่ในการผลิตตามความต้องการของลูกค้าเท่านั้น ไม่ได้มีส่วนร่วมในการออกแบบ, การจัดจำหน่ายหรือการค้าปลีก ดังนั้นเจ้าของแบรนด์เสื้อผ้าจำเป็นต้องวิเคราะห์ความต้องการของผู้บริโภค กระบวนการออกแบบส่วนใหญ่ได้รับอิทธิพลจากผลงานของนักออกแบบเสื้อผ้าที่นำเสนอในเทศกาลแฟชั่นในเมืองต่างๆ เช่น ปารีส, มิลานและนิวยอร์ก ส่วนโรงงานผลิตเสื้อผ้าของบังกลาเทศจะอยู่ภายใต้การดูแลบางส่วนของตัวกลางหรือผู้ค้าปลีกโดยตรง

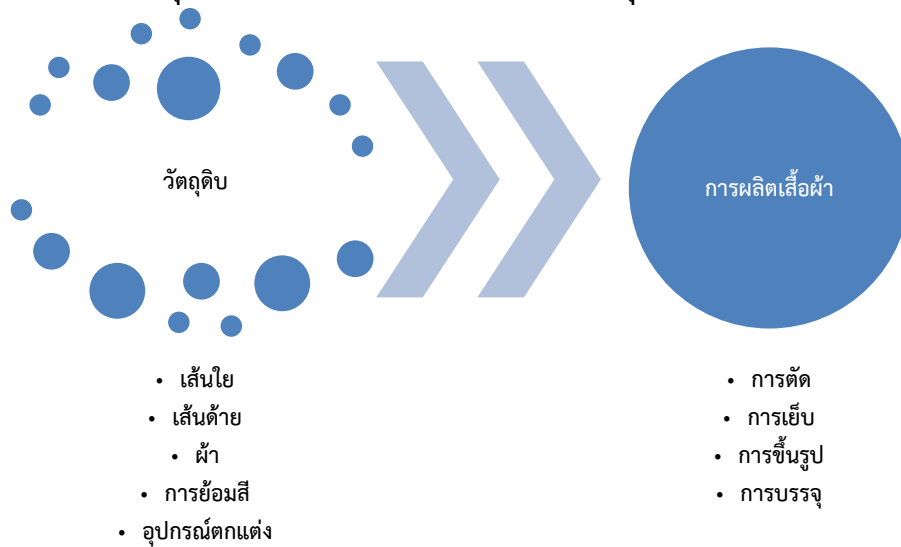
3.2 การยืนยันคำสั่งซื้อและชำระเงิน

ก่อนได้รับใบสั่งผลิตจากผู้ค้าปลีกหรือแบรนด์ต่างๆ จะมีการพูดคุยเบื้องต้นระหว่างผู้ค้าปลีกและผู้ผลิตเสื้อผ้าเกี่ยวกับรูปแบบสินค้า วัสดุ ฯลฯ บางครั้งมีการเข้าเยี่ยมชมโรงงานผลิต รวมถึงสภาพของอาคารและระบบความปลอดภัยจากอัคคีภัยจากผู้ค้าปลีกด้วย หลังจากนั้นผู้ค้าปลีกจึงทำการส่งมอบตัวอย่างให้กับโรงงานผลิต

3.3 การผลิต

ด้านการผลิตเสื้อผ้า จะเริ่มตั้งแต่การได้รับเอกสารที่ยืนยันการชำระเงินในการซื้อขายที่ผู้ซื้อขอให้นานาชาติเป็นผู้ชำระให้แทนคำสั่งซื้อหรือ Letter of Credit, (L/C) โดยผู้ค้าปลีกที่สั่งซื้อสินค้าต้องออกแบบผลิตภัณฑ์ตามความต้องการของตลาด หลังจากยืนยันการออกแบบตัวอย่างกับผู้ซื้อแล้ว โรงงานจะดำเนินการวางแผนวัตถุดิบและกำลังการผลิต, กำหนดเวลางานและการกำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบ ฯลฯ เพื่อตัดเสื้อผ้าเป็นกลุ่มและตกแต่งด้วยเครื่องประดับตามข้อกำหนด

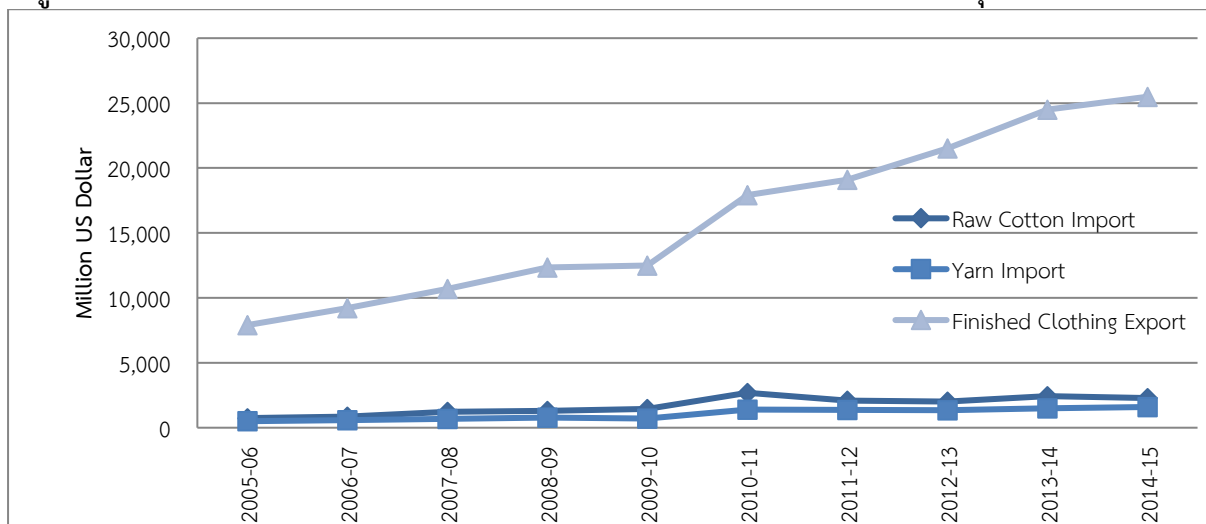
รูปภาพที่ 6-16: วัตถุดิบในการผลิตและกระบวนการผลิตในอุตสาหกรรมสิ่งทอของบังกลาเทศ

ที่มา: มุลนิธิ สวค.

ผู้ผลิตสามารถผลิตเส้นใยจากธรรมชาติและเส้นใยสังเคราะห์ได้ภายในประเทศ แต่อย่างไรก็ตาม บังกลาเทศมีการนำเข้าฝ้ายดิบสูงถึงร้อยละ 99 ของปริมาณฝ้ายดิบทั้งหมด นอกจากนี้ยังมีการนำเข้าเส้นใยและเส้นด้ายด้วย โดยตั้งแต่ปี 2005 - 2015 มีการนำเข้าเส้นใย, เส้นด้ายและฝ้ายเพิ่มขึ้น 6.9, 3.2 และ 3.1 เท่าตามลำดับ²⁶ ซึ่งการนำเข้าฝ้ายมีความคงที่อย่างต่อเนื่องแต่ขณะที่การนำเข้าเส้นใยและเส้นด้ายมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นไปในแนวทางเดียวกันกับปริมาณการส่งออกเสื้อผ้าของบังกลาเทศ แต่ตั้งแต่ปี 2010 เป็นต้นมา อัตราการเติบโตของการนำเข้าเส้นด้ายลดลงเนื่องจากสามารถผลิตเส้นด้ายภายในประเทศได้ในปริมาณที่มากขึ้น

รูปภาพที่ 6-17: แนวโน้มของการนำเข้าปัจจัยการผลิตและการส่งออกผลผลิตของอุตสาหกรรมสิ่งทอ

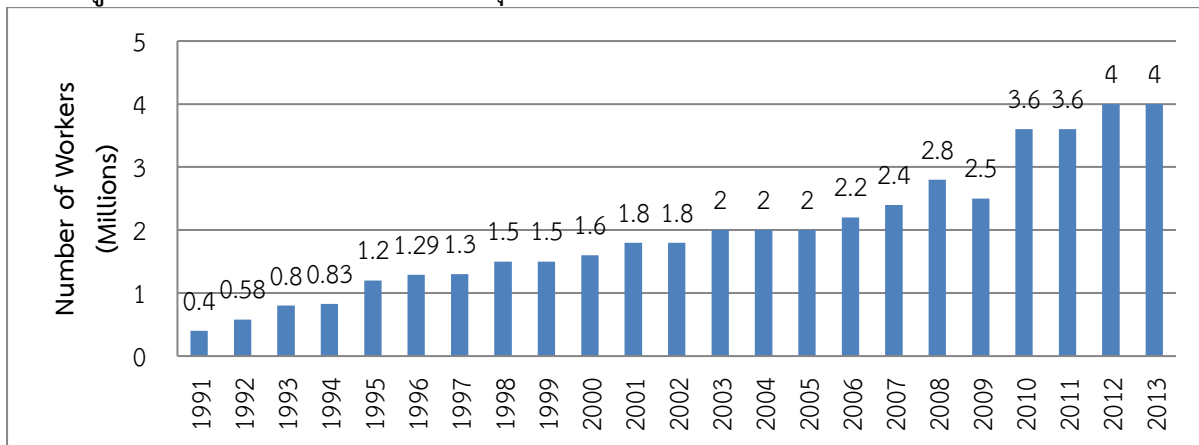
ที่มา : Export Promotion Bureau, Bangladesh

²⁶ Masum, Md. (2016).

ส่วนการผลิตผ้านั้นเกิดจากการแปลงเส้นด้ายเป็นผ้าโดยผ่านกระบวนการทอหรือถัก หรือไม่ผ่านทั้ง 2 กระบวนการ ซึ่งเรียกว่าผ้าไม่ถักไม่ทอ เช่น เสื้อกันหนาวหรือชุดชั้นใน เป็นต้น จากนั้นผ้าจะผ่านกระบวนการฟอก การย้อมสีและการตกแต่ง ซึ่งวัสดุตกแต่งที่ทำด้วยพลาสติกทั้งหมดร้อยละ 100 และวัสดุตกแต่งที่ทำด้วยกระดาษร้อยละ 80 มีการนำเข้ามาจากต่างประเทศ²⁷

ส่วนการผลิตเสื้อผ้านั้นเป็นส่วนที่ใช้แรงงานจำนวนมากเพราะเป็นสิ่งสำคัญที่สุด โดยค่าแรงทางตรงในอุตสาหกรรมสิ่งทอในบังกลาเทศคิดเป็นร้อยละ 10 ของค่าใช้จ่ายทั้งหมด

รูปภาพที่ 6-18: จำนวนแรงงานในอุตสาหกรรมสิ่งทอของบังกลาเทศ ตั้งแต่ปี 1991 -2013

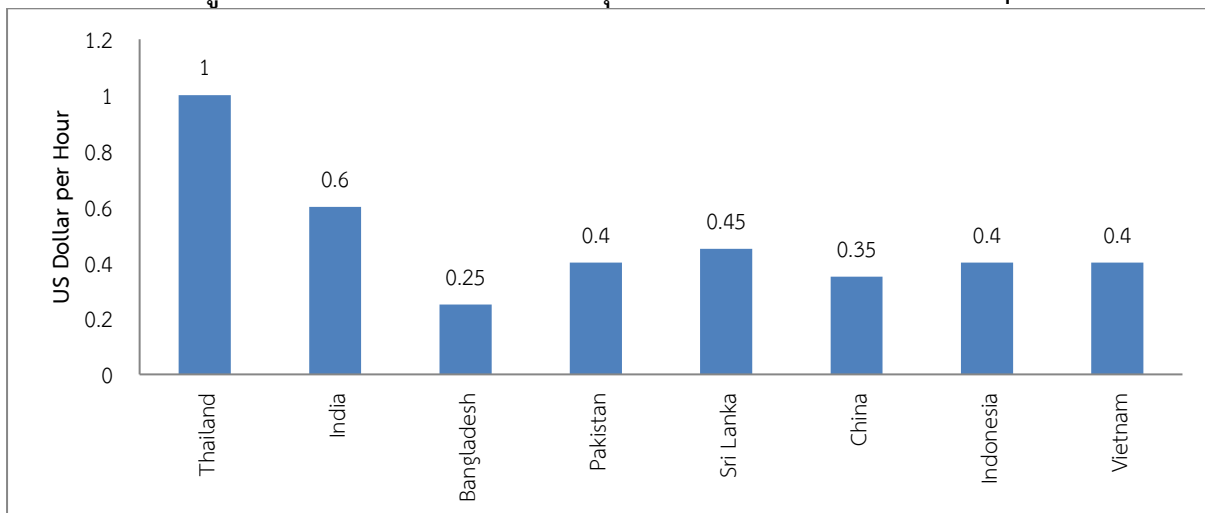

ที่มา : Islam, M. S. (2013). Supply chain management on apparel order process: A case study in Bangladesh garment industry.

จากรูปภาพที่ 6-18 แสดงให้เห็นว่าในช่วงต้นปี 1991 อุตสาหกรรมสิ่งทอมีแรงงานเพียงสี่แสนคนแล้วมีการเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง แม้ว่าจะมีวิกฤตเศรษฐกิจโลกในปี 2007 แต่เมื่อสิ้นปี 2013 มีจำนวนการจ้างงานในภาคอุตสาหกรรมสิ่งทอ 4 ล้านคน ทั้งนี้เนื่องจากต้นทุนค่าแรงในการผลิตของอุตสาหกรรมสิ่งทอของบังกลาเทศค่อนข้างต่ำเมื่อเทียบกับคู่แข่งในประเทศอื่นๆ ดังแสดงในรูปภาพที่ 6-19 โดย ปี 2015 แรงงานในอุตสาหกรรมสิ่งทอได้รับค่าจ้างประมาณ 5,300 บาท อย่างไรก็ตาม แรงงาน 3.5 ล้านคนเป็นแรงงานที่มีฝีมือหรือกึ่งมีฝีมือ แต่ 5 แสนคนเป็นแรงงานที่ไม่มีฝีมือ ดังนั้นจำเป็นต้องฝึกอบรมแรงงานที่ไม่มีฝีมือเพื่อพัฒนาทักษะให้ดีขึ้นต่อไป

²⁷ Faruque Hassan (2016).

รูปภาพที่ 6-19: ค่าจ้างแรงงานในอุตสาหกรรมสิ่งทอของประเทศต่างๆ

ที่มา : Khan, M., & Molla, S. (2014). Garment accessories & packaging industries in Bangladesh: Growth, social compliance & environmental issues. Dhaka, Bangladesh: BGAPMEA.

โรงงานอุตสาหกรรมสิ่งทอของบังกลาเทศติดอันดับต้นๆ ของโรงงานอุตสาหกรรมที่ผ่านเกณฑ์ LEED (Leadership in Energy & Environmental Design) หรือเกณฑ์ประเมินสีเขียว โดยมีโรงงานที่ผ่านเกณฑ์ 33 โรงงาน และมีจำนวนโรงงานอยู่ในระหว่างการพิจารณามากกว่า 150 โรงงาน จัดได้ว่าเป็นประเทศที่มีโรงงานอุตสาหกรรมสิ่งทอผ่านเกณฑ์มากที่สุดในโลก นอกจากนี้โรงงานอุตสาหกรรมสิ่งทอของบังกลาเทศยังมีการตรวจรับรองความปลอดภัย โดยได้รับการรับรองมาตรฐานร้อยละ 98.96 ของจำนวนโรงงานทั้งหมด มีร้อยละ 63 ได้มาตรฐานความปลอดภัยของโครงสร้างอาคารและอัคคีภัย และร้อยละ 57 ได้มาตรฐานความปลอดภัยสำหรับแรงงาน

รูปภาพที่ 6-20: หน่วยงานรับรองมาตรฐานโรงงานในด้านต่างๆ

ปี 2010 ธนาคารชั้นนำ 12 แห่งมีอัตราดอกเบี้ยร้อยละ 13 และปี 2014 ธนาคารทั้งหมดได้เพิ่มอัตราดอกเบี้ยเป็นร้อยละ 20 ซึ่งก่อให้เกิดแรงกดดันมหาศาลต่อเจ้าของอุตสาหกรรมสิ่งทอ เนื่องจากต้องการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและสภาพแวดล้อมในการทำงานให้เป็นไปตามมาตรฐานที่กำหนด

ตารางที่ 6-9: อัตราดอกเบี้ยเงินกู้ของธนาคารชั้นนำในบังกลาเทศ ปี 2014

ธนาคาร	อัตราดอกเบี้ยเงินกู้ (%)
Government Commercial Bank	16
Pubali	15.5
AB-Bank	15.5
Islami	15.5
The City	19
Prime	16.5
Dhaka	15.5
Dutch-Bangla	15.5
Exim	18
Standard Charter	17
Bank Asia	15.5
BRAC	20

ที่มา : Islam, M. S. (2013). Supply chain management on apparel order process: A case study in Bangladesh garment industry.

3.4 การขนส่ง

หลังจากการดำเนินการผลิตสินค้าแล้วเสร็จ ผู้ผลิตจะส่งสินค้าไปยังท่าเรือ โดยกระบวนการนี้ทำโดยผู้ผลิตผ่านตัวแทนเพื่อส่งต่อ ตัวแทนเหล่านี้เรียกเก็บเงินประมาณร้อยละ 1 ของมูลค่าใบแจ้งหนี้และส่งสินค้าจากผู้ผลิตไปยังผู้ซื้อ จะใช้เวลาประมาณ 30-35 วัน²⁸ ซึ่งระบบการขนส่งของบังกลาเทศยังไม่ดีพอ มีท่าเรือ 2 แห่งในบังกลาเทศ หนึ่งในนั้นคือท่าเรือจิตตะกอง ซึ่งมีประสิทธิภาพและใช้สำหรับการจัดส่งสินค้าสิ่งทอ - เสื้อผ้า แต่อย่างไรก็ตามมีเพียงถนนเดียวที่เชื่อมต่อไปยังเมืองท่าเรือจิตตะกอง การจราจรค่อนข้างหนาแน่น จึงจำเป็นต้องเผื่อเวลาในการเดินทาง ซึ่งในอนาคตจะมีท่าเรือแห่งใหม่ที่เมือง Payra และ Sonadia จะเป็นประโยชน์สำหรับการนำเข้าและการส่งออกในอนาคต ส่วนระบบการขนส่งทางรถไฟเพื่อส่งสินค้าไปยังท่าเรือใช้เวลาเกือบเต็มวัน เนื่องจากมีระยะทางเกือบ 300 กิโลเมตร บังกลาเทศมีสนามบินนานาชาติ 2 แห่งแต่ไม่ได้รับความนิยมในการนำเข้าและส่งออกโดยมีอัตราการใช้น้อยกว่าร้อยละ 1 อย่างไรก็ตาม บังกลาเทศกำลังดำเนินการก่อสร้างโครงสร้างพื้นฐานขนาดใหญ่ ได้แก่ ถนน ทางรถไฟ สนามบิน และท่าเรือ รวมถึงสะพาน Padma เป็นสะพานถนน - รถไฟเอกประสงค์ข้ามแม่น้ำ Padma ในบังกลาเทศ ซึ่งเชื่อมระหว่างภาคตะวันตกเฉียงใต้ของประเทศไปยังภาคเหนือและภาคตะวันออก ซึ่งส่งผลดีต่อระบบเศรษฐกิจของประเทศ²⁹

4. การสนับสนุนการลงทุนของรัฐบาล

รัฐบาลบังกลาเทศมีนโยบายส่งเสริมการลงทุนและพัฒนาในอุตสาหกรรมสิ่งทอหลายนโยบาย³⁰ ได้แก่

- 4.1 การปลอดหรือลดอัตราภาษีศุลกากรในวัตถุดิบที่จำเป็น
- 4.2 การลดความซับซ้อนของขั้นตอนศุลกากร
- 4.3 รักษาการยกเว้นภาษีในการส่งออกสินค้าไปยังประเทศที่พัฒนาแล้ว
- 4.4 การสร้างภาพลักษณ์ของบังกลาเทศเพื่อดึงดูดชาวต่างชาติให้เข้ามาลงทุน

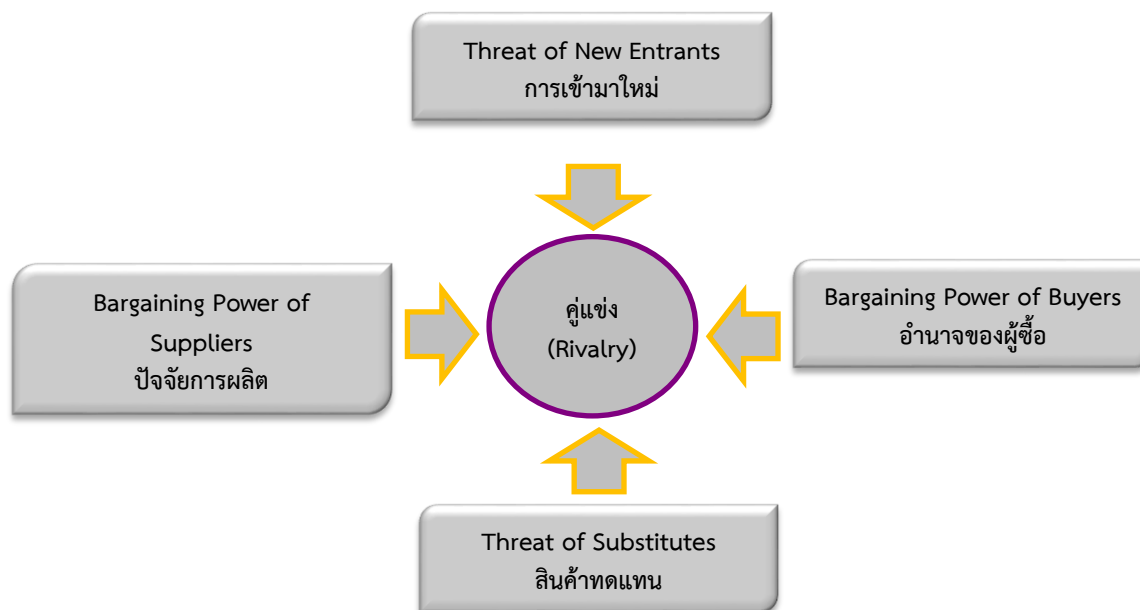
²⁸ Sen, A. (2008)

²⁹ Masum, Md. (2016).

³⁰ Masum, Md. (2016).

- 4.5 ส่งเสริมการเพิ่มมูลค่าของสินค้า
- 4.6 ส่งเสริมการพัฒนาเทคโนโลยีด้านสิ่งทอ
- 4.7 ลดต้นทุนในการดำเนินธุรกิจในบังกลาเทศ
- 4.8 ความตระหนักในมาตรฐานคุณภาพสากล
- 4.9 สิ่งจูงใจแก่ผู้ลงทุนในรูปแบบเงินสดตอบแทน เช่น เงินสดร้อยละ 4 สำหรับอุตสาหกรรมสิ่งทอและผลิตภัณฑ์ที่เกี่ยวข้องกับสิ่งทอที่เน้นการส่งออก, เงินสดเพื่อจูงใจเพิ่มเติมสำหรับ SME ด้านสิ่งทอ, เงินสดร้อยละ 3 เพื่อจูงใจสำหรับผลิตภัณฑ์สิ่งทอรูปแบบใหม่หรือมีการขยายตลาด ยกเว้นในประเทศกลุ่มสหภาพยุโรป สหรัฐอเมริกา และประเทศแคนาดา, การเพิ่มเงินสดพิเศษอีกร้อยละ 2 (จากเดิมที่มีอยู่แล้วร้อยละ 4) สำหรับการส่งออกในพื้นที่สหภาพยุโรป เป็นต้น
- 4.10 หลีกเลี่ยงการเก็บภาษีซ้ำซ้อนสำหรับกิจการร่วมค้า (Joint venture projects)
- 4.11 การยกเว้นภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาไม่เกิน 3 ปี สำหรับช่างเทคนิคชาวต่างชาติ
- 4.12 การยกเว้นภาษีสำหรับการนำเข้าสีย้อม สารเคมีและเครื่องจักร
- 4.13 การแต่งตั้งคณะกรรมการที่ปรึกษาเพื่อเป็นตัวแทนภาคอุตสาหกรรมสิ่งทอให้กับรัฐบาล
- 4.14 การปรับปรุงการวิจัยพัฒนาผลิตภัณฑ์สิ่งทอด้วยคอมพิวเตอร์และเทคโนโลยีที่ทันสมัย

2. Market Environment: การวิเคราะห์ความเชื่อมโยงและสภาพแวดล้อมทางธุรกิจของอุตสาหกรรมด้วยเครื่องมือ Porter 5 Forces Model

ที่มา: มุลนิธิ สวค.

2.1 อุปสรรคของผู้มาใหม่

- 1) ราคาวัตถุดิบมีแนวโน้มสูงขึ้น ส่งผลให้ต้องใช้เงินสำหรับต้นทุนวัตถุดิบที่สูงขึ้น
- 2) การเข้าถึงช่องทางการกระจายสินค้าทำได้ยาก เช่น ห้างสรรพสินค้า Shopping Mall
- 3) นโยบายภาครัฐเอื้อผลประโยชน์กับผู้ประกอบการท้องถิ่นมากกว่า เช่น ทำเลที่ตั้ง นโยบายภาษี
- 4) ผู้ที่จะเข้ามาใหม่ต้องมีเงินทุนสูง

- 5) ต้องทำการวิเคราะห์ความต้องการของลูกค้าล่วงหน้า และออกแบบให้เรียบร้อยก่อนทำการจ้างผลิต เนื่องจากผู้รับจ้างผลิตมีหน้าที่ผลิตเท่านั้น ไม่มีส่วนเกี่ยวข้องในเรื่องการออกแบบสินค้า
- 6) ผู้รับจ้างผลิต มีเกณฑ์จำนวนขั้นต่ำในการรับจ้างผลิตสินค้า
- 7) จำเป็นต้องติดต่อนายหน้าท้องถิ่นเพื่อทำการขนส่งสินค้า
- 8) การดำเนินการติดต่อนายหน้าท้องถิ่น ค่อนข้างล่าช้า

2.2 อำนาจของผู้ซื้อ

ผู้ซื้อให้ความเชื่อถือโรงงานที่มีชื่อเสียง และมีโอกาสตัดสินใจเปลี่ยนโรงงานได้ตลอดเวลา เนื่องจากมีหลายโรงงานให้เลือก

2.3 ปัจจัยการผลิต

ปัจจัยการผลิตหลายชนิดสามารถหาได้ง่ายภายในประเทศ แต่บางชนิด เช่น ฝ้าย จำเป็นต้องนำเข้าจากต่างประเทศ ส่วนแรงงาน มีจำนวนแรงงานให้เลือกมากในราคาที่ไม่แพง โดยมีแรงงานที่มีฝีมือและกึ่งมีฝีมือ ดังนั้นจำเป็นต้องทำการอบรมเพื่อเพิ่มพูนฝีมือแรงงาน ส่วนที่ดินสำหรับการก่อสร้างโรงงานนั้น อาจเช่าหรือซื้อจากคนท้องถิ่นได้ แต่มีขั้นตอนหลายขั้นตอนและมีความยุ่งยาก ซึ่งอาจก่อให้เกิดความล่าช้าได้ ส่วนเครื่องจักรสามารถหาได้ทั้งภายในประเทศหรือนำเข้าจากประเทศจีนและประเทศอินเดีย

2.4 คู่แข่ง

มีคู่แข่งใหม่เข้าสู่ตลาดมากอย่างต่อเนื่อง เนื่องจากอัตราการเติบโตของธุรกิจด้านสิ่งทอมีการขยายตัว

2.5 สินค้าทดแทน

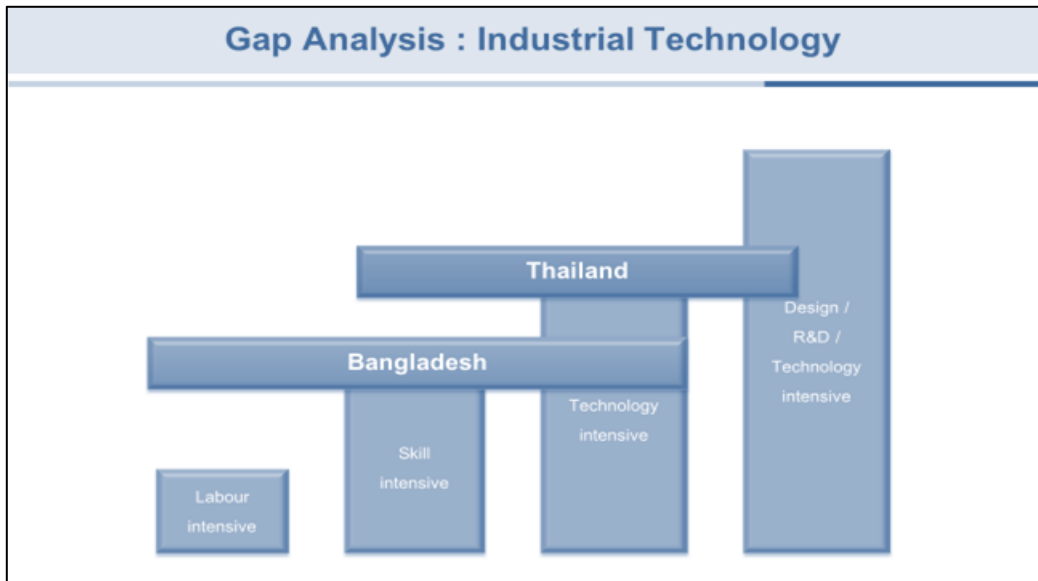
สินค้าสิ่งทอเป็นสินค้าที่สามารถหาสินค้าทดแทนได้จากการนำเข้าจากต่างประเทศ เช่น ประเทศจีน และประเทศไทย

3. SWOT Analysis : การวิเคราะห์จุดแข็งและจุดอ่อนของอุตสาหกรรมสิ่งทอในบังกลาเทศ

Strength	Weakness
<ul style="list-style-type: none"> ✓ มี Supply Chain ที่พร้อมสำหรับการผลิต ✓ มีวัตถุดิบกลางน้ำให้เลือกได้หลากหลาย ✓ แหล่งที่ตั้งสามารถเป็นจุดกระจายสินค้าต่อไปยังอินเดียได้ ✓ มีปริมาณแรงงานเป็นจำนวนมาก รวมทั้งแรงงานเพศหญิงนิยมการทำงานในโรงงานทอผ้าเป็นพิเศษ 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ โครงสร้างพื้นฐานยังไม่พร้อม เช่น ไฟฟ้า ✓ ที่ดินมีปริมาณจำกัด ✓ ยังขาดความชำนาญการออกแบบสินค้าปลายน้ำ ✓ ยังขาดความชำนาญด้านการบริหารจัดการ Brand
Opportunity	Threat
<ul style="list-style-type: none"> ✓ สินค้า FG ยังมีการทำ Brand และการออกแบบไม่มาก ✓ สินค้าสิ่งทอมีคุณภาพราคาไม่สูงสามารถนำมาประยุกต์กับการออกแบบที่ไทยมีความชำนาญและขยายตลาดภายใน ASEAN และอื่นๆ ได้ ✓ มีความนิยมสินค้าเครื่องแต่งกายจากไทย ✓ ต้นทุนการผลิตและค่าแรงไม่สูง ✓ สามารถส่งสินค้าต่อไปยัง EU USA JP ได้โดยได้รับสิทธิ์ GSP ✓ ภาครัฐให้การสนับสนุน และมีมาตรการส่งเสริม 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ มีผู้ประกอบการเป็นจำนวนมาก ✓ ทักษะบุคลากรที่ต้องพัฒนาเฉพาะด้าน ✓ Logistic ยังไม่คล่องตัวและใช้เวลานาน ✓ การจัดการทางการเงินยังขาดความคล่องตัว ✓ การโอนเงินระหว่างประเทศมีข้อจำกัด ✓ ดอกเบี้ยเงินกู้จากธนาคารในประเทศสำหรับธุรกิจมีอัตราสูงถึง 14% - 16% ต่อปี

ที่มา: มุลินิธิ สวค.

4. Production technology gab : การวิเคราะห์เทคโนโลยีการผลิตของอุตสาหกรรมสิ่งทอในบังกลาเทศกับของประเทศไทย

ที่มา: มุลนิธิ สวค.

ซึ่งพบว่าเทคโนโลยีของทั้ง 2 ประเทศที่ทั้งส่วนที่เหมือนกันและแตกต่างกันโดยประเทศไทยมีการนำเทคโนโลยีและการออกแบบที่มีความทันสมัยเข้ามาประยุกต์ใช้ในอุตสาหกรรมมากกว่าในบังกลาเทศ จึงเป็นโอกาสของนักธุรกิจไทยที่จะนำเทคโนโลยีการผลิตและการออกแบบที่มีศักยภาพเข้ามาลงทุนดำเนินธุรกิจบังกลาเทศได้ โดยเฉพาะในด้านเทคนิคความรู้ด้านการผลิตเป็นผลิตภัณฑ์สำเร็จรูป (FG) เช่น เสื้อผ้า เป็นต้น การออกแบบผลิตภัณฑ์ ขั้นตอนการประกอบชิ้นรูปชิ้นงาน และการสร้างภาพลักษณ์ของแบรนด์

5. สิทธิประโยชน์ / ภาวะเบียบ

- รัฐบาลบังกลาเทศได้สนับสนุนนโยบายการลงทุนให้แก่นักลงทุน เพื่อกระตุ้นการลงทุนในบังกลาเทศ ดังนี้
 - สิทธิประโยชน์ด้านภาษีและด้านอื่นๆในการลงทุนใน Export Processing Zone ได้แก่
 - o Tax Holiday สำหรับเขตเศรษฐกิจทั้งหมด Income Tax Holiday (ITH)- ปีที่ 1 และปีที่ 2 ร้อยละ 100, ปีที่ 3 ร้อยละ 80, ปีที่ 4 ร้อยละ 70, ปีที่ 5 ร้อยละ 60, ปีที่ 6 ร้อยละ 50, ปีที่ 7 ร้อยละ 40, ปีที่ 8 ร้อยละ 30, ปีที่ 9 ร้อยละ 20 และปีที่ 10 ร้อยละ
 - o Custom Duty (CD) ยกเว้นภาษีนำเข้าวัตถุดิบบางรายการ วัสดุก่อสร้าง เครื่องจักรหลัก และสินค้า
 - o Income Tax อื่นๆ การยกเว้นจาก Dividend tax (after tax holiday over)
 - o การยกเว้น Vat ร้อยละ 80 สำหรับบริการสาธารณูปโภคทั้งหมดในเขต Export Processing Zone
 - o การยกเว้น double taxation ซึ่งเป็นไปตาม Double taxation agreement
 - ความตกลงเพื่อคุ้มครองการลงทุนระหว่างไทย-บังกลาเทศ
 - FTA กับประเทศต่างๆ โดยบังกลาเทศได้ทำการตกลงการค้าเสรีกับประเทศในแถบเอเชียใต้ มีการรวมกลุ่มซึ่งเป็นการยกระดับความร่วมมือทางเศรษฐกิจจากความตกลง SAFTA ภายใต้ชื่อ South Asian Association for Regional Co-operation (SAARC)
 - สิทธิประโยชน์ GSP สำหรับสหรัฐฯ และสหภาพยุโรป

6. รูปแบบและกลยุทธ์การลงทุนที่เหมาะสมต่ออุตสาหกรรมสิ่งทอในบังกลาเทศ โดยทางที่วิเคราะห์ได้
จัดทำข้อเสนอแนะกลยุทธ์ที่เหมาะสมต่อการลงทุนทางธุรกิจสำหรับ โดยแบ่งกลยุทธ์ออกเป็น 3 ด้าน
ใน 3 ช่วงเวลา ดังนี้

ช่วงเวลา กลยุทธ์	ช่วงเริ่มต้นการลงทุน ระยะเวลาประมาณ 1 – 2 ปี	ช่วงขยายธุรกิจ ระยะเวลาประมาณ 2 – 3 ปี	ช่วงดำเนินการธุรกิจที่มั่นคง หลังจากมีเสถียรภาพด้านการลงทุน
1.1 รูปแบบการลงทุน	Joint Venture และ Technology Transfer ศึกษาช่องทาง FDI	เพิ่มสัดส่วนการถือหุ้นของ Joint Venture เริ่มลงทุนในรูปแบบ FDI ใน EPZ	รูปแบบหลัก FDI และ Joint Venture รูปแบบอื่นๆ เช่น Brand Management
1.2 ด้านกลยุทธ์การลงทุนใน อุตสาหกรรม	เข้าลงทุนโดยหาพันธมิตรท้องถิ่นในส่วน โรงงานผลิตกลางน้ำของอุตสาหกรรมสิ่ง ทอในขนาดเล็กหรือขนาดกลาง เช่น โรงงานทอผ้า โรงงานตัดเย็บ เป็นต้น	ขยายการลงทุนสู่อุตสาหกรรมต้นน้ำ เช่น กระดุม เป็นต้น และหรืออุตสาหกรรม ปลายน้ำ เช่น การออกแบบและการ บริหารแบรนด์ การบริการลูกค้า เป็น ต้น โดยเพิ่มสัดส่วนการถือหุ้นใน JV และหรือ FDI ในเขต EPZ เป็นต้น	=> Strategic Partner ที่ไว้วางใจกัน ได้ => ขยายการลงทุนให้ครอบคลุมอย่างน้อย 2 ส่วนจาก 3 ส่วนของ Value Chain ใน อุตสาหกรรมสิ่งทอ เพื่อให้การผลิตมีความ ต่อเนื่อง และลดต้นทุนด้าน Logistic และ เวลา
1.3 สถานที่ลงทุน	เขตเศรษฐกิจพิเศษ (EPZ) หรือ นอกเขต EPZ ในกรณีที่มีพันธมิตรที่จัดหาพื้นที่ได้	เขตเศรษฐกิจพิเศษ (EPZ) นอกเขต EPZ ในกรณีที่มีพันธมิตรที่จัดหาพื้นที่ได้	เขตเศรษฐกิจพิเศษ (EPZ) นอกเขต EPZ ในกรณีที่มีพันธมิตรที่จัดหาพื้นที่ได้
2.1 เป้าหมายกลุ่มตลาด และลูกค้า	ส่งออกสู่ EU USA JP CN และ ASEAN เนื่องจากได้รับสิทธิ์ GSB ในบางประเทศ	ส่งออกสู่ EU USA JP CN และ ASEAN เนื่องจากได้รับสิทธิ์ GSB ในบาง ประเทศ และการรับจ้างผลิตจาก ภายในบังกลาเทศ	ส่งออกสู่ EU USA JP CN และ ASEAN เนื่องจากได้รับสิทธิ์ GSB ในบางประเทศ และการทำตลาดในบังกลาเทศและสากล
2.2 กลยุทธ์การสร้าง ข้อได้เปรียบต่อกลุ่ม ตลาดเป้าหมาย	การได้มาตรฐาน LEED การได้เปรียบด้านต้นทุนค่าแรงและการ ขนส่ง -	การได้มาตรฐาน LEED การได้เปรียบด้านต้นทุนค่าแรงและ การขนส่ง การเริ่มมีเทคโนโลยีที่ทันสมัย	การได้มาตรฐาน LEED การได้เปรียบด้านต้นทุนค่าแรงและการ ขนส่ง การมี Supply chain ที่สมบูรณ์
3.1 กลยุทธ์ด้านการบริหาร จัดการแรงงาน	ต้นทุนแรงงานประมาณ 10% ของต้นทุน โดยสามารถหาพนักงานรายวันได้จำนวน มาก แรงงานเพศหญิงนิยมทำงานใน โรงงานทอผ้า ควรส่งพนักงานผู้มีทักษะจากต้นสังกัดเข้า ไปปฏิบัติงานได้และฝึกอบรมฝีมือแรงงาน	ต้นทุนแรงงานประมาณ 10% ของ ต้นทุน โดยสามารถหาพนักงานรายวัน ได้จำนวนมาก แรงงานเพศหญิงนิยม ทำงานในโรงงานทอผ้า เริ่มถ่ายทอดองค์ความรู้ และให้โอกาส เติบโตแก่พนักงานท้องถิ่น	ต้นทุนแรงงานประมาณ 10% ของต้นทุน โดยสามารถหาพนักงานรายวันได้จำนวน มาก แรงงานเพศหญิงนิยมทำงานในโรงงาน ทอผ้า สร้างระบบบริหารจัดการ โดยจัดทีมเข้า ตรวจเช็คปัจจัยต่างๆที่ Setup ไว้
3.2 กลยุทธ์ด้านเทคโนโลยีใน อุตสาหกรรม	เน้นการผลิตที่ใช้แรงงานประเภท Non Skill เป็นหลัก	พัฒนาฝีมือแรงงานเพื่อยกระดับให้เป็น Semi Skill และเริ่มนำเทคโนโลยี Semi Automation เข้ามาเริ่มใช้ในบางส่วน	พัฒนาฝีมือแรงงานเพื่อยกระดับให้เป็น Skill และใช้เครื่องจักรประเภท Semi Automation เข้ามาใช้ควบคู่ไปกับส่วนที่ใช้ แรงงานคน
3.3 กลยุทธ์ด้านการเงิน	แบ่งส่วนแบ่งรายได้เป็น 3 ส่วน ได้แก่ 1. ส่วนแบ่งจากกำไรสุทธิถือหุ้น และ การลงทุนต่อเนื่อง 2. ค่าการอนุญาตให้ใช้เทคโนโลยี โดย คิดจากส่วนแบ่งเป็นร้อยละจาก รายได้จ่ายคืนสู่บริษัทที่เข้าไปลงทุน 3. การแบ่งปันผลกำไรในรูปแบบของ สินค้า	แบ่งส่วนแบ่งรายได้เป็น 4 ส่วน ได้แก่ 1. ส่วนแบ่งจากกำไรสุทธิถือหุ้น และ การลงทุนต่อเนื่อง 2. ค่าการอนุญาตให้ใช้เทคโนโลยี โดยคิดจากส่วนแบ่งเป็นร้อยละ จากรายได้จ่ายคืนสู่บริษัทที่เข้าไป ลงทุน 3. การแบ่งปันผลกำไรในรูปแบบ ของสินค้า 4. ค่าบริหารจัดการช่องทางจัด จำหน่ายและการบริการลูกค้าใน ต่างประเทศ โดยให้ลูกค้าชำระ ตรงสู่บริษัทผู้ลงทุน	แบ่งส่วนแบ่งรายได้เป็น 4 ส่วน ได้แก่ 1. ส่วนแบ่งจากกำไรสุทธิถือหุ้น และการ ลงทุนต่อเนื่อง 2. ค่าการอนุญาตให้ใช้เทคโนโลยี โดย คิดจากส่วนแบ่งเป็นร้อยละจาก รายได้จ่ายคืนสู่บริษัทที่เข้าไปลงทุน 3. การแบ่งปันผลกำไรในรูปแบบของ สินค้า 4. ค่าบริหารจัดการช่องทางจัดจำหน่าย และการบริการลูกค้าในต่างประเทศ โดยให้ลูกค้าชำระตรงสู่บริษัทผู้ลงทุน

ที่มา: มุลินิ สวค.

การลงทุนในอุตสาหกรรมสิ่งทอในบังกลาเทศยังมีโอกาสพอสมควรเนื่องจากต้นทุนของอุตสาหกรรมสิ่งทอมาจากต้นทุนค่าแรงงานซึ่งบังกลาเทศมีข้อได้เปรียบในด้านค่าแรงเป็นอย่างมาก และยังเป็นอุตสาหกรรมที่เป็นที่นิยมของแรงงานเทศหญิง ทำให้มีปริมาณแรงงานที่เพียงพอในต้นทุนการผลิตที่สามารถควบคุมได้ อีกทั้งรัฐบาลบังกลาเทศให้การสนับสนุนผู้ประกอบการต่างชาติให้เข้ามาลงทุนในอุตสาหกรรมการผลิตของประเทศซึ่งรวมทั้งอุตสาหกรรมสิ่งทอนี้ด้วย โดยการจัดมาตรการต่างๆ ให้เอื้อต่อการเข้ามาลงทุนและเป็นที่ดึงดูดใจของนักลงทุน ทั้งในแง่ของการยกเว้นภาษี โครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ อย่างไรก็ตามการลงทุนในบังกลาเทศยังมีปัจจัยที่ต้องเตรียมแผนการจัดการให้รัดกุม เช่น ด้านการโอนเงินกลับประเทศ คุณภาพของแรงงาน โครงสร้างพื้นฐาน การขนส่ง ปริมาณพื้นที่ และกฎระเบียบต่างๆ เป็นต้น

ทั้งนี้ทางทีมที่ปรึกษาเสนอแนะให้เริ่มการลงทุนในรูปแบบ Joint Venture โดยในช่วงเริ่มต้นจำเป็นต้องสรรหาพันธมิตรในพื้นที่เพื่อการประสานงานต่างๆ กับหน่วยงานภายในประเทศ และควรใช้พื้นที่ในนิคม EPZ เนื่องจากบังกลาเทศมีข้อจำกัดด้านพื้นที่เป็นอย่างมากโดยการลงทุนใน EPZ จะช่วยจัดการปัญหาดังกล่าวได้และยังทำให้ได้รับสิทธิประโยชน์ต่างๆ หากตั้งอยู่ในเขตนิคมที่ได้รับการส่งเสริม เช่น การยกเว้นภาษีเงินได้นิติบุคคลระยะเวลา 10 ปีโดยสามารถศึกษารายละเอียดเพิ่มเติมได้จากบทที่ 3 เป็นต้น ซึ่งการร่วมลงทุนกับพันธมิตรธุรกิจดังกล่าวทางทีมที่ปรึกษาเสนอแนะให้ใช้วิธีร่วมลงทุน (Joint Venture) โดยเน้นจุดเด่นในด้านการออกแบบกระบวนการผลิตและผลิตภัณฑ์สำเร็จรูปในขั้นปลายน้ำ การพัฒนาคุณภาพสินค้า และการบริหารจัดการแบรนด์สินค้า เพื่อสร้างความได้เปรียบสำหรับการส่งออกสู่ประเทศที่ 3 เนื่องจากบังกลาเทศยังได้รับสิทธิ GSP ในการได้รับการยกเว้นภาษีการนำเข้าจากกลุ่มประเทศที่พัฒนาแล้วหลายประเทศ อีกทั้งยังมีโรงงานที่ผลิตในขั้นกลางน้ำที่สามารถ Supply วัตถุดิบในขั้นกลางน้ำได้เป็นจำนวนมาก และยังเป็นฐานในการผลิตสินค้าประเภทสิ่งทอและเครื่องนุ่งห่มให้แก่แบรนด์ชั้นนำหลายแห่ง ซึ่งจะทำให้การลงทุนในอุตสาหกรรมสิ่งทอในบังกลาเทศมีความได้เปรียบในด้านต้นทุนที่ดีขึ้น

นอกจากนี้ นักลงทุนควรวางแผนการขยายการลงทุนและการถอนทุนในด้านต่างๆ เป็นการสำรองไว้เพื่อให้สามารถปรับเปลี่ยนกลยุทธ์การลงทุนได้ทันทั่วทั้งที่ตามสถานการณ์ที่แปรเปลี่ยนไป ดังเช่นตัวอย่างการวางกลยุทธ์ด้านต่างๆ ในแต่ละช่วงเวลาของธุรกิจที่จัดทำขึ้นเพื่อเป็นแนวทางในเบื้องต้นที่ระบุรายละเอียดกลยุทธ์ด้านต่างๆ ไว้โดยสังเขป โดยอุตสาหกรรมสิ่งทอในบังกลาเทศนี้ควรเน้นกลยุทธ์ในด้านการพัฒนาคุณภาพสินค้าและออกแบบผลิตภัณฑ์ การพัฒนาทักษะฝีมือแรงงานในกระบวนการผลิตสินค้าปลายน้ำ และการพัฒนาความสัมพันธ์กับพันธมิตรทางธุรกิจ ให้มีความรัดกุม ซึ่งจะส่งผลต่อการขยายธุรกิจในลำดับต่อไปเป็นอย่างมาก

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

7

สาธารณรัฐประชาชนบังกลาเทศ

บทที่ 7 จะทำการสรุปและวิเคราะห์สู่ทางการลงทุนในบังกลาเทศ ในประเด็นต่างๆ ซึ่งได้จัดแบ่งไว้เป็น 2 ส่วนสำคัญ คือ ข้อเสนอแนะในภาพรวม กับข้อเสนอแนะระดับอุตสาหกรรมที่น่าสนใจ 2 อุตสาหกรรม

ในส่วนของการข้อเสนอแนะในภาพรวม ได้เริ่มจากการวิเคราะห์คำถามสำคัญข้อแรก คือ ความคุ้มค่าของการลงทุน ว่าในภาพรวมนั้นบังกลาเทศมีความคุ้มค่าหรือไม่ หากไม่มีคือลงทุนแล้วขาดทุนและไม่มีช่วงคืนทุนก็จะสรุปได้ว่า “ไม่ควรลงทุน” แต่หากสรุปได้ว่าคุ้มค่าก็จะทำการศึกษาต่อไปว่าในภาพรวมมีประเด็นใดที่ต้องพิจารณาบ้าง โดยเริ่มจากการสรุปจุดเด่น จุดด้อยด้านการลงทุนในประเทศออกตามประเด็นการศึกษาตั้งแต่ภาพรวมประเทศ กฎระเบียบ นโยบายส่งเสริมการลงทุน คู่แข่ง และทรัพยากรสำคัญ ก่อนที่จะทำการวิเคราะห์ ตำแหน่งของประเทศเป้าหมายต่อการลงทุนของไทย การวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค (SWOT) ของการลงทุนบ้าง แล้วจึงใช้ผลการวิเคราะห์ดังกล่าวมาสรุปเป็นข้อเสนอแนะด้วย TOWS Matrix ก่อนจะจำแนกเป็น ผังการลงทุนที่แนะนำ และกิจกรรมสำหรับแต่ละหน่วยงานต่อไป

ส่วนข้อเสนอแนะระดับอุตสาหกรรม จะเป็นการรวบรวมข้อมูลจากบทที่ 6 มาทำการวิเคราะห์ด้วยเครื่องมือที่ได้เสนอไว้ในบทที่ 1 เพื่อเป็นข้อเสนอแนะเฉพาะในรายอุตสาหกรรมผลการศึกษา มี ดังนี้

7.1 ภาพรวมความคุ้มค่าในการลงทุน

คำถามสำคัญคำถามหนึ่งที่นักลงทุนมักถามเป็นอันดับแรก คือ การลงทุนนั้นมีความคุ้มค่าในการลงทุนหรือไม่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งความคุ้มค่าทางการเงิน เพราะหากไม่มีความคุ้มค่าปัจจัยและเหตุผลอื่นๆ ก็ไม่อาจจะจูงใจให้นักลงทุนออกไป “ขาดทุน” ยิ่งต่างประเทศได้ แต่ในทางกลับกันหากมีความคุ้มค่า คือ ลงทุนแล้วได้ “กำไร” นักลงทุนก็พร้อมจะศึกษาหาช่องทาง ซึ่งรวมถึงการแก้ไขปัญหาอื่น ๆ ที่อาจเกิดขึ้นในระหว่างการลงทุน เพื่อให้การลงทุนเกิดขึ้นได้ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่า “หากการลงทุนมีกำไร ทุกปัญหาย่อมมีทางออก” แต่ “หากการลงทุนขาดทุน ต่อให้ไม่มีปัญหาที่มีปัญหา”

ในบทที่ผ่านมา ได้ทำการรวบรวมข้อมูลทั้งในส่วนของต้นทุน โอกาสการค้า ราคา ฯลฯ ในรูปแบบต่างๆ ของการทำธุรกิจในบังกลาเทศไว้ ในส่วนนี้จึงได้รวบรวมข้อมูลเหล่านั้นมาประเมินเป็นความคุ้มค่าในการลงทุน ในภาพรวมเพื่อให้นักลงทุนได้พิจารณาในเบื้องต้นถึงโอกาสในการลงทุนในภูมิภาคนี้ อย่างไรก็ตามการคำนวณนี้เป็นการคำนวณในเบื้องต้นเท่านั้น ในการลงทุนจริงนักลงทุนจะต้องพิจารณาในเรื่องอื่น ๆ อีก (ต้องทำการศึกษาเชิงลึกต่อไปเอง) เพราะการคำนวณในที่นี้เป็นเพียงการคำนวณในเบื้องต้นซึ่งมิได้รวมปัจจัยบางอย่างไว้

ด้วยข้อจำกัดทางข้อมูล และด้วยจุดประสงค์คือพิจารณาในเบื้องต้นถึงความคุ้มค่าเชิงการเงินของการลงทุน การคำนวณจึงมีสมมติฐานว่า (1) ลงทุนในอุตสาหกรรมเครื่องนุ่งห่มซึ่งเป็นอุตสาหกรรมหลักของบังกลาเทศ และเป็นอุตสาหกรรมทั่วไปซึ่งง่ายต่อการพิจารณาในภาพรวม (2) แบ่งโรงงานออกเป็น 4 ขนาด คือ ขนาดเล็ก ขนาดกลาง ขนาดใหญ่ และขนาดใหญ่่มาก โดยแต่ละขนาดมีลักษณะตามตาราง

ตารางที่ 7-1: สมมติฐานลักษณะของโรงงานตามขนาดต่างๆ

	ขนาดเล็ก	ขนาดกลาง	ขนาดใหญ่	ขนาดใหญ่มาก
แรงงาน (คน)	25	100	200	500
ขนาดที่ดิน (ตารางเมตร)	2,000	5,000	10,000	20,000
แรงแม่	20	50	100	200

ที่มา: มูลนิธิ สวค.

นอกจากนั้น เพื่อให้สามารถคำนวณได้ตามข้อจำกัดทางข้อมูล จึงต้องมีสมมติฐานเพิ่มเติมอีก อาทิ

- โรงงานจะเดินเครื่อง 24 ชั่วโมง ซึ่งเมื่อคำนวณกับแรงแม่ โดย 1 แรงแม่ เท่ากับ 0.75 กิโลวัตต์ โรงงานจะใช้ไฟฟ้าเท่ากับ 18 กิโลวัตต์ต่อชั่วโมงต่อวัน
- โรงงานไทยใช้น้ำประมาณ 4-7 ลูกบาศก์เมตรต่อไร่ต่อวัน¹
- คนงาน 1 คนผลิตเสื้อผ้าได้ประมาณ 500 ชิ้นต่อเดือน ผ้า 4-5 ชิ้นหนักประมาณ 1 กิโลกรัม ดังนั้น 1 ปี คนงาน 1 คนจะผลิตผ้าได้เฉลี่ย 1.5 ตันต่อปี

ผลการคำนวณการลงทุนเครื่องนุ่งห่มในบังกลาเทศ พบว่า

- (1) นักลงทุนจะคืนทุนตั้งแต่ปีแรก
- (2) ในแต่ละปีจะได้กำไรภายใต้สิทธิพิเศษทางภาษี สำหรับรายเล็ก 18 ล้านบาท รายกลาง 80 ล้านบาท รายใหญ่ 161 ล้านบาท รายใหญ่มาก 415 ล้านบาท
- (3) หากไม่ได้รับสิทธิพิเศษทางภาษีและต้องจ่ายภาษีเงินได้นิติบุคคลร้อยละ 42 กำไรสำหรับโรงงานขนาดเล็กคือ 10.4 ล้านบาท โรงงานขนาดกลาง 46.5 ล้านบาท โรงงานขนาดใหญ่ 93.4 ล้านบาท และโรงงานขนาดใหญ่มาก 240.8 ล้านบาทต่อปี

จึงสรุปได้ว่า ในภาพรวม “มีความคุ้มค่าในการลงทุนยังบังกลาเทศ”

¹ บริษัท ดับบลิวเอชเอ ยูทิลิตี้ส์ แอนด์ พาวเวอร์ จำกัด (มหาชน)

ตารางที่ 7-2: สรุปการคำนวณความคุ้มค่าในการลงทุนยังบังกลาเทศ

หน่วย: บาท

	อัตรา	ขนาดเล็ก	ขนาดกลาง	ขนาดใหญ่	ขนาดใหญ่มาก
ค่าจัดตั้งธุรกิจ (รวมค่าที่ปรึกษา ค่าธรรมเนียม บัญชี) ²	550,000.00	550,000.00	550,000.00	550,000.00	550,000.00
ค่าที่ดิน (ต่อตารางเมตรต่อปี)	1,056.00	2,112,000.00	5,280,000.00	10,560,000.00	21,120,000.00
ค่าภาษีเครื่องจักร	0.03	60,000.00	150,000.00	300,000.00	600,000.00
ค่าเครื่องจักร		2,000,000.00	5,000,000.00	10,000,000.00	20,000,000.00
เครื่องจักรรวมภาษี		2,060,000.00	5,150,000.00	10,300,000.00	20,600,000.00
ค่าธรรมเนียม	8,153.00	8,153.00	8,153.00	8,153.00	8,153.00
ค่าน้ำ	11.00	5,018.75	12,546.88	25,093.75	50,187.50
ค่าแรง	3,000.00	900,000.00	3,600,000.00	7,200,000.00	18,000,000.00
ค่าไฟฟ้า	3.40	446,760.00	1,116,900.00	2,233,800.00	4,467,600.00
รวมต้นทุนคงที่		6,081,931.75	15,717,599.88	30,877,046.75	64,795,940.50
ต้นทุนผันแปร (รวม)		240,000.00	240,000.00	240,000.00	240,000.00
ค่าวัตถุดิบสำคัญ (ผ้าทอฝ้ายต่อตัน) ³	240,000.00	240,000.00	240,000.00	240,000.00	240,000.00
ภาษีนิติบุคคล	0.42				
ราคาเครื่องนุ่งห่มต่อตัน ⁴	1,200,000.00	1,200,000.00	1,200,000.00	1,200,000.00	1,200,000.00
ยอดขาย (ตัน)		25.00	100.00	200.00	500.00
กำไรต่อหน่วย (ได้สิทธิส่งเสริม)		960,000.00	960,000.00	960,000.00	960,000.00
กำไร (ไม่รวมต้นทุนคงที่ ได้สิทธิส่งเสริม)		24,000,000.00	96,000,000.00	192,000,000.00	480,000,000.00
กำไร หักต้นทุนคงที่ (ได้สิทธิส่งเสริม)		17,918,068.25	80,282,400.13	161,122,953.25	415,204,059.50
กำไร หักต้นทุนคงที่ (ไม่ได้สิทธิส่งเสริม)		10,392,479.59	46,563,792.07	93,451,312.89	240,818,354.51

ที่มา: รวบรวมโดยมูลนิธิ สวค.

7.2 ข้อเสนอแนะในภาพรวม

การวิเคราะห์ในส่วนที่ผ่านมาได้แสดงให้เห็นว่าการลงทุนในบังกลาเทศมีความคุ้มค่าในภาพรวม ในส่วนนี้จึงจะทำการวิเคราะห์ถึงข้อเสนอแนะในการส่งเสริมการลงทุน หรือเข้าไปลงทุนยังภูมิภาคนี้ในภาพรวม โดย เริ่มจากการสรุปข้อมูลที่สำคัญที่พบ และใช้การสรุปผลดังกล่าวมาพิจารณาในรูปแบบของ SWOT Analysis ก่อนที่จะใช้การวิเคราะห์ SWOT มาจัดทำเป็น TOWS Matrix เพื่อกำหนดข้อเสนอแนะที่เหมาะสม ต่อแต่ละภาคส่วนที่สำคัญต่อไป ผลการวิเคราะห์มีดังนี้

(1) สรุปผลการศึกษาที่สำคัญ

ในการศึกษาได้ทำการศึกษาในประเด็นต่างๆ ที่สำคัญในการลงทุนยังบังกลาเทศ ทั้งในด้านภาพรวม การเมือง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม โครงสร้างพื้นฐาน นโยบายการลงทุน กฎระเบียบการลงทุน นโยบาย ส่งเสริมการลงทุน คู่แข่ง ตลาดหลัก และทรัพยากรสำคัญไว้ สามารถสรุปได้ดังตาราง ดังนี้

² Healy Consultant Group

³ TradeMap, UNCTAD แสดงราคาเฉลี่ยผ้าฝ้ายที่บังกลาเทศนำเข้าต่อตัน

⁴ TradeMap, UNCTAD แสดงราคาเฉลี่ยเครื่องนุ่งห่มที่บังกลาเทศส่งออกต่อตัน

	จุดเด่น	จุดด้อย
การเมือง		<ul style="list-style-type: none"> ฝ่ายค้านกับรัฐบาลไม่ลงรอยกันอย่างมาก (ฝ่ายใดเพียงพลั้่มักถูกดำเนินคดีจนต้องถูกจำคุก) ระบบกฎหมายเป็นแบบจารีตซึ่งไทยไม่คุ้นชิน
เศรษฐกิจ	<ul style="list-style-type: none"> มีการขยายตัวดี มีประชากรมาก เน้นการค้าการลงทุนจากต่างประเทศ 	รายได้ต่อหัวต่ำ
สังคมวัฒนธรรม	<ul style="list-style-type: none"> มีทัศนคติที่ดีต่อไทย ไม่ใช่มุสลิมสาย Extremist 	
โครงสร้างพื้นฐาน	ท่าเรือค่อนข้างดี	ระบบไฟฟ้า และการขนส่งภายในยังไม่ค่อยดี
นโยบาย	เน้นการค้า การลงทุนเสรี	
กฎระเบียบ		<ul style="list-style-type: none"> ภาษีสูง ขั้นตอนการลงทุนมีความกำกวม การโอนเงินกลับประเทศไม่สะดวก
มาตรการส่งเสริม		Tax Holiday เพียง 2-3 ปี หลังจากนั้นเป็นการลดภาษี CIT (ซึ่งให้น้อยกว่าไทย)
ตลาดสำคัญ	สหภาพยุโรป สหรัฐฯ และในประเทศ	
วัตถุดิบสำคัญ	แรงงาน ทรัพยากรทางทะเล	ขาดแคลนที่ดิน
คู่แข่งสำคัญ		สหรัฐฯ สหภาพยุโรป เกาหลี จีน อินเดีย ฯลฯ

(2) ตำแหน่งการลงทุนของไทยในบังกลาเทศ

ตำแหน่งการลงทุนที่เหมาะสมของไทยในบังกลาเทศ คือ ร่วมทุนในระยะแรกโดยอาศัยองค์ความรู้ที่ไทยมีมากกว่า (เช่น เทคโนโลยี การออกแบบ ฯลฯ) โดยใช้ฐานแรงงานที่มีล้นเหลือและมีคุณภาพสูงในบังกลาเทศในการผลิตสินค้า เพื่อขายในประเทศ หรือส่งออกยังสหภาพยุโรป และตลาดอื่นๆ ต่อไป ก่อนที่จะขยายการลงทุนแบบ Greenfield เองต่อไปในอนาคต โดยมีรายละเอียดการพิจารณาจากจุดเด่นจุดด้อยของการลงทุนไทยใน บังกลาเทศ ที่ได้แสดงไว้ในตาราง ซึ่งสามารถอธิบายรายละเอียดได้ตาม BOX 7.1 ดังนี้

BOX 7.1 ตำแหน่งการลงทุนของไทยในบังกลาเทศ

จากตารางเห็นได้ว่าจุดเด่นที่น่าสนใจที่สุดของบังกลาเทศคือ ทรัพยากรมนุษย์ ที่นอกจากจะมีมาก ราคาไม่สูง (ค่าจ้างไม่แพง) แล้วยังมีคุณภาพที่ดีเหมาะกับอุตสาหกรรมที่ใช้แรงงานเข้มข้น (Labor Intensive) และภาคบริการ นอกจากนี้ยังมีทรัพยากรทางทะเล และโครงสร้างพื้นฐานทางน้ำที่ดี คือ มีทรัพยากรทางทะเลที่อุดมสมบูรณ์ และมีท่าเรือที่มีความพร้อม

อย่างไรก็ตามจุดด้อยของบังกลาเทศคือ ขาดแคลนที่ดิน ทำให้เกิดปัญหาหลายประการ เช่น ทำให้ทรัพยากรอาหารและทรัพยากรอื่นๆทางการเกษตรไม่เพียงพอและต้องนำเข้า ส่วนด้านมาตรการกฎระเบียบต่างๆ บังกลาเทศมีความยุ่งยากพอสมควร เช่น ขั้นตอนการลงทุนที่มีความกำกวมดังที่ได้แสดงไว้ในบทที่ 3 (เช่น ต้องมีที่ดินก่อนขอใบรับรองจาก BIDA แต่ในการนำเงินออกจากธนาคารเพื่อซื้อที่ดินจะต้องมีใบรับรองจาก BIDA ก่อน) รวมถึงอัตราภาษีที่สูง และระยะเวลาของสิทธิประโยชน์ที่น้อย ทำให้การลงทุนในบังกลาเทศแบบ Greenfield ไม่ถ่วงนัก

ตำแหน่งการลงทุนของไทยในบังกลาเทศจึงเป็นการ ร่วมทุนในระยะแรกโดยอาศัยองค์ความรู้ที่ไทยมีมากกว่า (เช่น เทคโนโลยี การออกแบบ ฯลฯ) โดยใช้ฐานแรงงานที่มีล้นเหลือและมีคุณภาพสูงในบังกลาเทศในการผลิตสินค้า เพื่อขายในประเทศ หรือส่งออกยังสหภาพยุโรป และตลาดอื่นๆต่อไป ก่อนที่จะขยายการลงทุนแบบ Greenfield เองต่อไปในอนาคต

(3) SWOT Analysis

ในการศึกษาบทที่ผ่านมามีสามารถสรุปและทำการวิเคราะห์ SWOT Analysis ได้ดังตาราง โดย

- ด้านจุดแข็ง ของการลงทุนคือ เทคโนโลยี และองค์ความรู้ (Know How) ของไทยที่สูงกว่า โดยเฉพาะอุตสาหกรรมที่มีศักยภาพและบังกลาเทศให้ความสำคัญอย่างประมุง และสิ่งทอ
- จุดอ่อน ของการลงทุน มีอยู่ 3 ประการสำคัญ คือ (1) ระบบโครงสร้างพื้นฐานที่ยังต้องการการพัฒนาอีกมาก (2) พื้นที่สำหรับการเพาะปลูก อยู่อาศัย จัดตั้งโรงงาน และประกอบกิจการต่างๆ มีน้อย โดยเฉพาะอย่างยิ่งหากเทียบกับจำนวนประชากร ค่าที่ดินในบังกลาเทศจึงเพิ่มสูงขึ้นอย่างรวดเร็วทุกปี อีกทั้งขาดแคลนพื้นที่ในการประกอบธุรกิจด้วย (3) ขั้นตอนการจัดตั้งธุรกิจ ในบังกลาเทศไม่เอื้ออำนวยกับนักลงทุนนัก ยกตัวอย่างเช่นในการขอใบรับรองจาก BIDA จะต้องมีการไต่สวนที่ดิน แต่ในการนำเงินออกจากธนาคารเพื่อประกอบธุรกิจ และถือครองที่ดินสำหรับนักลงทุนต่างชาติต้องมีใบรับรองจาก BIDA ดังนั้นในทางปฏิบัตินักลงทุนต่างชาติจึงไม่สามารถมีที่ดิน และใบรับรองจาก BIDA ได้เลย
- ด้านโอกาสของการลงทุน พบว่า บังกลาเทศเป็นตลาดที่มีขนาดใหญ่มีประชากรมากถึง 160 ล้านคน แต่มีพื้นที่สำหรับทำเกษตรกรรมและผลิตอาหารไม่เพียงพอต่อความต้องการของประชากร นอกจากนี้บังกลาเทศยังมีทัศนคติที่ดีกับสินค้าไทยจึงเป็นตลาดที่มีโอกาสสำหรับไทย นอกจากนี้แรงงานบังกลาเทศยังมีอัตราค่าจ้างไม่แพง มีคุณภาพและทักษะสูง และสามารถสื่อสารภาษาอังกฤษได้
- อุปสรรคที่สำคัญในการลงทุน คือ ข้อจำกัดในการโอนเงินกลับประเทศของบังกลาเทศที่จะต้องปิดกิจการก่อน หรือแม้แต่การโอนเงินเดือนกลับก็ต้องเกษียณอายุหรือเลิกจ้างเสียก่อน ข้อจำกัดดังกล่าวทำให้การใช้ประโยชน์จากความตกลงอนุสัญญาภาษีซ้อนลดน้อยลงไปมาก นอกจากนี้บังกลาเทศยังมีปัญหาเรื่องระบบสาธารณสุข นักลงทุนจึงอาจเจ็บป่วยได้ง่าย

Strengths	Weaknesses
<ul style="list-style-type: none"> • ไทยมีเทคโนโลยีและ Know How สูงกว่า • ไทยมีเงินทุนสูงกว่า • อุตสาหกรรมเป้าหมายที่มีศักยภาพของบังกลาเทศ คือ อุตสาหกรรมที่ไทยมีความเชี่ยวชาญ 	<ul style="list-style-type: none"> • ระบบโครงสร้างพื้นฐานหลายอย่างจำเป็นต้องพัฒนาเพิ่มเติม • พื้นที่สำหรับอยู่อาศัย ประกอบธุรกิจ และเพาะปลูกได้มีน้อย • ขั้นตอนการจัดตั้งธุรกิจยังไม่เอื้อต่อนักลงทุนต่างชาตินัก
Opportunities	Threats
<ul style="list-style-type: none"> • ตลาดขนาดใหญ่ด้วยประชากรกว่า 160 ล้านคน (ตลาดสินค้าและตลาดแรงงาน) • มีทัศนคติในการบริโภคที่ดีต่อสินค้าไทย • แรงงานส่วนใหญ่สามารถสื่อสารภาษาอังกฤษได้ มีฝีมือทักษะและพร้อมเรียนรู้ นอกจากนี้มีค่าจ้างแรงงานต่ำ 	<ul style="list-style-type: none"> • การสาธารณสุข/บริการทางการแพทย์ยังไม่ค่อยน่าเชื่อถือ • มีข้อจำกัดในการโอนเงินออกนอกประเทศ

(4) TOWS Matrix และข้อเสนอแนะในภาพรวม

จากการวิเคราะห์ SWOT สามารถจัดทำเป็นตาราง TOWS Matrix ได้ดังนี้

	Strengths	Weaknesses
	<ul style="list-style-type: none"> ▪ ไทยมีเทคโนโลยีและ Know How สูงกว่า ▪ อุตสาหกรรมเป้าหมายกับอุตสาหกรรมที่ไทยมีความเชี่ยวชาญตรงกัน 	<ul style="list-style-type: none"> ● ระบบโครงสร้างพื้นฐาน ● พื้นที่สำหรับอยู่อาศัย ประกอบธุรกิจ และเพาะปลูก ● ขั้นตอนการจัดตั้งธุรกิจ
Opportunities <ul style="list-style-type: none"> ▪ ตลาดใหญ่ ▪ สินค้าไทยเป็นที่นิยม ▪ แรงงานฝีมือและค่าแรงต่ำ 	<ul style="list-style-type: none"> ● นโยบายและกิจกรรมส่งเสริมการลงทุน เช่น การอำนวยความสะดวก การดูแลระดับประคองนักลงทุน ฯลฯ ● แผนการตลาดในตลาด EU สหรัฐฯ 	<ul style="list-style-type: none"> ● การจับคู่ธุรกิจ และการร่างสัญญาที่เป็นธรรม และปกป้องนักลงทุนไทย
Threats <ul style="list-style-type: none"> ▪ ระบบสาธารณสุข และการแพทย์ ▪ การโอนเงินกลับประเทศ 	<ul style="list-style-type: none"> ● การเจรจาเพื่อยืดหยุ่นการโอนเงิน และการจัดตั้งธุรกิจ 	<ul style="list-style-type: none"> ● แผนลงทุนให้คู่พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานระบบโครงสร้างพื้นฐาน ● แผนร่วมเพื่อพัฒนาระบบสาธารณสุข รวมถึงการส่งผู้ป่วยยังไทย

จากตาราง TOWS สามารถสรุปแนวนโยบายสำคัญต่อการลงทุนได้ 6 ด้าน คือ

- นโยบายและกิจกรรมส่งเสริมการลงทุนเชิงรุกในบังกลาเทศ เช่น การอำนวยความสะดวกแก่นักลงทุนในการติดต่อนัดหมายหน่วยงาน การลดระยะเวลาและขั้นตอนกฎระเบียบต่างๆ เป็นพิเศษ การดูแลนักลงทุนระหว่างดำเนินการ เช่น การมีหน่วยงานคอยดูแลช่วยเหลือ และการทำประกันธุรกิจ การทำความเข้าใจกับแหล่งเงินทุน เป็นต้น
- นโยบายลงทุนในระบบโครงสร้างพื้นฐาน การลงทุนในระบบโครงสร้างพื้นฐานขนาดใหญ่ นอกจากจะช่วยอำนวยความสะดวกกับนักลงทุนไทยได้แล้วยังช่วยในการต่อยอดไปยังการลงทุนอื่นๆ เช่น สำหรับรายกลางและเล็กก็สามารถร่วมในโครงการในรูปแบบจ้างเหมา หรือขายวัสดุอุปกรณ์ได้ ซึ่งจะนำมาซึ่งการลงทุนอย่างอื่นตามมา
- นโยบายส่งเสริมการจับคู่ธุรกิจ และการร่างสัญญาคู่ธุรกิจที่เหมาะสม การไปลงทุนในตลาดที่ไม่คุ้นชินอย่างบังกลาเทศ อาจส่งผลให้การลงทุนไม่ประสบความสำเร็จก็ได้ (เช่น อาจไม่ชำนาญในเรื่องของระบบตลาด การควบคุมแรงงาน การจัดหาพื้นที่ เป็นต้น) โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาการขาดแคลนที่ดิน แนวทางที่อาจเหมาะสมกว่าการเข้าลงทุนทั้งหมดเอง จึงอาจเป็นการร่วมมือกับนักธุรกิจท้องถิ่นที่เชื่อถือได้ และมีความชำนาญอยู่แล้ว โดยไทยอาจเป็นผู้ออกแบบ ติดต่อกองกำลังต่างประเทศ ควบคุมมาตรฐาน จัดหา/พัฒนา/ดูแลรักษา เครื่องจักรและเทคโนโลยี ในขณะที่บังกลาเทศเป็นผู้ผลิต จัดการระบบตลาดภายในประเทศ และติดต่อกองกำลังรัฐ ซึ่งจะช่วยเหลือกันได้ดี นโยบายหาและจับคู่ธุรกิจ เช่น การทำ Business Matching หรือ การรวบรวมรายชื่อธุรกิจท้องถิ่นที่เชื่อถือได้ จึงมีความจำเป็น อย่างไรก็ตามเพื่อป้องกันความเสี่ยงการทำสัญญาที่เหมาะสมจึงมีความจำเป็น จึงต้องมีนโยบายในการร่างสัญญาคู่ธุรกิจที่เหมาะสมที่ไทยจะไม่ถูกฉ้อโกง หรือเอาเปรียบ (และในทางกลับกันไทยก็ไม่ควรฉ้อโกง และเอาเปรียบคู่ธุรกิจด้วย เพราะจะทำให้เสียชื่อเสียงต่อภาพรวมของนักลงทุนไทยรายอื่น)

- การเจรจาเพื่อลด/ยืดหยุ่นกฎระเบียบ กฎระเบียบที่เป็นปัญหาและอุปสรรคจนทำให้นักลงทุนไทยหลายรายไม่ประสบความสำเร็จ คือ การจดทะเบียนธุรกิจที่มีความลึกลับดังที่ได้กล่าวไว้แล้ว และการโอนเงินกลับประเทศ กฎทั้ง 2 เป็นปัญหาสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อการลงทุนของเอกชนที่ต้องการลงทุนโดยตรงไปตรงมา จึงต้องเป็นหน้าที่ของภาครัฐในการเจรจาเพื่อให้รัฐบาลบังกลาเทศยืดหยุ่นกฎดังกล่าว เช่น ผ่อนผันกำหนดสัดส่วนกำไรส่งกลับประเทศต่อปี หรือ ในการจดทะเบียนธุรกิจไม่ต้องใช้โฉนด แต่ในการก่อสร้างอาคารต้องใช้โฉนด เพื่อเอกชนจะได้นำทะเบียนธุรกิจไปซื้อที่ดินเพื่อให้ได้มาซึ่งโฉนดได้
- แผนการตลาดในสหภาพยุโรป สหรัฐอเมริกา และอ่าวอาหรับ เพื่อใช้สิทธิ GSP อย่าง สหภาพยุโรป และสหรัฐอเมริกา (ซึ่งค่าขนส่งและระยะเวลาจากบังกลาเทศถูกกว่าและสั้นกว่าจากไทย) อีกทั้งการผลิตในสินค้าบางอย่างยังไม่ใช้ตลาดของบังกลาเทศ เช่น สินค้าที่มีคุณภาพดีราคาสูงหรือสินค้าฟุ่มเฟือย การส่งออกไปยังตลาดที่กล่าวมาจึงมีความจำเป็น
- แผนร่วมเพื่อพัฒนาระบบสาธารณสุขรวมถึงการส่งผู้ป่วยยังไทย แผนดังกล่าวนอกจากจะช่วยความสัมพันธ์ในระยะยาว และอำนวยความสะดวกและเกื้อหนุนต่อการลงทุน เช่น สร้างคุณภาพชีวิตที่ดีของแรงงาน และสร้างความเชื่อมั่นต่อนักลงทุนไทยแล้ว ยังช่วยในการส่งเสริมอุตสาหกรรมสุขภาพของไทยให้มีรายได้เพิ่มมากขึ้นอีกด้วย โดย ปัจจุบันบังกลาเทศมีค่าใช้จ่ายเพื่อรักษาพยาบาลต่างประเทศประมาณ 2,000 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ หรือ คิดเป็นร้อยละ 2 ของ GDP

(5) แผนผังขั้นตอนการลงทุนที่แนะนำ และข้อเสนอแนะต่อภาคส่วนต่างๆที่สำคัญ

จากการศึกษารวบรวมข้อมูลทั้งทุติยภูมิ และปฐมภูมิจากการลงพื้นที่ภาคสนามและสัมภาษณ์เชิงลึกสามารถนำมาสรุปวิเคราะห์ข้อเสนอแนะขั้นตอน (ผัง) การลงทุนที่เหมาะสมสำหรับนักลงทุนไทยได้ตามรูปภาพ ซึ่งมีขั้นตอน กระบวนการ และหน่วยงานเกี่ยวข้องหลากหลายหน่วยงานที่มีบทบาทแตกต่างกันไป โดยขั้นตอนทั้งหมดมี 16 ขั้นตอน เริ่มตั้งแต่ นักลงทุนมีความสนใจในขั้นตอนแรก ไปจนถึง การโอนกำไรกลับในขั้นตอนสุดท้าย จึงจะแบ่งการอธิบายออกเป็น 2 ส่วนคือ ขั้นตอนก่อนการเริ่มกิจการ และขั้นตอนเมื่อเริ่มกิจการ ดังนี้

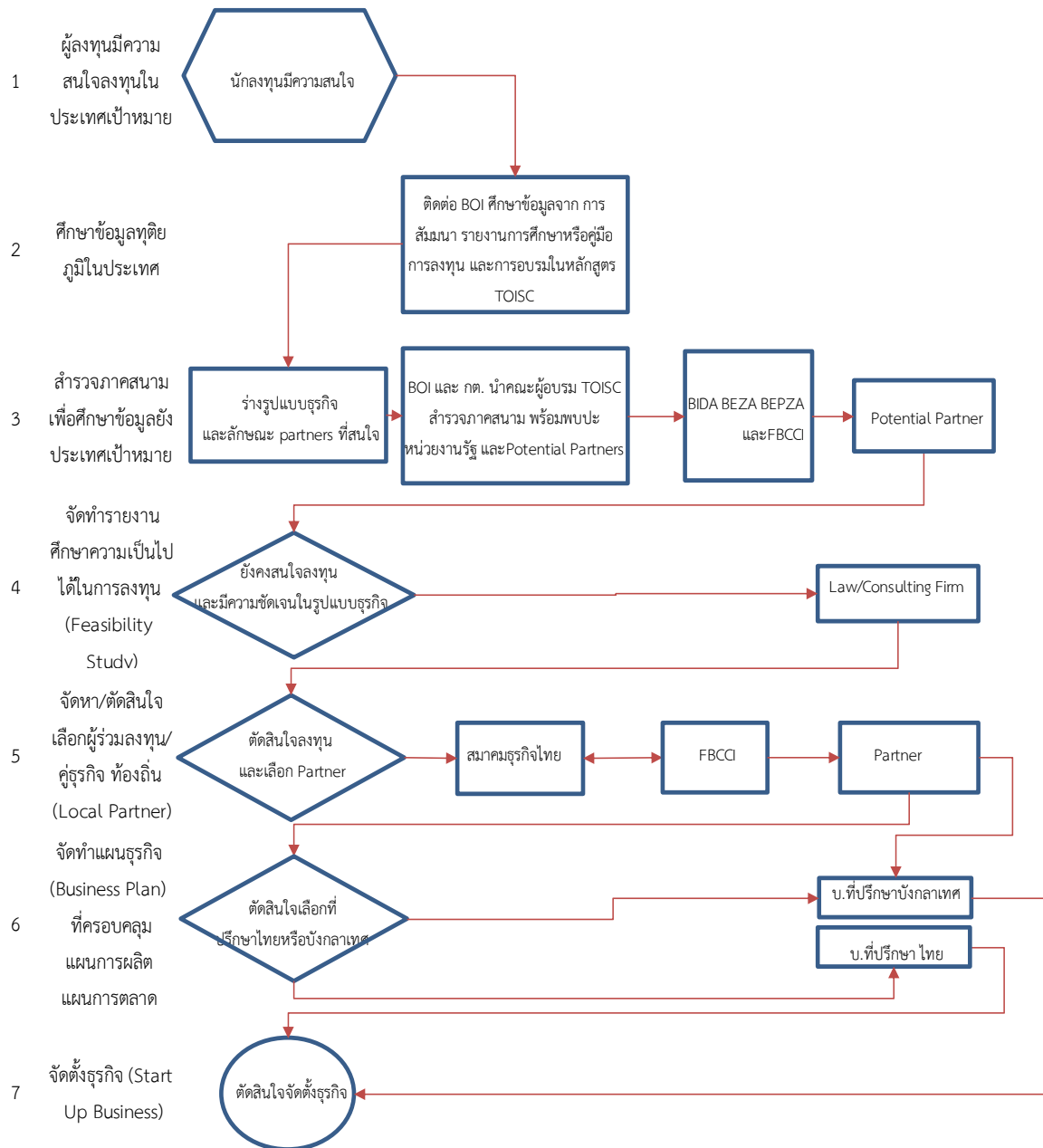
ในขั้นตอนก่อนเริ่มกิจการประกอบไปด้วย 7 ขั้นตอน คือ (1) ผู้ลงทุนมีความสนใจลงทุนในประเทศเป้าหมาย (2) ศึกษาข้อมูลทุติยภูมิในประเทศ (3) สืบหาภาคสนามเพื่อศึกษาข้อมูลยังประเทศเป้าหมาย (4) จัดทำรายงานศึกษาความเป็นไปได้ในการลงทุน (Feasibility Study) (5) จัดทำ/ตัดสินใจเลือกผู้ร่วมลงทุน/คู่ธุรกิจ ท้องถิ่น (Local Partner) (6) จัดทำแผนธุรกิจ (Business Plan) ที่ครอบคลุมแผนการผลิต แผนการตลาด แผนการขนส่งโลจิสติกส์ ฯลฯ และ (7) การจัดตั้งธุรกิจ (Start Up Business) ในแต่ละขั้นมีรายละเอียดที่จะอธิบายเพิ่มเติม เช่น หน่วยงานสำคัญที่เกี่ยวข้อง วิธีการ คำอธิบายในขั้นตอนนั้นๆ ดังนี้

- (1) ผู้ลงทุนมีความสนใจลงทุนในประเทศเป้าหมาย ขั้นตอนนี้เป็นขั้นตอนแรกก่อนการลงทุน โดยผู้ลงทุนอาจเริ่มจากการแสดงความสนใจในการขยายกิจการไปยังต่างประเทศโดยยังไม่ต้องกำหนดประเทศก่อนก็ได้ แล้วมากำหนดประเทศที่สนใจผ่านการสัมมนาที่ BOI หรือหน่วยงานอื่นๆจัด ร่วมกับการศึกษาข้อมูลต่างๆเพิ่มเติมเพื่อกำหนดประเทศเป้าหมายของตนเองต่อไปได้

- (2) ศึกษาข้อมูลทุติยภูมิในประเทศ ขั้นตอนนี้เป็นขั้นตอนหลังจากผู้ลงทุนเริ่มต้นทราบประเทศเป้าหมายที่สามารถจะศึกษาข้อมูลเพิ่มเติมได้จากหลายทาง โดยทางหนึ่งที่แนะนำคือภายใต้ BOI เนื่องจากมีรายงานการศึกษาสู่ทางการลงทุนในประเทศต่างๆไว้หลายประเทศทั้งในรูปแบบรายงานฉบับสมบูรณ์ และคู่มือการลงทุน นอกจากนั้นยังมีการอบรมสัมมนาเพื่อเตรียมความรู้ผู้ประกอบการก่อนไปลงทุนยังต่างประเทศด้วย BOI จึงเป็นช่องทางสำคัญสำหรับผู้ประกอบการในการศึกษาและเตรียมข้อมูลทุติยภูมิของประเทศเป้าหมาย
- (3) การสำรวจภาคสนาม ภายหลังจากการรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิแล้ว ข้อมูลที่จำเป็นอีกส่วนคือการสำรวจภาคสนามเพื่อศึกษาความพร้อมทางธุรกิจที่แท้จริง โดยในการสำรวจควรประกอบทั้ง (1) การศึกษาสังเกตสถานที่จริง ทั้งตลาด และการผลิต (2) การศึกษากฎระเบียบ นโยบาย การให้ความช่วยเหลือต่างๆจากหน่วยงานรัฐ (3) การพบปะพูดคุยสัมภาษณ์รวมถึงมองหาผู้ประกอบการที่มีความเป็นไปได้ในการเป็นคู่ธุรกิจ (potential partner) โดยในส่วนนี้ ผู้ลงทุนควรมีร่างรูปแบบการลงทุนและลักษณะคู่ธุรกิจที่ต้องการคร่าวๆ (ยังไม่ต้องทำแผนธุรกิจที่ชัดเจน) เพื่อให้หน่วยงานของไทยซึ่งได้แก่ BOI ภายใต้อาณัติของ “ทีมสถานทูตไทย ณ กรุงธากา” ซึ่งประกอบด้วยกระทรวงการต่างประเทศ และกระทรวงพาณิชย์ (ทูตพาณิชย์) รวมถึงสมาคมธุรกิจไทยในบังกลาเทศ สามารถติดต่อประสานงานกับหน่วยงานต่างๆในบังกลาเทศได้ โดยหน่วยงานสำคัญที่ต้องเข้าพบคือ BIDA ซึ่งทำหน้าที่คล้ายกับ BOI ของไทย ซึ่งจะมีส่วนสำคัญในระหว่างการจัดตั้งธุรกิจ นอกจากนั้นยังมีหน่วยงาน BEZA และ BEPZA ซึ่งทำหน้าที่ทั้งในส่วนของนิคมอุตสาหกรรม และให้สิทธิประโยชน์ต่างๆ ซึ่งจะมีส่วนสำคัญในการให้ข้อมูลเกี่ยวกับที่ดิน ค่าเช่าที่ดิน ค่าใช้จ่ายและคุณภาพของสาธารณูปโภค สิทธิประโยชน์ และเงื่อนไขต่างๆในการตัดสินใจของนักลงทุน และ FBCCI (สภาหอการค้าและอุตสาหกรรมบังกลาเทศ) ที่สามารถจัดหา Potential Partner เพื่อการพบปะให้กับนักลงทุนไทยได้ด้วย
- (4) จัดทำรายงานศึกษาความเป็นไปได้ โดยหลังจากนักลงทุนได้ข้อมูลทั้งทุติยภูมิ และปฐมภูมิแล้ว ในขั้นตอนต่อไปนักลงทุนจะต้องทำการตัดสินใจว่าควรลงทุนหรือไม่ หากการศึกษาในเบื้องต้นด้วยตนเองเห็นว่าควรและพร้อมที่จะลงทุน ขั้นตอนต่อไปก็คือการศึกษาถึงความเป็นไปได้ในการลงทุนในเชิงลึกกว่าหากลงทุนจริงจะมีกำไรหรือไม่ คำนวณเมื่อไร กำไรมากน้อยเพียงใด มีความเสี่ยงด้านใดมากน้อยเพียงใด ปัญหาและอุปสรรคสำคัญคือด้านใด ฯลฯ เพื่อให้เกิดความชัดเจนก่อนการลงทุน โดยในการจัดทำรายงานนี้ควรใช้บริษัทที่ปรึกษาในการจัดทำ โดยอาจเป็นบริษัทจากไทยก็ได้หากรูปแบบการลงทุนมีความซับซ้อน หรือมีเทคนิคมาก อย่างไรก็ตามในกรณีที่รูปแบบปกติไม่ยุ่งยากซับซ้อนสามารถใช้บริษัทท้องถิ่นชาวบังกลาเทศได้
- (5) เลือกคู่ธุรกิจ โดยหลังจากที่ได้จัดทำรายงานศึกษาความเป็นไปได้แล้ว และรายงานดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงความคุ้มค่าและความเป็นไปได้ทางธุรกิจจนเป็นที่พอใจ ขั้นตอนต่อไปนักลงทุนควรต้องเลือกคู่ธุรกิจจาก Potential partner ในการประกอบธุรกิจ (คู่ธุรกิจไม่จำเป็นต้องอยู่ในรูปของ JV อาจอยู่ในรูปของผู้รับซื้อ หรือ Supplier หรือรูปแบบอื่นก็ได้) ในขั้นนี้สามารถปรึกษากับสมาคมธุรกิจไทยในบังกลาเทศ และ FBCCI ของบังกลาเทศได้
- (6) จัดทำแผนธุรกิจ เมื่อได้ทำการตกลงในเบื้องต้นกับคู่ธุรกิจแล้ว ก่อนที่จะทำสัญญา (โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อรูปแบบธุรกิจยังไม่ชัดเจน เช่น มี 2-3 ทางเลือก) ควรมีการจัดทำแผนธุรกิจเสียก่อน โดยแผนธุรกิจดังกล่าวควรต้องครอบคลุมทั้งด้านการผลิต และการตลาด และเรื่องอื่นๆที่จำเป็นตามลักษณะธุรกิจ โดยที่ปรึกษานั้นเช่นเดียวกับในข้อ 4 คือ สามารถใช้บริษัทที่

ปรึกษาไทยหรือบังกลาเทศก็ได้ ตามแต่ว่ารูปแบบแผนธุรกิจมีลักษณะเช่นใด หากมีความซับซ้อนต้องการเทคโนโลยีมาก หรือมีความลับบางประการที่ต้องการปกปิดก็อาจใช้บริษัทที่ปรึกษาไทย แต่หากต้องการความสะดวกรวดเร็ว ค่าใช้จ่ายไม่สูง และ/หรือประสบการณ์ธุรกิจ ในบังกลาเทศก็สามารถใช้บริษัทบังกลาเทศ โดยอาจปรึกษากับ partner ชาวบังกลาเทศได้ จัดตั้งธุรกิจ หลังจากที่มีแผนธุรกิจชัดเจน และอาจลงนามในสัญญาระหว่างกันแล้ว ก็จะสามารถเข้าสู่ขั้นตอนการจัดตั้งธุรกิจได้ ซึ่งจะกล่าวถึงต่อไป

รูปภาพที่ 7-1: ขั้นตอนแนะนำก่อนเริ่มจัดตั้งกิจการในบังกลาเทศ

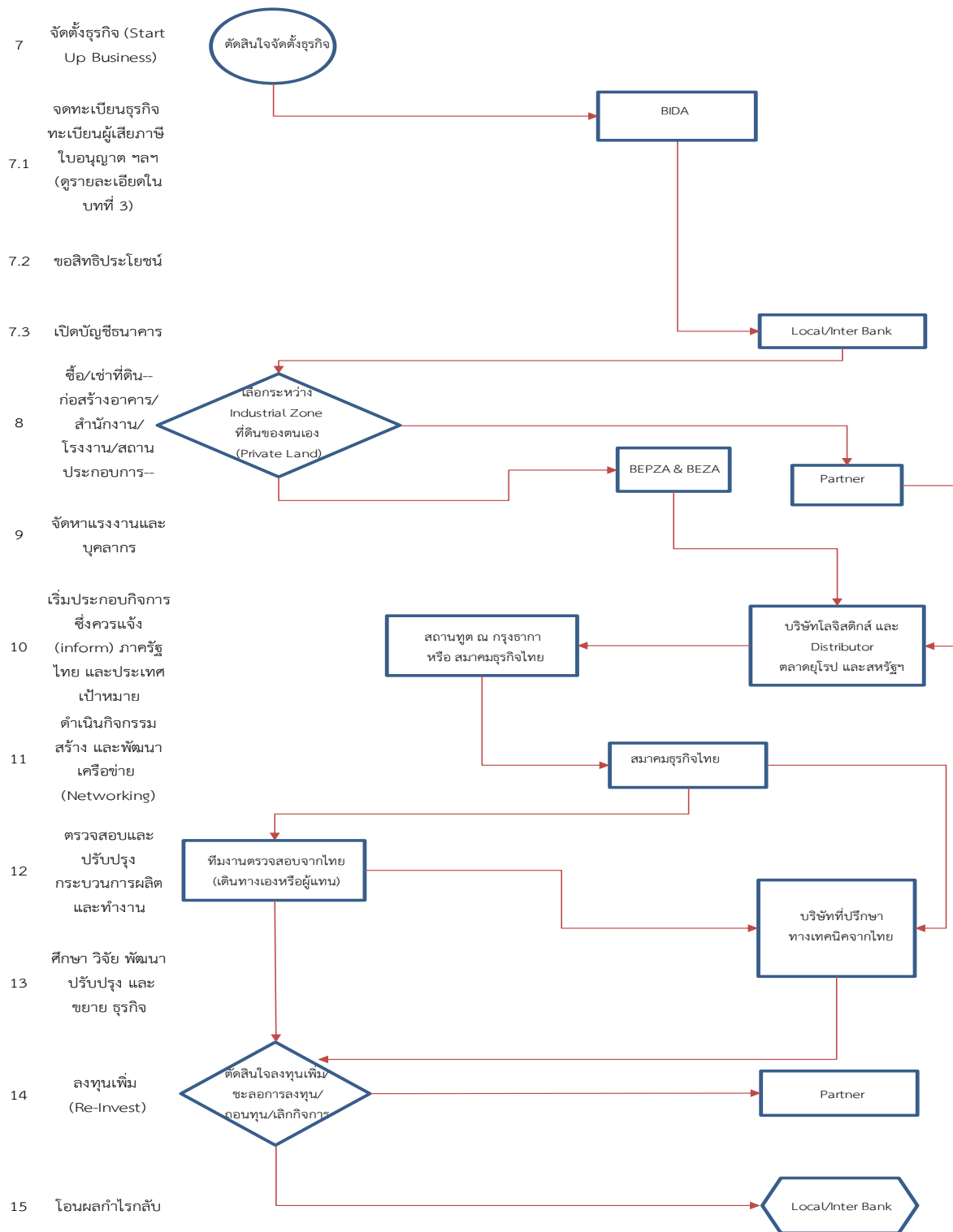
ที่มา: มุลินธิ สวค.

หลังจากที่ได้ทำการศึกษาความเป็นไปได้ ศึกษาแผนธุรกิจ และได้คู่ธุรกิจตามแผนธุรกิจเรียบร้อยแล้ว นักลงทุนก็สามารถที่จะเริ่มต้นจัดตั้งธุรกิจได้ โดยในขั้นตอนนี้เริ่มตั้งแต่การจัดตั้งธุรกิจ ไปจนถึง ดำเนินธุรกิจ จนมีผลกำไรนำกลับประเทศได้ มีทั้งหมด 9 ขั้นตอน (ขั้นตอนที่ 7 ถึง ขั้นตอนที่ 15) ดังนี้

- (7) จัดตั้งธุรกิจ โดยในขั้นตอนนี้จะเป็นขั้นตอนทางด้านเอกสาร และราชการ โดยแบ่งออกเป็น 2 ส่วนสำคัญ คือ เรื่องของการจดทะเบียนเพื่อจัดตั้งและขออนุญาตต่างๆ กับขั้นตอนของสิทธิประโยชน์ ในขั้นตอนนี้มี หน่วยงานสำคัญที่นักลงทุนควรติดต่อ คือ BIDA ซึ่งจะช่วยในช่วงระหว่างจัดตั้งธุรกิจนี้ รายละเอียดต่างๆ เช่น ขั้นตอนการลงทุน ค่าธรรมเนียมต่างๆ ฯลฯ สามารถศึกษาได้ในบทที่ 3
- (8) จัดหาที่ดิน ในขั้นตอนนี้ นักลงทุนจะต้องเลือกก่อนว่าจะจัดตั้งในเขต EPZ หรือ SEZ หรือไม่ โดยการศึกษาแนะนำว่าสำหรับบังกลาเทศควรเลือกอยู่ในเขตเศรษฐกิจพิเศษมากกว่าจัดหาที่ดินเองเนื่องจากที่ดินในบังกลาเทศมีราคาสูงขึ้นรวดเร็วและหาได้ค่อนข้างยาก ซึ่งค่าเช่าที่ดินในเขตเศรษฐกิจทั้งของ BEPZA และ BEZA ต่ำกว่าราคาตลาดมาก (เว้นแต่นักลงทุนต้องการเก็บกำไรที่ดินด้วย) อย่างไรก็ตาม นักลงทุนอาจต้องเลือกระหว่าง BEPZA และ BEZA โดยต้องคำนวณระหว่างค่าสาธารณูปโภค ความเหมาะสมของระบบสาธารณูปโภค และสิทธิประโยชน์ทางภาษีที่ทั้ง 2 หน่วยงานให้ เพราะทั้ง 2 หน่วยงานแม้จะทำหน้าที่ใกล้เคียงกันแต่จะแตกต่างกันในด้านของรายละเอียดในประเด็นที่กล่าวมา
- (9) จัดหาบุคลากร โดยในการจัดหาบุคลากรในบังกลาเทศพบว่าไม่เป็นการยากลำบากในการจัดหา อย่างไรก็ตามหากเปรียบเทียบกับประสบการณ์ในการจัดการแรงงานของไทยกับคู่ธุรกิจในบังกลาเทศนั้น คู่ธุรกิจอาจมีประสบการณ์สูงกว่ามาก ในขณะที่ความสามารถในการพัฒนาทักษะแรงงาน รวมถึงองค์ความรู้และเทคโนโลยีของไทยมีสูงกว่า ดังนั้นในขั้นของการจัดหาและจัดการแรงงานพื้นฐานจึงแนะนำให้คู่ธุรกิจเป็นผู้ดูแล ในขณะที่ขั้นตอนของการพัฒนาฝีมือแรงงาน และนำเข้าแรงงานเทคนิคสูงเป็นหน้าที่ของนักลงทุนจากไทยในการจัดหาและจัดการ
- (10) เริ่มประกอบกิจการ ในขั้นตอนหลังจากที่ได้จัดหาที่ดิน สร้างสถานประกอบการ และมีคนงานพร้อมดำเนินการแล้ว ขั้นตอนต่อไปคือการเริ่มประกอบกิจการ สำหรับบังกลาเทศตลาดมีทั้งในและต่างประเทศ โดยในประเทศเนื่องจากประชากรโดยมากยังมีรายได้ไม่สูงแต่มีขนาดตลาดที่ใหญ่สินค้าที่มีโอกาสดีจึงน่าจะเป็นสินค้าอุปโภคบริโภคทั่วไป ส่วนสินค้าที่มีราคาสูงหรือคุณภาพดี เช่น เครื่องนุ่งห่ม เครื่องหนัง และประมงบางชนิด ตลาดหลักอาจเป็นยุโรป หรือ สหรัฐฯ ซึ่งนอกจากบังกลาเทศจะมีต้นทุนต่ำกว่าไทยและมีคุณภาพแรงงานค่อนข้างดีแล้ว ยังได้สิทธิ GSP จากประเทศ/กลุ่มประเทศดังกล่าวด้วย โดยในการส่งออกบังกลาเทศมีบริษัทโลจิสติกส์ขนาดใหญ่ข้ามชาติ (MNC) หลายบริษัท และยังมีระบบสาธารณูปโภคเช่น ท่าเรือที่ดีเหมาะแก่การส่งออกด้วย ทั้งนี้ หลังจากเริ่มธุรกิจแล้วการศึกษานี้แนะนำให้แจ้งแก่สถานทูตไทย ณ กรุงธากาให้รับทราบเพื่อเป็นข้อมูลและสร้างเครือข่ายต่อไป
- (11) สร้างและพัฒนาเครือข่าย โดยในช่วงที่ทำการผลิต นอกจากการดูแลทั่วไป เช่น ให้การผลิตดำเนินการได้อย่างราบรื่น และการติดต่อลูกค้าต่างๆแล้ว ขั้นตอนอีกขั้นในช่วงนี้คือการสร้างและพัฒนาเครือข่ายซึ่งจะช่วยทั้งด้านการขยายตลาด จัดหาวัตถุดิบ รวมถึงการต่อยอดไปยังธุรกิจ/ผลิตภัณฑ์ใหม่ต่อไปได้ในอนาคตด้วย โดยในการสร้างและพัฒนาเครือข่ายนี้หน่วยงานที่ทำหน้าที่สำคัญคือ สมาคมธุรกิจไทยในบังกลาเทศ และ TBCCI ของบังกลาเทศ นักลงทุนจึงควรติดต่อและเข้าร่วมเป็นสมาชิก และ/หรือ เข้าร่วมกิจกรรม

- (12) ตรวจสอบและปรับปรุง นอกจากการผลิตและพัฒนาเครือข่ายผู้ประกอบการตามปกติจะต้องมีการตรวจสอบ และปรับปรุงการดำเนินการอยู่ตลอด โดยสำหรับบังกลาเทศนักลงทุนอาจมีพนักงานประจำคนไทยอย่างน้อย 1-2 คนคอยดูแล และหมั่นเดินทางมาตรวจสอบเองหรือโดยผู้แทน ซึ่งหากเกิดปัญหาทางเทคนิคจะต้องมีทีมเทคนิคที่สามารถเดินทางมาแก้ไขได้ไม่นาน ทั้งนี้การเดินทางจากไทยไปบังกลาเทศค่อนข้างสะดวกมีเที่ยวบินบินตรงหลายเที่ยว อย่างไรก็ตามในการขอวีซ่ายังไม่มีระบบออนไลน์ ไม่มี Visa on Arrival หรือ ยกเว้นวีซ่า
- (13) วิจัย พัฒนา และปรับปรุง โดยนอกจากการตรวจสอบแล้ว หรือเมื่อตรวจสอบแล้วอาจพบปัญหาที่ต้องได้รับการปรับปรุงในขั้นตอนนี้ก็สามารถทำการวิจัย พัฒนาและปรับปรุงได้ โดยสำหรับบังกลาเทศเป็นประเทศที่มีเทคโนโลยีในภาพรวมอยู่ในระดับที่ต่ำกว่าไทย จึงแนะนำที่จะให้ใช้ที่ปรึกษาทางเทคโนโลยีจากไทยเดินทางมาปรับปรุง
- (14) ตัดสินใจลงทุนเพิ่ม เมื่อธุรกิจมีกำไร มีเครือข่ายที่มากขึ้น และ/หรือสามารถวิจัย พัฒนาและปรับปรุง เพื่อขยายตลาด ขยายการผลิต สร้างผลิตภัณฑ์ใหม่ ฯลฯ ได้นักลงทุนสามารถตัดสินใจลงทุนเพิ่มได้ แต่ทั้งนี้ควรมีการศึกษาความเป็นไปได้ในการลงทุนเพิ่มก่อนได้ (โดยหากตัดสินใจลงทุนเพิ่มควรปรึกษาคู่ธุรกิจก่อนพิจารณาดำเนินการตั้งแต่ขั้นตอนที่ 1 อีกครั้ง)
- (15) โอนผลกำไรกลับ โดยในบังกลาเทศการโอนผลกำไรกลับทำได้ค่อนข้างยาก โดยปัจจุบันยังไม่อนุญาตให้โอนกำไรกลับได้ร้อยละ 100 เว้นแต่เลิกกิจการ ดังนั้นสำหรับนักลงทุนไทยจึงควรมีลักษณะรูปแบบธุรกิจที่นอกเหนือจากการทำ JV ด้วย เช่น ค่าการอนุญาตให้ใช้เทคโนโลยี การแบ่งปันผลกำไรในรูปแบบสินค้า และค่าบริหารจัดการช่องทางจัดจำหน่ายและการบริการลูกค้าในต่างประเทศ เป็นต้น

รูปภาพที่ 7-2: ขั้นตอนแนะนำระหว่างดำเนินกิจการที่บังกลาเทศ

ที่มา: มูลินนิธิ สวค.

ข้อเสนอแนะสำหรับหน่วยงานต่างๆ

จากการศึกษาจึงสามารถสำหรับข้อเสนอแนะต่อหน่วยงานต่างๆของไทยได้ดังนี้

- สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน (BOI) กิจกรรมที่เหมาะสมมี อาทิ

- กิจกรรมฝึกอบรมนักลงทุน
- กิจกรรม Road Show เพื่อให้ไทยและบังกลาเทศรู้จักซึ่งกันและกัน
- กิจกรรมจับคู่ธุรกิจ (Business Matching) แบบเจาะจง คือ คัดเฉพาะนักลงทุนไทยที่มีโครงการหรือประเด็นลงทุนที่ชัดเจนในระดับหนึ่ง ไปพบปะกับนักลงทุนบังกลาเทศที่มีคุณสมบัติตรงหรือใกล้เคียงกับที่ระบุในโครงการ
- เผยแพร่รายงานการศึกษาสู่ทางการลงทุนในรูปแบบต่างๆ เช่น รายงานการศึกษาลำดับเต็ม คู่มือการลงทุน คลิปวิดีโอ info graphic และ บทความ เป็นต้น

● **กระทรวงการต่างประเทศ**

- ร่วมช่วยเอกชนในการเจรจาต่อรองเพื่อลดอุปสรรค หรือให้ได้มาซึ่งมาตรการส่งเสริมอันเป็นพิเศษเพิ่มเติม โดยเฉพาะการจดทะเบียนธุรกิจ และการโอนเงินกลับประเทศ
- ร่วมกับ BOI และกระทรวงพาณิชย์ในการจัดหานักลงทุนไทยที่มีศักยภาพไปศึกษาสู่ทางหรือไปลงทุน
- ร่วมกับสถานทูตใน EU และ สหรัฐฯ ประชาสัมพันธ์ หรือหาช่องทางตลาดสำหรับนักลงทุนไทยในบังกลาเทศ
- ช่วยผลักดันแผนการลงทุนขนาดใหญ่อื่นๆ

● **กระทรวงพาณิชย์ (สำนักงานส่งเสริมการค้าต่างประเทศ)**

- กิจกรรม Business Matching แบบทั่วไป
- ติดตาม และรายงาน โอกาสการลงทุน เช่น ประกาศประมูลโครงการของรัฐ และความต้องการของเอกชนในการหาคู่ธุรกิจกับไทย
- รวบรวมรายชื่อเอกชนบังกลาเทศที่มีศักยภาพและเชื่อถือได้ และเอกชนไทยที่มีความสนใจ
- ร่วมกับสำนักงานส่งเสริมการค้าต่างประเทศใน EU และ สหรัฐฯ ประชาสัมพันธ์ หรือหาช่องทางตลาดสำหรับนักลงทุนไทยในบังกลาเทศ
- เป็นที่ปรึกษาเอกชนไทยในต่างแดน

● **กิจกรรมของรัฐที่ยังไม่มีเจ้าภาพ**

ในส่วนนี้ คือ กิจกรรม/กลยุทธ์ ที่ควรเกิดขึ้นในการส่งเสริม แต่ยังไม่มีความหมายงานรัฐใดดำเนินการ หรืออยู่ภายใต้ภารกิจ จึงอาจต้องจัดหาหน่วยงานเจ้าภาพ ตั้งคณะกรรมการ หรือปรับจัดรูปเป็นหน่วยงานใหม่เพื่อดำเนินการ กิจกรรมต่างๆ มีอาทิ

- จัดทำ และ/หรือ สนับสนุน ค่าใช้จ่ายในการศึกษาความเป็นไปได้ของโครงการ
- จัดทำแผนการลงทุนของไทยในบังกลาเทศ ทั้งระยะสั้น กลาง และยาว
- แผนการลงทุนในระบบโครงสร้างพื้นฐาน ซึ่งอาจอยู่ในรูปของเงินกู้

- แผนร่วมเพื่อพัฒนาระบบสาธารณสุขรวมถึงการส่งผู้ป่วยยังไทย
- ส่งเสริมการท่องเที่ยว และ/หรือ ถ่ายทำภาพยนตร์ สารคดี เกมโชว์ และละคร ในบังกลาเทศ⁵

- **ข้อเสนอแนะต่อองค์กรภาคเอกชน**
 - ประชาสัมพันธ์ สร้างความเข้าใจ ส่งเสริม และผลักดัน ให้ภาคการเงิน ทั้ง ธนาคาร และบริษัท ประกัน ให้เงินกู้ และทำประกันความเสี่ยงต่างๆกับภาคเอกชน ในอัตราดอกเบี้ย และเบี้ยประกันที่เหมาะสม
 - ประชาสัมพันธ์ให้สมาชิกเห็นถึงความสำคัญของการออกไปลงทุนยังต่างประเทศ และโอกาสของการลงทุนไทยใน บังกลาเทศ
 - ให้ความเห็นต่อแผนต่างๆ เช่น แผนการลงทุนระยะยาว และแผนการลงทุนในโครงสร้างพื้นฐาน
 - ผลักดันให้หน่วยงานภาครัฐต่างๆดำเนินการตามข้อเสนอแนะ (ของรายงานนี้)

- **ข้อเสนอแนะต่อเอกชน**
 - เข้าร่วมกิจกรรมกับภาครัฐ เช่น การฟังสัมมนาเพื่อให้ได้แนวคิดในเบื้องต้น การเข้าอบรมเพื่อให้ได้แนวทางในเชิงลึก การออก Road Show เพื่อเข้าใจสถานการณ์จริง การจัดทำร่างโครงการ และการทำ Business Matching เชิงลึก
 - สำหรับบางกิจการสามารถเข้าร่วมให้บริการ หรือ ขายวัสดุอุปกรณ์ แก่กิจการใหญ่ หรือ รัฐวิสาหกิจที่เข้าไปลงทุนในโครงสร้างพื้นฐานที่บังกลาเทศได้
 - ช่วยเหลือส่งเสริมนักลงทุนไทยด้วยกันเพื่อสร้างเครือข่าย
 - แฉ่งข่าว หรือรายงานขอความช่วยเหลือกับภาครัฐไทย เช่น กระทรวงการต่างประเทศ หรือ ทูตพาณิชย์
 - ไม่เอาเปรียบ ฉ้อโกง หรือ สร้างทัศนคติในแง่ลบของไทย
 - สสำรวจสอบถามความคิดเห็นลูกค้าเดิม ชาว EU และสหรัฐฯ ในความเป็นไปได้ที่จะรับซื้อสินค้าที่ผลิตในบังกลาเทศ โดยให้เหตุผลถึงราคาที่จะลดลงในมาตรฐานคุณภาพใกล้เคียงเดิม (ราคา ลดลงมากกว่ามาตรฐานที่ลด เพราะนอกจากลดลงด้วยค่าแรงแล้ว ค่าวัตถุดิบ ภาษีนำเข้า และค่าขนส่งยังต่ำลงด้วย) และยังมีระยะเวลาขนส่งที่ต่ำลงด้วย (โอกาสในการส่งของล่าช้าก็จะลดลงด้วย)

7.3 ข้อเสนอแนะรายอุตสาหกรรม

ในส่วน of ข้อเสนอแนะรายอุตสาหกรรมได้แสดงไว้แล้วในบทที่ 6 อย่างไรก็ตามเพื่อความสะดวกของนัก
ลงทุนที่สนใจจึงได้นำมาเสนออีกครั้งเฉพาะในส่วน of ตารางสรุปข้อเสนอแนะระดับอุตสาหกรรม นักลงทุน
หรือผู้สนใจอื่นสามารถอ่านรายละเอียดได้ในบทที่ 6 โดยข้อเสนอแนะมีรายละเอียดในแต่ละช่วงเวลา และแต่
ละประเด็น ดังนี้

⁵ ที่ใกล้เคียงคือ กรมการท่องเที่ยว และกองส่งเสริมการค้าต่างประเทศในประเทศไทย อย่างไรก็ตามหน่วยงานดังกล่าวทำหน้าที่ส่งเสริมในประเทศ (In-Bound) ไม่ใช่ในต่างประเทศ (Out-Bound)

อุตสาหกรรมประมง

กลยุทธ์	ช่วงเวลา	ช่วงเริ่มต้นการลงทุน ระยะเวลาประมาณ 1 – 2 ปี	ช่วงขยายธุรกิจ ระยะเวลาประมาณ 2 – 3 ปี	ช่วงดำเนินการธุรกิจที่มั่นคง หลังจากมีเสถียรภาพด้านการลงทุน
1.1 รูปแบบการลงทุน		Joint Venture และความร่วมมือ กับภาครัฐ	เพิ่มสัดส่วนการถือหุ้นของ Joint Venture	รูปแบบหลัก FDI และ Joint Venture
		ศึกษาช่องทาง FDI	เริ่มลงทุนในรูปแบบ FDI ใน EPZ & ภายนอก	รูปแบบอื่นๆ เช่น Import
1.2 ด้านกลยุทธ์การลงทุนใน อุตสาหกรรม		เข้าลงทุนโดยหาพันธมิตรท้องถิ่นใน ส่วนการพัฒนาเทคโนโลยีต้นน้ำของ อุตสาหกรรม เช่น อาหารสำหรับสัตว์ น้ำ, อุปกรณ์สำหรับการประมงน้ำจืด และ น้ำเค็ม เป็นต้น หรือการลงทุนใน ส่วนของกลางและปลายน้ำ เช่น ห้อง เย็น เป็นต้น	ขยายการลงทุนด้านการผลิต อุตสาหกรรมต้นน้ำที่มีมูลค่าสูงขึ้น เช่น อาหารและยาสำหรับสัตว์น้ำ สาย พันธุ์สัตว์น้ำ เป็นต้น และหรือ อุตสาหกรรมปลายน้ำ เช่น การแปรรู ปอาหารจากสัตว์น้ำเพื่อการส่งออก เป็นต้น โดยเพิ่มสัดส่วนการถือหุ้นใน JV และหรือ FDI ในเขต EPZ เป็นต้น	=> Strategic Partner ที่ไว้วางใจกันได้ => ขยายการลงทุนในธุรกิจที่มีมูลค่าสูงขึ้น ใน Value Chain ในอุตสาหกรรมประมง เพื่อเพิ่ม Value และความหลากหลายของ ผลิตภัณฑ์ เช่น อาหารกระป๋อง อาหารสัตว์ เลี้ยง เพื่อส่งขายทั้งในและต่างประเทศ โดย ใช้สิทธิ์ GSP
1.3 สถานที่ลงทุน		บริเวณใกล้เคียงกับการทำประมงน้ำ จืด หรือ ชายฝั่งในกรณีมีพันธมิตรที่ จัดหาพื้นที่ได้	เขตเศรษฐกิจพิเศษ (EPZ) นอกเขต EPZ ในกรณีมีพันธมิตรที่จัดหาพื้นที่ได้	เขตเศรษฐกิจพิเศษ (EPZ) นอกเขต EPZ ใน กรณีมีพันธมิตรที่จัดหาพื้นที่ได้
2.1 เป้าหมายกลุ่มตลาดและ ลูกค้า		การส่งเสริมการประมงภายใน บังกลาเทศ และการนำเข้ามาแปรรูปในประเทศไทย	การส่งเสริมการประมงภายในบังกลาเทศ ส่งออกสู่ EU USA JP CN และ ASEAN เนื่องจากได้รับสิทธิ์ GSP ใน บางประเทศ และการนำเข้ามาแปรรูปในประเทศไทย	การส่งเสริมการประมงภายในบังกลาเทศ ส่งออกสู่ EU USA JP CN และ ASEAN เนื่องจากได้รับสิทธิ์ GSP ในบางประเทศ
2.2 กลยุทธ์การสร้างข้อ ได้เปรียบ		การได้เปรียบด้านต้นทุนค่าแรงและ การขนส่ง	การได้เปรียบด้านต้นทุนค่าแรงและ การขนส่ง	การได้เปรียบด้านต้นทุนค่าแรงและการขนส่ง
3.1 กลยุทธ์ด้านการบริหาร จัดการแรงงาน		ต้นทุนแรงงานค่อนข้างต่ำ โดยสามารถหาพนักงานรายวันได้ จำนวนมาก	ต้นทุนแรงงานค่อนข้างต่ำ โดยสามารถหาพนักงานรายวันได้ จำนวนมาก	ต้นทุนแรงงานค่อนข้างต่ำ โดยสามารถหาพนักงานรายวันได้จำนวนมาก
		ควรส่งพนักงานผู้มีทักษะจากต้นสังกัด เข้าไปปฏิบัติงานและฝึกอบรมความรู้ ด้านเทคโนโลยี	เริ่มถ่ายทอดองค์ความรู้ และให้โอกาส เติบโตแก่พนักงานท้องถิ่น	สร้างระบบบริหารจัดการ โดยจัดทีมเข้า ตรวจสอบปัจจัยต่างๆที่ Setup ไว้
3.2 กลยุทธ์ด้านเทคโนโลยีใน อุตสาหกรรม		เน้นการผลิตที่ใช้แรงงานประเภท Non Skill เป็นหลัก	พัฒนาฝีมือแรงงานเพื่อยกระดับให้ เป็น Semi Skill และเริ่มนำเทคโนโลยี Semi Automation เข้ามาใช้เริ่มใช้ใ ยบางส่วน	พัฒนาฝีมือแรงงานเพื่อยกระดับให้เป็น Skill และใช้เครื่องจักรประเภท Semi Automation เข้ามาใช้ควบคู่ไปกับส่วนที่ใช้ แรงงานคน
3.3 กลยุทธ์ด้านการเงิน		แบ่งส่วนแบ่งรายได้เป็น 3 ส่วน ได้แก่ 1. ส่วนแบ่งจากกำไรผู้ถือหุ้น และ การลงทุนต่อเนื่อง 2. ค่าการอนุญาตให้ใช้เทคโนโลยี โดย คิดจากส่วนแบ่งเป็นร้อยละจากรายได้ จ่ายคืนสู่บริษัทที่เข้าไปลงทุน 3. การแบ่งปันผลกำไรในรูปแบบของ สินค้านำเข้าสู่ประเทศไทย	แบ่งส่วนแบ่งรายได้เป็น 4 ส่วน ได้แก่ 1. ส่วนแบ่งจากกำไรผู้ถือหุ้น และ การลงทุนต่อเนื่อง 2. ค่าการอนุญาตให้ใช้เทคโนโลยี โดย คิดจากส่วนแบ่งเป็นร้อยละจากรายได้ จ่ายคืนสู่บริษัทที่เข้าไปลงทุน 3. การแบ่งปันผลกำไรในรูปแบบของ สินค้านำเข้าสู่ประเทศไทย 4. ค่าบริหารจัดการช่องทางจัด จำหน่ายและการบริการลูกค้าใน ต่างประเทศ โดยให้ลูกค้าชำระตรงสู่ บริษัทผู้ลงทุน	แบ่งส่วนแบ่งรายได้เป็น 4 ส่วน ได้แก่ 1. ส่วนแบ่งจากกำไรผู้ถือหุ้น และการลงทุน ต่อเนื่อง 2. ค่าการอนุญาตให้ใช้เทคโนโลยี โดยคิดจาก ส่วนแบ่งเป็นร้อยละจากรายได้จ่ายคืนสู่ บริษัทที่เข้าไปลงทุน 3. การแบ่งปันผลกำไรในรูปแบบของสินค้า นำเข้าสู่ประเทศไทย 4. ค่าบริหารจัดการช่องทางจัดจำหน่ายและ การบริการลูกค้าในต่างประเทศ โดยให้ลูกค้า ชำระตรงสู่บริษัทผู้ลงทุน

อุตสาหกรรมสิ่งทอในบังกลาเทศ

กลยุทธ์	ช่วงเวลา	ช่วงเริ่มต้นการลงทุน ระยะเวลาประมาณ 1 – 2 ปี	ช่วงขยายธุรกิจ ระยะเวลาประมาณ 2 – 3 ปี	ช่วงดำเนินการธุรกิจที่มั่นคง หลังจากมีเสถียรภาพด้านการลงทุน
1.1 รูปแบบการลงทุน		Joint Venture และ Technology Transfer	เพิ่มสัดส่วนการถือหุ้นของ Joint Venture	รูปแบบหลัก FDI และ Joint Venture
		ศึกษาช่องทาง FDI	เริ่มลงทุนในรูปแบบ FDI ใน EPZ	รูปแบบอื่นๆ เช่น Brand Management
1.2 ด้านกลยุทธ์การลงทุนในอุตสาหกรรม		เข้าลงทุนโดยหาพันธมิตรท้องถิ่นใน ส่วนโรงงานผลิตกลางน้ำของ อุตสาหกรรมสิ่งทอในขนาดเล็กหรือ ขนาดกลาง เช่น โรงงานทอผ้า โรงงาน ตัดเย็บ เป็นต้น	ขยายการลงทุนสู่อุตสาหกรรมต้นน้ำ เช่น กระดุม เป็นต้น และหรือ อุตสาหกรรมปลายน้ำ เช่น การ ออกแบบและการบริหารแบรนด์ การ บริหารลูกค้า เป็นต้น โดยเพิ่มสัดส่วน การถือหุ้นใน JV และหรือ FDI ในเขต EPZ เป็นต้น	=> Strategic Partner ที่ไว้วางใจกันได้ => ขยายการลงทุนให้ครอบคลุมอย่างน้อย 2 ส่วนจาก 3 ส่วนของ Value Chain ใน อุตสาหกรรมสิ่งทอ เพื่อให้การผลิตมีความ ต่อเนื่อง และลดต้นทุนด้าน Logistic และ เวลา
1.3 สถานที่ลงทุน		เขตเศรษฐกิจพิเศษ (EPZ) หรือ นอก เขต EPZ ในกรณีมีพันธมิตรที่จัดหา พื้นที่ได้	เขตเศรษฐกิจพิเศษ (EPZ) นอกเขต EPZ ในกรณีมีพันธมิตรที่จัดหาพื้นที่ได้	เขตเศรษฐกิจพิเศษ (EPZ) นอกเขต EPZ ใน กรณีมีพันธมิตรที่จัดหาพื้นที่ได้
2.1 เป้าหมายกลุ่มตลาดและลูกค้า		ส่งออกสู่ EU USA JP CN และ ASEAN เนื่องจากได้รับสิทธิ์ GSP ใน บางประเทศ	ส่งออกสู่ EU USA JP CN และ ASEAN เนื่องจากได้รับสิทธิ์ GSP ใน บางประเทศ และการรับจ้างผลิตจากภายในบังกลาเทศ	ส่งออกสู่ EU USA JP CN และ ASEAN เนื่องจากได้รับสิทธิ์ GSP ในบางประเทศ และการทำตลาดในบังกลาเทศและสากล
2.2 กลยุทธ์การสร้างข้อได้เปรียบต่อกลุ่มตลาดเป้าหมาย		การได้มาตรฐาน LEED	การได้มาตรฐาน LEED	การได้มาตรฐาน LEED
		การได้เปรียบด้านต้นทุนค่าแรงและการขนส่ง	การได้เปรียบด้านต้นทุนค่าแรงและการขนส่ง	การได้เปรียบด้านต้นทุนค่าแรงและการขนส่ง
		-	การเริ่มมีเทคโนโลยีที่ทันสมัย	การมี Supply chain ที่สมบูรณ์
3.1 กลยุทธ์ด้านการบริหารจัดการแรงงาน		ต้นทุนแรงงานประมาณ 10% ของ ต้นทุน โดยสามารถหาพนักงานรายวันได้ จำนวนมาก แรงงานเพศหญิงนิยมทำงานในโรงงานทอผ้า	ต้นทุนแรงงานประมาณ 10% ของ ต้นทุน โดยสามารถหาพนักงานรายวันได้ จำนวนมาก แรงงานเพศหญิงนิยมทำงานในโรงงานทอผ้า	ต้นทุนแรงงานประมาณ 10% ของต้นทุน โดยสามารถหาพนักงานรายวันได้จำนวนมาก แรงงานเพศหญิงนิยมทำงานในโรงงานทอผ้า
		ควรส่งพนักงานผู้มีทักษะจากต้นสังกัด เข้าไปปฏิบัติงานได้และฝึกอบรมฝีมือแรงงาน	เริ่มถ่ายทอดองค์ความรู้ และให้โอกาส เดิมโตแก่พนักงานท้องถิ่น	สร้างระบบบริหารจัดการ โดยจัดทีมเข้า ตรวจสอบปัจจัยต่างๆที่ Setup ไว้
3.2 กลยุทธ์ด้านเทคโนโลยีในอุตสาหกรรม		เน้นการผลิตที่ใช้แรงงานประเภท Non Skill เป็นหลัก	พัฒนาฝีมือแรงงานเพื่อยกระดับให้เป็น Semi Skill และเริ่มนำเทคโนโลยี Semi Automation เข้ามาเริ่มใช้ ใน บางส่วน	พัฒนาฝีมือแรงงานเพื่อยกระดับให้เป็น Skill และ ใช้ เครื่องจักรประเภท Semi Automation เข้ามาใช้ควบคู่ไปกับส่วนที่ใช้ แรงงานคน
3.3 กลยุทธ์ด้านการเงิน		แบ่งส่วนแบ่งรายได้เป็น 3 ส่วน ได้แก่ 1. ส่วนแบ่งจากกำไรสุทธิถือหุ้น และการลงทุนต่อเนื่อง 2. ค่าการอนุญาตให้ใช้เทคโนโลยี โดย คิดจากส่วนแบ่งเป็นร้อยละจากรายได้ จ่ายคืนสู่บริษัทที่เข้าไปลงทุน 3. การแบ่งปันผลกำไรในรูปแบบของ สินค้า	แบ่งส่วนแบ่งรายได้เป็น 4 ส่วน ได้แก่ 1. ส่วนแบ่งจากกำไรสุทธิถือหุ้น และการลงทุนต่อเนื่อง 2. ค่าการอนุญาตให้ใช้เทคโนโลยี โดย คิดจากส่วนแบ่งเป็นร้อยละจากรายได้ จ่ายคืนสู่บริษัทที่เข้าไปลงทุน 3. การแบ่งปันผลกำไรในรูปแบบของ สินค้า 4. ค่าบริหารจัดการช่องทางจัดจำหน่ายและการบริการลูกค้าใน ต่างประเทศ โดยให้ลูกค้าชำระตรงสู่ บริษัทผู้ลงทุน	แบ่งส่วนแบ่งรายได้เป็น 4 ส่วน ได้แก่ 1. ส่วนแบ่งจากกำไรสุทธิถือหุ้น และการลงทุน ต่อเนื่อง 2. ค่าการอนุญาตให้ใช้เทคโนโลยี โดยคิดจาก ส่วนแบ่งเป็นร้อยละจากรายได้จ่ายคืนสู่ บริษัทที่เข้าไปลงทุน 3. การแบ่งปันผลกำไรในรูปแบบของสินค้า 4. ค่าบริหารจัดการช่องทางจัดจำหน่ายและการบริการลูกค้าในต่างประเทศ โดยให้ลูกค้า ชำระตรงสู่บริษัทผู้ลงทุน

บทที่ 2

Asia Development Bank. (2018). Asia Regional Integration Center: FTA by country/economy. Retrieved from <https://aric.adb.org/fta-country>

Atish Dipankar University of Science and Technology website. (2018). Retrieved from <http://www.adust.edu.bd/>.

Bangladesh Venture Capital Limited website. (2018). Retrieve from <http://www.venture.com.bd/>.

BRAC University. (2018). Retrieved from <http://www.bracu.ac.bd/>

Central University of Science & Technology website. (2018). Retrieved from <http://cust.edu.bd/>.

Department of Fisheries website. (2018). Retrieved from <http://www.fisheries.gov.bd/>.

Fund For Bangladesh website. (2018). Retrieved from <https://fundforbangladesh.wordpress.com/>.

Institute of Science and Technology website. (2018). Retrieved from <http://ist.edu.bd/>.

International Trade Centre website. (2018). Retrieved from <https://trademap.org/Index.aspx>

Ministry of Science and Technology of Bangladesh website. (2018). Retrieved from <http://www.most.gov.bd/>.

Pyramid Population website. (2018). Retrieved from <https://PopulationPyramid.net>.

Startup Dhaka website. (2018). Retrieved from <https://startupdhaka.org/>

Wikipedia. (2018). Science and technology in Bangladesh. Retrieved from https://en.wikipedia.org/wiki/Science_and_technology_in_Bangladesh.

Water.org. (n.d.). Bangladesh's water and sanitation crisis. Retrieved from
<https://water.org/our-impact/bangladesh/>

Wikipedia.org. (n.d.). List of roads in Bangladesh. Retrieved from
https://en.wikipedia.org/wiki/List_of_roads_in_Bangladesh

Wikipedia.org. (n.d.). Water supply and sanitation in Bangladesh. Retrieved from
https://en.wikipedia.org/wiki/Water_supply_and_sanitation_in_Bangladesh#Access

Worldbank. (2016). Bangladesh: Improving Water Supply and Sanitation. Retrieved from
<http://www.worldbank.org/en/results/2016/10/07/bangladesh-improving-water-supply-and-sanitation>

Worldbank. (2018). The World Bank Data. Retrieved from <https://data.worldbank.org/>

บทที่ 3

กรมเอเชียใต้ ตะวันออกกลางและแอฟริกา กระทรวงการต่างประเทศ. (2556). สาธารณรัฐประชาชน
บังกลาเทศ. สืบค้นจาก [http://sameaf.mfa.go.th/th/country/south-
asia/detail.php?ID=5#1](http://sameaf.mfa.go.th/th/country/south-asia/detail.php?ID=5#1)

ศูนย์การศึกษาแรงงาน. (2553) สหภาพแรงงานในยุคโลกาภิวัตน์: เปรียบเทียบ เอเชีย ยุโรป และสหรัฐฯ.
สืบค้นจาก <http://labouredu.blogspot.com/2010/10/blog-post.html>

ศูนย์บริการข้อมูลธุรกิจไทย-อินเดีย. (2561) กฎระเบียบการค้าและการลงทุน สืบค้นจาก
<https://www.thaiindia.net/knowledge/trade-and-investment-rules.html>

ศูนย์บริการข้อมูลธุรกิจไทย-อินเดีย. (2561) ระบบภาษี สืบค้นจาก
<https://www.thaiindia.net/knowledge/tax-system.html>

สถาบันระหว่างประเทศเพื่อการค้าและการพัฒนา. (2555). มาตรฐานแรงงานกับการค้า: กรณีศึกษา ประเทศ
บังกลาเทศ.

สถาบันรับรองมาตรฐานไอเอสโอ. (2558). อีซูสนับสนุนกองทุน Vision Zero Fund เพื่อเพิ่มมาตรฐานความ
ปลอดภัยในประเทศผู้ผลิตสินค้า. สืบค้นจาก
http://intelligence.masci.or.th/intelligence_news_details_th.php?id=1186

ส่วนเอเชียใต้ สำนักเอเชีย แอฟริกา และตะวันออกกลาง กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ. (2561).
ความสัมพันธ์ทางการค้าไทย-บังกลาเทศ.

Alexandra Clemett. A Review of Environment Policy and Legislation in Bangladesh.

Australian Trade and Investment Commission. Tariffs and Regulations Export market – Bangladesh. สืบค้นจาก <https://www.austrade.gov.au/Australian/Export/Export-markets/Countries/Bangladesh/Doing-business/Tariffs-and-regulations>

Bangladesh Export Processing Zone Authority. (2013). Information for Investors. Dhaka. Ministry of Finance, Bangladesh. (2014). Bangladesh Economic Review 2014.

International Trade Administration, the U.S. Department of Commerce. (2017). สืบค้นจาก <https://www.export.gov/article?id=Bangladesh-Labor>

UNCTAD. (2013) Bangladesh Investment Policy Review. Geneva

บทที่ 4

กรมเศรษฐกิจระหว่างประเทศ กระทรวงต่างประเทศ.บังกลาเทศ. สืบค้นจาก <http://www.thaibiz.net/th/market/Republic-of-Bangladesh>

ฝ่ายวิจัยธุรกิจ ธนาคารเพื่อการส่งออกและนำเข้าแห่งประเทศไทย. (2559). ส่งตลาดส่งออกมาแรงปี 2559 โอกาสขยายตลาดของ SMEs. สืบค้นจาก <http://exim.go.th/doc/newsCenter/46909.pdf>

สถาบันระหว่างประเทศเพื่อการค้าและการพัฒนา. (2555). มาตรฐานแรงงานกับการค้า: กรณีศึกษา ประเทศบังกลาเทศ.

สำนักพัฒนาตลาดประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนและเอเชีย กรมส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ. (2560). ประเทศบังกลาเทศ.

Worldbank. Bangladesh Trade Summary 2015. สืบค้นจาก <https://wits.worldbank.org/CountryProfile/en/Country/BGD/Year/LTST/Summarytext>

Nation Encyclopedia. Bangladesh International Trade. สืบค้นจาก <http://www.nationsencyclopedia.com/economies/Asia-and-the-Pacific/Bangladesh-INTERNATIONAL-TRADE.html>

Bangladesh Bank. Economic data. (2017) สืบค้นจาก <https://www.bb.org.bd/econdata/index.php>

บทที่ 5

Bangladesh Bank. (2017). Survey Report. January-June, 2017.

Central Intelligence Agency. (2018). STOCK OF DIRECT FOREIGN INVESTMENT - AT HOME. Retrieved from <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/rankorder/2198rank.html#bg>

- Santandertrade. (2018). Do business with Bangladesh. Retrieved from
<https://en.portal.santandertrade.com/country-profile/101,bangladesh>
- Trading Economics. (2018). Bangladesh Foreign Direct Investment – Forecast. Retrieved from
<https://tradingeconomics.com/bangladesh/foreign-direct-investment/forecast>
- UNCTAD. (2017). Foreign direct investment. Retrieved from
<http://unctadstat.unctad.org/wds/TableViewer/tableView.aspx>
- U.S. Department of State. (2017). Investment Climate Statements for 2017. Retrieved from
<https://www.state.gov/e/eb/rls/othr/ics/investmentclimatestatements/index.htm?year=2017&dclid=269745#wrapper>
- World Bank. (2018). Doing Business. Retrieved from
<http://www.doingbusiness.org/data/exploreeconomies/bangladesh>

บทที่ 6

- Azim, M. E., Wahab, M. A., & Verdegem, M. C. J. (2002). .Status of aquaculture and Fisheries in Bangladesh. *World Aquaculture*, 67,37e40.
- Baumann-Pauly, D., Labowitz, S., & Banerjee, N. (2015). Closing governance gaps in Bangladesh’s garment industry –The power and limitations of private governance schemes. New York, NY: New York University. Retrieved from
http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2577535&download=yes
(Masum & Islam, 2014)
- BFTI. (2016). Bangladesh foreign trade institute, study on sector based need assessment of business promotion council- Fisheries products. Kawran Bazar, Dhaka.
- DoF. (2015). National Fish week, compendium (In Bengali). Dhaka: Department of Fisheries, Ministry of Fisheries and Livestock, Government of Bangladesh.
- DoF. (2016). National Fish week, compendium (In Bengali). Dhaka: Department of Fisheries, Ministry of Fisheries and Livestock, Government of Bangladesh.
- FRSS. (2015). Fisheries resources survey system (FRSS), Fisheries statistical report of Bangladesh (vol. 31, pp. 1e57). Bangladesh: Department of Fisheries.
- FRSS. (2016). Fisheries resources survey system (FRSS), Fisheries statistical report of Bangladesh (vol. 32, pp. 1e57). Bangladesh: Department of Fisheries.

- Ghose, B. (2014). Fisheries and aquaculture in Bangladesh: Challenges and opportunities. *Annals of Aquaculture and Research*, 1(1), 1e5.
- Islam, M. S. (2003). Perspectives of the coastal and marine Fisheries of the Bay of Bengal, Bangladesh. *Ocean & Coastal Management*, 46(8), 763e796.
[http://dx.doi.org/10.1016/S0964-5691\(03\)00064-4](http://dx.doi.org/10.1016/S0964-5691(03)00064-4).
- Islam, M. S. (2013). Supply chain management on apparel order process: A case study in Bangladesh garment industry. *Asian Journal of Business and Management Sciences*, 2(8), 60–72.
- Islam, M. S. (2008). From pond to plate: Towards a twin-driven commodity chain in Bangladesh shrimp aquaculture. *Food Policy*, 33(3), 209e223.
<http://dx.doi.org/10.1016/j.foodpol.2007.10.002>
- IUCN. (2000). Red book of threatened Fish of Bangladesh. IUCN - The World Conservation Union.
- Khan, M., & Molla, S. (2014). Garment accessories & packaging industries in Bangladesh: Growth, social compliance & environmental issues. Dhaka, Bangladesh: BGAPMEA.
- Labowitz, S., & Baumann-Pauly, D. (2015). Beyond the tip of the iceberg: Bangladesh's forgotten apparel worker. Retrieved
<http://static1.squarespace.com/static/547df270e4b0ba184dfc490e/t/5672bef1c647ad862c494795/1450360561022/Bangladesh-Report-Final.pdf>
- MoFA. (2014). Ministry of foreign affairs, press Release: Press statement of the Hon'ble foreign minister on the verdict of the arbitral tribunal/PCA. Dhaka, 08 July 2014
<http://www.mofa.gov.bd/PressRelease/PRDetails.php?TxtUserId¼&PRid¼854/2014>
- Masum, M., & Inaba, K. (2015). A comparative input-output analysis of the textile-clothing industry in Bangladesh and some Asian countries. Paper presented at 10th RICA Conference, Bangkok, Thailand.
- National Fisheries Policy. (1998). Department of Fisheries, Ministry of Fish and livestock, Bangladesh, at <http://www.Fisheries.s.gov.bd/site/view/policies/Policy>
- Sen, A. (2008). The US fashion industry: A supply chain review. *International Journal of Production Economics*, 114(2), 571–595. doi:10.1016/j.ijpe.2007.05.022
- Shamsuzzaman, M. M., Xiangmin, X., Ming, Y., & Tania, N. J. (2017). Towards sustainable development of coastal fisheries resources in Bangladesh: An analysis of the legal and institutional framework. *Turk. J. Fish & Aquat. Sci.*, 17(4).
http://dx.doi.org/10.4194/1303-2712-v17_4_19.

Azim, M. E., Wahab, M. A., & Verdegem, M. C. J. (2002). .Status of aquaculture and Fisheries in Bangladesh. *World Aquaculture*, 67,37e40.

Islam, M. S. (2003). Perspectives of the coastal and marine Fisheries of the Bay of Bengal, Bangladesh. *Ocean & Coastal Management*, 46(8), 763e796.
[http://dx.doi.org/10.1016/S0964-5691\(03\)00064-4](http://dx.doi.org/10.1016/S0964-5691(03)00064-4)

MoFA. (2014). Ministry of foreign affairs, press Release: Press statement of the Hon'ble foreign minister on the verdict of the arbitral tribunal/PCA. Dhaka, 08 July 2014
<http://www.mofa.gov.bd/PressRelease/PRDetails.php?TxtUserId%4&PRid%4854/2014>
(Accessed 13 May 2018).

Shamsuzzaman, M. M., Xiangmin, X., Ming, Y., & Tania, N. J. (2017). Towards sustainable development of coastal fisheries resources in Bangladesh: An analysis of the legal and institutional framework. *Turk. J. Fish & Aquat. Sci.*, 17(4).
http://dx.doi.org/10.4194/1303-2712-v17_4_19.

Islam 2008 Islam, M. S. (2008). From pond to plate: Towards a twin-driven commodity chain in Bangladesh shrimp aquaculture. *Food Policy*, 33(3), 209e223.
<http://dx.doi.org/10.1016/j.foodpol.2007.10.002>

ภาคผนวก กิจกรรม Fact Finding

สาธารณรัฐประชาชนบังกลาเทศ

ก.1 กำหนดการลงพื้นที่

As of 26 Apr 18

 INVESTMENT OPPORTUNITY SURVEY - BANGLADESH (Bangkok - Chittagong & Dhaka - Bangkok) 27 April - 4 May 2018 THAILAND BOARD OF INVESTMENT & FISCAL POLICY RESEARCH INSTITUTE		
Fri 27 Apr 2018	Bangkok - Chittagong	Remark
12.00 hrs.	Arrive at Suvarnabhumi International Airport	MR.SUWIT, MS.CHAYANISA, MS.PALSIRI
14.50 hrs.	Depart from Suvarnabhumi International Airport to Chittagong International Airport by Regent Airway RX0787(HK) (1h 15m)	
16.05 hrs.	Arrive in Chittagong.	
16.30-19.00 hrs.	Short city orientation and transfer to hotel for check in	
19.30 hrs.	Check in at Well Park Residence Boutique Hotel	
Sat 28 Apr 2018	Chittagong	Public Holidays
08.00 hrs.	Breakfast at Hotel	MR.SUWIT, MS.CHAYANISA, MS.PALSIRI
09.00-12.00 hrs.	Visit Chittagong Ethnological Museum. It is the only Ethnological Museum in Bangladesh and is in Agrabad, Chittagong. The museum contains displays featuring the history of Bangladesh's tribal people	
12.30-13.30 hrs.	Lunch	
11.45 hrs.	Depart from Kolkata to Chittagong by Regent Airway RX798 (1h 40m)	MR.METHA
13.20 hrs.	Arrive in Chittagong	MR.METHA
14.00-17.30 hrs.	Visit local Bazaar, fish market, Karnafulli river front	
18.00-19.00 hrs.	Dinner	
19.30 hrs.	Return to hotel/ overnight at Well Park Residence Boutique Hotel	
Sun 29 Apr 2018	Chittagong	Public Holidays
07.00 hrs.	Breakfast at Hotel	
09.00-17.30 hrs.	Market survey and site visiting (Observe Chittagong economic, market and industry climate e.g. department store and local market International Bank e.g. Standard Chatered and HSBC)	
18.00-19.00 hrs.	Dinner	
19.30 hrs.	Return to hotel/ overnight at Well Park Residence Boutique Hotel	
Mon 30 Apr 2018	Chittagong-Dhaka	
08.00 hrs.	Breakfast at Hotel	
09.30 hrs.	Depart from Hotel	Western Marine Shipyards LTD.'s services
09.45 hrs.	Arrival at Boat Station	
09.50 hrs.	Depart for Western Marine Shipyards by Boat	
10.05 hrs.	Arrival at Western Marine Shipyards	
10.15-11.30 hrs.	Visit Western Marine Shipyards LTD. Meeting with Md. Sakhawat Hossain, Managing Director (or representative) and site visit Address: Amin Future Park (7th floor) 1440/A Strand Road Chittagong-4100 Phone: +880 31 253 0035-7, 2513056 Fax: +880 31 253 0038 Email: WMS@WMS.COM.BD Contact point: Md. Mizanur Rahman (PS to Managing Director, Western Marine Shipyards Ltd.) Cell: +8801713194009	Shipbuilding company; request for meeting and site visit (confirmed)
11.30 hrs.	Depart from Shipyards	Western Marine Shipyards LTD.'s services
12.00 hrs.	Arrival at hotel	
12.30-13.30 hrs.	Lunch	
14.30-16.00 hrs.	Visit Chittagong Export Processing Zone (CEPZ) Meeting with Md. Khorshid Alam, General Manager (or representative) and site visit Address: South Halishahar, Chittagong Mobile: 01713-105063 Phone: +880 31 741446, +880 31 740919, Fax: +880 31 740031 Email: epz@ctg-bd.net / gm.cepz@bepza.gov.bd	Export processing zone (confirmed)
18.00-19.00 hrs.	Dinner	
19.30 hrs.	Arrive at Shah Amanat International Airport, Chittagong	
20.40 hrs.	Depart from Shah Amanat International Airport, Chittagong to Hazrat Shahjalal International Airport, Dhaka by Biman Airway BG416 (1h)	
21.40 hrs.	Arrive in Dhaka	
22.20 hrs.	Check in at Hotel Orchard Suites	

Tue 1 May 2018	Dhaka	Public Holidays
07.00 hrs.	Breakfast at Hotel	
08.00-17.30 hrs.	Market survey and site visiting (Observe Chittagong economic, market and industry climate e.g. department store and local market International Bank e.g. Standard Chatered and HSBC)	
18.00-19.00 hrs.	Dinner	
19.30 hrs.	Back to hotel	
Wed 2 May 2018	Dhaka	
07.00 hrs.	Breakfast at Hotel	
08.30 hrs.	Depart from Hotel	
09.30-10.30 hrs.	Visit Bangladesh Economic Zones Authority (BEZA) Address: Level 12 Monem Business District 111, Bir Uttam C.R. Dutta Road Karwanbazar, Dhaka-1205, Bangladesh โทร: +88029632482	Accompany with minister's delegate
10.00 hrs.	Depart for Pan Pacific Sonargaon	
11.00-11.05 hrs.	Inaugural Welcome Remarks Mr. Shams Al-Mujahid Director of Foreign Investment, Bangladesh Investment Development Authority (BIDA) Speech Mr. Md. Shafiul Islam Mohiuddin President, Federation of Bangladesh Business Chambers of Commerce & Industry (FBCCI)	Accompany with minister's delegate
11.05-11.15 hrs.	Success Stories of Thai Companies in Bangladesh Mr. SuchatSuntipada President, CP Bangladesh Companies Ltd.	
11.15-11.25 hrs.	Speech H.E. Mr. KobsakPootrakool Minister Attached to the Prime Minister's Office of the Royal Thai Government	
11.25-11.40 hrs.	Presentation <i>Opportunities for Thai Investors and Investment Regulatory Framework Condition in Bangladesh</i> Mr. Kazi M. Aminul Islam Executive Chairman, Bangladesh Investment Development Authority (BIDA)	
11.40-12.00 hrs.	Question & Answer and Open Discussion	
12.00-12.30 hrs.	Lunch	
12.30 hrs.	Departure for Square Pharmaceuticals Factory	
13.30 hrs.	Arrival at Square Pharmaceutical Factory & Welcome	
13.30-13.50 hrs.	Presentation	
13.50-14.20 hrs.	Manufacturing Operation (SFrL)	
14.20-14.35 hrs.	Packaging Operation (SFrL)	
14.35-14.55 hrs.	Quality Control Lab (SFrL)	
14.55-15.15 hrs.	Research & Development Center of Excellence	
15.15-15.25 hrs.	Guest Book Signing, Gift Handover & Media Coverage	
15.25 hrs.	Departure for Bay Economic Zone	
15.35-16.30 hrs.	Activities in Bay Economic Zone	
16.30 hrs.	Departure for Royal Thai Embassy	
19.00 hrs.	Meeting with Team Thailand Royal Thai Embassy, Dhaka 18&20, Madani Avenue Baridhara, Dhaka 1212 Tel: +8802 881-2795/2796, 881-3260/3261	

Thu 3 May 2018		Dhaka	
07.00 hrs.	Breakfast at Hotel		
09.00 hrs.	Depart for Bangladesh - Thailand Business Dialogue Address: conference room, The Federation of Bangladesh Chambers of Commerce and Industry (FBCCI)		
10.00 hrs.	Registration		Accompany with minister's delegate
10.30 hrs.	Presentation of Flower Bouquet & Crest		
10.35 hrs.	Welcome Address by MR.MD. SHAFIUL ISLAM (MOHIUDDIN) President, FBCCI		
10.45 hrs.	Address by MR.MIDGPANT CHAYAVICHITSILP President, Thai-Bangladesh Business Council		
10.55 hrs.	Remarks by H. E. MS. SAIDA MUNA TASNEEM Ambassador of Bangladesh to Thailand and Cambodia and Permanent Representative of Bangladesh to the UNESCAP Embassy of Bangladesh		
11.05 hrs.	Remarks by H. E. MR. KOB SAK POOTRAKOOL Minister Responsible for Economic Reforms, Investment and Development attached to the Prime Minister's office of the Royal Thai Government		
11.15 hrs.	Open Discussion		
11.35 hrs.	Refreshment		
12.15-12.45 hrs.	Lunch (own arrangement)		
13.00-14.00 hrs. ***After Business Dialogue***	Visit Leather goods And Footwear Manufacturers & Exporters Association of Bangladesh (LFMEAB) Meeting with Mr. Md. Saiful Islam ; President or Representative Address: Erectors House, 18,Kemal Ataturk Avenue,(9th Floor), Banani C/A,Dhaka-1213 Phone: (+880)-2-9821418-19 Email: president@lfmeab.org	Association of leather finish products in Bangladesh (confirmed)	
14.30-15.30 hrs. Team I	Visit Bangladesh Tanners Association Meeting with Md. Nurul Islam ; Secretary or Representative Address: House #88, Road #7/A Flat #A-1 (1st floor) Dhanmondi, Dhaka-1209 Phone: (+880)2-9138462 Email: tanners@net2bd.com	Non-profit association of leather industry in Bangladesh (confirmed)	
15.00-16.00 hrs. Team II	Meeting with C.P. Bangladesh Co., Ltd & Siam Gas and Petrochemicals Plc (SGP) Pan Pacific Sonargaon Hotel, Dhaka	Accompany with minister's delegate	
19.30 hrs.	Dinner hosted by Bangladesh – Thailand Chamber of Commerce and Industry (BTCCI) Address: Dhaka Club Ltd. (Samson Center, 2nd Floor)	Accompany with minister's delegate (Minister+BOI+Private Sector)	
Fri 4 May 2018		Dhaka	
07.00 hrs.	Breakfast at Hotel		
08.00 hrs.	Check out and depart from Hotel		
09.00-10.00 hrs.	Meeting with Bangladesh – Dhaka. SCG Trading Bangladesh (Dhaka Liaison Office). Address: Pan Pacific Sonargaon Hotel, Dhaka	Accompany with minister's delegate	
12.00 hrs.	Arrive at Hazrat Shahjalal International Airport, Dhaka		
13.35 hrs.	Depart from Dhaka to Bangkok by Thai Airway TG322 (2h 25m)		
17.00 hrs.	Arrive Suvarnabhumi International Airport		

ก.2 สรุปการสัมภาษณ์

สรุปการสำรวจตลาดค้าปลีกลิ้นค้าประมง และแหล่งทำการประมง ณ เมืองจัตตะกอง (Chittagong) วันที่ 27 เมษายน 2561

ที่มา: ชญาณิศา ใจชื้อกุล (2018)

เกี่ยวกับหน่วยงาน/ตลาด

- เป็นแหล่งการค้าสินค้าด้านการประมงและ Supply chain ต่างๆ ของการประมง
- มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างเครือข่ายทางธุรกิจ ขยายฐานการผลิตและส่งออก

ลักษณะทั่วไปของการซื้อขายภายในตลาด

- เรือขนาดใหญ่จะออกหาปลาในช่วงกลางคืนไกลถึงขอบชายแดนที่อ่าวเบงกอล แล้วนำผลิตภัณฑ์แช่แข็ง เมื่อกลับเข้าใกล้ชายฝั่งในช่วงเช้าจะถ่ายผลิตภัณฑ์ใส่เรือเล็ก แล้วนำมาขายให้กับร้านบนฝั่ง ในขณะที่เดียวกันเรือใหญ่ก็จะรวบรวมปลาที่เรือเล็กออกไปจับมาได้ด้วย โดยในช่วงกลางวันจะเป็นช่วงเวลาพักผ่อน
- มีรถขนส่งสินค้าและมีตู้สินค้าจำนวนมากแสดงให้เห็นถึงศักยภาพทางเศรษฐกิจ
- ปลาที่นิยมมากคือปลา Hilsa (ตัวใหญ่) และ Kaye (ตัวเล็ก) โดยปลาตัวใหญ่นั้นจะนำมาต้มน้ำและปรุงด้วยน้ำมัน มีรสชาติดี เป็นเมนูที่นิยมมากสำหรับชาวบังกลาเทศ
- ในตลาดมีทั้งปลาสด ปลาแห้ง กุ้ง ปู กุ้งแห้ง หอย โดยมีการขายส่งและขายปลีก โดยทำการชั่งขายเป็นกิโลกรัม

- มีห้องเย็นรายใหญ่ที่ชายฝั่งจัตตะกองประมาณ 14 ราย
- ปัจจุบันมีบริษัทไทยขนาดใหญ่มาลงทุนที่ประเทศบังกลาเทศ ได้แก่ ซีพี อิตาเลียนไทย บูนซีเมนต์ไทย ไทยน้ำแร่ ไทนเพรสซิเดนซ์ และดับเบิลเอ

โอกาสของนักลงทุนไทย

- ด้านห้องเย็น
- อาหารแปรรูป และอาหารกระป๋อง

ข้อเสนอแนะ

- ข้อเสนอแนะการแปรรูปอาหารจากผลิตภัณฑ์ด้านการประมงยังมีไม่มากนัก จึงเป็นโอกาสด้านการแปรรูปและถนอมอาหารในรูปแบบต่างๆ เช่น ผลิตภัณฑ์อาหารกระป๋อง เป็นต้น

สรุปการสำรวจตลาดการค้าสินค้าทั่วไป ณ เมืองจิตตะกอง (Chittagong) วันที่ 28 เมษายน 2561

เกี่ยวกับหน่วยงาน/ตลาด

- แหล่งแสดงและจำหน่ายสินค้าทั่วไป

สภาพทั่วไป

- ราคาสินค้าโดยทั่วไปจากการสำรวจพบในตลาด เช่น ไข่ทอดและแป้งน่าน ราคา 140 ตากา ไอศกรีมแท่ง ราคา 60 ตากา รองเท้าทำงานผู้หญิง ราคา 1,400 ตากา รองเท้าทำงานผู้ชาย ราคา 57 เหรียญสหรัฐฯ เสื้อยืด ราคา 800 ตากา ชุดประจำชาติ ราคา 67 เหรียญสหรัฐฯ กาแฟคาปูชิโน่ร้อน ราคา 200 ตากา กาแฟเย็น ราคา 240 ตากา เป็นต้น
- ภายในซูเปอร์มาร์เก็ตมีสินค้าไทยเป็นจำนวนมาก เช่น สบู่ ยาสระผม ขนมน้ำปลา ถั่ว เป็นต้น
- พบร้านอาหารไทยในพื้นที่จำนวนหนึ่ง โดยมีเจ้าของเป็นชาวบังกลาเทศ
- อาหารแช่เย็นในร้านสะดวกซื้ออาจปนเปื้อนได้ ขณะไฟฟ้าดับทำให้เกิดการติดเชื้อโรคทางเดินอาหารได้ง่าย
- วันหยุดราชการคือวันศุกร์ และวันเสาร์ ส่วนโรงเรียนอาจจะไม่หยุดวันศุกร์และเสาร์

รสนิยมการบริโภค

- ชาวบังกลาเทศนิยมสินค้าจากประเทศไทย
- ชาวบังกลาเทศเชื่อว่าระบบการรักษาพยาบาลของประเทศไทยดีเยี่ยม และน่าเชื่อถือ เช่น โรงพยาบาลกรุงเทพ โรงพยาบาลบำรุงราษฎร์ เป็นต้น โดยโรงพยาบาลกรุงเทพมีศูนย์การรักษาพยาบาลสำหรับชาวบังกลาเทศโดยเฉพาะ แต่โรงพยาบาลไทยเข้าถึงการลงทุนในประเทศบังกลาเทศเองได้ค่อนข้างลำบาก เนื่องจากโรงพยาบาลของบังกลาเทศเองเกรงว่าไม่สามารถพัฒนาระบบการรักษาให้เทียบเท่ากับประเทศไทยได้ จึงเกิดการต่อต้าน แต่อย่างไรก็ตาม นักธุรกิจและผู้มีรายได้สูงยังนิยมเดินทางมารักษาพยาบาลที่ประเทศไทยเป็นประจำ

ชาวบังกลาเทศ/แรงงาน

- ประชากรมีความหนาแน่นสูง
- พบผู้ที่เดินทางตามที่สาธารณะโดยส่วนใหญ่จะเป็นผู้ชายและพบผู้หญิงนอกบ้านเป็นจำนวนน้อย เนื่องจากผู้ชายจะเป็นคนทำงานนอกบ้าน ส่วนผู้หญิงจะดูแลบ้านและเลี้ยงลูกอยู่กับบ้าน
- ประชากรส่วนใหญ่นับถือศาสนาอิสลาม และมีศาสนาพุทธบ้างค่าจ้างแรงงาน ประมาณ 250 ตากา หรือประมาณ 125 บาท ต่อวัน โดยส่วนใหญ่ยังเป็นแรงงานที่อยู่ในระดับแรงงานที่ยังไม่มีฝีมือ

โครงสร้างพื้นฐาน

- ภายในห้างสรรพสินค้า และโรงแรมมีไฟดับบ่อย บ่งชี้ว่ามีการขาดแคลนพลังงานและมีความต้องการโครงสร้างพื้นฐานอีกเป็นจำนวนมาก เช่น กระแสไฟฟ้า ถนน
- พบการเร่งขยายการสร้างถนน รวมถึงมีกระทรวงที่ควบคุมการสร้างถนนโดยเฉพาะ แต่ปัจจุบันยังมีปัญหาการจราจรเป็นอย่างมาก ส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจของประเทศ

โอกาสของนักลงทุนไทย

- สินค้าอุปโภคและบริโภคต่างๆ จากประเทศไทยได้รับความนิยมจากชาวบังกลาเทศเป็นอย่างมาก

สรุปสัมภาษณ์ คุณชลลธิ์ เวทยาวาณิช
ผู้จัดการทั่วไป บริษัท ซีพี บังกลาเทศ จำกัด
ณ โรงแรม Well Park Residence, เมืองจิตตะกอง (Chittagong)
วันที่ 29 เมษายน 2561 เวลา 9.00-10.00 น.

ที่มา : เมธา จารัตนกร (2018)

การดำเนินธุรกิจในบังกลาเทศ

- บริษัทซีพีได้ถูกก่อตั้งในปี 1999 ปัจจุบันมี 40 โรงงานย่อย และมีลูกจ้างประมาณ 4,000 คน
- ปัจจุบันบริษัทได้ก้าวเข้าสู่ปีที่ 20 เน้นเป็นแหล่งผลิตและขายภายในประเทศบังกลาเทศเท่านั้น
- บริษัทซีพีจิตตะกองมีผลิตภัณฑ์ทั้งสัตว์บก สัตว์น้ำและอาหารสัตว์ โดยเน้นอาหารสัตว์มากกว่าผลิตภัณฑ์ประเภทอื่นๆ และเน้นสัตว์บกมากกว่าสัตว์น้ำ ส่วนแบ่งการตลาดสัตว์บกประมาณ ร้อยละ 7 ขณะที่เจ้าตลาดรายใหญ่ในบังกลาเทศมีส่วนแบ่งตลาดภายในประเทศประมาณ ร้อยละ 23
- มีมาตรฐานการผลิตอาหาร (Food Safety)
- ในส่วนของสัตว์น้ำนั้น ทำการเพาะเลี้ยงเองในฟาร์ม ไม่ได้จับจากทะเล
- มีร้านไก่ห้าดาว อาหารพร้อมรับประทาน ขายภายในประเทศ

ด้านแรงงาน

- ปัจจุบันมีนโยบายส่งเสริมคนบังกลาเทศให้เป็นระดับที่สูงขึ้น เช่น Supervisor และ Assistant Vice President
- เงินเดือน ปวส. 15,000 บาท ปริญญาตรี 18,000 บาท ปริญญาโท 22,000 บาท เงินเดือนวิศวกรเริ่มต้นที่ 27,000 บาท
- มีการจ่ายเงินเดือนเป็นหน่วยตากา แต่รัฐบาลบังกลาเทศกำหนดว่าห้ามนำเงินตากาออกนอกประเทศเกินกว่า 500 ตากา และเงินเหรียญสหรัฐๆ ห้ามเกิน 5,000 เหรียญสหรัฐๆ
- เวลาทำงาน 9.00 น.- 16.00 น. พักรกลางวันเวลา 13.00-14.00 น.

- ช่วงเวลาที่เหมาะสมจะมีการผลัดเปลี่ยนกันไป และมีห้องแยกสำหรับการระดมทุน
- การลาออกสามารถทำได้ 4 เดือนและลาออกแบบไม่รับเงินเดือนเพิ่มได้อีก 2 เดือน
- มีแรงงานที่ต้องการทำงานเป็นจำนวนมาก

เครื่องจักร/อุปกรณ์

- เครื่องจักรนำเข้าจากประเทศยุโรปและจีน และต้องการอะไหล่เครื่องจักร และงานสนับสนุนด้านวิศวกรรม

โอกาสการลงทุนของไทย

- อุปกรณ์และเครื่องจักรสำหรับภาคอุตสาหกรรม
- อุตสาหกรรมที่ใช้แรงงานจำนวนมาก

ข้อเสนอแนะต่อนักลงทุน

- อุตสาหกรรมที่ใช้แรงงานจำนวนมากควรจัดให้มีการฝึกอบรมเพิ่มฝีมือแรงงานก่อนเริ่มทำงาน

สรุปสัมภาษณ์ Mr. A B M Fazle Rabbi
กรรมการผู้จัดการ บริษัท Western Marine Shipyard จำกัด
ณ อุত্ত่อเรือ, เมืองจัตตะกอง (Chittagong)
วันที่ 30 เมษายน 2561 เวลา 10.00-12.00 น.

ที่มา : เมธา จารัตนากร (2018)

การดำเนินธุรกิจในบังกลาเทศ

- Western Marine Shipyard เป็นอู่ต่อเรือขนาดใหญ่ เริ่มตั้งธุรกิจในปี 2000 เนื่องจากเห็นว่าในบังกลาเทศมีการใช้เรือเป็นจำนวนมาก ซึ่งส่วนใหญ่เป็นการนำเข้าจากต่างประเทศ จึงเห็นว่าควรมีการต่อเรือเองภายในประเทศเพื่อรองรับความต้องการในด้านนี้
- มีท่าเรือในอู่ต่อเรือ 7 ท่า ต่อเรือได้หลายขนาด และหลายรูปแบบ
- ปัจจุบันมีลูกค้าทั้งในประเทศ และ ต่างประเทศ
- ลักษณะโครงการจะเป็น Project base ระยะเวลาประมาณ 12 – 18 เดือนต่อโครงการและเก็บเงินตามงวดงาน
- มีการรับประกันผลงาน 25 ปี
- มีการใช้เงินกู้จากธนาคารโดยมีดอกเบี้ยในอัตราร้อยละ 12-20 โดยต้องคืนภายใน 3-6 เดือน

ที่มา : เมธา จารัตนกร (2018)

- เครื่องยนต์และจักรที่ใช้ภายในตัวเรือนำเข้าจากต่างประเทศ เช่น เยอรมัน เป็นต้น
- เครื่องจักรที่ใช้ในการต่อเรือและที่ใช้ในเรือบางส่วนนำเข้ามาจากประเทศไทย เนื่องจากเชื่อถือในคุณภาพสินค้าอุตสาหกรรมของประเทศไทย

โอกาสการลงทุนของไทย

- อุปกรณ์และเครื่องจักรสำหรับภาคอุตสาหกรรม โดยเฉพาะด้านไฮดรอลิก และ นิวเมติก

ข้อเสนอแนะต่อนักลงทุน

- สามารถขยายตลาดเครื่องจักรในอุตสาหกรรมได้หลายวิธี เช่น ส่งออก หรือเข้ามาตั้งโรงงานผลิตภายในประเทศบังกลาเทศ เป็นต้น

สรุปสัมภาษณ์ Mr. Md. Khorshid Alam
ผู้จัดการทั่วไป Chittagong Export Processing Zone
ณ Chittagong Export Processing Zone, เมืองจิตตะกอง (Chittagong)
วันที่ 30 เมษายน 2561 เวลา 13.00-14.00 น.

ที่มา : เมธา จารัตนกร (2018)

การดำเนินงานของหน่วยงาน

- BEPZA เป็นพื้นที่สนับสนุนอุตสาหกรรมเพื่อการส่งออก เน้น Eco-friendly
- ความเสี่ยงที่อาจส่งผลกระทบต่อ ได้แก่ โครงสร้างพื้นฐานต่างๆ และสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ถนน ระบบไฟฟ้า ระบบประปา แต่ปัจจุบันมีการพัฒนาขึ้นมาเรื่อยๆ มีระบบบำบัดน้ำเสียและโรงไฟฟ้าภายใน
- ใกล้ท่าเรือจิตตะกอง รถไฟ เครื่องบิน
- มีระบบรักษาความปลอดภัย มีสถานรับเลี้ยงลูกคนงาน และโรงพยาบาล อยู่ภายในเขต BEPZA
- มีโรงงานอุตสาหกรรมที่ผลิตสินค้าส่งแบบต่างๆ เป็นจำนวนมาก เช่น สินค้าประเภทกระดาษ รองเท้า สิ่งทอ จะตั้งอยู่ที่นี้เป็นจำนวนมาก
- ปัจจุบันมีบริษัทต่างชาติเข้ามาลงทุนแล้ว เช่น จากประเทศญี่ปุ่น เป็นต้น
- โดย BEPZA จะให้บริการช่วยอำนวยความสะดวกต่างๆในการประสานงานกับทางราชการ จัดหาพื้นที่ และ โครงสร้างพื้นฐานต่างๆให้แก่ผู้ประกอบการ ทั้งนี้หากตั้งอยู่ในพื้นที่ของ BEPZA จะมี Incentive ต่างๆให้แก่ผู้ลงทุนด้วย
- หากสนใจเข้ามาลงทุน สามารถยื่นความจำนงได้ โดยต้องแสดงว่าเป็นองค์กร Eco-friendly ที่มีการจ้างงาน ระบบการจ้างงาน โดยมีพื้นที่ให้เช่าราคาตารางกิโลเมตรละ 2.75 US Dollar พร้อมระบบน้ำประปาและไฟฟ้า
- รูปแบบการลงทุนแล้วแต่ผู้ลงทุน อาจเป็นชาวต่างชาติ ร้อยละ 100 หรือ Joint venture หรือ เป็นชาวบังกลาเทศทั้งหมด

- มีเว็บไซต์ Nadee, JOB DB, BD JOB, PROTHOMJOB และ Head Hunter เป็นเว็บไซต์รับสมัครงานที่ได้รับความนิยมจากคนท้องถิ่น

โอกาสและข้อเสนอแนะสำหรับการลงทุนของไทย

- การตั้งอยู่ในเขตส่งเสริมเศรษฐกิจจะทำให้ช่วยแก้ปัญหาเรื่องการจัดหาพื้นที่สำหรับจัดตั้งโรงงานได้และยังช่วยส่งเสริมสภาพแวดล้อมในการดำเนินกิจการต่างๆได้คล่องตัวขึ้น

สรุปสัมภาษณ์ Mr. Md. Murad Ali Chowdhury
รองผู้จัดการทั่วไป บริษัท Premium 1888
ณ BEPZA, เมืองจัตตะกอง (Chittagong)
วันที่ 30 เมษายน 2561 เวลา 14.00-15.00 น.

การดำเนินธุรกิจของบริษัท

- โรงงานสิ่งทอที่อยู่ในโครงการ BEPZA
- เครื่องมือนำเข้าจากประเทศญี่ปุ่น
- ผลิตภัณฑ์สิ่งทอส่งออกไปประเทศออสเตรเลีย ญี่ปุ่น สหราชอาณาจักร สหรัฐอเมริกา ศรีลังกา มาเลเซีย และฮ่องกง
- สามารถออกแบบแล้วแจ้งมาที่โรงงานได้เลย สามารถผลิตให้ได้ โดยขั้นต่ำในการสั่งผลิต คือ 5,000 ชิ้น
- มีอัตราการเจริญเติบโตร้อยละ 5-10
- พนักงานภายในโรงงานมากกว่าร้อยละ 50 เป็นแรงงานผู้หญิง

โอกาสและข้อเสนอแนะสำหรับการลงทุนของไทย

- การตั้งอยู่ในเขตส่งเสริมเศรษฐกิจจะทำให้ช่วยแก้ปัญหาเรื่องการจัดหาพื้นที่สำหรับจัดตั้งโรงงานได้และยังช่วยส่งเสริมสภาพแวดล้อมในการดำเนินกิจการต่างๆ ได้คล่องตัวขึ้น

สรุปสัมภาษณ์ และการลงพื้นที่ร่วมกับรัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี
ดร.กอบศักดิ์ ภูตระกูล และทีมผู้บริหาร BOI
ณ กรุงตাকা
วันที่ 2 - 4 พฤษภาคม 2561

ที่มา : เมธา จารัตนากร (2018)

ภาพรวม

ในวันที่ 2-4 พฤษภาคม 2561 ที่ผ่านมา ดร.กอบศักดิ์ ภูตระกูล รัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรีและทีมผู้บริหารจากคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน (BOI) นำทีมภาคเอกชนผู้สนใจเดินทางเยือนสาธารณรัฐประชาชนบังกลาเทศ เพื่อร่วมหารือกับนาย Paban Chowdhury ผู้บริหาร (Executive Chairman) ของหน่วยงานบริหารเขตเศรษฐกิจของบังกลาเทศ (Bangladesh Economic Zones Authority หรือ BEZA) โดยจากการหารือมีหลายประเด็นที่สามารถสานความร่วมมือกันต่อไปในด้านต่างๆ ได้ อาทิ ทางบังกลาเทศนำเสนอให้จัดทำบันทึกข้อตกลงความร่วมมือ (MOU) เพื่อให้ประเทศไทยเป็นประตูอาเซียนให้กับสินค้าต่างๆ ของบังกลาเทศซึ่งจะนำไปสู่การค้าเสรีระหว่างกันในอนาคตต่อไป การช่วยอำนวยความสะดวกในการลงทุน ดำเนินธุรกิจในบังกลาเทศโดย BEZA โอกาสการลงทุนในการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน การพัฒนาทักษะแรงงาน การพัฒนาด้านการขนส่ง การถ่ายทอดเทคโนโลยี และความร่วมมือในการพัฒนาสินค้าเพื่อการส่งออกซึ่งมีฐานการผลิตจากบังกลาเทศซึ่งได้รับสิทธิ GSP ยกเว้นภาษีจากบางประเทศ นอกจากนี้ การส่งเสริมอุตสาหกรรมในสาขาที่ไทยและบังกลาเทศมีความเชี่ยวชาญนี้ยังสามารถช่องทางในการส่งสินค้าต่างๆ ไปยังอินเดียต่อไปได้

ที่มา : เมธา จารัตนากร (2018)

และมีกิจกรรมพบปะพันธมิตรธุรกิจ (Business Matching) ของกลุ่มนักธุรกิจชาวไทยและบังกลาเทศโดยมีหน่วยงาน FBCCI เป็นผู้จัด ทั้งนี้ทาง ดร.กอบศักดิ์ ภูตระกูล ได้เสนอแนะโอกาสการสร้างความร่วมมือและการลงทุนในหลายด้าน โดยเฉพาะด้านโครงสร้างพื้นฐานที่มีความต้องการในบังกลาเทศ เช่น ธุรกิจพลังงาน และการก่อสร้าง เป็นต้น

โอกาสการลงทุนของไทย

- สินค้าเพื่อการอุปโภคบริโภคสำหรับรองรับความต้องการของประชากรภายในประเทศที่มีจำนวนถึง 160 ล้านคน โดยแบ่งเป็น 2 กลุ่ม (Segment) ได้แก่
 - สินค้าทั่วไปสำหรับใช้ในชีวิตประจำวันซึ่งอยู่ในระดับราคาที่ประชากรส่วนใหญ่สามารถหาซื้อได้ เช่น สบู่ ยาสระผม ครีม โลชั่น เครื่องปรุงรส น้ำปลา ซอส พลาสติกป้องกัน เป็นต้น จากการสำรวจพบว่าสินค้าจำนวนหนึ่งที่น่าเข้าจากประเทศไทยซึ่งเป็นที่ยอมรับในหมู่ผู้บริโภคในวงกว้าง
 - สินค้าและบริการที่มีกลุ่มลูกค้าเป้าหมายในระดับบน เนื่องจากกลุ่มผู้มีรายได้สูงที่มีกำลังซื้อจะซื้อสินค้าที่เน้นเรื่องของคุณภาพเช่นกัน ซึ่งผู้บริโภคในกลุ่มนี้นิยมสินค้าที่มาจากประเทศไทยและชื่นชอบการเดินทางเข้ามาพักผ่อนที่ประเทศไทยเป็นประจำ เนื่องจากการเดินทางไม่ไกลและใช้เวลาเพียง 2 ชั่วโมงเท่านั้น โดยสินค้าและบริการที่มีความต้องการในกลุ่มนี้มีหลายประเภท เช่น เสื้อผ้าเด็ก สปา ร้านอาหารไทย เครื่องสำอางค์ เป็นต้น

โดยสินค้าเหล่านี้หากมีการวิเคราะห์และออกแบบกลยุทธ์ที่ดีแล้วยังมีโอกาสในการส่งออกต่อไปยังอินเดีย หรือ ประเทศที่สามอื่นๆ ได้อีกด้วย

- สินค้าสำหรับภาคอุตสาหกรรมจากประเทศไทย จากการสำรวจพบว่าเครื่องจักรที่นำเข้าจากประเทศไทยได้รับการยอมรับในด้านคุณภาพในวงการอุตสาหกรรมเป็นอย่างมาก เช่น อุปกรณ์ไฮดรอลิกที่ใช้กับเรือ เป็นต้น
- โอกาสจากนโยบายการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน เช่น ถนน สะพาน เป็นต้น ซึ่งบังกลาเทศต้องนำเข้าวัสดุดิบบางอย่างเนื่องจากไม่มีทรัพยากรภายในทำให้มีโอกาสการลงทุนและการค้าของธุรกิจที่เกี่ยวข้องเนื่องกับการก่อสร้างและวัสดุก่อสร้างเป็นอย่างมาก รวมไปถึงโอกาสของธุรกิจด้านบริการ เช่น การออกแบบโครงสร้าง การออกแบบอาคารพาณิชย์ต่างๆ ซึ่งมีการใช้บริการออกแบบจากผู้ให้บริการจากต่างประเทศ เช่น ไทย และสิงคโปร์ เป็นต้น

- การลงทุนในบังกลาเทศนั้นมีหน่วยงานที่คอยช่วยเหลือนักลงทุน ซึ่งมีมาตรการจูงใจหลากหลายประการ เช่น การยกเว้นภาษีนิติบุคคล การจัดหาที่ดินให้ การจัดหาพันธมิตรธุรกิจให้ การจัดหาแรงงานให้แก่ภาคอุตสาหกรรม เป็นต้น ซึ่งบังกลาเทศมีข้อได้เปรียบด้านแรงงานที่มีค่าจ้างไม่สูงทำให้อุตสาหกรรมที่ต้องใช้แรงงานคนเป็นจำนวนมากจะมีความได้เปรียบเชิงต้นทุน หากมีฐานการผลิตที่บังกลาเทศนี้

ข้อจำกัด

- ระบบการขนส่งภายในประเทศ
- การหาที่ดิน
- การทำธุรกรรมด้านการเงิน
- สาธารณะสุข
- เทคโนโลยี และ ทักษะฝีมือแรงงาน

สรุปสัมภาษณ์ Md. Saiful Islam และคณะ
Leather goods And Footwear Manufacturing & Exports Association of Bangladesh (LFMEAB)
ณ LFMEAB, กรุงঢากา
วันที่ 3 พฤษภาคม 2561 เวลา 14.30-15.30 น.

ที่มา : เมธา จารัตนากร (2018)

สภาพทั่วไปของเศรษฐกิจที่ทำการศึกษา

- ทางสมาคม LFMEAB ได้รวมตัวกันเพื่อสร้างความแข็งแกร่งให้แก่อุตสาหกรรมเครื่องหนังในประเทศบังกลาเทศ
- ส่วนใหญ่จะเป็นการผลิตในลักษณะ OEM และมีผลิตในยี่ห้อของตัวเองด้วย แต่ขายไม่ได้ราคา
- สมาคมให้บริการแก่สมาชิกในหลายด้าน เช่น การอบรม การให้ความรู้ต่างๆ แก่สมาชิก เป็นต้น
- โดยสมาคมมีความต้องการทำความร่วมมือกับประเทศไทยในหลายด้าน โดยเฉพาะด้านการถ่ายทอดเทคโนโลยี และการสร้างแบรนด์ เนื่องจากทางสมาคมเห็นว่าเครื่องหนังจากประเทศไทยสามารถสร้างแบรนด์ได้เป็นอย่างดี
- สินค้าจากบังกลาเทศได้รับสิทธิ์ยกเว้นภาษีการนำเข้า (GSP) จากกลุ่มประเทศที่พัฒนาแล้ว เช่น กลุ่ม EU เป็นต้น จึงชวนให้มาใช้บังกลาเทศเป็นฐานการผลิตและส่งออกเข้าสู่ประเทศที่ให้สิทธิ์ GSP ดังกล่าว เพื่อพัฒนาร่วมกัน
- การขาดแคลนเทคโนโลยีต่างๆ สำหรับใช้ในอุตสาหกรรมเป็นอีกประเด็นที่สมาคมให้ความสนใจ

โอกาสและข้อเสนอแนะสำหรับการลงทุนของไทย

- โอกาสการนำเทคโนโลยีและ Knowhow ต่างๆ มาใช้ในบังกลาเทศเพื่อเป็นฐานการผลิตและส่งออกไปยังประเทศที่พัฒนาแล้ว ซึ่งได้รับสิทธิ์ GSP
- โอกาสของเครื่องจักรและเทคโนโลยีที่เป็นองค์ประกอบในอุตสาหกรรมยังขาดแคลนอยู่มาก ซึ่งเป็นโอกาสอันดีที่ผู้ประกอบการไทยด้านดังกล่าวจะลงทุนในด้านนี้ต่อไป

สรุปสัมภาษณ์ คุณสุชาติ สันติภาดา
กรรมการผู้จัดการ บริษัท C.P. Bangladesh Co., Ltd
ณ โรงแรม Pan Pacific Yangon
วันที่ 3 พฤษภาคม 2561

การเริ่มต้นธุรกิจในบังกลาเทศ

- เริ่มจากธุรกิจค้าอาหารสัตว์ให้กับตัวแทนจำหน่ายและเกษตรกร โดยรับประกันราคาสินค้า หากราคาสูงกว่าสินค้าท้องถิ่น CP จะจ่ายส่วนต่างราคาคืนให้
- ต่อมาเริ่มลงทุน โดยเลี้ยงไก่เอง (Farm) และทำอาหารเอง (Feed) ด้วยการเช่าโกดัง และใช้เครื่องจักรธรรมดา ก่อน ทั้งนี้ CP เข้ามาซื้อดินก่อน 2 ปี จึงขอใบอนุญาตจาก BIDA

แรงงาน

- แรงงานบังกลาเทศมีความกระตือรือร้นมากกว่าศรีลังกาและเมียนมาร์ แต่ต้องสอน และอบรมเพิ่ม
- Unskilled labor จำนวนมาก ค่าจ้างถูก (120-200 บาท/วัน) โดย CP ใช้คนงานเลี้ยงไก่ในฟาร์มที่บังกลาเทศจำนวนมากกว่าฟาร์มที่ไทยถึง 3 เท่า แต่รายจ่ายค่าจ้างรวมยังถูกกว่าไทย
- CP มีนโยบายส่งเสริมให้ skilled labor ชาวบังกลาเทศเป็นผู้บริหารมากขึ้น สงวนเพียงตำแหน่ง CFO ไว้เฉพาะคนของไทย โดย skilled labor เหล่านี้ได้รับการสอนงานจากคนไทย และบางส่วนส่งมาเรียนในไทย
- Turnover rate สูงในช่วงแรกที่เริ่มธุรกิจ เนื่องจากมีคู่แข่งจำนวนมาก แต่ปัจจุบันลดลงเหลือเพียงร้อยละ 1-5 เท่านั้น
- ช่วงรวมภรณ์จะเลิกงานเร็วกว่าปกติ 2-3 ชั่วโมง ซึ่งถือว่าไม่เป็นอุปสรรคต่อการทำงาน
- ให้ incentive พนักงานด้วยทริปแสวงบุญ ณ นครเมกกะ เพื่อดึงดูดพนักงานให้อยู่กับองค์กร

วัฒนธรรม/พฤติกรรมผู้บริโภค

- ชาวมุสลิมไม่บริโภคเครื่องในและตีนไก่ และไม่ชอบบริโภคอาหารทะเล
- มีความเคารพและให้เกียรติชาวไทยมากกว่าชาวอินเดีย
- ไม่ทำร้ายชาวต่างชาติ แม้ในช่วงจลาจลหรือการประท้วงต่างๆ

รูปแบบการลงทุนในบังกลาเทศ

- สรุปได้ 3 รูปแบบ ได้แก่ (1) ลงทุนเพื่อขายภายในประเทศ (Domestic market) (2) ใช้บังกลาเทศเป็นศูนย์กระจายสินค้าของภูมิภาค (Exclusive Distributor) และ (3) ใช้เป็นฐานการผลิตเพื่อส่งออก (Export) โดยแต่ละรูปแบบมีปัญหาต่างกัน
- รูปแบบแรก การลงทุนเพื่อขายภายในประเทศ เป็นรูปแบบที่ค่อนข้างมีปัญหาให้แก่อยู่เรื่อยๆ ผู้ลงทุนควรมีที่ปรึกษาด้านกฎหมายและศุลกากร หรือหาหุ้นส่วนท้องถิ่น
- การหาหุ้นส่วน (Partner) ต้องใช้เวลาให้เขารู้จัก คำนึง และเชื่อใจกับแบรนด์เราก่อน
- รูปแบบที่สาม การใช้บังกลาเทศเป็นฐานการผลิตเพื่อส่งออก เป็นรูปแบบที่มักได้สิทธิประโยชน์จากบังกลาเทศมาก และไม่ค่อยมีปัญหาเกี่ยวกับธุรกิจท้องถิ่นและรัฐบาล

ปัญหาและอุปสรรคในการทำธุรกิจ

- มีปัญหาหลักขโมยบ้าง มีมาเพียบบ้าง แต่ไม่ทำร้ายร่างกายจนถึงแก่ชีวิต
- กำไรจากการดำเนินธุรกิจนำออกนอกประเทศ (ทางตรง) ได้เพียงร้อยละ 75 บริษัทจึงพยายามตีรายการค่าใช้จ่ายจำนวนมากเพื่อให้เหลือยอดกำไรน้อยลง แต่ก็มีข้อกำหนดรายการจ่ายที่สามารถหักเป็นค่าใช้จ่ายได้ ซึ่งไม่รวมค่าเช่า ค่าจ้างพนักงาน และค่าวัตถุดิบที่ผลิตเอง (ไก่และอาหารสัตว์) ทำให้ในทางปฏิบัติบริษัทต้องอาศัยช่องทางอื่น (ทางอ้อม) ในการนำเงินกลับประเทศ

การโอนเงินกลับประเทศ

- การโอนเงินกลับประเทศโดยตรงทำได้ 2 วิธี คือ โอนผ่านธนาคารโดยเสียค่าธรรมเนียมร้อยละ 3 และการถือเงินสดกลับ
- การโอนเงินกลับประเทศโดยอ้อมทำได้ 2 วิธี คือ ผ่านการซื้อวัตถุดิบกับ Trading company และผ่านการจ่ายค่า Royalty Fee ให้กับ Holding company

สรุปสัมภาษณ์ คุณ Patchakorn Tangsakarn
ผู้จัดการทั่วไป (ต่างประเทศ) บริษัท Siam Gas and Petrochemicals Plc (SGP)
ณ โรงแรม Pan Pacific Yangon วันที่ 3 พฤษภาคม 2561

การทำธุรกิจในบังกลาเทศ

- บริษัทลงทุนในลักษณะร่วมทุน (joint venture) โดย Siam Gas ร้อยละ 90 และหุ้นส่วนท้องถิ่นร้อยละ 10 ซึ่งทำให้บริษัทได้สิทธิประโยชน์จากภาครัฐในฐานะบริษัทร่วมทุน
- มูลค่าการจดทะเบียนธุรกิจเป็นไปตามแผนธุรกิจในระยะ 10 ปีของ Siam Gas ซึ่งมีข้อกำหนดให้สร้างโรงงานและเริ่มดำเนินงานภายใน 2 ปีหลังจดทะเบียน แต่สามารถขยายระยะเวลาเพิ่มได้อีก 1 ปี
- อุตสาหกรรมแก๊สในบังกลาเทศมี Supply chain มากถึง 5 layers ทำให้ Margin ลดลง
- ถังแก๊ส บริษัทใช้ทั้งถังที่ผลิตในบังกลาเทศ (ถังละ \$12) และถังที่ผลิตในไทย (ถังละ \$24) แม้ว่าถังที่ผลิตในบังกลาเทศจะมีคุณภาพด้อยกว่าแต่ราคาก็ต่ำกว่านำเข้าจากไทยถึง 2 เท่า

กฎระเบียบ/นโยบายภาครัฐ

- การผลิตแก๊สอยู่ภายใต้ข้อกำหนดของ the Bangladesh Energy Regulatory Commission Act of 2003 เช่น มีการตรวจคุณภาพ capsule gas ทุกปี และทำ Hydro Test ซึ่งเป็นข้อกำหนดตามเกณฑ์มาตรฐานของอังกฤษ
- ต้องขอ EIA ก่อนการก่อสร้าง
- นโยบายภาครัฐส่งเสริมการผลิตในภาคอุตสาหกรรม และสนับสนุนให้ใช้แก๊สแทนน้ำมัน
- รัฐบาลบังกลาเทศสนับสนุนธุรกิจในสาขาพลังงาน บริษัทจึงได้รับการลด VAT จากร้อยละ 15 เหลือร้อยละ 1 ซึ่งเป็นโอกาสของธุรกิจสาขาพลังงาน นอกจากนี้ หากธุรกิจสาขาพลังงานได้ใบอนุญาตจาก BIDA ยังได้รับ Tax holiday อีกด้วย

ปัญหาและอุปสรรค

- การขอใบอนุญาตลงทุนจาก BIDA ต้องมีโฉนดที่ดินเป็นเอกสารประกอบด้วย แต่บริษัทไม่สามารถนำเงินออกจากธนาคารไปซื้อที่ดินได้ เนื่องจากยังไม่ได้รับใบอนุญาตลงทุนจาก BIDA ซึ่งในกรณีนี้ BIDA ได้ช่วยออกเอกสารรับรองกับธนาคารให้เบื้องต้นก่อน แต่ก็ทำให้บริษัทเสียเวลาไประยะหนึ่ง
- การซื้อขายที่ดินค่อนข้างมีปัญหา หากที่ดินแปลงนั้นมีเจ้าของหลายคน

ประเด็นอื่นๆ

- แหล่งเติม LPG ส่วนใหญ่อยู่ที่ Chittagong
- ธนาคารภาครัฐมี NPL สูงถึงร้อยละ 85 เนื่องจากเคยถูกโกงเงินจากชาวดัหัววัน

สรุปสัมภาษณ์ คุณธีรยุทธ สุขสุด
ผู้จัดการทั่วไป บริษัท SCG Trading Co., Ltd.
ณ โรงแรม Pan Pacific Yangon
วันที่ 4 พฤษภาคม 2561

การทำธุรกิจในบังกลาเทศ

- SCG ส่งสินค้าเข้ามาขายในบังกลาเทศผ่านตัวแทนจำหน่ายในบังกลาเทศเป็นเวลามากกว่า 50 ปี จนมีความเชื่อถือและมั่นใจในตัวแทนจำหน่าย พร้อมกับธุรกิจมีโอกาสเติบโตจึงเริ่มเข้ามาลงทุนในลักษณะร่วมทุน (joint venture) เนื่องจากการลงทุนในบังกลาเทศจำเป็นต้องมีพันธมิตรท้องถิ่นเพื่อจัดการปัญหาต่างๆ
- SCG ลงทุนในบังกลาเทศ 2 บริษัท คือ บริษัท SCG ถือหุ้นเองร้อยละ 100 และบริษัท COTTO ลงทุนในลักษณะร่วมทุน (joint venture) โดย SCG ร้อยละ 50 และหุ้นส่วนท้องถิ่นร้อยละ 50
- SCG นำเข้าปูนเม็ด (Clinker) จากไทยไปขายในบังกลาเทศ 4 ล้านตันต่อปี จากปริมาณความต้องการใช้ซีเมนต์ในบังกลาเทศ 22 ล้านตันต่อปี
- SCG นำเข้าปูนเม็ด (Clinker) แล้วนำไปบดเป็นปูนผงขายภายในบังกลาเทศ เนื่องจากภาชีนำเข้าปูนเม็ด (Clinker) ร้อยละ 40 ต่ำกว่าภาชีนำเข้าปูนผงที่ร้อยละ 70
- ปูนเม็ดที่นำเข้าไปยังบังกลาเทศ SCG นำมาจากแหล่งผลิตที่สระบุรี โดยขนส่งทางเรือผ่านหลายเส้นทาง ได้แก่ เกาะสีชังร้อยละ 50 เวียดนามร้อยละ 30 และกัลันตันร้อยละ 10 ทั้งนี้ ต้นทุนในการขนส่งคิดเป็นร้อยละ 15 ของราคาสินค้า ซึ่งถือว่าค่อนข้างสูงเมื่อเปรียบเทียบกับธุรกิจในกลุ่มเดียวกัน
- ปัจจุบันการค้ากับบังกลาเทศเป็นลักษณะ One way trade เนื่องจากยังไม่มี การขนส่งสินค้าบังกลาเทศกลับมาขายในไทย
- ปัจจุบันสินค้าที่นำเข้าจาก SCG จำหน่ายภายในบังกลาเทศทั้งหมด ในอนาคตเน้นการก่อสร้างแนวสูง แต่เนื่องด้วยปัจจุบันมีการก่อสร้างด้วยอิฐบล็อกซึ่งมีน้ำหนักมาก และเป็นประเทศอยู่ในแนวแผ่นดินไหว จึงมีแนวโน้มเปลี่ยนวัสดุเป็นผนังเบา และพวกลิฟต์ชัมบอร์ด

ปัจจัยขับเคลื่อนเศรษฐกิจบังกลาเทศ

- (1) อุตสาหกรรมสิ่งทอและเครื่องนุ่งห่ม
- (2) Megaproject
- (3) การส่งเงินกลับประเทศของแรงงานในต่างประเทศ

อุปสรรค/ข้อพึงระวังในการทำธุรกิจในบังกลาเทศ

- ต้องวางแผนเพื่อระยะเวลาในการติดต่อประสานงานทั้งกับหน่วยงานภาครัฐและเอกชนมากถึง 2 เท่า
- ใช้เวลาเปิดบัญชีกับธนาคารในบังกลาเทศนานถึง 6 เดือน เนื่องจากกระบวนการซับซ้อน และไม่เป็นระบบ มีการขอเอกสารเพิ่มเติมอยู่เป็นระยะ เช่น E-visa และ work permit เป็นต้น
- ผู้ประกอบการควรประมาณการค่าใช้จ่ายให้สูงที่สุด ให้เหลือเป็นกำไรให้น้อย เพื่อหลีกเลี่ยงปัญหาการส่งกำไรออกนอกประเทศ

ข้อมูลแวดล้อมอื่นๆ ทางธุรกิจในบังกลาเทศ

- การทำธุรกิจในบังกลาเทศต้องแข่งขันกับคู่แข่งจากอินเดีย ซึ่งมีการแข่งขันด้านราคาเป็นอย่างมาก ดังนั้นการเข้าสู่ตลาดต้องพิจารณาให้รอบด้านและจัดทำกลยุทธ์การลงทุนให้รัดกุม
- เนื่องจากมีเหตุการณ์ไฟไหม้ในโรงงานอุตสาหกรรมทำให้มีผู้เสียชีวิตกว่า 5 พันคน ซึ่งเป็นเหตุการณ์สำคัญ ดังนั้นรัฐบาลจึงมีมาตรการให้โรงงานอุตสาหกรรมต่างๆต้องสร้างโรงงานด้วยวัสดุที่ทนไฟ ซึ่งส่งผลดีต่อวัสดุก่อสร้างจาก SCG
- คนชั้นกลางมีแนวโน้มในการใช้เงินมากขึ้น และมีการส่งบุคลากรไปทำงานยังต่างประเทศแล้วส่งเงินกลับมาสู่บังกลาเทศทำให้มีรายได้มากขึ้น
- ร้านอาหารไทยในบังกลาเทศมีประมาณ 12 ร้าน อาหารไทยสามารถขายได้ราคาสูง เช่น ข้าวผัดกระเพราราคา 600 บาท โดยมีเจ้าของเป็นชาวบังกลาเทศโดยจ้างพ่อครัวชาวไทย ซึ่งการที่มีเจ้าของเป็นคนท้องถิ่นทำให้แก้ปัญหาในพื้นที่ที่อาจเกิดขึ้นได้ง่ายกว่า และเคยมีคนไทยมาเปิดร้านอาหารแต่ต้องปิดตัวลงเนื่องจากมีอุปสรรคด้านการบริหารจัดการในพื้นที่ ดังนั้นควรหาคู่ค้าชาวบังกลาเทศเป็นพันธมิตรในการทำธุรกิจ
- ควรวางแผนสำรองสำหรับรองรับเหตุการณ์ฉุกเฉิน เช่น อาจมีเหตุการณ์ประท้วง หรือพายุเข้าเป็นครั้งคราว
- ชาวบังกลาเทศจะนิยมจับจ่ายใช้สอยในช่วงก่อนและหลังการถือศีลอด
- การเริ่มทำธุรกิจในบังกลาเทศควรเริ่มโดยการศึกษาข้อมูลการลงทุนผ่านทางสถานทูตหรือท่านทูตพาณิชย์ เนื่องจากจะสามารถให้ข้อมูลที่น่าเชื่อถือต่อนักลงทุนได้ และยังมีมีการประชุมนักธุรกิจไทยเพื่อแบ่งปันข้อมูลทุกเดือน

รายงานฉบับสมบูรณ์
สาธารณรัฐประชาชนบังกลาเทศ
2561

THAILAND
BOARD OF
INVESTMENT

สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน
THAILAND BOARD OF INVESTMENT

555 Vibhavadi-Rangsit Road., Chatuchak, Bangkok 10900, Thailand

Tel : (+66) 2553 8111, Fax : (+66) 2553 8315, E-Mail : head@boi.go.th